

మూక్తిత్రయోపాఖ్యానము

(దంతులూరిబాపకవి ప్రణీతము)

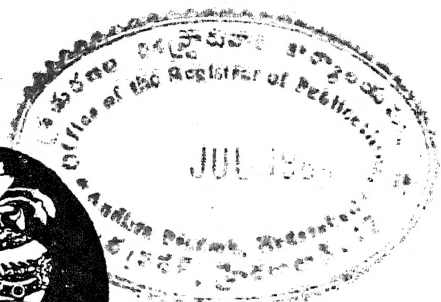
36/3-84

పరిష్కర :

డాక్టర్ తిమ్మావఱ్ఱల కోదండరామయ్య

ఎమ్.ఏ., పిహెచ్.డి.

69/207

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి
కళాభవన్ - సైఫాబాదు,
హైదరాబాదు.4

Telugu Classics-Popular Edition Series

Acc. NO. 498

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము

(దంతులూరిబాపకవి ప్రణీతము)

36/3-84

పరిష్కర్త :

డాక్టర్ తిమ్మావణ్ణుల కోదండరామయ్య
ఎమ్.ఎ., పి.హెచ్.డి.

ప్రచురణ

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కోశాభివనము, సైఫాబాదు, ప్రాదరాబాదు-4.

MOORTHITRAYOPAKHYANAM-A Telugu classic of 17th Century by Dantuluri Bapa Kavi, edited by Prof T.Kodanda Ramaiah, Head, Department of Telugu, Madurai Kamaraj University, Madurai, Tamilnadu.

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

హైదరాబాద్ - 500 004

ACC. NO. 498

ప్రచురణ : 317

ప్రథమ ముద్రణ : 1981

ప్రతులు : 2,000

వెల రూ. 6-00

ప్రతులకు :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్, సైఫాబాద్, హైదరాబాద్-500 004.

ముద్రణ :

తరణి ప్రెస్,

మహంకాళి స్ట్రీట్, సికింద్రాబాద్.

Paper used for the Printing of this book was made available by the Government of India at Concessional rate.

తొలి పలుకు

వలునాళ్లక్రితం వెలువడి ఇప్పుడు అభ్యుదయంగా ఉన్న ఉత్తమకావ్యాలను ప్రచురించి కావ్య రసీకులకు వశోధకులకు అధ్యయనపరులకు అందించాలని ఉద్దేశము.

1915లో తొలిసారిగా పుస్తకరూపంలో అవతరించిన దంతులూరి బావకవి మూర్తిత్రయోపాఖ్యానాన్ని ఇప్పుడు పాఠకలోకానికి అందిస్తున్నాము.

17వ శతాబ్ది పూర్వార్థంలో వెలసిన దంతులూరి బావకవి ప్రణీతమైన ఈ ప్రబంధం సంస్కృత కావ్యానికి కాని పురాణానికికాని అనువాదంకాదు. అనుకరణం అంతకంటెకాదు. వివిధపురాణాల్లో నుంచి నృప్తి స్థితి లయకర్తలైన త్రిమూర్తులకు సంబంధించిన కథలను ఒక వద్దతిలో మంచి కవి ఈ ప్రబంధానికి రూపకల్పన చేసినాడు. సంస్కృత వాక్యములను తెలుగు భండస్సుల్లో కుదించి దేవతా స్తోత్రము చేసినాడీకవి. అపూర్వమైన వర్ణనలు చక్కని, తెలుగుశైలి, సముచితమైన సంస్కృత శైలి ఈ కావ్యంలో దర్శనమిస్తాయి. ఇది ఒక రసవత్కావ్యము.

మధురై కామరాజ్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఆంధ్రశాఖకు ఆచార్యులుగా ఉన్న డాక్టర్ తిమ్మావఱ్ఱల కొదండ రామయ్యగారు ఈ కావ్యాన్ని పంపగ్గరించి ప్రమాణ బద్ధమైన పీఠికతో సమంజసంకరించి అకాడమికి అందజేసినారు. గ్రంథ పంపగ్గరణలో శ్రద్ధాసక్తులున్న డా॥ కొదండ రామయ్యగారు సహృదయులకూ, వశోధకులకూ అత్యంతోపయుక్తమైన పీఠికను జతపరచినారు. ఆచార్య తిమ్మావఱ్ఱల కొదండ రామయ్యగారికి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి పతాక కృతజ్ఞతాభివందనములు.

ప్రేమరాజు..

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

తేది. 15-1-1981

కార్యదర్శి

విషయ సూచిక

ప్రథమా శ్వాసము

	పుట.
1 ఇష్టదేవతాస్తుతి	1
2 గురుస్తుతి	2
3 పూర్వకవిస్తుతి	3
4 కుకవిసింద	5
5 కావ్యరచనాప్రశంస	5
6 వంశావతారిక	10
7 పవ్యంతములు	53
8 కథాప్రారంభము	54
9 సూతునకును శౌనకాదిమహామునులకును నడమ జరగినసంభాషణము	54
10 జగదుత్పత్తి ప్రకారము	57
11 సూతుడు పరబ్రహ్మము నెఱుంగగలయధికారినిగూర్చి, తెలుపుట	62

ద్వితీయా శ్వాసము

12 విరాటస్వరూప వర్ణనము	67
13 త్రిమూర్తులకథ	74
14 బ్రహ్మచరితము	75
15 యజ్ఞవరాహవతరణము	92

తృతీయా శ్వాసము

16 విష్ణుచరిత్రము	103
17 మధుకైటభులవధ	106
18 మత్స్యావతారకథనము	110

19 కూర్మావతారకథనము	115
20 వరాహవతారవర్ణనము	118
21 నృసింహవతార వర్ణనము	121
22 పరశురామావతారవర్ణనము	131
23 రామావతారవర్ణనము	132

చ తు ర్థా శ్వాసము

24 బలరామ కృష్ణావతార వర్ణనము	141
25 యోగమాయజననము	146
26 శ్రీకృష్ణజననము	147
27 పూతనానంహరణము	149
28 శకటాసురభంజనము	149
29 శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు	150
30 యమశార్డున భంజనము	151
31 వత్సాసుర భంజనము	152
32 బకాసురవధ	152
33 అఘాసురమర్దనము	152
34 బ్రహ్మగర్వ భంగము	154
35 కాశీయ మర్దనము	157
36 దవానలముద్రావి నందాదుల రక్షించుట	158
37 వ్రలంబాసురవధము	158
38 గోపికావస్త్రాప్రహరణము	162
39 గోవర్ధనోద్ధరణము	164
40 నందోద్ధరణము	165
41 శంఖచూడునివృత్తాంతము	166
42 కేశిభంజనము	167
43 శ్రీకృష్ణుడు మయీసురుని(జంపుట)	167
44 శ్రీకృష్ణుడు మధురజేరుట	167
45 రజకునిజంపుట	168

46	కుబ్జావృత్తాంతము	168
47	శ్రీకృష్ణుడు కంసుని వధించుట	169
48	శ్రీకృష్ణుడు డువనీతుడగుట	170
49	శ్రీకృష్ణుడు గురుపుత్రుని బ్రదికించుట	170
50	మాగధుని పరాజయము	170
51	కాలయవసుని వధించుట	171
52	ద్వారకాపురమును నిర్మించుట	172
53	రుక్మిణీపరిణయము	176
54	ప్రద్యుమ్నజననము	180
55	జాంబవతీ సత్యభామలఁ బెండ్లియాడుట	181
56	దుర్యోధనుని గదాభ్యాసము	181
57	కాశిందీపరిణయము	182
58	మిత్రవిందావివాహము	182
59	నాగ్నజితీపరిణయము	183
60	భద్రావివాహము	183
61	లక్ష్మణాపరిణయము	183
62	నరకాసురవధ	183
63	ఉషాకల్యాణము	184
64	బలరాముని పరాక్రమాభివర్ణనము	185
65	బుద్ధకల్యాణవతారములు	186

పంచమాశ్వాసము

66	శివపారమ్యకథనము	192
67	కైలాసవర్ణనము	193
68	సతీదేవిజననము	195
69	శివుడు కొలుపుఁదీర్చియుండుట	196
70	దక్షుడు శివునికొలుపుఁ బ్రవేశించుట	197
71	గర్వతుడయినదక్షుడు శివునిసభవీడిపోవుట	198
72	దక్షుడవమానభరమునఁ బరితపించుట	198

73	దక్షుని యాగసంకల్పము	199
74	సకలవిజ్ఞులు దక్షుని యాగమునకేగుట	200
75	శివుడు సతీదేవి నివారించుట	201
76	సతీదేవి దక్షయాగమున కేగ శివుడంగీకరించుట	202
77	దక్షుని యజ్ఞవాటిక	203
78	సతీదేవి యవమానిత యై తిండిని తూలనాడుట	204
79	సతీదేవి యోగాగ్నిదగ్గయగుట	209
80	వీరభద్రుని జననము	212
81	దక్షాధ్వరధ్వంసము	213
82	ఇంద్రులు కైలాసమున కేగుట	222
83	ఇంద్రులు శివునిస్తుతించుట	223
84	శివుడు దేవతల ననుగ్రహించుట	226
85	దేవతలు దక్షుని బ్రతికింపఁగోరుట	226

ప థా శ్వా స ము

86	పార్వతిజననము	230
87	పార్వతిబాల్యము	231
88	నారదాగమనము	233
89	పార్వతి శివునకు శుశూష చేయుట	234
90	తారకాసుర వృత్తాంతము	235
91	ఇంద్రుడు మన్మథునిఁ బ్రార్థించుట	237
92	మన్మథుడు శివతపోభంగముఁగావింపఁ బూనుట	237
93	మన్మథుడతనుఁడగుట	239
94	పార్వతి తపశ్చర్య	240
95	శివుడు బ్రహ్మచారివేషమునఁ బార్వతికడ కరుదెంచుట	242
96	మాయావటుడు శివుని దూషించుట	242
97	శివుడు సాక్షాత్కరించుట	246
98	సప్తఋషులను శివుడుహిమవంతునికడకుఁబంపుట	247
99	పార్వతీవరణయము	250

VIII

100	దేవకాంతలు శివు నలంకరించుట	251
101	హిమవంతుడు పార్వతీవరమేశ్వరులసాగనంపుట	257
102	కుమారోదయము	257
103	శివుడు కాలకంధరుడగుట	258
104	త్రిపురసంహరకథనము	264
105		
106		
107		
108		
109		
110		
111		
112		
113		
114		
115		
116		
117		
118		
119		
120		

[illegible]

పీఠిక

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను త్రిమూర్తుల మహిమాదికము నభివర్ణించెడి యొక రసవత్తరప్రబంధము. ఇదియే సంస్కృతపురాణమునకుఁ గాని, కావ్యమునకుఁగాని యనువాదముకాదు, అనుకరణమునుకాదు. ఇది యొక స్వతంత్రప్రబంధము. వివిధపురాణ గ్రంథములనుండి త్రిమూర్తులకు సంబంధించిన కథలను గ్రహించి, వాని నెల్లెనొక సూత్రమునఁ గ్రచ్చి కవి యీ గ్రంథమును రచించినట్లు కాననగును. ఈ ప్రబంధమునకుఁ బురాణత్వగౌరవము కల్పించుటకుఁ గాంబోలు కవియిందలి కథల నెల్ల నై మిశ్రాణ్యమునందు సూతుఁడు శౌనకాదిమహామునులకు వివరించినట్లుగ రచించెను. నైమిశారణ్యమునందు దీర్ఘ సత్రమొండు ప్రవర్తిల్లుచుండెను. అందు సమావిష్టులయిన శౌనకాదిమహామునులు యజ్ఞదీక్షితుఁడయిన సూతునివలనఁ బుణ్యకరములయిన పూర్వేతిహాసములను వినియుఁదనియక యతనితోనిట్లనిరి.

సీ. జగములు సృజియింప నంరక్షణము సేయ
 విలయ మొందింపనేవిభుఁడొనరె
 వీనికిఁ గర్తలు వేళ్వేలునున్నారొ
 యన్నికార్యములకు నాధ్యుఁడొకఁడొ
 యనలభూనలినసూర్యాచంద్రమఃపవ
 నాదు లేదేవునియాజ్ఞచేతఁ
 దమతమమర్యాదఁదప్పక వర్తింతు
 రేమహాత్మునిమాయలెఱుంగలేరు

బ్రహ్మశక్రాదిదివిజు, లేవరమపురుషు
 మహిమ వర్ణింపఁజాల దామ్నాయగణము
 సతనిచరితంబుఁ దత్ప్రధానాంశములును
 మాకుఁ దెలియంగఁ బల్కుమోమౌనితిలక!

చారిత్రానుశాసనములకు సమాధానముగ నూతుడు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను ప్రతిమూర్తుల యొక్క మహిమాచిక్రము నభివర్ణించును. గ్రంథాంతమునందు, తల్లికమంబునఁ బరబ్రహ్మం బలిజ్ఞాతుండై గుణత్రయంబు నావేశించి మూర్తి ప్రసవంబున జనించు.....ననియు, అతిసత్పుణ్య సుధారసోదయకృతం బైనట్టిని ప్రేరణన్ శ్రుతివిజ్ఞాతనుత త్రిమూర్తికథచే శోభిల్లుచున్నట్టి యాకృతి పూర్ణత్వముగాంచె ననియుఁ గలదు దీనిఁబట్టి సిద్ధబుడయినవరబ్రహ్మము సత్త్వి రూపితమస్సులనెడి గుణత్రయము నావేశించి బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను ప్రేర మూర్తిత్రయముగఁ జరించిన వివిధకథల సీవబంధము వివరించునని తెలియు చున్నది.

కృతి ప్రణేత

మూర్తిత్రయోపాఖ్యాన మను సీవబంధమునకుఁ గర్త దంతులూరి బావ రాజకవి. అతఁడు ధనంజయగోత్రుడు. అతని తండ్రి దంతులూరి వెంకటరాజు. తల్లి కొనమాంబ. శ్రీమదనగోపాల కృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వ చాతుర్యుడు. కృతి ప్రణేతకు సంబంధించిన యీవిషయము తీగ్రంథమునందలి యాశ్వాసాంత గద్యల వలనఁ దెలియవచ్చుచున్నవి. ప్రథమా శ్వాసాంతమునందలి యీక్రిందిగద్యను చూడుడు.

‘ఇది శ్రీమదన గోపాల కృపాప్రసాద లబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూరివంశ్య వర్య ధనంజయ గోత్ర పవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర సకలసుకవిగణగేయ బావక్ష మానాధనామధేయ ప్రణీతం బయిన మూర్తిత్రయోపాఖ్యానంబను సీమహాప్రబంధం బునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము!

దంతులూరిబావరాజకవికి సంబంధించిన మఱికొన్ని వివరము లిందలి పంచావతారము (1-50-237) వలనఁ దెలియవచ్చుచున్నవి ఇతని పంశకర్త దంతులూరి గన్నరాజు. అతఁడు శ్రీరాధునిచే ‘ధనంజయవిజయ’ మనుకావ్యమును గృహిఁ జొందినవాడు. అతని యన్వయమున జనించిన దంతులూరి కొండరాజునకు రామరాజు, బున్సమరాజు, నాగరాజు అని ముగ్గురు కుమారులు వారిలో రామ రాజునకు లక్ష్మవదేవియను భార్యవలన కొండరాజు, చిట్టరాజు, అచ్యుతరాజు అని

ముగ్గురు కుమారులు కలిగిరి. వారిలోఁ జివరవాఁ డయిన అచ్యుతరాజు శాఖకుఁ జేందినవాఁడు. దంతులూరి బావరాజుకవి. ఈదంతులూరి అచ్యుతరాజుయొక్క నాలుగవకుమారుఁడు దంతులూరి వేంకటరాజు. ఆతనికి కోనమాంబయను భార్య వలన పెదకృపరాజు, సింగరాజు, జగ్గరాజు, బావరాజు అని నలుగురు కుమారులు కలిగిరి. వారిలోఁ గడగొట్టుకుమారుఁ డయిన దంతులూరి బావరాజు మూర్తిత్రయోపాఖ్యాన మను నీప్రబంధమునకుఁగర్త.

‘ఇవిధంబున సుత్రరోత్తరాభివృద్ధి నలరు దంతులూరి వంశరత్నాకరంబు లనందగు రాజకుమారు లందఱు బహుకరింప నలరు నద్గుణంబులకు నాశ్రయం బైన వేంకటరాజు శిఖామణి కుమార లికకంబులతోన నవరయిందైననేను.....’ (1-237) అనుటనుబట్టియితఁడు వేంకటరాజుకుమారులలోఁ గడగొట్టువాఁడని రూఢి యగుచున్నది.

కావ్యరచనా ప్రశంస

దంతులూరి బావరా జొకకావ్యమును రచింప నుకల్పించి యొకనాఁడు ‘ఆప్తమహిజానిసుత బుధకపింద్రుల’తో నిషాఢావకథల దొరకొని యుండెను. నానాపురాణపుణ్య ప్రసంగములతో నొడకొంతకావము జరగెను. అంతనభ్యజను లతో నొకప్రస్తావమురాఁగా బావరాజు మహాత్మాహభరము పూనివారితోనిట్లనెను. రాజులకు నేధర్మముచేతఁ గీర్తినుకృతములు కలుగును? మదీయపూర్వులయిన ధర్మజ్ఞాదులు దేనిచేధన్యతఁ గాంచిరి! ఆప్రకారమును వచింపుఁడు.’ అందులకు నమాధానముగా వారు సప్తసంతానప్రశంసగావించి, యందుఁగావ్యము యొక్క మహత్వమును దెలిపిరి. వారితో బ్రబోధితుడై బావరాజు సప్తసంతానములలోఁ గృత్రియే ప్రశస్తమయినదని తెలిసి, యట్టికృత్రి నొకదానిని వెలయింప మదిని దలచి యుంకఁగా నొక్కనాఁడతని యగ్రసోదరులు కొలువు దీరియాతనిరావించి యతనితో నిట్లవలికిరి. ‘గురు దేవతలకు సంతరము లేదని బుధులు తెలుపుదురు. కాని ప్రత్యక్షనిజమూర్తులగుటచేత దైవతముకన్నను గురువులే యుత్తములు. ఆ గురువులలోఁ గూడ జననీజనకులు పూజ్యుతములు, వారిలో జనని యుత్తమురాలు. ఆమెనునుజ్జ యిచ్చినకార్యమును నెలవేర్చుము’ అనిరి. అందులకు మిగుల సంతోషించి బావరాజు తనజననికడకేగి, యామెఘోషముల కభివాదన మాఛించి, తన

చగ్రసోదరుల యానలిగూర్చి తెలిపెను. ఆమెయు మిగుల సంతసించి, సప్తసంతానముల నొనర్పవలసినదని యాదేశించెను. ఆమెయభీష్టప్రకారము బావరాజు సప్తసంతానములు సేచు నుపక్రమించి, వానిలోఁ దటాకప్రతిష్ఠారసమును, నారామస్థావరమును నెఱవేర్చెను. వీరవందన మనోహరచిత మయిన యొకకావ్యమును వినిచి, తనకులదైవత మయిన శ్రీమదన గోపాలస్వామి కంకితము సేయువాఁడై యిట్లాలోచించెను.

తొల్లిటి పుణ్యపూరుషుల తోరపుగీర్తులు నత్కపీశ్వరుల్
నల్లలితంబు లొక్కతులజాతులఁ బల్కిరి తద్వివేకమున్
గల్గనరాదు గాని త్రిజగత్పతి యౌవరమాతృనత్కథల్
తెల్లము గాఁగఁగావ్యమునఁ దెల్పుట భద్రముమాకుఁ జూడఁగన్. (1-45)

గీ. ఏమహాత్మునివలన బ్రహ్మాండముఖులు
జననమందిరి తత్కథాసరణిమాని
యితరదుర్గాధ పచియించుటెంచిచూడ
మరుమరీచికిఁ బరువెత్తుకరణి గాదె? (1-46)

గీ. అనుచునిశ్చయించి యాదిమపూరుషు
చరితయతని త్రిగుణసంశ్రయమునఁ
గీర్తతంబు లైన మూర్తులమహిమంబు
నేవచింతు నధికనిపుణరీతి. (1-47)

ఇట్లుగా సంకల్పించి రచించిన ప్రబంధమే మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము.

సప్త సంతానముల ప్రతిష్ఠ

దంతులూరి బావరాజుకవి సప్తసంతానములలోఁ బ్రముఖము లగు దేవాలయోద్ధానవన తటాకప్రతిష్ఠలుగావించి, తనయిషదైవమయిన శ్రీమహాగోపాలస్వామిని దనియింపఁ జేసినట్లు 'వంశావతారము' లోని యీక్రిందిపద్యముల వంశదెలియవచ్చుచున్నది.

- క॥ శ్రీమహిళాహృదయేశుండు
తామరసవిలోచనుండు దైవతలోక
గ్రామణి శ్రీగోపాల
స్వామియు నాయందు పివుల నదయుండగుచున్.
- చ॥ తనకొకనవ్యమౌక్తిక సుధాధవళిక్యత మైనమందిరం
బును, వనముం, దటాకమును, బుణ్యయశోవిభవాభివృద్ధికై
యనుపమలీల నిల్పు మని యానతి యిచ్చిననట్లు చేసితిన్
జనులు తదీయవైభవము వన్నుతి సేయఁగనివ్విధంబునన్
- సీ॥ భాసురముక్తాసుధాసుధావశ్యంబు
బహుళపక్షపురేలఁ బరిహసింప
జిఖరోపరిస్థితాంచితహేమకుంభముల్
సురవధూకుచభరస్ఫురణఁగేరఁ
జిత్రరూపాతివిచిత్రీకరస్ఫుర్తి
యింద్రచాపంబుల హేల చూప
విలసితప్రాకార విపులప్రకారంబు
వలయాచలంబుతోఁ జెలిమిసేయఁ
- గీ. గరము కల్యాణలక్ష్మి కాకరమునంద
శాశ్వతంబయియుండు నీజగతియందు
వర్ణితవిలాసకల్పనోదీర్ణతార
మందిరం బైన గోపాలమందిరంబు.
- సీ. లలితచూతాగ్రపల్లవఖాదీనామోద
కలితకోకిలరాజకలకలంబు
వికచపుష్పామోదమకరందరసపాన
మత్తాలిర్బుంక్రియామంజులంబు

సంతతఫలరసాస్వాదసాదరకీర

కులమృదులాలావగుంభితంబు

వరంతామందిరాంతరచరత్కిన్నరీ

పీఠాగుణకాణ విలసితంబు

గీ. చారుమాధవలక్ష్మీ విహారభూమి
యనఁడఁ గనుపట్టునిమ్మహాద్మానవనము
జగతి గోపాలదేవతాచక్రవర్తి
చిత్త మెప్పుడు రంజిల్లఁ చేయుచుండు.

సీ. అనువినంబును రాజహంసాభిరామమై
యసురాఁనేత్రద్వయంబురీతి
సంతతంబు రథాంగసాంగత్యశాలియై
పన్నగేశ్వరశాయిపాణికరణిఁ
బ్రకటపిలానవత్పద్మాధివాసమై
దర్పకగురుభుజాంతరముపోల్కి
నాతతభువన పూర్ణామేయమూర్తి యై
హరిత్రివిక్రమమహోద్భవమువగిది

గీ. బాసిలుచు నున్న దొర! గోపాలదేవు
నలఘుకృపచేత నిర్మితంబయ్యె ననుచు
సుజను లెన్నంగ ఘనయశస్సూర్తి నమ్మి
హరిటాకంబు శాశ్వతంబగుచునుండు.

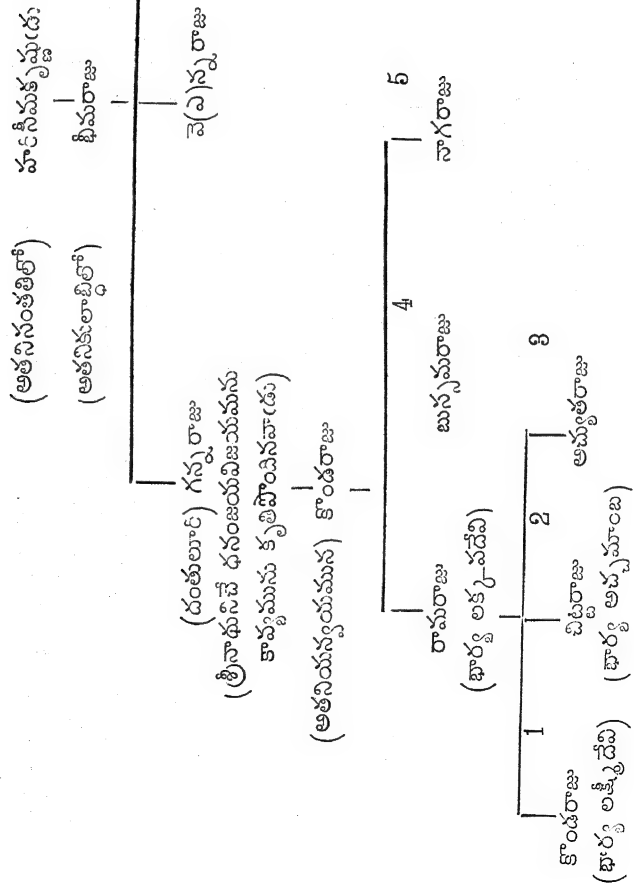
(1-200-204)

వంశావతారము

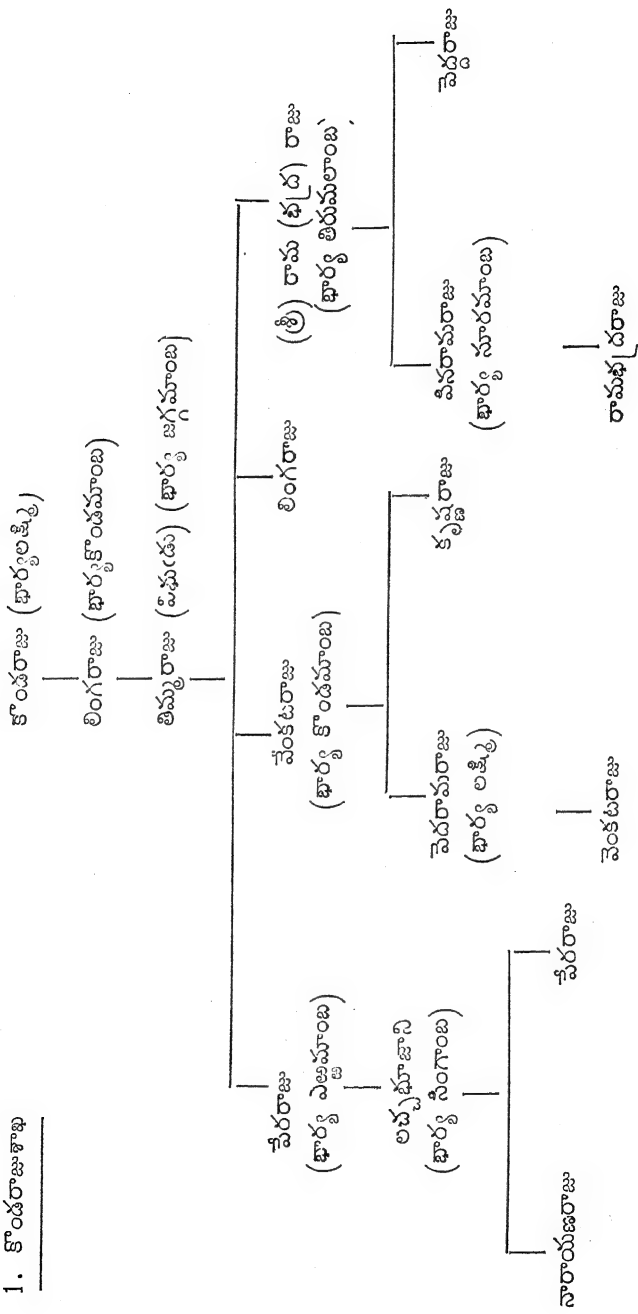
కృతిప్రణేత యగు దంతులూరి బావరాజ కవివంశాభివర్ణన మిప్రబంధము
నందు మిక్కిలి విపులముగా నభివర్ణింపఁబడినది. (1-50-237) పయి
వంశావతారమునందుఁ దెలుపఁబడిన యంశములు సుబోధమునకై యీ
క్రింది పట్టికలయందుఁ బ్రదర్శింపఁబడినవి.

పంశాపతారము

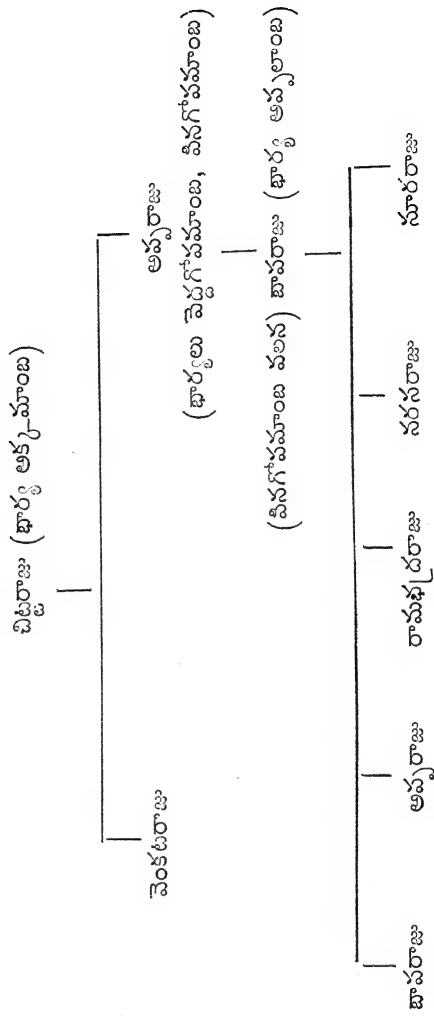
	అత్రి
	—
	చంద్రుడు
	—
	బుధుడు
	—
	పురూరవుడు
	—
	నశుషుడు
	—
	యయాతి
	—
	భరతుడు
(పూరునియన్యమున)	—
	ధర్మజుడులు
(కులోద్ధారులు)	—
(అన్యయోద్భవుడు)	విష్ణువర్కనుడు
	—

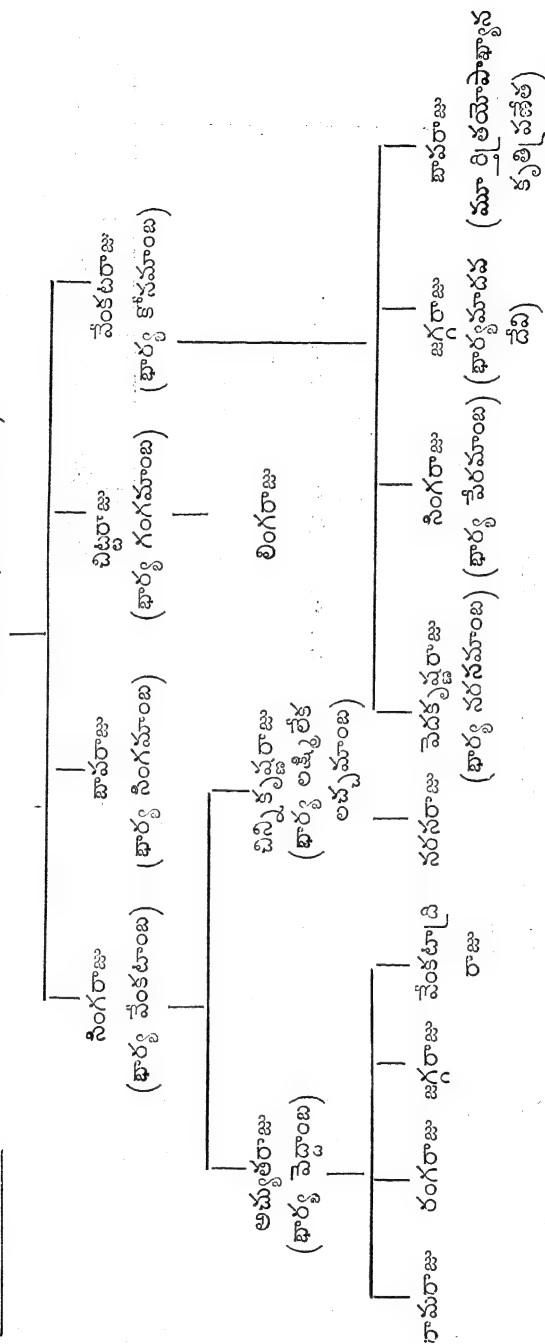

1. కొండరాజుశాఖ

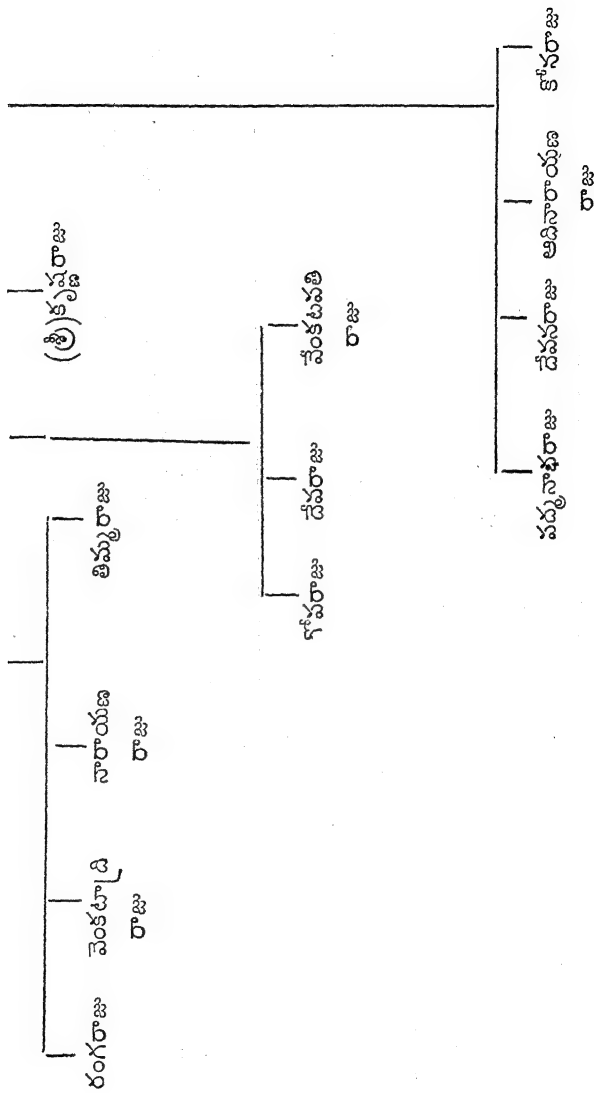

2. చిట్టరాజుశాఖ

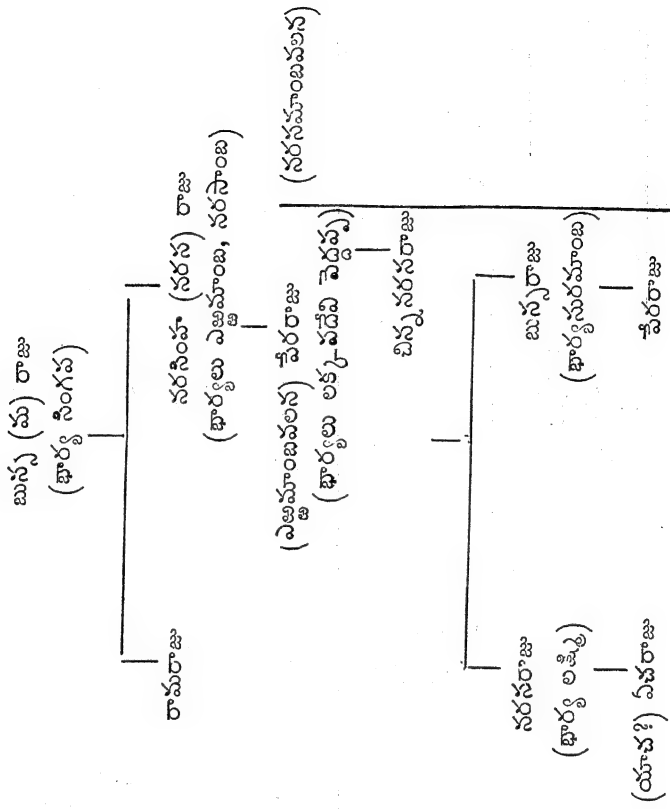

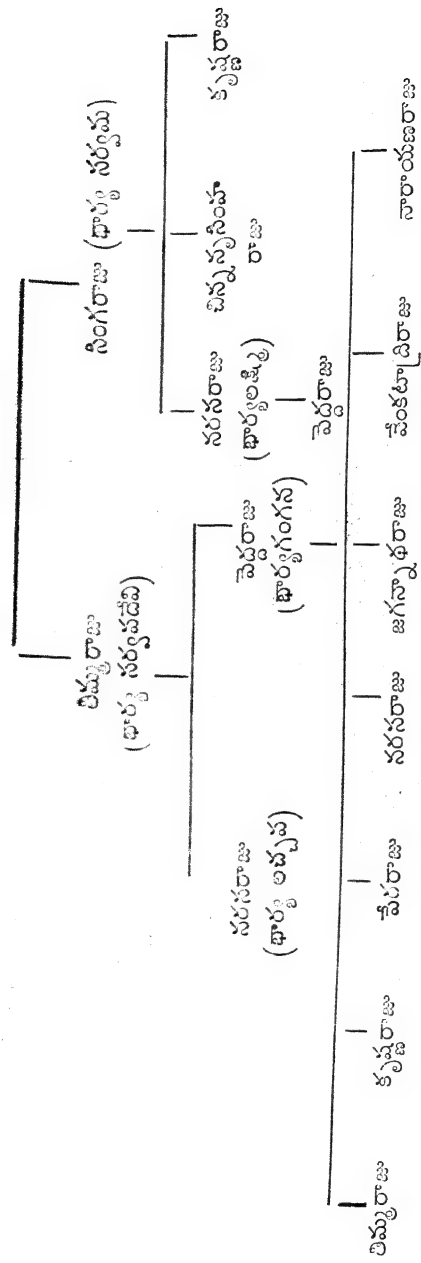

4. బున్న (మ) రాజుశాఖ

క. నాగరాలుశాఖ

నాగరాలు

లింగరాలు

నూరరాలు

నాగరాలు

అసలుకవి

గ్రంథస్థాధారములనుబట్టి మూర్తిత్రయోపాఖ్యాన మను నీవబంధమును దంతులూరి బావరాజుకవి యనునొకక్షత్రియ వంశ్యుడు రచించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నను నిజమునకిది క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి యనుకవీశ్వరునిచేత రచింపఁబడినట్లు దీని ప్రథమ ముద్రణమున కుపోద్ఘాతమును రచించిన శ్రీశృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు తెలుపుచున్నారు. దానికి వారు చూపినయవత్తులివి.

1. శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారి పూర్వనివాసము వింజరము క్రోత్తలంక మృత్యుంజయ కవి గ్రామ మగు మురమళ్ల యీవింజరమునకు బహుసమీపమందుఁ గలదు. కృత్రివజేత యనిపేర్కొనఁబడిన దంతులూరి బావరాజుగారిది వింజరమునకు అరమైలు దూరములోఁగల ఉప్పాంగల. కనుక శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారి పూర్వులు వీరి పూర్వోత్తరసందర్భములను జక్కఁగా నెఱిగి యుండి యావిషయములను వీరికిఁ జెప్పియుండుట.

2. ఈవబంధముయొక్క ప్రథమముద్రణమునకు మాతృక యైనతాళ పత్రప్రతిని ఉప్పాంగల నివాసులును, దంతులూరి బావరాజు వంశ్యులునునగు దంతులూరి సుబ్బరాజుగారి యొద్దనుండి శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు సంపాదించిరి. అతాళపత్ర గ్రంథము తుద తద్గ్రంథ లేఖకుఁడయిన అల్లమరాజు రంగధామకవి వ్రాసిన యీక్రింది సీసపద్యము కానవచ్చుచున్నదట!

సీ॥ శ్రీలీల మదనగోపాలమూర్తిఁ గృతీంద్రుఁ

గా దంతులూరి బావమేదిసీంద్రుఁ

గవిగా నొనర్చి సత్కవిరాజు మృత్యుంజ

యాఖ్యుడు విరచించినట్టి దైన

మూర్తిత్రయచరిత్రముద మొవ్వశాలివా

హనశకవద్దంబు లజగుఁజాన్ది

చంద్రసంఖ్య నెనఁగ జరగు నీశ్వరశరత్

సహితాచిమానశుద్ధహరిదివస

గీ. భృగుదినంబున లిఖించి పేల్చిమీఱ
దంతులురె వద్మరాజభూకాంతమణికి
నొసఁగె నల్లమరాజ వంశోద్భవుండు
రంగధాముఁడు ముదితాంతరంగుఁడగుచు.

వయవద్యమునందు మూర్తిత్రయోపాఖ్యానమును మృత్యుంజయకవి దంతు
లూరి బావరాజు పేరుమీఁదుగా రచించి మదన గోపాలస్వామికి సంకీర్తము గావించి
నట్లు కంఠోక్తిగాఁ దెలుపఁబడియున్నది.

3. క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి మూర్తిత్రయోపాఖ్యానమును దంతు
లూరి బావరాజు ప్రణీతముగా రచించుట మాత్రమేకాక మఱికొన్ని గ్రంథములను
గూడ రచించి, యిట్లేయితర ప్రణీతములుగా వెలయించియుండుట దీనికి సమర్థ
కముగా నున్నది. ఇఁకఁడు షట్పక్రవర్తి చరిత్రమును రచించి బిక్కనవోలి మల్లా
రెడ్డికిని, శ్రీకృష్ణ విజయమును రచించి విజయనగరాధీశ్వరుఁ డయిన పూనపాటి
తమ్మ భూపాలునికిని, ధరాత్మజావరణయ మనుద్వర్ణికావ్యమును రచించి అల్లూరి
అప్పరాజుగారికిని, నిరోష్ఠ్యనలచరిత్ర మను, చిత్రకావ్యమును రచించి బోడిపాకల
వారికిని ప్రణీతకృతులుగా నిచ్చిబహుకృతుల నందెను.

పీనిలో ధరాత్మజావరణయము నాలుగాశ్వానముల ద్వ్యర్థికావ్యము. ఇందు
సీతాపార్వతుల వివాహకథ లభివర్ణింపఁబడినవి. ఇందలి గ్రంథావతారకలో అల్లూరి
అప్పల రాజునుక్షత్రియుఁడు దానిని రచించినట్లు చెప్పఁబడి యున్నను, గొన్ని
యాశ్వానముల తుదిగద్యయందు మఱియొ, మఱేమోకాని అప్పలరాజుప్రణీత
మనక మృత్యుంజయకవి ప్రణీత మనినట్లు తాళవత్ప్రతులందుఁగానవచ్చును.

ఇతని నిరోష్ఠ్యనల చరిత్రము అయిదాశ్వానముల చిత్రకావ్యము. ఆదియంత
రేషి శ్రేష్ఠములోని నరసింహస్వామి సంకీర్తము. దీనికి సంబంధించిన కొన్ని
వ్రాతప్రతులందలి గద్యలలో నీయది రుద్రరాజు తిరుమలరాజు రచించినట్లు
పేర్కొనఁబడి యున్నది. దీనిని బట్టిమృత్యుంజయకవియే దీనిని రచించి, రుద్రరాజు
తిరుమలరాజుపేరు పెట్టి యుండవచ్చునని యూహింపఁబడుచున్నది.

విజయనగరాధీశ్వరుఁ డయిన పూసపాటి తమ్మభూపాల ప్రణీతముగా రచింపఁబడిన శ్రీకృష్ణవిజయమును రాజనభాస్థలిలో వినిపించు సందర్భమున నందలి-

‘ఏదేవుకందోయి హిమధాముసోదరి కుటికాకవాటంబుకుంచెకోల’

యనుసీనపాదమును విన్నంతనే యందలిసభాసదు లాపాదము కవిజానిని జెప్పకయే చెప్పుచున్న దని ప్రశంసించినట్లు వినికి. క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి వీరాలయమునఁ బూజాదికములను నిర్వర్తించెడి తంబిజాతికిఁ జెందిన వాఁడు. విష్ణుదేవునికందోయి లక్ష్మీదేవి యొక్క కుటికాకవాటమునుదె అచట కుపయోగించు కుంచెకోలగాఁ బయిసీనపాదమునం దభివర్ణించి యుండుటచే తంబిజాతివారు దేవాలయద్వారమును కుంచెకోలతోఁదె అచుజ్ఞాపకము చేగవి స్ఫూర్తి పొందియుండె ననుట సంభావ్యమేయగును.

4. పయిని జేర్కొనఁబడినషట్పక్రవర్తి చంద్రము, శ్రీకృష్ణవిజయము, ధరాత్మజా పరిణయము, నిరోష్ఠ్యనలచంద్రము, మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము అను ప్రబంధము లన్నియు నొకేవిధమయిన శైలిని కలిగియున్నవి. అందుచేనివి వివిధకవిప్రణీతములుగా రచింపఁబడినను, నిజమున కవి యేక కవికర్తృకములే యనుట రూఢియగుచున్నది.

పయి చూచినహేతువులనుబట్టి మూర్తిత్రయోపాఖ్యానమును రచించిన ఆనలుకవి, క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవియని తేలుచున్నది.

క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి

ఇతఁడు శైవబ్రాహ్మణుఁడు, భారద్వాజ గోత్రుఁడు. విశ్వనాథునిపుత్రిఁడు ఈతనినివాసము గోదావరిజిల్లాలో కౌశికినదీతీరమున నున్న కొమరగిరి గ్రామమని తెలియుచున్నది. కాని శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగా రీగ్రంథమునకు రచించిన యుపోద్ఘాతములో గోదావరీతీరము నందలి మురమశ్లయను గ్రామ మీతని నివాస స్థానముగాఁ జేర్కొనిరి, అట్లు పేర్కొనుట కాధారములనువా రొనఁగి యుండలేదు.

మొత్తముమీద నీతఁడు గోదావరీతీరవాస్తవ్యుఁడనుట మాత్రము నిశ్చయము. ఇతఁడు 'విచిత్రచక్రతుఁ డని ప్రతీతి' యనుచు శ్రీశృంగారకవి సుబ్బారాయఁడు గారు తమయిష్టోద్ఘాతములో నీతనికి సంబంధించిన వృత్తాంతమును గొంత తెలిపిరి. అది యిట్టిది.

'చిన్నతనమున బండ యై చదువు సంధ్యలులేక తల్లిదండ్రులకు దుఃఖ ప్రదుండై యుండ నొకప్పుడు చెప్పినట్లు వినలేదన్నకోపానఁ గఠినశిక్ష సేసిరి. ఆదండనము పడలేకయితఁడు చెప్పకుండ లేచిపోయెను. వారు వెదకి వేసరి నిరాశ చేసి కొనిరి. ఇతఁడుచావునకుఁ దెగించియు నేటంబడఁ బోయిపడ లేకయొడ్డునుబట్టి కోళ్లనక పోళ్లనక రాళ్లనక మళ్లనక వెల్లి వెల్లి పూర్వపుణ్య వశంబున నొక్కచోఁ దపించుచున్న యొక్కసిద్ధమునిని సందర్శించెను. అతఁడు నీవెవరని ప్రశ్నించెను తనవృత్తాంత మాద్యంత మొక్కిత దావక నిక్కము వక్కాణించెను. ఆమాటలు వినఁగానే సిద్ధునికి దయపుట్టి 'నీకు వచ్చిన భయములేదు. నావద్ద నుండుము. నీకు మేలు చేసెద'నని యభయంబొసంగెను. మంచిదని యంగీకరించి తత్సేవ చేయు చుండఁ గొన్నాళ్లుకడచెను. అంతట సిద్ధునికిఁగాల మానన్న మయినది. కాలజ్ఞుఁ డాతఁడితనిఁ బిల్చి 'నాకు దేవునిసెలవైనది. నేడు నాల్గుగడియల ప్రౌద్ధవేశదేహము చాలించెద, నన్నింతదనుక గనిపెట్టు కొనియున్న నీకింత యువకృతి సేయ నయింది. కానిమ్ము. నీకొకయుపాయము చెప్పెద. నాయుత్కమణనమయ మున నోటినుండి హింఁగుశ్లేష్మము సందేహింపక మ్రింగితివా నీపీఠామండలిలో నఖండపండితుండ వగుదువు. నిశ్చయము. నాదేహమిందే నమాధి సేయింపు మని చెప్పెను. మృత్యుంజయుం డట్లుకనిపెట్టి యుండి గురునానతి చెల్లించి కృతార్థుండై బయలుదేరి కొన్నాళ్లకిలుసేరెను. మృతుఁడయినవాఁడు పునరాగతుఁడయినట్లు తల్లి దండ్రు లీతనింగని యుల్లసిల్లిరి. తనసంచారసమాచార మామూలాగ్రముగా వివరింప విన్నవారందఱు వెఱఁగుపడిరి. కవిత్వతత్త్వ మహత్వంబున లోకోత్తరుం డని బ్రహ్మరథంబు బట్టిరట?—

ఈవృత్తాంతమునందు సత్యమెంతయున్నదో తెలియదుకాని క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవికవిత్వము మిక్కిలి మహనీయ మనుట మాత్రము సత్య దూరముకాదు.

ఇతఁడు బృహన్నారదీయము, ధరాత్మజాపరిణయము, నిరోష్ఠ్యనల చరిత్రము, శ్రీకృష్ణవిజయము, షట్పత్రకవర్తి చరిత్రము, మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము నను పద్యకావ్యములను విరచించెను. పీనిలోఁగొన్ని ప్రణీతకృతులుగాఁ గాన వచ్చును. ఇతని బృహన్నారదీయపురాణ మాతాశ్వాసముల పద్యకావ్యము ధరాత్మజాపరిణయము నాలుగా శ్వాసముల ద్వ్యర్థికావ్యము నిరోష్ఠ్యనల చరిత్ర అయిదా శ్వాసముల చిత్రకావ్యము తక్కినవి పద్యకావ్యములు, పీనిలో ధరాత్మజాపరిణయము నితఁడు తనకాశ్రయఁడయిన అబ్బారె అప్పలరాజు రచించిన ట్లవతాచికలోఁ జేర్కొనినను, నాశ్వాసాంతగద్యమున మాత్రము తనపేరే వేసికొని యున్నాఁడు. ఇట్లే అంతర్వేది నృసింహస్వామి కంకితము చేయఁబడిన నిరోష్ఠ్యనల చరిత్రము నకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రాంతప్రతులలోని గద్య క్రొత్తలంకమృత్యుంజయ కవిపేరను, మఱికొన్నిట నతనికాశ్రయదాతయయిన రుద్రరాజు తిరుమలరాజు పేరను గాన వచ్చును.

ప్రణీతకృతి

దీనిని ప్రణీతకృతి యను నొకకృతి భేదముగాఁ జేర్కొనుచు ప్రథమ ముద్రణ పీఠికా కర్తలు శ్రీశృంగారకవి సర్వారాయఁడుగా రిట్లు వ్రాసిరి. 'లోకములోని కృతులు ద్వివిధములు ఒకటి - కృతివతిపేరు కృతికర్తపేరు గలవి. ఇవనేకములు మనము కనివినియున్నవే. రెండు - కవిజనపేరు చెప్పక కృతివతి పేరనే వ్రాసి యిచ్చినవి - ప్రణీతకృతులు. ఇవియరుదు. మూర్తిత్రయోపాఖ్యాన మీ ప్రణీతకృతులలోఁ జేరినవి'. ఈ ప్రణీతకృతి భేదమును మన ప్రాచీనలాక్షణికు లెవ్వరును జేర్కొనియుండ లేదు. ఒకకవి తా నొకసందర్భమున వ్రాసిన పద్యము సదే గ్రంథమున మఱొకసందర్భమునం చొకొక ప్రయోజనము నుద్దేశించివాడు కొనిన సందర్భము కలదు. ఒకకవి గ్రంథములోని యొకపద్యపాదమునో, పూర్తి పద్యమునోమఱొకకవి తన గ్రంథమునం దుట్టంకించుకొనిన సందర్భములు కూడ మన కనుభవములోనివే. ఇతరకవుల గ్రంథములలోని వర్ణనాధికములు గల భాగములను యథాతథముగా స్వీకరించి, వానిని సందర్భానుసారముగా

విశ్వానాథుని సాక్షాత్తును గావించినది సంతోషదాయము కూడఁ గలదు. ప్రబంధ
 కవిత్వమున ముగిసినది. అట్లుచాక పూర్తికావ్యమునే కవితనపేరు చెప్పక
 పోయినది. ఇది కవిత్వముగా ననవచ్చునదాత యై తనకు ధనకనక వాహనాని
 తనకు వాహనముగా నున్న సంతోషించినవాడవేర లోకక ప్రయోజనఫలము నుద్దేశించి
 తనకు వాహనముగా నున్న నాచారము ప్రవీతకృతి యగును. ఇట్టి సందర్భములు
 కవిత్వమున నున్నవి. అట్లేదానవచ్చుచున్నను వానికిఁ బ్రణీత కృతులను
 ప్రణీతకృతులను నున్నది. ఇట్టివృత్తులకుఁ బ్రణీతకృతులని తొలుత పేరు
 వచ్చినది. ఇట్లుగాననుచు నచ్చాచార్యుఁడగుఁగారే, ఇతర దాక్షిణాత్యభాషలయందెట్టి
 ప్రబంధములు నున్నవో తెలియక కవిత్వమున కృతిచేత ప్రవీతత్తిగాని యున్నట్లుకానరాదు.
 అందుచేతనే ప్రణీతకృతియనగా Ghost Wri-
 ter అనబడును. అనే ప్రవీతకవి Ghost Writer అగును. ఒకరై
 తనకు వాహనముగా నున్న నారాంశించి కావ్యమునో, రచనమునో చేసి
 తనకు వాహనముగా నున్న ప్రాసనకాలము నుండి కూడ నాచారముగా వచ్చు
 ప్రబంధమునో వ్రాసె. ఇట్లు నది వారి రచితములుగానే లోకమునఁ బ్రచారము
 పొందును. అట్లే నున్న సందర్భములయం దాయా కావ్యములను వ్రాసిన యనలు
 ప్రణీతకవిత్వముగానో, యనుదేశక పూర్వకముగానో తమకర్తృత్వమును
 తెల్పినవో, ప్రణీతముగానో ప్రకటించుకొనుట కూడఁ గలదు. లేదా కొన్ని
 ప్రణీతకవిత్వములను దమపేరు మీదుగానే రచించు కొని తమ అనలు కర్తృ
 త్వమును లోకమునకు వెల్లడించుటకై తాపత్రయపడిన సందర్భములు కూడ లేక
 పోయినవి. ఇట్లు ప్రణీతకృతులను మిట్టిప్రవీత కృతియని చెప్పవలసి యున్నది. దీని
 ప్రణీతకృతియనఁ గ్రొత్తరచన చుట్టుంబయకవి దీనినేకాక, మఱికొన్ని గ్రంథ
 ప్రణీతకవిత్వమునఁ జేరినవారి లోకమున వెలయించిన ఒక ప్రణీతకవి -
 Ghost Writer - అని మా చర్చకునందేలును.

కాలము

గ్రంథమున కాలమునుగూర్చి కాని నిర్ణయించు
గ్రంథమునం దెచ్చటను లభించుట లేదు.

కనుక, బాపిరములగు నితరాధారములనుబట్టియే కవికాలమునుగాని, గ్రంథరచనా కాలమునుగాని నిర్ణయింప వలసి యున్నది. దీని ప్రథమముద్రణమున కుపోద్ఘాతమును వెలయించిన శ్రీశృంగారకవి సర్వారాయఁడుగా తిలకింపఁబడిన గూర్చి వ్రాయుచు 'కవి యీ గ్రంథమునందెందేని కాల నిర్ణయము సేయకున్నను, గ్రంథ కర్తలని పేర్కొనఁ బడినవారిలో మల్లారెడ్డి ప్రభృతుల కాలమునుబట్టి యిప్పటికి సుమారు నూటపాతికి యేండ్లక్రిందటివాఁడని తేట పడుచున్నది.' అని వ్రాసిరి. దీని ప్రథమముద్రణము క్రీ.శ. 1915లో జరిగి యుండుటచేనిది యిప్పటికి నూట తొంబదియేండ్ల క్రిందట, అనఁగా క్రీ.శ. 1790 ప్రాంతముల రచింపఁబడియుండ వలయును. ఈతని ముని మనుమ లేఁబడి యేండ్లక్రిందట నుండి యుండినందున - ఈకవి నూటసంవత్సరముల క్రిందట నుండి యుండునని శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తమ 'ఆంధ్రకవులచరిత్రము - మూఁడవభాగము' (పుట 233) లో వ్రాసియున్నారు. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర వర్తమాన శతాబ్ది తొలిదశకములలో రచింపఁబడుటచే వీరు తెలిపినకాలము కూడ పయిని తెలిపిన కాలమునకే యింపుమించుగా సరిపోవుచున్నది. కాని, యీకాల నిర్ణయము సమంజసముగా నున్నట్లుతోవదు. ఇతని కాలము నితరాధారములచే నిర్ణయింప వలసి యున్నది.

1. దీని ప్రథమ ముద్రణమునకు దంతులూరి బాపరాజు పంశజుల యొద్ద నుండి తెప్పించిన తాళపత్రపతితుడ ప్రతివిలేఖకుఁ డయిన అల్లమరాజు రంగధామకవి వ్రాసియున్న పూర్వోదాహృత సీసపద్యమున నావ్రతిని విలిఖించిన కాలము తెలుపఁబడియున్నది. అది శాలివాహనశకము 1739 వసంవత్సరము ఈశ్వరనామ సంవత్సరము శరదృతువు ఆశ్వయుజమాసము శుక్లక్షమ ఏకాదశి శుక్రవారము. ఈదినమున దంతులూరి వద్మరాజునకు అల్లమరాజు రంగధామకవి యీ కావ్యము యొక్క ప్రతిని తాళపత్రముల యందు విలిఖించి సమర్పించెను. అది క్రీ.శ. 1817 సంవత్సరమునకు సరిపోవుచున్నది. కనుక, సీ మూర్తిత్రయోపాఖ్యానకర్త, యతఁ డెవఁడయినను, నిశ్చయముగా నాకాలమునకు ముందువాఁడు కావలయును. ఎంత ముందువాఁడనుట నిర్ణయింప వలసియున్నది.

2. కృత్రిప్రజేతయగు దంతులూరి బాపరాజు పూర్వులలోఁ బ్రముఖుఁడు, వంశకర్త దంతులూరి గన్నరాజు అతఁడు శ్రీనాథ కవిసార్వభౌమునిచే ధనంజయు విజయ మను కావ్యమును గృతీహొందినవాఁడు. దంతులూరి బాపరాజు ఆగన్నరాజు నకు అయిదునకుఁ బై వడిన తరమువాఁ డగుచున్నాఁడు. (అతని యన్వయంబున - అనుటచే. చూ. వంశావ తారము). శ్రీనాథుఁడు క్రీ.శ 15 వ శతాబ్దమునకుఁ జెంది నవాఁడగుటచే, తరమునకు ఇరువది యైదు సంవత్సరములచొప్పున గణించినచో - అతనికి అయిదుకు మించిన తరమునకుఁ జెందిన దంతులూరి బాపరాజు ఇంచు మించుగా క్రీ.శ. 17వ శతాబ్దిపూర్వార్థమునకుఁ జెందిన వాఁడుగానుండఁ దగు నని యూహింపనగును.

3. క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి సమకాలికులలో కామినేని మల్లారెడ్డి యొకఁడు. ఇతఁడు మెదకుజిల్లాలోని బిక్కనవోలు గ్రామమున నుండినవాఁడు దోమకొండ సంస్థానమున కితఁడు ప్రభువు. క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి యీ ప్రభువుపేరనే షట్పదక్రవర్తిచరిత్రమును ప్రణీత కృతిగా రచించి యొనఁగెనని ప్రతీతి. ఈ మల్లారెడ్డి గోలకొండ నవాబగు మాలిక్ ఇబ్రహీం (మర్క్తిభరా ముఁడు) సోదరుఁడును, కుతుబ్ షాహీ పంశీయుఁడు నయిన సుల్తాన్ మహమ్మదు పాదుషాకు సమకాలికుఁడయి యతని రాజ్యకాలమున నుండినవాఁడు. అతఁడు మాలిక్ ఇబ్రహీం ఆనంతరము క్రీ.శ 1580 నుండి 1602 దాక రాజ్యవంపాల నము గావించెను. అందుచే నతనికి సమకాలికుఁ డగుమల్లారెడ్డి పేరఁ గృతీరచించి యిచ్చిన యీ క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి క్రీ.శ 17 వ శతాబ్ది పూర్వార్థమున జీవించి యుండునని యూహించుటలో డప్పలేదు.

4. పూసపాటి తమ్మభూపాలుఁడు కూడ నితనికి సమకాలికుఁడు. ఇతఁ డతనిపేర 'శ్రీకృష్ణవిజయ' మను కావ్యమును బ్రణీతకృతిగా రచించియిచ్చినని ప్రతీతి. పూసపాటి తమ్మభూపాలుఁడు సూర్యవంశక్షత్రియుఁడు విజయనగరము నేలిన ప్రౌఢదేవరాయల కాలములో నుండిన పూసపాటి రాచిరాజు వంశములోని వాఁడు. అతనికితఁ డాఱుతరములవాఁ డయి నందున నీతఁడు క్రీ.శ 1640 ప్రాంతమున నుండి యుండును. ఈతమ్మభూపాలునికి సమకాలికుఁ డయినందున నితఁడును నించుమించుగా నాకాలమునకే చెందినవాఁ డయియుండును.

వయిఁ జూపిన యువవత్తులనుబట్టి దంతులూరి బావరాజు కవియు, నతనికి సమకాలికుఁ డయిన క్రొత్తలంక మృత్యుంజయ కవియు క్రీ.శ. 17 వ శతాబ్ది పూర్వార్థమున జీవించి యుండినవా రని భావింపఁదగియున్నది.

కావ్యవిషయము

మూర్తిత్రయోపాఖ్యాన మను సీతబంధమునం దాఱా శ్వాసములు కలవు. బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరు లను త్రిమూర్తులయొక్క మహిమాభివర్ణనమే యిందలి యితివృత్తము. ఈకావ్యమునందలి ప్రథమాశ్వాసమున 297 గద్య పద్యములు, ద్వితీయాశ్వాసమున 165 గద్య పద్యములు, తృతీయాశ్వాసమున 198 గద్య పద్యములు, చతుర్థాశ్వాసమున 237 గద్య పద్యములు, పంచమాశ్వాసమున 168 గద్య పద్యములు, షష్ఠాశ్వాసమున 188 గద్య పద్యములు - మొత్తము 1253 గద్యపద్యములు కలవు. ఇందలి ప్రథమాశ్వాసమున సూతునకును, శౌన కాది మహామునులకును నడుమ జరగిన సంభాషణము, జగదుత్పత్తిప్రకారము సూతుఁడు పరబ్రహ్మము నెఱుఁగఁగల యధికారిని గూర్చి తెలుపుటయను సంశయములు కలవు. ద్వితీయాశ్వాసము విరాట్స్వరూప వర్ణనముతోఁ బ్రారంభ మై బ్రహ్మచరితము నభివర్ణించును. తృతీయచతుర్థాశ్వాసములయందు మూర్తిత్రయములో ద్వితీయుఁడగు విష్ణుదేవుని చరిత్రము మిక్కిలి విపులముగాఁ బ్రబంధించఁబడినది. తృతీయాశ్వాసమునందలి విష్ణుచరిత్రము మధుకైటభులవధతో నుపక్రమించి, యాతని దశావతారములలో మత్స్యావతారము మొదలుకొని రామావతారము దాఁకఁగల యవ తారకథలను వివరించును చతుర్థాశ్వాసము దాదాపు పూర్తిగా బలరామకృష్ణావతారముల వర్ణనమునకు వినియోగింపఁబడినది. ముఖ్యముగా శ్రీకృష్ణావతారమునకు సంబంధించిన వివిధ ఘట్టములు మిక్కిలి విపులముగా, మనోహరముగా నిందభివర్ణింపఁబడినవి. ఆశ్వాసము చివర బుద్ధకల్కావతారములు కూడ సంగ్రహముగా నభివర్ణింపఁబడినవి. ఇందలి పంచమషష్ఠాశ్వాసములు మూర్తిత్రయముతోఁ జివరివాఁ డయిన పరమేశ్వరునికి సంబంధించిన కథ లభివర్ణించుటకు వినియోగింపఁబడినవి. పంచమాశ్వాసమున దక్షాధ్వరధ్వంసమును, షష్ఠాశ్వాసమునఁ గుమార సంభవకథయు మిక్కిలి విపులముగా నభివర్ణింపఁబడినవి.

ఇట్లు షష్ఠాశ్వానవరమిత మయిన యారనవత్తర ప్రబంధమునందు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులను త్రిమూర్తుల యవతారలీలాభి వర్ణనము సకల విషయ సంపన్నముగా, సంగ్రహమనీజ్ఞముగాఁ గావించఁబడి, యజువులో బ్రహ్మాండమును జూపినట్టి నైపుణ్యముతో వెలారుచున్నది.

కవిత్వము

ఇందలి కవిత్వగుణములను బ్రశంసించుచు దీని ప్రథమ ముద్రణ వీరికాకారులగు శ్రీశృంగార కవి నర్వారాయఁడుగారిట్లు వ్రాసిరి. కవిత్వము సంస్కృత పదభూయిషమయ్యు మృదుమధురము. ధోరణి ధారాళము. రసము చిప్పిలుచుండు. కల్పనములనల్పములు స్థానిత్యములు గానరావు. వేయేల? సకలగుణాలంకార సంకలిత మనఁదనరారు' శ్రీమదన గోపాల కృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వ చాతుర్యుఁడయిన యితనికిఁ గథ నతివేగముగా నడపుటయందుఁ గలచాతుర్యము, శ్రద్ధ మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. ఏవద్యము నయినను నితఁడవలీలగా నిర్వహించును. సందర్భానుసారముగా విశేషవృత్తములను బ్రయోగించుటయం దితనికి మక్కువెక్కువ. అతఁడాయా సందర్భములయందు రచించిన విశేషవృత్తములవివరము లీక్రింది పట్టికయందుఁ బ్రదిర్శింపఁబడినవి.

1. పంచచామరము:

1-86, 2-51, 2-131, 2-165, 3-138,
3-169, 4-13, 4-63, 4-145, 4-157,
4-237, 6-164, 6-165, 6-168 (14 పద్యములు)

2. మత్తకోకిల:

2-28, 3-46, 3-107, 4-10, 4-98,
5-53, 5-151, 6-100 (8 పద్యములు)

3. లయగ్రాహి:

4-61, 5-103, 5-133, 5-145 (4 పద్యములు)

4. మానిని:

2-130, 3-65, 6-143 (3 పద్యములు)

5. మాలిని:

1-297, 5-168 (2 పద్యములు)

6. వనవయారము:

3-137 (1 పద్యము)

7. తరలము:

3-158 (1 పద్యము)

దీనిఁబట్టి యితనికి పంచచామరము, మత్తకోకిల, లయగ్రాహి, మానిని, మాలిని, వనవయారము, తరలము నను విశేషవృత్తములను రచించుట యందుఁ గలయాదరము యథాక్రమముగాఁ బ్రదర్శిత మగుచున్నది.

కొన్నియెడల సంస్కృత వాక్యములలోనే పద్యము నెల్ల నితఁడు నిర్వహించును. ఇట్టివి రచించుటకు సీస పద్యములను, కంద పద్యములను మాత్రమే యాతఁ డుపయోగించెను. ఈక్రింది పద్యములు చూడుఁడు—

సీ॥ ముకురాయతే కురుకుకుర ఘూర్జరధరి

త్రినాథకాంతాజనాననేషు

నవమౌక్తికాయతే ద్రవిడమత్స్యవిదర్భ

నారీనికాయవక్షోరుహేషు

కుందాయతే కాశకోసల బెంకణ

కామనీనముదాయకచభరేషు

హీరభూషాయతే సూరసేనకళింగ

శకవికచాంబుజాస్యాతసూమ

గీ॥ తవ యశోమహిమేతివాదముల నకల
సుకపులు నుతింపఁ బ్రబలు నస్తోకనమర
రంగనంగతదుర్మదారాతిజాత
శిక్షకుం డైన యచ్యుతక్షితవరుండు.

1-153

సీ॥ ఆజ్ఞప్రవాహోఽయ మద్భుతంవితనుతే
సూపన్య సౌవర్ణరూప మస్తి
శాకాన్సమీచినపాకాన్సమానతే
భక్ష్యాణి శర్కరావరితాని
పాయనమాధురీవరమేశ్వరోవేద
జయతి రసావళిసౌష్ఠవేన
శాల్యన్నధవళిమా శక్యతే న గదితుం
దధి సుధామాధురీ మధికరోతి

గీ. యనుచు నకలదిగంతరాయాతవిప్రు
లాడఁచుఁ భుజింతు శ్రీహరి కర్పితముగ
వేంకటాధీశునింగ పృథ్వీవరుండు
రమణ నర్పించునన్ననత్రములయందు.

1-186

సీ॥ గానంన కార్కమిదానీం సుఖేనవి
శ్రమ్యతాం గంధర్వసముదయేన
నాట్యప్రసంగాయ నహినమయోచితీ
ప్రాచల్యతా మప్సరోగణేన
పాపత్యతాం నైవ వరమార్థజిజ్ఞాస.
యాద్యవేదాంతినమాజకేన
వరిచితాన్యోన్మజ్జలై రలం స్థీయతాం
మౌనేన దేవతామండలేన

గీ॥ భారతీరమణోఽధునా పరమపురుష
భావనాపావన సుధానుభవవశేన
చిర మనుక్రీడతే యంచుఁ దిరుగుచుందు
రజునినభయందు వేత్రహస్తాగ్రనరులు.

2-154

సీ॥ వనమాలినే నతావనదయాశాలినే
దానవోస్మీలినే తే నమోఽస్తు
ఖగసాదినే భక్తకలుషవిచ్ఛేదినే
త్రిగుణవినోదినే తే నమోఽస్తు
ప్రజచారితే సురప్రజసౌఖ్యకారితే
ధృతిభయదారితే తేనమోఽస్తు
దరహాసినే మునిశర్వరమనోవాసినే
దీప్యద్విలాసినే తే నమోఽస్తు

గీ॥ త్రిభువనామేయమాయినే తే నమోఽస్తు
దీప్తభుజగేంద్రశాయినే తే నమోఽస్తు
దీనరక్షానరాగితే తే నమోఽస్తు
శ్రీనిరంతరయోగినే తే నమోఽస్తు.

4-82

క॥ వం దేకరుణాన్వితభా
వం దేవారాతిభయదవరశంభారా
వం దేవకీతినుప్రభ
వం దేవం త్వాంమనోజ్ఞవనజదశాక్షా.

4-81

క॥ భవతే భవతైలవవీ
భవతేభవ విలయతిమిరవటలవతంగీ
భవతే నమోఽస్తు విజయీ
భవ తే మునిహృదయపద్మభవనవిభవతే.

5-143

పయి పద్యముల నవలోకింపఁగా వానిని సంస్కృతవాక్యములతో రచిం
చుటయం దొకరూపిచి గోచరించును. బ్రహ్మలోకవాసులయినవేత్రహస్తలమాటలు

బ్రాహ్మణుల సంభాషణము, దేవతాస్తోత్రము సంస్కృతముతోనే నిర్వహించుట యుచితమనుట కవియభీప్సితము కానోవు.

శ్రీకృష్ణ చరిత్రమునందు పోతన భాగవతచ్ఛాయలును, దక్షాధ్వరధ్వంస ఘట్టమునందు నన్నిచోడుని కుమారసంభవచ్ఛాయలును, కుమార సంభవమునఁ కాశిదాసు కుమార సంభవచ్ఛాయలును గోచరించును. స్వకపోలకల్పితము లయిన మనోజ్ఞవర్ణనము లిందుఁ జెక్కుగలవు. వాని నెల్లవివరించుట కిందవకాశము చాలదు. సంస్కృతపదభూయిష్ట మయిన శైలినితఁ డెంత సౌలభ్యముతో నిర్వహించునో అచ్చ తెలుఁగు, శైలిని కూడ నితఁడంతే సౌలభ్యముతో నిర్వహించును. మొత్తము మీఁద సీకావ్యమునందలి కలిత్వము మిక్కిలి మనోజ్ఞమై సహృదయరంజకమై యలరారును.

గ్రంథముద్రణము

ఈ మూర్తిప్రయోపాఖ్యానమునకు మాతృక యైనతాళ పత్రప్రతిని ఉప్పొంగల నివాసులును, కృత్రిప్రణీతయగు దంతులూరి బాపరాజు వంశ్యులునునగు శ్రీ దంతులూరి సుబ్బరాజు గారి యొద్దనుండఁగా శ్రీశ్రీ శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు దానిని దెప్పించి, లేఖకప్రమాదములు నవరించి, పరిష్కరించి తొలుతగా కాకినాడనుండి యానాఁడు వెలువడుచుండిన 'మనోరంజని' యను మానవప్రతిలో ధారావాహికముగాఁ బ్రకటింపఁ జేసిరి. 'మనోరంజని' పత్రికాధిపతులు చదువరులకు రుచిపడేమో యని యెంచి కాఁబోలు తొలుత దీనియందలి కృత్యాది భాగమును మాని, కథారంభమునుండి యారంభించి తక్కిన కావ్యభాగమును వరుసగాఁ బ్రకటించిరి. అది తుద ముట్టినపిదప నందే కృత్యాది భాగమును కూడ ముద్రించి యాకొఁజిలను బూరించిరి. పిదప కాకినాడలోని జి. వెంకన్న ప్రబుదర్పు వారు క్రీ.శ. 1915లో దీనిని 'మనోరంజని' నుండి యుద్ధరించి గ్రంథరూపమున ముద్రించి ప్రకటించిరి. అందలి ముఖపత్ర మిట్లు కలదు.

శ్రీ

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము

ఇది

ఆత్మాశ్వాసముల ప్రబంధము

దంతులూరి బావరాజు ప్రణీతము

మనోరంజనీ పత్రిక నుండి

పునర్ముద్రితము

జి. వెంకన్న బ్రదర్సువారిచే

బ్రకటితము

1915

కా కి నా డ

1915లోఁ బ్రకటింపఁబడిన యాగ్రంథమే ప్రస్తుత ముద్రణమునకు మూలము. 1915లోఁ బ్రకటింపఁబడినవిదవనిది మరల ముద్రణ భాగ్యమునకు నోచుకొన లేదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు ముద్రితములై, యను వలబ్ధములగు చున్న యమూల్యములగు ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములను గొన్నిటిని పండితులచేఁ బరిష్కరింపఁ జేసి ప్రకటింప వలయుననెడి యొక ప్రణాళికను చేపట్టి, యందులో భాగముగా దంతులూరి బావరాజకవి ప్రణీతమగు నీమూర్తి త్రయోపాఖ్యాన మనెడిప్రబంధమును బరిష్కరించి, యందలి వివిధవిషయవిలసిత మయిన యొక పీఠికను రచించి యొనఁగ వలసినదిగా నన్నాదేశించిరి. వారి యాదేశముమేరకు దీనిని యథాశక్తి, యథామతిఁ బరిష్కరించి పీఠికను సంత రించితిని. దీని పరిష్కరణములోఁ బూర్వముద్రణము నందు దొరలి యుండిన పెక్కు దోషములు తొలఁగింపఁబడినవి. పాఠకుల సౌలభ్యమునకై, సౌకర్యము నకై విరామచిహ్నముల నుంచి, పద్యములకు సంఖ్యల నొనఁగితిని. గ్రంథ భాగమున నాయాయి విషయానుకూలముగా నుపశీర్షికల నొనఁగితిని. ఇది పూర్వ ముద్రణమునందు లేదు. పాఠకుల యనుకూలమునకై విషయ సూచికను జేర్చితిని. దుష్టములై, యర్థావగతి కవరోధములుగా నుండిన పాఠములను అర్థానుగుణముగా నవరించితిని. అట్లు నవరించిన సాధుపాఠముల నెల్ల నొక పట్టికగాఁ గూర్చి యొనఁగఁ దలఁచితినిగాని స్థలాభావమున నాప్రయత్నమును మానితిని. విశేషించి దాని వలన నెట్టి ప్రయోజనము కూడ నుండఁబోదు. దీని పూర్వ ముద్రణప్రతులు లభింపకుండుటచే నందలి పాఠములతో నరిచూచుప్రసక్తి లేదు. ఈ ప్రణాళిక యొక్క యుద్దేశమే సాధు పాఠములతోడి పరిష్కరణముల యొక్క ప్రకటనము మాత్రమే యగుటచే నేను దాని జోలికిఁబోలేదు.

గ్రంథ పరిష్కరణము నాకుఁగర మభిప్రేత మయినకార్యము. ఈగ్రంథము యొక్క పరిష్కరణ కార్యమును నాకప్పగించి, నాయందాదరముఁ జూపి, నాచే నీవిధముగా సరస్వతీ సమారాధనము గావింపఁజేసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారికి నాకృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాఁడను. ముఖ్యముగా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ అధ్యక్షులు, సరసహృదయులు, సాహిత్యబంధువులు నలున డాక్టరు శ్రీబెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారికి, సాహిత్య అకాడమీ కార్యదర్శులు మాత్రమే కాక కార్యశూరులు కూడ నయిన మిత్రులు డాక్టరు ఇరివెంటి కృష్ణ

మూర్తిగానికి నేను నాహృదయ పూర్వక మయిన కృతజ్ఞతను దెలుపుకొన వలసి యున్నది.

ఈ గ్రంథమును బరిష్కరించుటలో నాకు విశేషముగాఁ దోడ్పడినవారు నా కాప్తమిత్రులు, సంస్కృతాంధ్రద్రావిడాది బహుభాషా విద్వాంసులు శ్రీ తిరుమల పంచాంగం భాష్యకారాచార్యులుగారు ఈవరిష్కణము వెలుఁగు చూడక ముందే వారు హఠాత్తుగాఁ గీర్తశేషులగుట మిక్కిలి విచారకరము. దీనికిఁ జక్కని యొక శుద్ధప్రతిని దయారుచేయుటలో విశేషముగా శ్రమించిన మావిశ్వవిద్యాలయము లోని పరిశోధక విద్యార్థి చిరంజీవి సౌభాగ్యవతి శ్రీమతి అల్లాడి లక్ష్మీనారాయణకృష్ణగారిని, నాసహోద్యోగి శ్రీ టి. యస్. గిర్రిప్రకాశ్ గారిని అభినందించుచున్నాఁడను.

ఇందలి బాగోగులు నిర్ణయించుటకు నహృదయలే ప్రమాణము.

మదురై
తమిళనాడు

తిమ్మావఙ్గల కొదండరామయ్య

నవంబరు, 1980

శ్రీరస్తు
మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము
ప్రథమాఖ్యానము

ఇష్ట దేవతాస్తుతి

శ్రీలక్ష్మీజలజాషీయంశములచేఁ జెల్వొందువారం బదా
ర్థ్యం శ్రీల ననేకరూపములచే శ్రీ మీఱ నుద్వాహ మై
యాలోలాఘల నేకరూప మగుసౌహార్దంబుతో నేలుగో
పాలుం డెప్పు వనించు మామకమనఃపద్మాంతరాళంబునన్.

1

శా. శ్రీల స్మిఱుజటాభరంబునడుమం జెల్వొందుబాలేందురే
ఖాలంకారము వల్లవాంతరలతాంతావప్తిఁ దెల్పన్ శివా
బాలావల్లికతోఁ బెనంగుళివకల్పఞ్చాజరాజంబు ను
శ్రీలాలిత్య మొనంగుఁ గావుతఁ గృపాస్థేమానుభావంబునన్

2

చ. కరీరథవాజిముఖ్యములు గాక మరాళము మీకు యాన మై
వరఁగుట కేమి పేతు వన భారతి! నీగమనంబు దీనికిం
దొరగుట మాకు నిచ్చలు ననూనము ప్రే మని వల్కుదాత యా
దరమున నిచ్చుఁ గాక నిరతంబు మదీయమనోరథార్థముల్

3

సీ. కస్తూరితిలకసంకలితాననాబ్జంబు
జాయమానశశాంకశంక నీన
నరెరాగయోగదృశ్యాధరాధరసీమ
మహితప్రవాళసామగ్రి చూప
నతికృశోదరభాగగతవళినిచయంబు
సలింపిచీవిలాసంబుఁ గూర్చు
రదకాంతిమిఱితావిరళమందహాసంబు
నముదీర్ణఫేనవిభ్రమముఁ బెంఞుఁ

బిత్తసమాత్మస్వరూప యై యతులభాగ్య
లక్షణముఁ గన్నశ్రీమహాలక్ష్మి కమల
నేత్రవక్షస్సంఘీనిత్యనిలయ యెప్పుడుఁ
దిరముగ వసించు మద్భుహంతరమునందు.

4

ఉ. గాంగవయోరుహోత్పలముఁ గన్గొని మౌళినిగూడ యైనయ
న్యాంగననేత్రలక్ష్మి యని యల్గిన నీకుఁడు తావకీనద్రు
కృంగవికీర్ణకాంతి యిది సత్యము కన్నులు మూయు పాయ నాఁ
బొంగుచు నట్ల చేసి నగు భూధరకన్యక నన్నుఁ బ్రోచుతన్.

5

ఉ. అంబుధికిం జలాంజలి సమర్పణఁ జేసినరీతిఁ బండితౌ
ఘంబు తను స్తుతించఁగ నఖండకృపానయనాంచలానుభా
వంబున వారిఁ బ్రోచునతివత్సల భారతి మామకీనవ
క్రొంబురుహంతరంబున నిరంతరము వసియించుఁగావుతన్.

6

ఉ. ఏకకళావతంస మిది యేటికిఁ బూర్ణసుధామయాభుడే
గాక యటంచుఁ దుండమునఁ గ్రక్కునఁ జంద్రునిఁ బట్ట నీకళం
కాకరచంద్రుఁ డేల యని యంబ నివారణ మాచరింపఁగాఁ
గై కొని తన్ముఖాంబుజముఁ గన్గొనుబాలగజేశుఁ గొల్చెదన్.

7

గురుస్తుతి

క. సేనాపతికులవర్మల
నానతరక్షకుల వేంకటాచార్యుల న
న్మానవహృదయజ్ఞానత
మోసీరజహితులఁ దలఁచి మ్రొక్కెద మతియున్.

8

గీ. అమ్మహాత్మునిసుతులఁ బాదాశ్రయులకుఁ
గరుణ ధర్మార్థకామమోక్షము లొనంగ
నాల్గవిధములఁ గనుపట్టునలిననాభ
మూర్తు లన మీఱుఘనుల నత్కిర్తిభనుల.

9

ఉ. ఆర్యనికాయవర్ణితగుజ్జాశయపావనచర్యు వేంకటా
చార్యుని, సింగరయ్య, నతిశాంతివిలాసుని శ్రీనివాసు, నౌ
దార్యవివేకలోకవినుతప్రతిభానయధుర్యు రంగనా
థార్యునిఁ బ్రస్తుతించు వినయాన్నితభక్తిరసోదయంబునన్. 10

గీ. వారిలోపల నాయం దవార్య మైన
కృప ప్రసాదించి మనుష సంగీకరించి
యలరెడుమహానుభావుఁ బ్రత్యక్షవాసు
దేవు శేషాహినమవాఙ్మతిప్రభావు. 11

సీ. విబుధస్తుతౌభయవేదాంతమార్గప్ర
తిష్ఠాపనాకరోదీర్ఘబుద్ధి
రామానుజాచార్యరచితభాష్యగ్రంథ
సంసిద్ధరాధ్ధాంతచక్రవర్తి
మానితాష్టాక్షరీ మంత్రాధిరాజర
హస్మానవద్యవిద్యావినోది
పరవాసుదేవాంఘ్రి సరసీరువాద్యయ
ధ్యానపావననిజమానసాబ్జుఁ
జరణసన్నతపాలనాపరమత్రివ
సన్ను నేనాఫతికులాఖ్యజలధిపారి
జాత మైనట్టిరంగపాచార్యవర్యు
నాత్మఁ దలచి యొనర్తు సాష్టాంగవినతి. 12

పూ ర్వ త వి స్తు తి

క. శ్లోకంబు రామభద్ర
శ్లోకంబును నిజమనోజ్ఞసూక్తులచేతన్
లోకుల కెఱిగించినవా
ల్మీకికవిండుని నుతించు మృదుమధురోక్తిన్. 13

సీ. శాఖ లేర్పజచె నేర్పాఁసునీయందు వి
 భాతిగా వేదభూజాతమునకుఁ
 బలికె నేధన్యుండు పరతత్త్వవిజ్ఞాన
 సాధనం బైనట్టిశాస్త్ర మెలమిఁ
 దెలిపె నేశేముషీకలితుఁ డష్టాధిక
 దశపురాణములందు ధర్మసరణి
 వడియించె నేమోని వసుధ నైదవవేద
 మై రూఢి గను మహాభారతంబు

సతనిఁ బ్రత్యక్షనారాయణాంశ మైన
 ఘనుఁ బరాశరసూను నగణ్యపుణ్య
 కలితు సత్యవతీనతీగర్భశక్తి
 జనితముక్తాయమాను నే సంస్తుతింతు.

14

గీ. ఉపమచే విలసిల్లియు నుర్విలోన
 సనుపమము లై నచుట్టికావ్యములు చెప్పి
 కీర్తఁ గాంచినయాజగత్కిర్రనీయ
 చరితుఁ డగు కాళిదాసు నే సంస్తుతింతు.

15

ఉ. వాణి నిజాననాంబుజనివాసమున న్నడియింప సత్కృతి
 శ్రేణు లొనర్చి ధారుణిఁ బ్రసిద్ధి వహించినప్రౌఢవాణులన్
 బాణమయూరచోర శివభద్రధనంజయమ్మ బాది గీ
 ర్వాణవచఃప్రవీణకవివర్మల నార్ములఁ బ్రస్తుతించెదన్.

16

ఉ. సన్నయభట్టు భీమకవి నాచనసోముని నెఱువగ్గడన్
 సన్నతభారతార్థఘటనాచణుఁ దిక్కనసోమయాజి వి
 ద్వస్సుత దివ్యభాగవతవాక్పటు బమ్మెరపోతధీమణిన్
 సన్నుతిఁ జేసి యాధునికసత్కవిరాజిఁ బ్రశంసచేసెదన్.

17

కు క వి ని ం ద

గీ: మహితవిశ్రమపదనియమం బెఱుగక
శబ్దరూపంబులందు సౌష్ఠవము లేక
నుదరవివరై కపూర్తకై యెవిగి తిరుగు
కవులు వివరించి చూచిన గవులు గారె? 18

వ. అని జగత్ప్రధానదేవతాగురునమస్కరణంబును, బ్రహ్మతనాధునాతనమహా
కవిబహుకరణంబును, గుకవితిరస్కరణంబును గావించి. 19

కావ్య రచనాప్రశంస

ఉ: మిత్రసమానతేజః డయి మీతినయమృతరాజమౌళికిం
బ్రాత్రుడ వేంకటేంద్రునకు భవ్యగుణోన్నత కోనమాంబకుం
బ్రాత్రుడ రుక్మిణీరమణభూరికృపాపరపూర్ణదృష్టికిం
బ్రాత్రుడ నై నదంతులు బావన్యపాలకనామధేయుడన్. 20

క: ఏ నొకకృతి రచియింపక
మానసమున దలచి యొక్కనా డాప్తమహి
జానినుతబుధకపింద్రుల
తో నిష్టాలాపకథల దొరకొని యున్నన్. 21

గీ: అంత నానాపురాణపుణ్యప్రసంగ
సరణి నొకకొంత సమయంబు జరుగుమండ
సభ్యజనులందు నొక్కప్రస్తావ మైన
బలికితిని నే మహాత్మాహభరము పూని. 22

ఉ: నిర్మలధర్మమార్గకృతనిశ్చయసాధున్యపాలకోటికే
ధర్మముచేత గీర్తిసుకృతంబులు గల్గు? మదీయపూర్వలా
ధర్మజముఖ్యు లేమిటను ధన్యత గాంచిరి? తత్ప్రకారముం
గూర్చి వచింపు డన్న బుధకుంజరు లిట్లని రానభాస్థలిన్. 23

- గీ. ధనము నిక్షేప మొనరించి తనయుఁ గాంచి
చెలువుఁ ద్రవ్వించి గుడి గట్టి ధరణినురని
వాస మొనరించి కృతి యంది వనము నిల్చి
ఘనుఁ డయిన సప్తసంతానకర్త యండ్రు. 24
- చ. అతులితరుక్మిణీశకరుడాశ్రయ! బాపస్సపాల! వీనిలోఁ
గతివయలాభ మైన నది గా ధన రాదు యశస్కరం బగున్
క్షితి నతిశాశ్వతంబ యొకకీర్తి వహింపఁగఁ గోరువారి కూ
ర్జితఫలహేతు వైనకృతి సేయుటకన్న నుపాయ మున్నదే? 25
- క. ప్రాచేతనముఖనత్కవి
వాచాగతి నిలిచెఁ గాక వసుధాస్థలిపైఁ
బ్రాచీననృపులకీర్తులు
చూచినవా రొకరు గలరె? సుజనవతంసా! 26
- గీ. అనుచు నభ్యులు కావ్యమహత్త్వ ముపుడు
వర్ణనము సేయ నిఖిలదిక్పార్శ్వ మైన
కీర్తిమహిమంబు వెలయింపఁ గృతి యమూల్య
మౌ ననుచు నిశ్చయముఁ జేసి యాత్మలోన. 27
- క. సంతన మందుచు నుండఁగ
నంతట నొకనాఁడు మేదురొదార్యశ్రీ
మంతులు మదగ్రజులు శ్రీ
కాంతాహృదయేశభ క్తికలితస్వాంతుర్. 28
- ఉ. కీర్తివరాయణుండు పెదకృష్ణనృపాలుఁడు రాజమాన్యన
ద్వర్తనుఁ డైనసింగజనవల్లభుఁడున్ నయశాలి జగ్గభూ
భర్తయునుం బ్రసిద్ధు లగపావనచర్మలు మువ్వరుం దయా
మూర్తులు ధీరచిత్తులు ప్రమోదము మీటి నభాంతరంబునన్ 29
- గీ. ఆప్తబంధుజనసహాయు లై కూర్చుండి
యట్టివేళ ననుఁ బ్రియానుజన్ముఁ

బిలువఁ బంపి మివులఁ బ్రేమతో లాలించి
వలికి రిట్లు మృదులభాషణములు.

30

క. ధరణీధూర్యహనాదిక
గురుకార్యములందు నీవు కుశలుఁడ వైనన్
వరగుణ ! మా కధికప్రియ
తర మగువని యొకటి నీకుఁ దగు నెఱిఁగింపన్.

31

గీ. ధరణి గురుదేవతలకు నంతరము లేమి
పుణ్యనిధు లై నబుధులు దెల్పుదురు గాన
నరయఁ బ్రత్యక్షనిజమూర్తు లగుటజేసి
దైవతముకన్న గురువు లుత్తములు సుమ్ము

32

క. పును లగునగ్గురువులలో
జను లెన్నఁగఁ బూజ్యతములు జననీజనకుల్
జనకునికన్నను నుత్తమ
జనని యగున్ విబుధలోకనమ్మతి దెలియన్.

33

క. కావున జననీసేవయ
కావించినవారి కెప్పుడుఁ గల్గు శుభంబుల్
ధీవర్య! యింతకన్నను
బావనతర మొకటి కలదె భావించినచోన్.

34

గీ. అటులు గావున నీవును నన్మదీయ
జననిపరిచర్య సేయుమా చతురమతిని
భవ్యవినయైక భక్తికాత్పర్యయుక్తి
నింతకన్నను బ్రియము మా కెందుఁ గలదు?

35

క. ఆయమ యనుజ్ఞ యిచ్చిన
యేయేకార్యములు గలవు హితమితో నీ

వాయాయత్నము చేయు చి

రాయుశ్శేయోభివృద్ధి యయ్యెడు నీకున్.

36

వ. అని యనివారితనిర్మలధర్మలక్షణతావిచక్షణతా విజితపాండవగ్రనంభవు
లగునగ్రనంభవు లానతిచ్చినవాక్యంబుల కేను ఐరమానందభరితాంతః
కరణుండ నై వాఁతో ని ట్లని విన్నవించితి.

37

గీ. చారుతరశర్కరావిమిశ్రంబు లైన
పాలు ద్రావు మటంచును జాలుఁ బిలిచి
యనునయించినచంద మోయనఘలార!
యిట్టికార్యంబు మీ రానతిచ్చు టెల్ల.

38

గీ. అనుచు వాయోజ్ఞ యోదల ధరియించి
జననిపాదములకు సాగి మ్రొక్కి
నిలిచి యగ్రజాతనియమితకార్యంబు
వినయము క్రి మీఱ విన్నవించి.

39

క. మీకుం బ్రయ మగుకార్యము
నా కానతి యిండు నే నొనర్చెద నన్నం
గై కొని ప్రమోదవతి యై
యాకరుజాపూర్ణనయన యనియెన్ నాతోన్.

40

గీ. అన్న! మీయన్న లిచ్చినయాజ్ఞచేత
మత్ప్రియోచిత కృత్యముల్ మది నొనర్చు
దలచు టిది తెన్న మివుల సుత్రమము లైన
కీర్తిసుకృతంబు లార్జించుఁ గేవలంబు.

41

గీ. సుతనిధితటాకదేవతాయతనకావ్య
వనమహిలోకనిర్దరోద్వాహము లన
ధరణి సుతిఁ గాంచునప్త సంతానజాత
మనఘ! యొనరింపు మస్మత్ప్రియంబు గాఁగ.

42

గీ. మఱియు దేవమహీదేవమాన్యసంత
తాన్నపానీయదానాదు లై నయట్టి
ధర్మములు చేసి సౌఖ్యాతధర్మ మమర
నుత్తరోత్తరవృద్ధి జెల్వొందు దనిన. 43

వ. నాతలంపున కిది యనుచూపం బయ్యె నని తలంచి సప్తసంతానంబులు
జేయ నువక్రమించి తటాకప్రతిష్ఠాపనంబు నారామస్థాపనంబు నొనరించి
మదీయమనోవాంఛితం బైనయొక్కకావ్యంబు పురాణపుణ్యకథా ప్రథనీ
యంబుగ రచించి నకలదేవతాచక్రవర్తియు నాశ్రితజనమనోరథప్రదాన
ప్రత్యక్షకల్పవృక్షంబు నన్మత్కులదైవతంబు నైనశ్రీమదనగోపాలస్వామి
కంకితంబుగాఁ జేయువాడ నై యి ట్లని యాలోచనంబుఁ జేసితి. 44

ఉ. తొల్లిఁ బుణ్యపూరుషులతోరపుఁగీర్తులు సత్కవీశ్వరుల్
నల్లలితంబు లేకృతులజాతులఁ బల్కిరి తద్వివేకమున్
గల్గిన రాదు గాని త్రిజగత్పతి యౌపరమాత్మసత్కథల్
తెల్లము గాఁగఁ గావ్యమునఁ దెల్పుట భద్రము మాకుఁ జూడఁగన్ 45

గీ. ఏమహాత్మునివలన బ్రహ్మాండముఖలు
జనన మందిరి తత్కథానరణి మాని
యితరదుర్గాథ వచియించు తెంచి చూడ
మరుమరీచికిఁ బరువెత్తుకరణి గాదె ? 46

అ.వె. అనుచు నిశ్చయించి యాదిమపూరుషు
చరిత యతనిత్రిగుణసంశ్రయమునఁ
గీర్తితంబు లై నమూలార్థమహిమంబు
నే వచింతు నధికనిపుణరీతి 47

క. వార్తలకుం బని లే దను
వర్తితనస్మార్గు లై నవారల కెల్లం
గీర్తించినఁ దగ విన్నను
మూర్తిత్రయచరిత భుక్తిముక్తుల నొనఁగున్. 48

- క. ఆని బ్రహ్మవిష్ణుశంకర
వినుతకథాప్రథితకావ్యవిరచనతై నే
ననుమతి చేసి తదాచిన్
వినుపింతు మదీయవంశవిస్తారంబున్.

49

వంశావతారిక

- సీ. కరతలామలకంబుగతిఁ బరతత్త్వంబు

జూచె నేబ్రహ్మవిద్యాచణుండు
చరము తొనంగి రెవ్వనికిఁ బ్రత్యక్ష మై
చతురాననముకుందచంద్రధరులు
తైరిలోక్కసాధ్యీవతంన మౌ ననసూయ
గృహించి యేతావసాగ్రేనరునకు
విహరించు నక్షత్రవీధి నేనత్కిర్తి
భనుడు నప్తర్షిమధ్యంబునందు

నతఁడు సుతి సేయఁ దగు బహుయాగనమయ

హతహవిర్దానసంతోషయతతాత్ప

రాచిసంస్తూయమానగుడాధికుండు

ప్రభుచిదాసందళాలి యుత్రిమునిమాళి.

50

- క. అయ్యునిచూదామనికన్దు

దమ్మిని జండుగను జనించెఁ దనభనరాజు

త్వ మ్మలర దానలిలా

నమ్మానితనిఁబింపిబుభనముదాయుండై.

51

- క. ఆతనికి బుధుఁ డాగుజవి

శ్రుతునకును బురూరపుండు సుతుఁ డావిభవో

న్మరునకు నహంషం దాయ

మృతచరితునకున్ యయాతి పుత్రుని దయ్యెన్

52

- ఉ. పూరుడు గల్గె నాతనికి భూరిగుణుండు తదస్వయంబునన్
దూరితకల్మషుండు భరతుండు జనించె దదాఖ్యచే గదా
భారతవంశ మై జగతిఁ బ్రస్తుతకీర్తి వహించె దత్తులొ
ద్ధారులు ధర్మజాదివసుధారమణుల్ ప్రభవించి రంతటన్. 53
- ఉ. వారలయన్వయోద్యవుడు బంధురశౌర్యుడు విష్ణువర్ధన
త్వారమణీమనోహరుడు సప్తవయోధిపరీతధారుణీ
భారము పూనె నాదికిటివన్నగపుంగవకూర్మరాజుచి
గ్వారణసంభృతశ్రమనివారణకారణబాహువీరికన్. 54
- క. ఆతనిసంతతిఁ గల్గె వి
భీతన్యప్రవాతమకుటపృథుమణిజాత
ద్యౌతాలంకృత పదకం
జాతుఁడు హరిసీమకృష్ణజనవిభుఁ డనఁగన్. 55
- మ. కురియించెన్ బహుధాన్యవర్ష మఖిలక్షోణీప్రదేశంబులన్
హరియించెన్ విమతాంధకారములు బాహుత్రాసిసూర్యప్రభన్
సిరి మించెన్ నృపవర్యు లెంచ ఘనుఁ డై శ్రీధాన్యవాటిపురీ
చిరసామ్రాజ్యరమానమాశ్రయమహాసింహాననాసీనుఁ డై. 56
- ఉ. ఆహరిసీమకృష్ణనికులాభి జనించెను భీమరాజుఁ ఘో
రాహవరంగసంగతమధాపితమోహితనిర్జరాంగనా
వ్యూహమహావివాహసమయోచితమేదురతూర్వనాదనం
దేహదభేరిఛాంకరణధిక్రృతవైరిమనోభిమానుఁ డై 57
- క. ఆభీమరాజమణికిన్
బ్రాభవనిధి గన్నమనుజవతియును నెన్న
త్మాభరత సింగవిభుఁడును
భూభుజులు జనించి రమితపువ్విదయు లై. 58
- ప. అం దగ్రజుండు. 59

సీ. అహితదుర్గాధ్యక్షు లందఱు భయ మందఁ
 గ్రీడికైవడి నిల్చెఁ దాడివాడ
 నక్షుద్రదానవిద్యాఞాతములచేతఁ
 బ్రతి యెవ్వరును లేక ప్రతిభఁ గాంచెఁ
 దనకీర్తిదశదిగంతరగీయమాన మై
 కనువట్ట ధర్మమార్గంబు నెఱవె
 శ్రీనాథసుకపిందుచే ధనంజయవిజ
 యం బనునత్కావ్య మంది వెలసె

నృపతిమాత్రుండె నిజపాదసీరజాత
 ఘటితకోటిరవైఁ భూకాంతమాన
 సాంతరభయావహారి శ్రీదంతులూరి
 గన్నభూపాలమౌఁ దోర్గర్వశాలి.

60

క. ఆరాజునన్వయంబున
 పీరాహితగర్వతిమిరవిదళ నకరవి
 స్ఫారప్రతాపసూర్యఁ డు
 దారుం డగుకొండధరణిధవుఁడు జనించెన్.

61

ఉ. దానమునం బ్రతాపమున ధర్మగుణంబున నీతికార్యనం
 ధానమునం బదాజ్ఞబహుధానమదుద్యదరాతిలోకర
 ఞానువమానమానితదయారసభవ్యత మీఱుకొండభూ
 జానికి సాటి వత్తురె? విశారదు లైన నృపాలనందనుల్

62

గీ. నీతిబలశాలి యా కొండనృపతిమౌఁ
 సుతుల మువ్వరఁ గాంచె విశ్రుతగుణాఢ్యు
 రామభూజాని బుస్సమరాజునుని
 నాగనృపచక్రవర్తి సున్నతసుకీర్తి.

63

క. అం దగ్రనంభవుండు పు
 రందరనమభోగశాలి రసికశ్రవణా

నందకరక్తిఁగి ఖని చెలు

వందున్ శ్రీరామమానవాధిపుఁ డవనిన్.

64

చ. భరతునివర్తనంబు శిఖివద్దె వైన్మునిరీతి రాఘవే
శ్వరుచరితంబు హైహయనివాసి యయాతిగుణంబు రంతిభా
న్వరమహిమంబు ధర్మజయశంబు భగీరథభాగ్య చర్యయున్
వరసుతుఁ డై నరామనరనాథుడు కాంచెను మేదిన్స్థలిన్.

65

క. ఆవసుధావిభుకాంత కృ
పావిభవవివేకనీతిపాత్రివత్స
శ్రీవిపులక్తిఁగి లక్కవ
దేవి యనన్ వినుతిఁ గాంచె ధీశాలిని యై.

66

ఉ. భూమితరంబు లక్ష్మి యెన భూధరకన్యక యీడు శారదా
భామిని జోడు దేవవతివట్టుపురాణియె హోల్కి గాక యే
రామలు సాటి వత్తురు ధరామనీహయని దంతులూరిశ్రీ
రామన్మపాలుకాంత కభిరామగుణాధ్యకు లక్కమాంబకున్.

67

ఉ. అక్కఠినారహింబలహారిఘనుం డగురామశౌరి శ్రీ
లక్కపుడేవులందు సుతులం గనియెన్ భుజవిక్రమక్రియా
ధిక్కుతవైరి కొండజగతీవరి భూభరజైకదక్షతా
దిక్కుఁరాజుఁ జిట్టవిభు ధీనిధి నచ్చుతరాజశేఖరున్.

68

క. చండాహితన్యవకాండవి
ఖండనపాండిత్యభుజయుగవరాక్రమవే
దండాని యనగ మీతెం
గొండమహిజాని సుకవికోటి సులింపన్.

69

ఉ. కొండలరాజు మించి ఫణికుండలిపాండిమమున్ హసించి వే
ధంధచిధారి ధూణి యల తారల మీణి హిమాంశుఁ గేరి య్హ

ఖండలదంతికాంతి వన గా దని నవ్వును దంతులూరి శ్రీ
కొండన్మపాలుక్తి ర్ది బుధకోటివచన్ స్తవనీయమూర్తి యై

70

ఉ. కుండలిరాజు పాశము నకుం గడు లోతువ యైనకొండయున్
ఖండశ కాంకమౌళికరకంజకృతానతి యైనకొండయున్
జండతుషారపూరములదాటునఁ గన్నడనట్టికొండయున్
గొండన్మపాలుపై ర్మమునకున్ నరి వచ్చునె యెంచి చూచినన్.

71

గీ. కొండన్మవశారి సర్వనద్గుణవిహారి
యఖిలగుణవతి లక్ష్మీసమాఖ్య యైన
యంగనామణిఁ బరిణయం బై చెలంగె
విబుధసంఘంబు లెల్లను వినుతి నేయ.

72

గీ. కమలపాణి యౌటఁ గవిలోకవర్జిత
శ్రీసమాఖ్య యౌట శ్రీతనికాయ
పాలనాధ్య యౌట భావింపఁ గొండభూ
లలనభార్య లక్ష్మి లక్ష్మి గాదె.

73

గీ. శ్రీనిలయుఁ దైనకొండభూజానివనిత
లలితనద్గుణలక్ష్మి యౌలక్ష్మి గాంచె
సనమశరములచే జయ మందఁ జాలు
రాజకందర్పు డగు లింగరాజవరుని.

74

ఉ. సంగరరంగరంగదరితైత్రుడు కొండన్మపాలులింగరా
ట్పుంగవుఁ డొప్పె వంగకురుమోటమరాటవరాటాటకా
ళింగశ కాండ్రసూర్జరపుళిందయుగంధరసింధురాజసా
రంగవిలోచనాకచభరస్ఫుటమౌ క్తికతుల్యకీర్తులన్.

75

ఉ. అంగజుఁ డంగనామణుల కాశితరాజికిఁ గల్పకంబుసా.
రంగధరుండు చూపర కరాతుల కర్డునుఁ డర్థకోటిన్

ముంగిట వెన్నిదానము నమున్నతతేజుడు దంతులూరి శ్రీ
లింగనృపాలునధుణము లే నులియించఁ దగున్ సభాస్థలిన్.

76

క. అయవనీపతిశేఖరు

జాయారత్నంబు నకలసాధ్వీగుణనం

స్వాయము కవిబాంధవనము

దాయస్తవనీయ కొండమాంబ చెలంగెన్.

77

చ. నిరులకుఁ బట్టుఁగొమ్ము నయలశీలముతావు వివేకలక్ష్మికిన్
శరణము సూన్యతంబునకు నంశ్రయభూమి కృపావిభూరిమం
దిరము విత్తిర్ణకి న్నైలవు ధీరతకున్ నదనంబు లింగభూ
వరునతి కొండమాంబ కెన వత్తురె? యన్యవధూలలామముల్.

78

గీ. ముఖమెన్నఁడుఁ బరిభక్తి మానసమున
నాడఁదెన్నఁడుఁ గలలోన నన్యతభాష
చేర్చు దెన్నఁడుఁ బరనింద జిహ్వామందు
గుణవినుత లింగభూపాలు కొండమాంబ.

79

గీ. రాజశేఖరవిఖ్యాతిఁ దేజరిల్ల
ధీరతాఖని లింగధాతీతలేజఁ
దార్య యనఁ దగుశ్రీకొండమాంబమందు
దారుఁ డగులిమ్ము విభునిఁ గుమారుఁ గాంచె.

80

ఉ. బొంకనిధర్మజుండు రఘువుంగవుతాతశరొత్కరంబులన్
జంకనివాహినీవిభుడు శాతవిధుంతుడదంతనంతరిం
గొంకనిశర్వరీశ్వరుఁ డకుంతితధర్మగభీరతావిని
శృంకవదాన్మతాగుణవిశాలుఁడు తిమ్మనృపాలుఁ డెన్నఁగఁన్

81

సీ. అనుగతాదునకిత్తి యయ్యుఁ గర్ణానంద
కరగుణోత్కరములఁ బరఁగువాఁడు

జనలోకవినుతపావనచర్యుఁ డయ్యును
 ఘనపాలనోద్యుక్తిఁ దనరువాఁడు
 భావింప నారూఢపద్మాక్షుఁ డయ్యును
 శివగుణనంయుక్తిఁ జెలఁగువాఁడు
 విజితబలారి యై వెలయుచుండియును గో
 త్రావనప్రజ్ఞచే నలరువాఁడు

ధన్యుఁ డవసీకలోకమూర్ధన్యుఁ డతివ
 దాన్యుఁ డన్యన్యపాలకజన్యవిజయ
 సైన్యుఁ డెన్నఁగఁ దగు లింగజనవరేణ్యుఁ
 తనయమణి యైనతిమ్మభూధరవరుండు.

82

ఉ. అవ్వల కాని వేటాకవదార్థ మొసంగఁగ లేడు మేఘుఁ డే
 చొవ్వన నైనఁ బ్రతములు చూపక యియ్యదు కల్పకంబు వీ
 రొప్పనిదాత లంచు మది నూహ యొనర్చుచు నేర్పు మీఁ దా
 రెప్పడు తిమ్మభూపతిమహేంద్రుని వేఁడు రథనంఘముల్.

83

గీ. కనకగిరిధీరుఁ డాతిమ్మజనవిఘండు
 వరిణయం బయ్యె వైభవస్ఫురణ మీఁ
 శౌరిపాదాబ్జయుగళసంచారబంధ
 రాకృతిస్వాంత జగ్గపాఖ్యాకకాంత.

84

సీ. హృదయ మేప్రొద్దు ప్రాణేశ్వరచరణాంబు
 జాతనంగతభృంగశాబకంబు
 కరము వేప్రొద్దును గమనీయషడ్రన
 కలితాన్నదానై కకౌశలములు
 మాట లేప్రొద్దు సుమాధుర్యమాధుర్య
 నిత్యనత్యాచారనిశ్చలములు
 చెయ్యి లేప్రొద్దు నాశితదీనసముదాయ
 పోషణలీలావిభూషణములు

గుణము లేప్రొద్దు సౌశీల్యగుంభితములు
భావ మేప్రొద్దు దాక్షిణ్యబంధురంబు
దంతులూరి తిమ్మధారుణీధవవరేణ్యు
నంగనామణి యగు జగ్గమాంబ కెపుడు.

85

పంచచామరము :

పతివ్రతామహత్త్వలీల భవ్యశాంతవర్తనం
బలిప్రియోక్తి బంధుపోషణానురక్తి యాచకా
శ్రీతాళిఁ బ్రోచునత్కృపావిశేషమున్ వివేకమున్
సతీలలామ దంతులూరి జగ్గమాంబకే తగన్.

86

శా. ఆ తిమ్మప్రభు జగ్గమాంబ పరిలూనామిత్రులన్ బుత్రులన్
భీతారాతిశరణ్యులన్ గనియె శ్రీపేరక్షమానాథునిన్
నీతిప్రాజ్ఞుని వేంకటప్రభుమణిన్ నిర్జద్రవాకృండిత
వ్రాతస్తుత్యుని లింగభూవరుని శ్రీరామక్షమానాథునిన్.

87

ఉ. వారలలోన నగ్రజుఁ డవారితపౌరుషశాలి వైరిదు
ర్వారయశశ్యశాంకరుచివారతిరస్కరణైక పండిత
స్ఫూరనిజప్రతాపమయభానువికాసితధారుణీప్రజా
వీరజుఁ డైనపేరధరణీవిభుఁ డొప్పె నుదారలేజుఁ డై.

88

సీ. కఠినాపితాకుంతకంతకోటరకుండి
కానక్తరక్తాంబు వాచమించి
నిర్జరారాతినందర్పగర్భోపరి
చర్మకౌపీనంబు సంగ్రహించి
దర్పనర్పదైర్విధమనికానికురుంబ
ధవళయజ్ఞోపవీతములు దాల్చి
కుటిలరూక్షవిపక్షకోటికరోటికా
రచితరుద్రాక్షహారములు పూని

జయరమాకన్యకాపరిణయముఁ గోరి

తపము గావించె నేప్రొద్దు దంతులూరి

తిమ్మవరనాథు పేరధాతీతలేఖ

కరతలంబున వనియించుఖడ్గవటువు.

89

క. ఆపేరన్యవతియనుజుఁడు

కోపాటోపారిరాజకుధరవిదళనో

ద్దీపితభిదురాయితబా

హావటుశార్కుండు వేంకటాధిపుఁ డలరున్.

90

సీ. విక్రమార్కునియంత వీరుండు కవినన

శంక నొందనిమహాసాహసంబు

బ్రహ్మదు లెదు రైన భయ మంది శర జన్న

జనునిఁ జేబట్టి వీడనివ్రతిజ్ఞ

వాసుకితోడ వివాదంబు వచ్చిన

స్వాలు గావించు వాగ్వైభవంబు

ఘనరాజ కార్యసంకటములందుఁ జలింప

కున్నట్టి ధైర్యగుణోదయంబు

నాడి తప్పని పరమసత్యవ్రతంబు

నర్థి వేడినవేళ లే దనినమాట

సహజధర్మంబు లయ్యె నిజగతియందుఁ

దిమ్మవిషువేంకటక్షమాధీశ్వరునకు.

91

సీ. కినిసి క్రిగంటఁ జూచినచూపు చాలదే

కఠినాదిగర్భముల్ గలగఁ జేయఁ

గృతబుద్ధియుక్తిఁ బల్కినపల్కు చాలదే

నృపకార్య మంతయు నిర్వహింప

నిచ్చిన నొకనాటియీవియ చాలదే

యధుల కొకతరం బనుభవింప

హస్తాంగుళీనఖరాగ్రంబు చాలదే
దారుణీభార మంతయును బూన

నెంత శౌర్యసమున్నతుఁ డెంత వాగ్మి
యెంత వితరణగుణవంతుఁ డెంత దక్షుఁ
డనుచు బుధు లెల్ల నుతి సేయ నవనిఁ బ్రబలె
విపులదైర్యసువర్ణాద్రి వేంకటాద్రి.

92

సీ. స్మరియింపఁ డన్యంబు జలధికన్యామనో
వల్లభశ్రీవదద్వయముకన్నఁ
జరియింపఁ డన్యంబు శాశ్వతధర్మనం
స్థావనానైపుణోద్యమముకన్న
హరియింపఁ డన్యంబు పరుషభాషణయుత
ప్రతిపక్షరూక్షదర్పంబుకన్న
భరియింపఁ డన్యంబు ఫణికులోత్తమశిరః
వరద్యుతశేషభూ [ధరముకన్న]

నతనిహరిభక్తి యతనిధర్మానురక్తి
యతనిఘజశక్తి యతనిరాజ్యభరయుక్తి
వినుతి సేయంగఁ దరమె భూజనుల కనఁగఁ
బ్రొడి వహించె రామభూపాలమౌళి.

93

సీ. మహితసర్వజ్ఞధర్మము మున్ను భంజించి
నభల నేఁ డది ప్రకాశంబు సేయ
మును పుణ్యజనకోటులను బీడితులఁ జేసి
నేడు వారలఁ గృపానిరతిఁ బ్రోవ
మున్ను విశ్వామిత్రమోదంబుఁ గావించి
క్షిరిని నేఁ డది నివారితము సేయఁ
జరణానమద్విభీషణయుక్తి మును గాంచి
నేడు ప్రసన్నతానియతిఁ బూన

రాముడు నమస్తసుగుణాభిరాముఁ డగుచు
నవని జనియించె ననిబుధుఁలభినుతింప
ధన్యత వహించె శ్రీతిమ్మధరజీధవుని
తనయమణి యైన రామభద్రప్రభుండు.

94

గీ. అగ్రజుం డైనపేరధరాధిపతికి
ధర్మజాయావతంస మై పేర్చిఁ దనరెఁ
జక్రధరుఁ డైనదేవతాచక్రవర్తి
కిందిరాకాంతయుం బోలె నెఱ్ఱమాంబ.

95

ఉ. దానము హస్తభూషణము తత్పరతం బతిపాదపంకజ
ధ్యానము చిత్తభూషణ ముదంచితసత్కవచోవిధానసం
ధానము వక్త్రభూషణము ధారుణిలో వివరింపఁ జేరభూ
జానిసతీలలామ యన సంస్తుతిఁ గాంచినయెఱ్ఱమాంబకున్.

96

గీ. పేరధాత్రీకళత్రుండు చారుగుణక
దంబ యైనబ్జీశ్రీయెఱ్ఱమాంబయందు
సత్కళాశాలి లచ్చభూజానిఁ గాంచెఁ
గలశవారాలి చంద్రునిఁ గాంచినట్లు.

97

సీ. కలిగె హేమాంబుజొత్పలరేణువానిత
స్వర్ణదీవరిపూర్ణసలిలకేళి
ప్రపావించె సంపుల్లపారిజాతాచనీ
జాతజాతవిహారసౌఖ్యసరసి
దొరకెఁ గాంచనమహీధరనిరోమజినిర్మి
తాధితోత్సేధసౌధాశ్రయంబు
లభియించె రంభాదిలలనాజనాధరా
ధరబింబమమరసుధారసంబు

తమ కనుచు మెత్తు రుత్తమప్రమద మమర
సమరత వహించి లచ్చన్యప్రాగగణ్య

కరవిభీకరకరవాలఖండితోగ్ర

శాత్రవావనివతులు తచ్చౌర్యమహిమ.

98

శా. ఆలచ్చక్షితినాథమౌః ఘనభాగ్యశ్రీవిలాసంబుచే
శ్రీలక్ష్మీజలజాయతాక్షి కెన యోసింగాంబయందుం గుణ
శ్రీల స్మితెడుపుత్రరత్నముల నర్థిం గాంచె నారాయణున్
బాలామన్మథమూర్తిఁ జేరవిమనిం బ్రత్యగ్రతేజోనిధిన్.

99

గీ. తిమ్మభూజానిపేరధాతీకళత్రు
నవరజుం దై నశ్రీవేంకటాద్రినృపతి
ధర్మసతి యైననద్గుణోదంచితమణి
పేటి శ్రీకొండమాంబావధూటి వెలయు.

100

శా. పాతివ్రత్యవివేకరూపవినయవ్రవ్యక్తవాగ్మాధురీ
చాతుర్యవతిభాగభీమదయాసౌశీల్యదాక్షిణ్యవి
భ్యాతిశ్రీగురుదేవభక్తికలనాత్యేదార్యశౌర్యక్షమా
నీతివ్రజ్జలఁ గొండమాంబ వెలయు న్నిత్యోల్లసత్కిర్తి యై.

011

గీ. ఆనతాశరణ్యుఁ డెనబ్బి వేంక
టావనీజాని యాకొండమాంబయందుఁ
బుత్త్రకులఁ గాంచెఁ బెదరామభూతలేశు
రాజవిమఁ దై నకృష్ణధరాతలేందు.

102

గీ. వారిలో నగ్రజుం దై యవార్యకీర్తి
మెఱయుపెదరామనృపతి లక్ష్మీనమాభ్య
యగునతీజనరత్నంబునందుఁ గాంచె
నార్యవినుతుని వెంకటాభ్యాకనుతుని.

103

గీ. తిమ్మనరనాథువేంకటాద్రిక్షితీశు
నవరజుం దై నరామభద్రదావనివతి

యలఘుగుణవతి యగుతిర్మలాఖ్యానతిని
బరిణయం బయ్యె నజ్జనుల్ ప్రణుతి సేయ.

104

క. రామన్యపాలుని తిరుమల
రామారత్నంబు వెలయు రామనతీతు
ల్యామితగుణాభిరామధ
రామరశతవినుతలక్షణాంచితమతి యై.

105

ఉ. రామన్యపాలమౌళి యభిరామగుణోన్నత తిర్మలాఖ్య యౌ
భామినియందుఁ గాంచె గుణపావనుఁ బావనితుల్యశత్రుబా
హుమథితోగ్రణాత్రవధరాధిపునిం బినరామభూవరుం
ధీమహిమాధ్యనత్కివివిధేయునిఁబెద్దన్యపాలశేఖరున్

106

వ. అం దగ్రజుండు.

107

గీ. చిన్నిరామన్యవతి శ్రీకరగుణవతి
సూరమాంబయం దుదారసుకవి
పారవినుతుఁ డగు కుమారుని గాంచెను
రసికగుణవిన్దు రామభద్రు.

108

గీ. రామన్యపునికొండభూమిశుభ్రత్రపౌ
త్రాచిన్యవతిసుతుల యన్వయంబు
వసుధయందు వివుల వర్షిల్లు నీరీతి
దానశౌర్యగుణనిధాన మగుచు

109

క. ఆరాజవరుని యనుజుఁడు
పీరాగ్రేనరుఁడు కీర్తివిలసితముక్త
హారాలంకృతదళవి
గ్నాదీరుచపావి చిట్టనరవతి యుండున్.

110

- ఉ. రామవదాంబుజద్వయనిరంతరభావనపావనత్వమున్
దామరసాప్తనూనునమదానసదానవరప్రభావమున్
హేమగిరింద్రధైర్యము నమిద్ధనమిజ్జయధుర్యశౌర్యమున్
రామన్మపాలుచిట్టనరనాథునకున్ సహజాతిధర్మముల్ 111
- క. ఆచిట్టన్మవతివనిత స
దాచారవివేకనయదయాగుణవాచా
గోచరవరవితరణవి
ద్యాచాతురః గనినయక్కమాంబ తనరెప్పెన్. 112
- చ. పలుకు సుధారసంబుప్రతిభావము నిర్మలరూప మంతయుం
దలఁపులు ధర్మమూలములు దానము కీర్తికరంబు శాంతికి
న్నిలయము వర్తనంబు గణనీయము ధైర్యము చిట్టధారుణీ
తలవతియక్కమాంబకు నుదంచితధర్మగుణావలంబకున్. 113
- గీ. ఆర్యనుత యైన యాయక్కమాంబయందుఁ
దనయులను గాంచెఁ జిట్టభూతలవిఘండు
రణవిజితవైరి వేంకటరాజశౌరి
నీతినిస్తంధు నప్పధాత్రితలేంద్రు 114
- వ. అం ద్రగజుండు 115
- ఉ. పంకజనేత్రపాదయుగభక్తిసమన్వితమానసుండు మీ
నాంకనమానమూర్తి సముదాహితసంగతసంగతాగ్రని
శృంగవరాక్రమోదయుండు సన్నుతిఁ గాంచెను దంతులూరి శ్రీ
వేంకటరాజశేఖరుండు విశ్రుతకీర్తికళావిలాసి యై 116
- గీ. అతనియవరజుండు యాచకసురశాఖి
మదవదరిగిరింద్రభిదురపాణి
జగతిఁ గీర్తిఁ గాంచె సకలనద్గుణగణ
స్థేమ పూని యప్పభూమిజాని 117

సీ, సకలవర్ణతభోగశాలి యయ్యు నశేష
 గుణవిలాసంబుచే గొమరు మిగిలి
 యధిగతనందనుండయ్యు నిత్యంబు న
 పారిజాతఘృతిఁబండివిల్లి
 ధనదుఁ డయ్యును నిరంతరవిదూఠి
 రశ్రేణి యై యుదారత వహించి
 జైవాత్మకుం డయ్యు సంతతమిత్రన
 మాగమంబునఁ జాల నలరుచుండి

తనగుణంబులు మిపులఁ జిత్రములు గాఁగ
 ధరణిఁగీర్తి వహించె శ్రీదంతులూరి
 చిట్టవరనాథనుతుఁడు దాక్షిణ్యముతుఁడు
 ప్రథితగుణశాలి యవృథాపాలమాళి.

118

గీ. ఆర్యవినుతుఁ డై నయాయవృన్యవతి యు
 ద్వాహ మయ్యె నుచితధర్మసరణిఁ
 బెద్దగోపమాంబ పినగోపమాంబయు
 ననఁగ బెరియునతుల నతులమతుల.

119

క. ఆపడఁతులలో విపులము
 హాపాత్రివ్రత్యసద్గుణాశీనిత్య
 ప్రాపితసుకీర్తిచేఁ దిన
 గోపమదేవులు దనర్చెఁ గుంపాచనియై

120

గీ. కాంచి భూకాంత కాంచిని ఇంద్రరేఖ
 వై భవంబున శచి మహాప్రభవమున
 శైలకన్యక యనఁ గీర్తి సంగ్రహించె
 నవృథాజానిచినగోపమాంబ జగతి.

ఉ. భేదరతుల్యదానగుణకీర్తిఘనం దగునవృథావరుం
 దా చినగోపమాంబ యనునంగనయందుఁ గుమారు గాంచె భూ

యాచకలోకగోచరసురావనిజాతము జాతరూపమం
భాచలతుల్యుడై ర్యమహిమాన్వితు భావన్యపాలశేఖరున్.

122

సీ. హరినామమంత్రసంస్మరణంబుచేత నే
ప్రభుజిహ్వా యత్యంతపావనంబు
సకలధర్మక్రియాసంకల్పయుక్తి నే
నృపమౌళిహృదయంబు నిశ్చలంబు
యాచకప్రాతపాంఛార్థదానమున నే
రాజుహస్తంబు విరాజితంబు
భండనోద్దండారీఖండనంబున నే న
రేఖఖడ్గంబు ప్రకాశితంబు

కీర్తి వహించె నతఁడు నద్వర్తనమున
నాదిరాజన్యులను బోలి యవనియందు
దంతులురి యప్పధారుణీధవునిపుత్ర
రత్న మైనట్టిభావధరావరుండు.

123

ఉ. కప్పు నుమామనోహరునికంతము కప్పు ఫణిండునేత్రము
ల్గప్పు హిమాంశులోఁ గలకలంకము గప్పును వాణివేణియం
గప్పు నుధాబ్ధి నీడుహరికాయము కప్పును దంతుబారి శ్రీ
యవ్వన్యపాలుభావపనుధాధిపచంద్రుని కీర్తిచంద్రికల్.

124

గీ. ఆర్యవినుతుఁ డైనయాభావభూజాని
యంగనావతంస మవ్వలాంబు
ధీరసుగుణవతి పత్నిప్రతాపికంబు
వెలయు సుజను లెల్ల వినుతి సేయ.

125

ఉ. ఐదువలక్షణంబుల ధరాత్మజ సంతతశాంతివర్తనక
మేదిని యన్నదానగుణనిశ్చలతామతి నన్నపూర్ణ కం
జోదరురాచి భాగ్యవిభవోన్నతిచేతను సాధుగణ్య పు
ణ్యోదయ యవ్వలాంబు చెలువొందు సఖీజనతావతంస మై.

126

ఉ. అనంతైరి దాపమనుజాగ్రణి యవృషదేవులందు న
తానుం గాంచె నేపురను సూన్యతవాక్యకళావవీణులన్
దానమర్పదుమంటు గుణధన్యుని బావన్యపాలు నవృభూ
బానిని రామభద్రు నరసప్రభు సూరధరాతలేశ్వరున్.

127

గీ. కొండభూజానిరామరాట్కుంజరంబు
కెండవకుమారు చిట్టదాత్రీతలేశు
పుత్రపౌత్రాదు లై నట్టిభూవనుతుల
యన్వయం ఓట్లు వర్ధిల్లు నవనిలోన.

128

క. ఆచిట్టన్మవరియనుజుం
దాచంద్రార్కప్రకాశతామనకిర్తిన్
శ్రీచేత వెలయునచ్యుత
బాచత్రేశ్వరుఁ డగజ్ఞాపుజ్యోదయుడై.

129

గీ. ఉభయవక్షముందు సూర్జితకరయుక్తి
బాగుం కిచ్చి నమ్మి, బొందె నేని
మీరం మాత్రమె కాక భరణి బ్రత్యక్ష మై
జనకునోభనపూర్తి నలిపె నేని
భంగ మిండుక లేక బహుతన్ననిచయంబు
పిరిది యర్థం కిచ్చు గలిగె నేని
సంరంజయిను నుపేక్షారహితంబు గా
గురుదామవర్తంబు గురిసె నేని

చంద్రకల్పరారణింభరములు సాటి
మొన యాగు తొడగు బర్హ సేయఁ
మీరం శ్రీరామభానునిభవకుమార
రత్న మగినచ్యుతక్షమావసుమతొడ.

130

గీ. అట్టి యచ్యుతదాత్రీతలాధినాథు
వర్ధనరి ధైరరామాంబ తనరుచుండె

గీర్తితం బగునద్గుణ స్ఫూర్తిచేత

దేవవతికాంత యగుశరీరదేవికరణి.

131

గీ. వితరణంబునెలపు వినయనిధానంబు

శాంతవర్తనంబుజన్మభూమి

సత్యమునకు తావు నద్గుణములప్రోవు

రామమాంబ కెనయె రామ లవని?

132

గీ. ధర్మవిశ్రుతు లైనయాదంపతులకు

సంభవించిరి సుతులు సౌజన్యమతులు

జలజనాఘనినాల్గహస్తములుబోలె

భాన్వదరిముఖ్యభయద్రప్రభావు లగుచు

133

ఉ. సింగఘనుండు బావన్మవశేఖరరత్నము చిట్టభూమిచ్చ

త్పుంగవమౌళి వేంకటవిఘ్నం డననంగఁ బ్రసన్ను లైనవా

రంగకళింగఘూర్ణరశకాండ్రముఖాఖిలదేశరాట్నభా

రంగనటీభవద్భువనరాజితకీర్తి వహించి రెంతయున్.

134

సీ. మత్తరోలంబ మేమనుజెంద్రుహృదయంబు

హరిపాదపద్మనంచరణమునకు

నవసుధాకల్ప మేనరనాథుమధురోక్తి

సకలవిద్యత్కృత్ప్రశవణములకు

హర్యక్షనినద మేయవనీశుబిరుద ము

ద్దండారముత్త వేదండములకుఁ

గల్పభూజాత మేఘనుదాన మర్ధార్థి

మానవాభీష్టసంధానమునకుఁ

బూర్జతరచంద్రబింబవిస్ఫూర్తి యేధ

రారమణమూర్తి నారీచకోరములకు

నతఁడు సుతి సేయఁ దగు నచ్యుతావనీశు

సుతవతంసంబు సింగనక్షోచిజ్ఞాని.

135

సీ. తన శార్కరవిడి ప్రి దర్పితాహితగర్వ
 ధూర్వహధ్వాంతనందోహ ముడువఁ
 దన దానవార్డురు ల్తవసేవకమహా
 జననస్మనంఘవర్ధనము నలువఁ
 దన గుణనర్తకుల్ వనధిసంవృతధరా
 భవనధారంగనర్తన మొనర్పఁ
 దన రూపనవనంతము తరుణీలోక
 మురిలతావల్లవోద్గతి ఘటంప

దన విశదకీర్తి కౌముదీతరుల దశది
 శావహూస్తనవిన్మస్తచందనాంక
 శంక యంకురితము సేయ జగతిఁ బ్రబలె
 గవికమలహేళి సింగభూకాంతమౌళి.

136

క. ఆయనయనుజవరుం డన
 హయమహాశార్కరలియుగార్జునుఁడుధరా
 నాయకనభాగ్రసుకవిగ
 జేయగుణుఁడు బావధారుణీపతి యలరున్.

137

సీ. సుందరీమోహకృత్సొందర్యరతిరాజు
 విప్రులై భవభోగదివిజరాజు
 నిరవచ్చదానవినిర్జితశేవిరాజు
 భూరివిద్యాప్రాధి భోజరాజు
 ఘనచైర్యలీలాప్రకంపితగిరిరాజు
 దారుణీపాలనధర్మరాజు
 విమతగర్వధ్వాంతసముదయగ్రహరాజు
 రాజిరార్థసమృద్ధరాజరాజు

హుళిచనధారదక్షరాఘజగరాజు
 వింధురగభీరరాగుణసింఘరాజు

సత్కళాసారవిజితనక్షతరాజు
పరన్యవకరీంద్రమృగరాజు బావరాజు.

138

సీ. అరిమహీవరమనోంతరదరీసంసర
ధ్వర్వదుర్వారాంధకార మడగె
బ్రతివక్షరాజన్యభామినీవక్షజ
ఘటితముక్తాతారకములు జాతె
గూరవర్తనవైరిధారుణీశ్వరచమూ
పటుతరప్రాలేయపటలి విరిసె
గుడ్డాహితవాతయుద్ధకోపారుణ
దృక్కోకనదపంత్రి తెలివి మాసె

నే పురుషవర్మబాహుప్రతాపరూప
కమలబంధూదయంబు ప్రకాశితముగ
నతడు శ్రీ దంతులూరి పంశాంబురాలి
చంద్రుడు తనర్పు బావభూజనవిఘండు.

139

క. ఆన్యపవరుననుజన్ముడు
దానవరాభూతకల్పతరుడు హరిపద
ధ్యాన్తక్రిడాపావన
మానసుడై నట్టిచిట్టమహివతి వెలంసున్.

140

సీ. దుర్దినంబులు చేసె దుర్దమప్రతిపక్ష
పసుధేశ్వరులకు బ్రవాసవేశ
దిమిరముల్ కల్పించె నమదశాత్రవమహీ
కాంతశుద్ధాంతగేహంతరముల
సలిలప్రవాహముల్ నమకూర్చె బ్రతిపక్ష
భామినీలోచనప్రాంతములను
బూరి గల్గెగె జేసె భూరిదర్శనర్ప
దరిన్యపాలకముఖోత్కరములందు

నతని యాహవలీల యద్భుతము గాగఁ
బ్రావృదారంభతుల్య మై పరిధవిల్లె
ననుచు శూర్కగనరు లెల్ల నభినుతింప
రీపిఁ గాంచెను చిట్టధాత్రీవరుండు.

141

సీ. శ్రీరమానాథమందారాంకురమున కే
వసుధేశుమతి యాలపాల మయ్యె
నతులిత కల్యాణయతరాజ్యలక్ష్మి కే
యనఘుగేహము కలశాబ్ధి యయ్యె
సకలయాచకజలజాతజాతమున కే
ప్రభునిగానంబు ప్రభాత మయ్యెఁ
గపటాంకదలికాకాండకాండముల కే
ధనుఖడ్గంబు వేదండ మయ్యె

నతఁడు నతవైరిభూవరప్రాణదాన
రసికకారుణ్యమయసుధారసంనత్క
టాక్షుఁ డనవద్యవిద్యావిచక్షణుండు
రాజమాత్రుండె చిట్టధరావరుండు.

142

క. ఆచిట్టన్మవరియనుజుఁడు
వాచాగోచరగువాభివర్ణ్యనితయశో
వై చిత్రీకృతనిఖిల
ఘృతచక్రకుండు పేంకటక్షమావతి యలరున్.

143

సీ. సురశైలరణతిభూధరము లైన వ్యయంబు
గావింపఁడే హస్తగతము లైన
నావల ప్రహృదు లడ్డగించిన నైన
శిషింపఁడే ప్రతిపక్షి యైన
నంగరావని నెట్టిశత్రువు నైనను
గావఁడే నిజవద్రాకాంతుఁ డైన

నాడినమాట వేదార్థతుల్యంబు గా
వింవడే యెటువంటివేళ నైన

నతనిమహిమంబు నుతి సేయ నలవి యగునె
బ్రహ్మ కై నను ఫణికులప్రభున కైన
ధారుణీధవమాత్రుండె దంతులూరి
యచ్చుతన్మపాలుగివేంకటాద్రిన్మవతి.

144

సీ. అర్థిసంఘంబు కర్ణావతారం బన
నహితధాత్రీనాథు లర్జునుఁ డన
భామాజనంబులు వంచబాణుం డనఁ
బ్రజ్ఞాఘనులు బృహస్పతి యనంగ
ధరణీప్రజాకోటి భరతిభూవతి యన
భాషావిచక్షుల్ శేషుఁ డనఁగ
ధీరులు మేరుధాత్రీధరేంద్రం బన
సత్యవంతులు హరిశ్చంద్రుఁ డనఁగ

జగతిలోపల వర్ధిల్లె జక్రవాళ
శైలచరదరిమదతమోజాలదళన
చతురతరకీర్తిచంద్రికావృతసమస్త
కువలయుం డైనవేంకటాక్షోజిజ్ఞాసి.

145

సీ. ఒకరాజు నరి వచ్చు నకలంకుఁ డై నిత్య
బహుకళావరిపూర్తిఁ బరంగె నేని
యొకయినుం డెన గాంచు నుదయంబుఁ గనువేళఁ
గువలయప్రమదంబుఁ గూర్చె నేని
యొకయచలేశ్వరుం డుద్ది యౌ బహుకూట
కానిన్మములు పీఠఁ గల్గె నేని
యొకసార్వభౌముఁ డీడు కరంబు సాచుచు
నాశావరత్వంబు నందఁ డేని

సత్కళాసారరుచిదైర్ఘ్యసత్వములకు
ధరణిధవు లన్ములేరితిఁ దరము సేయ
నర్హు లీ దంతులూరి వంశాంబురాశి
చంద్రుఁ డగువేంకటాద్రిధాత్రీంద్రుతోడ. 146

క. వారలలో నగ్రజుఁ డగు
భూరిదయామతికి సింగభూమీపతికిన్
నారీరత్నం బగుచు ను
దారచరిత వేంకటాంబ ధాత్రీని వెలయున్. 147

గీ. విభునిపాదభక్తి విష్ణుసేవానక్తి
యభిలబంధుపోషణానురక్తి
దంతులూరి సింగధరణీశచంద్రుని
వనిత వేంకటాంబ తనరుచుండు. 148

ఉ. ఆవిమచక్రవర్తినతి యై తగుచంద్రమతీసమాన్యకా
తోదరితి సత్వవచనోచితధర్మగుణంబులందు న
త్యాదర మొప్ప భర్తకు సహాయతఁ గూర్పఁగ నేర్పు మీటి యీ
మేదిని వేంకటాంబ యతిమేదురకిర్తులఁ గాంచె నెంతయున్. 149

గీ. ధన్యుఁ డగుసింగధారుణీధరవరేణ్యు
వేంకటాంబ రజాగ్రనిశ్శంకమతుల
నుతుల నిర్దురసు గుణవిశ్రుతులఁ గాంచె
నచ్యుతాధిపుఁడన్ని కృష్ణాఖ్యాన్యపుని. 150

ఉ. అగ్రియపౌరుషోదయనమగ్రత గాంచినయట్టివారిలో
నగ్రజుఁ డైనయచ్యుతధరాధిపుఁ డొప్పెను సంగరావనీ
జాగ్రదరాతిహృత్పవనచర్మణగర్వితపన్నగీకృత
వృగ్రతరాహవగ్రహకరాగ్రనమస్పితమండలాగ్రుడై. 151

సీ. ఒకవేళఁ బ్రకటించు నకలంకహరిపాద
పద్మద్వయధ్యానభక్తిమహిమ

నొకవేళ వివరించు నుభయభాషానుప్ర

కాశితకావ్యగాధాశయంబు

నొకవేళ గావించు నురువురాణశ్రేణి

కాచారుతరకథాలోచనంబు

నొకవేళ నొనరించు నూర్జితవేదాంత

నిశ్చితపరతత్త్వనిర్ణయంబు

నెంత నత్కృతి యని కృతుల్ సంతతంబు

వినుతి సేయంగ ఘనకీర్తి వెలయఁ జేసె

నొర! గండరగండవిఖ్యాతభిరుద

శాలి శ్రీ యచ్యుతక్షమాపాలమాశి.

152

సీ. ముకురాయతే కురుకుకురు సూర్జరధి

త్రీనాథకాంతాజనావనేషు

నవమౌక్తికాయతే ద్రవిడమత్యవిదర్ప

నారీనికాయవక్షోరుహేషు

కుందాయతే కాశకోసలచేంకణ

కామినీసముదాయకచభరేషు

హిరభూషాయతే హురసేనకళింగ

శకవికచాంబుజాస్యాతనూషు

తవ యశోమహిమేతివాదముల సకల

సుకవులు నుతింపఁ బ్రబలు నస్తోకసమర

రంగసంగతదుర్మదారాతిజాత

శిక్షకుం డైనయచ్యుతక్షితివరుండు.

153

ఉ. శుచ్యవనీసురప్రణుతశోభితదానగుణంబునందు ని

ర్వాచ్యమదాంధకారవిపువారణకారణశౌర్యలీలయం

దచ్యుతుఁ డెటచే నిజనమాఖ్య యథార్థము సేయ నొప్పె నీ

యచ్యుతరాజమాశి నకలార్థిజనుల్ నుతి సేయుచుండఁగన్.

154

గీ. ఆమ్మహారాజుకాంత పెద్దాంబ తనరు
బంధుజను లన్నపూర్ణ యాభామ యనగఁ
గవులు కల్పకవల్లి యాకాంత యనగఁ
భాగ్యయుతు లెల్ల లక్ష్మి యావడఁతి యనగఁ.

155

గీ. పతి మహిష్మధర్మభారదక్షుఁడు గాన
దాసు శివాభిఖ్యఁ బూని యుండఁ
ద్రాక్షేశ్వరుఁడు కళాపరపూరుఁ డై యుండఁ
దాసు జిత్రాకారధన్య యయ్యె
నాత్మనాథుఁడు కమలాత్మఁ డై విలసిల్లి
నందితచ్ఛాయ యై యలరెఁ దాను
జితేశ్వరుఁడు పురుషోత్తమత్వముఁ బూనఁ
దా వసుమతి యన లేవఁ గాంచె

నౌర! నిజహృదయేశనిత్యానునరణ
నకలశక్త్యంబులను గీర్తి సంగ్రహించె
రమణపాదారవిందమరందతోల
వృక్షులమానసరోంబు పెదమాంబ.

156

గీ. ఆచ్యుతస్యపాలుఁ దాపెదమాంబయందు
నరనమరు లైననుతుల నల్పురను గాంచె
నావరుం గెల్పుచతురుపాయంబులందు
దక్షత పహించినట్టియుద్ధామబలుల.

157

గీ. రామాననునోభిరామరూపవితాన
రమణీయరతిరాజు రామరాజు
గంగానకపాదసంగతవిమలాంత
రంగనదాచారి రంగశారి
బాగ్గతీయస్త్రోత్రధాగ్గురుఘణసార
దిగ్గజనిధుఁ డై నగ్గవిఘ్నఁడు

శంకావిదూరహృత్పంకజనంగత

విపులధైర్యసురాది వెంకటాద్రి

యనంగ విఖ్యాతిఁ గన్నవా రంబుజాక్ష

పూర్ణకారుణ్యదృష్టిచేఁ బుత్త్రమిత్ర

జాతసామ్రాజ్యలక్ష్మీనమేతు లగుచు

శాశ్వతోన్నతిఁ గాంతు రీజగతియందు.

158

గీ. అచ్యుతస్వపాలశేఖరుననుజుఁ డైన

చిన్నకృష్ణావనీభర్త సిరులు గాంచె

నార్యు లెన్నంగ రామునియనుజుఁ డైన

లక్ష్మణుఁడు వోలె సౌభాత్రలక్షణమున.

159

సీ. తన మనోరోలంబమునకు శ్రీహృదయేశ

చరణాబ్జములు నివాసములు గాఁగఁ

దన కీర్తికాంత కాతతసప్తకులభూధ

రములు విహారహర్యములు గాఁగఁ

దన కోపదావాగ్ని కనిశగర్వోద్రిక్త

పరభూపతులు శలభములు గాఁగఁ

దన కృపాదృష్టికి వినతధాతీనాథ

సముదయంబులు చాతకములు గాఁగఁ

నమరె నమరేంద్రతులితనమగ్రభాగ్య

వైభవాభోగ భోగలీలాభిరామ

భూమభూమహానీయలక్ష్మీమహాక

టాక్షధన్యుఁడు చిన్నకృష్ణాఖ్యనృపతి.

160

గీ. అతనిధర్మసతీరత్న మార్యనుతన

మగ్రగుణలక్ష్మి లక్ష్మీనమాఖ్య వెలయు

సత్కళాశాలి యగుపూర్ణచంద్రునకును

గాంతిఁ జెలువొందురోహిణీకాంతకరణి.

161

- ఉ. ఆడదు కల్లమాటలు సమాశ్రితపోషణబుద్ధి యెన్నడున్
 పీడదు బంధువర్గముల విప్రుల మాన్యులఁ గోవదృష్టిచేఁ
 జూడదు సాధ్వీ యోర! యనుచుం జను తెల్లఁ బ్రశంస సేతు రా
 క్రిడినమానుఁ డైనచినకృష్ణనృపాలునిలచ్చమాంచికన్. 162
- క. చినకృష్ణశ్మావతి య
 వ్వనితామణియందుఁ గాంచె వైరిద్వివధం
 జనకరచంచత్పంచా
 నననమవిక్రమవిశాలు నరనన్యపాలున్. 163
- గీ. అచ్యుతనృపాలుసింగధరాధినాథు
 వంశ మీరీతిఁ జెలువొందు వసుధయందు
 నతనియనుజన్ముఁ డమితబాహుబలప్ర
 భావుఁ డైనట్టిబావధాత్రీవరుండు. 164
- క. జనవినుతసద్గుణంబుల
 ననసూయాదేవి యనఁగ నవస్థిస్థలిలోఁ
 గనువట్టు సింగమాంబా
 వనితారత్నంబుఁ డగ వివాహం బయ్యెన్. 165
- సీ. తనమానసము మనోధవవదాంభోజయు
 గ్మమునకుఁ జంచరీకంబు గాఁగఁ
 దనకరం బర్ధాఢిజనమనోరథపూర్తి
 కరకల్పతరులత్రాగంబు గాఁగఁ
 దనచరిత్ర మశేషధరణిసాధ్వీకదం
 బములకు సువమానవదము గాఁగఁ
 దనకృపాదృష్టి బాంధవమిత్రజనసన్య
 సమితికి నమృతవర్షంబు గాఁగఁ
 వెలసె నతిశాంతిదాక్షిణ్యవినయసత్య
 పచనగాంభీర్యధైర్యానివార్యవిష్ణు

చరణభజనానురాగవ్రతస్తనుగుణ
భవ్యమతిపేటి సింగమాంబావధూటి

166

గీ. బావధాత్రీతలేశుగారాబుతమ్ముఁ
దైనచిట్టధరావధూజాని సుజన
లక్షితానేకసౌభాగ్యలక్షణముల
ధన్య యగుగంగమాంబ సుద్వాహ మయ్యె.

167

సీ. ధవునిపాదములు చిత్తమునందు నిల్పుటే
పరమతత్త్వం బైనపాటవంబు
రమణునియాన యేనమయంబునం దైన
జవదాటకుండుటే నద్రవ్యతంబు
వతిభావ మీక్షించి పరిచర్య సేయుచే
సకలభూతీర్థనంచరణమహిమ
యాత్మవల్లభునికటాక్షంబు గల్గుటే
ప్రాప్త మైనట్టిసామ్రాజ్యపదవి

గా మనంబున నీయభిరామసుగుణ
వర్తనంబున విలసిల్లె వసుధలోన
దంతులూరికులాభిమందారమైన
ఘనుని చిట్టనృపాలునిగంగమాంబ.

168

గీ. ఆవిఘండు గంగమాంబాసమాఖ్య యౌ
సుదతియందు నొక్కసూనుఁ గాంచె
సకలసుజనలోకనన్మాన్యనద్గుణ
శాలి యైనసింగజనవరేణ్యు.

169

గీ. అతని యనుజుండు వేంకటక్షితితలేశ
వరుఁడు పిన్నమరాజు పర్వతనృపాలు
తనయ వినయైకశీల సుదారచరితఁ
బరిణయం బయ్యెఁ గోనమాంబావధూటి.

170

చ. పరహసితంబులం బరుషభాషలు వల్కుడు న్యప్పవేళలన్
మజవడు ప్రాణనాథుచరణంబులు శత్రువుమీద నైనన
త్తురుజుడు కాని వే తొకప్రకారము పూనదు సాటియోదురే
తరులు వేంకటప్రభునిధర్మసతీమణి కోనమాంబకున్

171

సీ. ఇష్టదేవతకన్న నెక్కువభక్తిచే
భజించుఁ బతిపాదపద్మయుగముఁ
దనంబులతోన భేదము లేకయుండంగఁ
బోపించు నాశ్రితభూమిసురులఁ
దన సహృదరులచందమున విలోకించి
తాత్పర్య ముంచు బాంధవుల యందుఁ
దపసియముఖ్యుని త్తముకన్న మివుల నా
సక్తిఁ గీర్తిధనంబు నంగహించు

ధర్మమార్జించు దీనుల దయఁ దలంచు
దినయము వహించు నతిశాంతవృత్తిఁ గాంచుఁ
బరివదాంభోజయుగళసంగతమనోన
పేనరోంబ యైనయాకోనమాంబ.

172

సీ. భాసురగోత్రసంభవముఁ జెందుటయె కా
దార్శాంతిలనమాఖ్య యలవరించె
నార్శాంతిలనమాఖ్య యలవరించుటె కాదు
నర్హజ్ఞఁ డెభర్తచనవుఁ గాంచె
నర్హజ్ఞఁ డెభర్తచనవుఁ గాంచుటె కాదు
జనవర్జితకుమారజనని యయ్యె
జనవర్జితకుమారజనని యొటయె కాదు
ద్విజరాజభరణనుస్థితి వహించె

నగజ కాదోలు నీకాంత యనుచు నిఖిల
బంధసర్వవిగతముల్ ప్రస్తుతింప

గీర్తి వహించె నిజనతీవర్తనమున
గుణవిదిత వేంకటాధీశకౌసమాంబ.

173

ఉ. అనమితారి వేంకటధరాధివరత్నము కౌసమాంబ యహ
మానినియందు నల్వరఁ గుమారులఁ గాంచెను మేరుధీరులన్
శ్రీనిధి పెద్దకృష్ణవిఘ్న సింగనృపాలుని జగ్గధారుణీ
జాని ననున్ రమారమణచారుకృప్తాశ్రయ బావనాహ్వయున్.

174

చ. వినయవివేకశాంతిఃసజవిక్రమదైర్యగుణాఢ్యుఁ లైనయీ
తనయులలోన నగ్రజుఁ డుదగ్రతరాగ్రహనంగరాగ్రసం
జనితభయప్రకంపయతనత్వరగత్వరశత్రుకాండఖం
డననదయుండు కృష్ణనరనాథుఁడు మిఱు నుదారవైఖరిన్.

175

సీ. కలశాంబునిధిలోలకల్లోలపరిభేల
దబ్బాక్షతనునైల్య మవనయించి
హంసయానోత్తంసనంసరచ్ఛారదా
భామినీకచరుచివ్రచయ మడచి
నీలకంధరగళాభీలహాలాహల
జ్వాలావినీలిమలీల మాన్వి
వవనభోజనసార్యభౌమధూమస్ఫుటాం
బకకదంబరుచి నవహ్నావించి

దివ్యగతి మించి వార్ధు లత్రిక్రమించి
గిరుల లంఘించి దిక్కులదరుల దాటి
సాటి లేక నిరాఘాటనరణి మీతె
వేంకటాధీశపెదకృష్ణవిఘ్ననికీర్తి.

176

సీ. సంతతాశ్రితలోకసంరక్షజక్రియా
సమముఁ డౌటన కదా సదయుఁ దితఁడు
నిరతధర్మాధర్మనిర్ణయోభయపక్ష
సముఁ డౌటనే కదా సముఁ దితండు

నమ్రకృద్విజ్ఞానకలవిద్యాచమ
 త్కృతి యటనే కదా కృతి యితండు
 విమలతాళితనేత్రవిత్తానకరరవి
 ప్రభుఁ డౌటనే కదా ప్రభుఁ డితండు

రాజమాత్రుండె యనుచు ధరాజనములు
 ప్రస్తుతించగ నత్కేంద్రిఁ బరిధవిల్లె
 ధరివినుతుండు జేకటాధిపనుతుండు
 నిరీబలశాలి బెదకృష్ణనృపతిమౌళి.

177

చ. ఒనకగఁ దొర్లి యేకబలయోగముచేతను జిన్నకృష్ణుడ
 బుద్ధుని మాన్య నొక్కయభువనమున్ బెదకృష్ణధారుణీ
 జగదరి నే దనేకజలసంయుతుఁ డై గణనాతిగాఘవ
 ప్రసహరణం బొనర్చె నపురా! ధరయం దిది యుక్తమే కదా!.

178

చ. అనితొకడురంభిరోన్నతయతం బొకృష్ణభూనాథుబా
 హువు భోగేంద్రనమాన మై వెలయఁ దద్యోగంబుచే మీటు ఖ
 ల్లదరంసంబును దుష్టశాత్రవచ మూకంతానిలగ్రాసవై
 భద్రమే మావుఁ బడీయభవ్యచరితాభ్యాసైకవాంఛంబలెన్.

179

చ. కీర్తియతుఁ బెనయాపెదకృష్ణవిభుఁ డు
 వాఁ నర్చించిరనమాభ్యునరిశయిల్లు
 నరసింహాగ్రహిణునిబండ్లజనమేతఁ
 బిజయం బయ్యె నరసమాంబావధూటి

చ. నిర్వహిత్తవననర్తచార్పణంబు
 గంభీరప్రత్య నయంభరి యన
 నీలందాంబునినర్తననియనినర్పం
 కాంఠైఖరిభరాకాంత యనఁగ
 నదితలస్మీకారమునొడ్చిసోధాగ్య
 లక్షణంబున మహాంక్షి యనఁగ

నవసుధామాధుర్యనవ్యవాక్పాతుర్య
ధీవిలాసముల వాగ్దేవి యనగ

నవని నవసీయసుగుణవైభవముచేత
నమరె నమరేంద్రభామినీనమనమగ్ర
భోగవిభ్రమదిక్టాభోగస్సమర
సురుచిరయశఃకదంబ శ్రీనరసమాంబ.

181

క. శ్రీనిధి యగువెదకృష్ణ
త్యానాథుఁడు నరసమాఖ్యమానినియందున్
నూనుల నల్వరఁ గాంచెను
దానవరాక్రమగుణావధానాన్వితులన్.

182

సీ. భూరివిక్రమమజాసారదాతమహా
రాతిరాజన్యుఁ డొరంగరాజు
ధాదుజీజనవర్ణితారూఢతరనీతి
విద్యావిదుం దైనవేంకటాద్రి
వితరణత్రాతసంభృతపుత్రకీర్తివ
రాయణుం దైననారాయణుండు
కవియాచకప్రాత వివిధపాంఛితదాన
ధీవిశారదుఁ దైనతిమ్మవిఘ్నఁడు

ననగ విలసిల్లి రాజతనయమణులు
కల్పవృక్షాంకురంబులగౌరవంబు
బాలరవిబింబములప్రభాపాటవంబు
హరికిశోరంబులగుణంబు ననుసరించి

183

క. ఆకృష్టస్సవతియనుజుఁడు
పాకార్చితమిథోగభాగ్యనమగ్ర
శ్రీకలితుఁ దైనసింగ
త్యాకాంతుం డలరు సుకవిజనవర్ణితుఁ దై.

184

సీ. మధురవాహరసమగ్రంబు లై మీలు
 బహుతటాకములు కూవములు నిలిపెఁ
 జలిపందిరులు నన్ననత్రముల్ సాగించి
 తృప్తి గావించె వై దేశికులకు
 గురుతరప్రాకారగోపురయంతము లై
 యలరఁ గట్టించె దేవాలయములు
 పేదవిప్రులకును బెండ్లిండ్లు సేయించె
 వనములు వైచె భూజనులు పొగడ

నతఁడు చేసినధర్మంబు లతులితములు
 శాశ్వతము లయి వర్తిల్లు జగతియందు
 వేంకటాధీశతనయుండు విదితనయుఁడు
 రాజమాత్రుండె శ్రీసింగరాజమౌళి.

185.

సీ. ఆజ్ఞప్రవాహోయ మద్భుతం వితనుతే
 సూపన్మ సౌవర్ణరూప మస్తి
 శాకా న్సమీచీనపాకా న్సమానతే
 భక్ష్యాణి శర్కరావచితాని
 పాయసమాధురీ వరమేశ్వరో వేద
 జయతి రసావశీస్థోవేన
 శాల్యన్నధవళిమా శక్యతే న గదితుం
 దధి సుధామాధురీ మధికరోతి

యనుచు సకలదిగంతరాయాతవిప్రు
 లాడుచు భుజింతు శ్రీహరి కర్పితముగ
 వేంకటాధీశసింగవృద్ధివరుండు
 రమణ నప్పించునన్ననత్రములందు.

186

సీ. పరభామినీనహోదరమహాబిరుదంబు
 వహియించె నేమహివల్లభుండు

నిగమోచితాచారనియమంబు దప్పక
 నడవు నేనరలోకనాయకుండు
 వర్ణితైకాదశీవ్రతసమాసక్తిచేఁ
 జెలువొందు నేరాజశేఖరుండు
 హరిపాదపద్మద్వయధ్యానపాండిత్య
 ఘనుఁ డయ్యె నేధరాకాంతమౌళి

జగతి నుతి నేయ నతఁడు రాజర్షి గాక
 రాజమాత్రుండె వేంకటరాజసుతుఁడు
 సకలదేశనృపాలకాస్థానవిదిత
 సుజననస్మాని సింగనక్షోజీజాని.

187

క. ఆసింగధారుణీపతి
 వానవనమభోగశాలి వర్ణితక్తిర్ని
 శ్రీసుగుణరత్నభూషా
 భాసుర యగుపేరమాంబఁ బరిణయ మయ్యెన్.

188

సీ. పరిహాసముల నైనఁ బరుషంబు లాడదు
 కల నైనఁ దలఁచదు కల్పమాట
 శత్రువునం దైన నలువ దీర్ఘాబుద్ధి
 యలుగ దేయపకారయందు నైన
 మాన దొక్కనిమేష మైన హరిధ్యాన
 మన్యనింద యొనర్చ దాతృ నైన
 భర్తానన మెంతవని నైన మీఱదు
 విడువ దాశితులపై వెలయు కరుణ

యెంత సాధ్వీవ్రతంస మూహించి చూడ
 సకలయాచకబాంధవత్సాసురకవి
 బృందవర్ణితగుణరత్నపేటి సింగ
 భూభరలలామ పేరమాంబావహుది.

189

సీ. సింగభూజాని యాశ్రితకల్పవృక్షంబు
 ధీరుఁ డాపేరమదేవులందు
 సుతులఁ గాంచెను నమున్నతభూభరజకార్య
 కుశలతాభయరాజు గోపరాజు
 సతతసౌభాగ్యశాశ్వతవైభవాధినిం
 దితదేవవిమఁ డేనదేవవినిఘ్న
 సతులితాచార్యసాహసవిలాసైకని
 శృంగితమతి యైనవేంకటవతి

పీఠ లక్ష్మీనృసౌభాత్రవిపులనద్దు
 జోదయంబుల వర్ధిల్లుచుండు రవని
 నాయురై శ్వర్మపుత్రపౌత్రాభివృద్ధి
 గలిగి యాకల్పకీర్తిప్రకారు లగుచు.

190

గీ. ధన్యుఁ డైనట్టియాసింగధరణిభర్త
 యనుజుఁడు తనర్పు జగ్గభూపాగ్రగణ్యుఁ
 డన్మరాజన్మజలహారి జన్మవిజయ
 జన్మసీతకీర్తి నిత్యసౌజన్యమూర్తి.

191

సీ. కుంభినసేంద్రదిక్కుంభివిక్రమకరా
 రంభకుంభద్యుజాస్తంభుఁ డగుచు
 జ్ఞాంభితాపితరాజరంభాపరీరంభ
 సంభోగకరశౌర్యశాలి యగుచు
 మస్తకాగ్రన్యస్తహస్తాదిరషావి
 చక్షుజకరుపాకటాక్షుఁ డగుచు
 నర్థిదాత్రిద్ర్యమోరాంభకారనిహర
 జారుఢతారకావైరి యగుచు

జగతి నుండి గాంచె గర్భభేదరసమాన
 దానలోపితసుకవిలోకానవద్య

గద్యపద్యాదిరచనాప్రకాశితగుణ

రక్తరత్నాకరుఁడు జగరాజవిఘ్నేడు.

192

క. ఆవిపులక్ష్మిర్ని జగ

శ్మావలయేశ్వరుండు సుజనసాధ్వీగణ్య

ప్రపావీణ్య యైన మాదవ

దేవుల నుద్వాహ మయ్యెఁ దేజము మీజన్.

193

ఉ.

ఈదయ యీవిచక్షణత యీవినయోన్నతి యీవివేక మీ

యైదువలక్షణంబులమహత్త్వము నీనిరతాన్నదానదీ

షాదర మేతలోదరుల కబ్బె నటంచు బుధేంద్రు లెన్నఁగా

మాదవసాధ్యి యొప్పును రహారమణీసమనద్గుణంబులన్.

194

గీ.

ధార్మికాగ్రేసరుఁడు జగధరజివిఘ్నేడు

ధీవినుత యైనమాదవదేవులందు

సుతుని శౌర్యవిలాసవిభ్రతునిఁ గాంచె

నవ్వుగుణగేయు శ్రీకృష్ణనామధేయ.

195

క.

ఏతాదృశనద్గుణవి

భ్యాతకుమారకులతోడ నాచంద్రార్క-

ద్యోతితనముదీర్ఘయశ

శ్చాతురిఁ జెలఁగిరి మదగ్రజాతమహేశుల్.

196

గీ.

వారియనుజుండ నై యనివార్య మైన

హరికృపావీక్షణంబును గురుకటాక్ష

వీక్షణంబును గల్గి నవ్వెనుతక్కిఁ

బ్రబలుదును నెను బాపభూపాలకుఁడను.

197

ఉ.

అన్నలినాయతాక్షునికటాక్షముచేతను వర్ణమానశౌ

ర్యోన్నతు లై మదీయతనయుల్ చెలు వొందుదు రెల్లధారుణీ

సన్నుతనద్గుణోదయవిచక్షణతానిధి వద్యనాథుఁడు

గ్రొన్నెలసోయగంబుఁ గయికొన్ననుధీరుఁడు దేవనాభుఁడున్.

198

క. చారుతరభక్తితోపిత

నారాయణు డైనయావినారాయణుడున్
భూరిగుణరత్నవారిధి
పూరుషమణి యైనకోనభూపాలకుడున్.

199

క. శ్రీమహిళాహృదయేశుడు

తామరనవిరోచనుండు దైవతలోక

గ్రామణి శ్రీగోపాల

స్వామియు నాయందు మీవుల నదయుం డగుచున్.

200

చ. తనకొకనవ్వహృత్తికనుధావశిక్యత మైనమందిరం

బును వనముం దటాకమును బుణ్యయశోవిభవాభివృద్ధికై
యనుపమలీల నిల్పు మని యానతి యిచ్చిన నట్లు చేసితిన్
జనులు తదీయవైకవము నన్నుతి సేయగ నివ్విధంబునన్.

201

సీ. భాసురముక్తానుధానుధావశ్యంబు

బహుళపక్షపురేలఁ బరిహసింప

ఖిరోపరిస్థితాంచిత హేమకుంభముల్

సురపథాకుచభరస్ఫురణ గేరఁ

జిత్రరూపాతివిచిత్రీకరస్ఫూర్తి

యింద్రచాపంబుల హేల చూప

విలసితప్రాకారవిపులప్రకారంబు

వలయాచలంబుతోఁ జెలిమి సేయుఁ

గరము కల్యాణలక్ష్మి కాకరము నంద

శాశ్వతం బయి యుండు నీజగతియందు

వర్జితవిలాసకల్పనోదీర్ఘతార

మందిరం బైనగోపాలమందిరంబు.

202

సీ. లలితచూతాగ్రవల్లవఖాదనామోద

కలితకోకిలరాజకలకలంబు

వికచపుష్పాద్మమోమకరందరసపాన
మత్తాలిర్ముక్తియామంజులంబు
సంతతఫలరసాస్వాదసాదరపీఠ
కులమృదులాలాప గుంభితంబు
వరలతామందిరాంతరచరత్కిన్నరీ
వీణాగుణక్వాణవిలసితంబు

చారుమాధవలక్ష్మీవిహారభూమి
యనఁగఁ గనుపట్టునిమ్మజోద్యానవనము
జగతి గోపాలదేవతాచక్రవర్తి
చిత్త మెప్పుడు రంజిల్లఁ జేయుచుండు.

203

సీ. అనుదినంబును రాజహంసాభిరామ మై
యనురారినేత్రద్వయంబురీతి
సంతతంబు రథాంగసాంగత్యశాలి యై
వన్నగేశ్వరశాయిపాణికరణిఁ
బ్రకటవిలాసవత్పద్మాధివాస మై
దర్శకగురుఘజాంతరముపొల్కి
నాతతఘవనపూర్ణమేయమూర్తి యై
హరిత్రివిక్రమ మహోద్భవమువగిచి

భాసిలుచు నున్న దొర! గోపాలదేవు
నలఘుకృపచేత నిర్మితం బయ్యె ననుచు
నుజను లెన్నంగ ఘనయశఃస్ఫూర్తి నమ్మి
హాతటాకంబు శాశ్వతం బగుచు నుండు.

204

వ. ఏవంవిధదిగంతవిక్రాంతకీర్తిసుగంధవిలసితమకరంధాభి రామరాజకుమారక
ప్రసవనమగ్ర శ్రీ దంతులూరివంశపారిజాతమహిజాతంబునకుఁ బ్రకాండం
బన వెలయుకొండమహిజానికుమారత్రయంబునందు నగ్రజుం నరామ
రాజచూడామణివంశం బివ్విధంబునం దామరతంప రై వర్తిల్లుఁ దదను
జుండు.

205

౯. విస్మయమాహవరంగనంగతమదోన్నిద్రారాజన్యతే
జన్మంక్షేపకరప్రతాపరవిభాషావన్నగేంద్రుండు శ్రీ
యస్సంవృతభర్మనిర్మలగుజాత్యైదార్యచర్యుండు శ్రీ
బుస్సప్త్యాపతిశేఖరుం డలరు నంభోరాశిగంభీరుఁ డై. 206

గీ. అతఁడు సింగపనామచంద్రాన్మయందు
సుతుల నిర్దురఁ గాంచె నిస్తుల్యమతుల
రామరాజేంద్రు సుగుణాభిరామకీర్తి
రాజమానుని నరసింహరాజునుని 207

ప్ర. వారిలోన. 208

క. నిస్సంశయహరిభక్తిమ
నస్సముదితగర్వవైరనరనాయకహృ
ద్దోస్సముదంచితశక్తిన్
బుస్సప్రభుననస్సపతిపుంగవుఁ డలరున్. 209

సీ. తిరుగఁ డెన్నఁడును సంగరరంగములయందుఁ
దిరముగా మాటాడి తిరుగనట్లు
చూడఁ డెన్నఁడు నన్యసుదతీమణుల ధరా
సురమాన్యభూములఁ జూడనట్లు
యలుగఁ డెన్నఁడు శరపాగతారాత్రివై
నాశ్రీతావళియందు నలుగనట్లు
మఱవఁ డెన్నఁడు పరాచరితోపకారంబు
మదిలోన హరిభక్తి మఱవనట్లు

యెంత భక్తుండు ధాత్రితో నెంచి చూడ
ననుచు బుధు లెల్ల వినులింప నవనిఁ బ్రబలు
దంతులుఁ బుస్సధారుణీభవునిసుతుఁడు
రణవిజితవైరి నరసింహరాజశౌరి, 210

- గీ. రమ్యగుణి యైన నరసింహరాజమణికి
నిర్వరు వధూవతంసంబు లెఱుహంబు
నరసమాంబయు ననఁ గీర్తిగఁమ గనిరి
శ్రీహరికి భూమినలియు లక్ష్మియు ననంగ. 211
- గీ. అగ్రపత్ని యగుచు నలరెడునెఱువ
దేవులందు నరసభూవరుండు
విబుధలోకవినుత వితరణవిద్యాతి
నిపుణుఁ డైనపేరన్మవునిఁ గాంచె. 212
- గీ. ఆవిభవశాలి లక్కవదేవులందు
నరసరాజును బున్నభూవరునిఁ బెద్ద
పాఖ్య యగుకాంతయందు గుణాఢ్యుఁ జిన్న
నరసభూజానిఁ గాంచె నొన్నత్య మమర. 213
- వ. అం దగ్రజుండు. 214
- క. నరసింహశౌరి సుగుణా
భరణాన్విత లక్ష్మి యనెడుభార్యామణియం
దురుతర వితరణ విద్యా
కరు నేచన్మపాలుఁ గాంచె గాంభీర్యనిధిన్. 215
- శా. ఆపేరక్షితినియకోత్తముఁడు నీలాద్రిన్ జగన్నాథును
శ్రీపాదంబులు గొల్చి తత్కరుణచే సేవించె గంగానదిన్
శ్రీ పెంపొందఁ బితృప్రియంబుగ గయాశీర్షక్రియల్ సేసె నొ
యిపుణ్యాత్ముఁడు వంశపావనుఁ డనన్ హేలాభి రామాకృతిన్. 216
- క. ఆరాజన్యునియనుజుండు
ధీరుం డగుబున్నశౌరి ధీవిలసిత యౌ
సూరాఖ్యయందుఁ గాంచెను
జేరత్మానాథచంద్రుఁ బృథుగుణసాంద్రున్. 217

- గీ. బుద్ధుఁడూజానినరసభూభుగ్వరుండు
ప్రాభవఁడునుండు రెండవభార్య యైన
నరసమదభూబియందు నందనులఁ గాంచెఁ
నిమ్మనరనాథు సింగధాత్రీతలేంద్రు. 218
- ప. అం దగ్రజుండు. 219
- ఉ. నెమ్మదిలో ననారతము సీరజనాథువదాంబుజంబులే
నమ్మినవాఁడు వైరివరనాయకమానసగర్వలీలవోఁ
నిమ్మినవాఁడు విక్రమవిశేషముచేతను దంతులూరి శ్రీ
నిమ్మనృపాంబూళి పెనులింపఁగఁ గేవలరాజమాత్రుడే? 220
- క. దానము హరిపాదయుగ
ధానము మర్రానిచయదానము నరస
ద్యానాభునిమ్మధాత్రీ
దానికి వివరించి చూడ సహజగుణంబుల్. 221
- క. అనిమ్మనృపం నిశ్చలం
పాపిష్టరామిగుణవిభవ సర్వవదే
పీతరుణంబుండుఁ గాంచెను
సింగునిం దై ననరసనృపుఁ బెద్దవిభున్. 222
- క. అంబురుపురిలో నగ్రజుఁ
దాంబురమరిశాలి విక్రమార్కోవమబా
హాయుగశార్కగుణైకన
హాయుం దగనరసమానవాధిపుఁ డలరున్. 223
- గీ. అనరసశౌరి శాంతగుణాధిరామ
భూమహిత యైనంచుప్రవామసాధ్యుఁ
బింబయిం బయి నత్కవుల్ ప్రణుతి నేయ
భక్తుగుణమున వర్ధిల్లు ధాత్రియందు. 224

- ఉ. ఆయనసోదరుండు హృదయాంతరసంస్థితసారసోదరుం
డాయతవై భవుండు విజితామరభూరుహకర్ణభేచర
శ్రీయుతదాననద్గుణవిశేషజకీర్తివధూవిహారసౌ
ధాయితన ప్రభూధరుండు ధన్యుండు పెద్దనృపాలుఁ డెన్నఁగన్. 225
- గీ. అతఁడు గంగవనతియందు సుతులఁ గాంచెఁ
దిమ్మనృపుఁ గృష్ణవిభుఁ జేరధీవరేణ్యు
నరసభూజనవతి జగన్నాథశౌరి
నార్యసుతు పేంకటాద్రి నారాయణాఖ్యు. 226
- గీ. తిమ్మధాతీతలేంద్రువంశమ్ము మిగుల
జగతి వర్ధిల్లుచుండు సీచందమునను
దదనుజుం డైన సింగభూధవవరుండు
వెలయు నత్కిర్తికన్యకాకలితుఁ డగుచు. 227
- ఉ. అంగజుఁ గన్నతండ్రి నిఖిలాశితరక్షణకృద్దయామతిన్
జంగమమేరుభూధర మచంచలధైర్యగుణంబుచేత సా
రంగధరుండుఁ కాంతి నభిరామధరామరవర్ణసింహుఁ డా
సింగనృపాలు నద్గుణవిశేషము లెన్నఁ దగుం ధరాస్థలిన్. 228
- ఉ. ఆయన సర్వమారమణియందు జనస్తవసీయదానరా
ధేయసమానునిన్ నరసధీమణిఁ జిన్ననృసింహుఁ గృష్ణభూ
నాయకుఁ గాంచె సూనుల ననారతదుర్వహసర్వభారసం
స్త్రాయవిపక్షరూక్షకదనాంగణశక్రసుతోపమానులన్. 229
- వ. అం దగ్రజుండు 230
- సీ. భావించు నేప్రొద్దు వద్మాధిపతిపాద
పద్మంబు లేమనఃపద్మసీమఁ
దలఁచు నెప్పుడు దైవతస్వరూపంబు గా
నాత్మీయగురుని నత్యాదరమునఁ
గావించు ననిశంబు కవిభాంధవాశిత

సంరక్షణము కృపాశాలి యగుచు
హరియించు నిరతంబు నననరేశవాత్ర
మేదురహృదయగర్వోదయంబు

నెంత గుణవంతుఁ డనుచు వర్ణింతు రెవుడు
సరసు రెల్లను నృపనభాస్థలములందు
దంతులుఁ సింగధారుణీధవునినుతుని
సరసభూపాలమౌళి నున్నతగుణాళి.

231

గీ. ఆనరసశౌరి లక్ష్మీనమాఖ్య యైన
ధర్మనలియందుఁ బుత్రరత్నములఁ గాంచె
బాలచంద్రోపమానవిభ్రాజితరుచిఁ
జెల్పు మీజెడుపెద్దనక్షితివరేణ్యు.

232

వ ఇచ్చిదంబునఁ గొండన్యపాలుని రెండవకుమారుం డయినబుస్సనరనాథు
సన్వయం బభివృద్ధి నొందె.

233

క. నాగన్యపాలకుఁ డలరును
నాగాహితశౌర్యఘనుఁడు నయశాలి నువ
ర్ణాగనమదైర్యనిరతుఁడు
నాగాధిపతయనభక్తి నైపుణితోడన్.

క. ఆనరలోకశిఖామణి
దానభ్రాతృనుగుణభస్ముని లింగ
జ్ఞానాథుఁ గాంచెఁ గలశం
భోనిధి యలపారిజాతభూజమువోలెన్.

235

క. లింగన్యపాలునినుతులు చె
లంగిరి సత్కీర్తిరతులు లాలితసుమదా
జాంగుఁడు సూరన్యపాలుఁడు
సంగరవిజయండు నాగజననాథుండున్.

236

- వ. ఇవిద్ధంబున నుత్తరోత్తరాభివృద్ధి నలరు దంతులూఁపంశరత్నాకరంబు
లనం దగురాజకుమారు లందఱు బహుకరింప నలరునద్గుణంబులకు
నాశ్రయం బైనవేంకటరాజశిఖామణి కుమారతిలకంబులలోన నవరజుం
డయిననేను గుర్వనుజ్ఞాప్రకారంబున.

237

షష్ఠ్యంతములు

- క. రాధావధూటికామధు
రాధరసపానసముచితానందునకున్
గ్రోధయతయవనవతినం
బోధితనిద్రానుషక్తముచికుందునకున్.

238

- క. లాలితఫణాగ్రనర్తన
హేలాచలదసునమీరహృతగర్వశ్రీ
కాశియబాలానుతగుణ
బాలునకుఁ బదాగ్రవినతజనపాలునకున్.

239

- క. వేణురవాకర్ణనవి
ద్రాణప్రీడాభిమానదర్పితసుమనో
బాణనవఘోషయోషా
శ్రేణీపరిరంభరసవిశేషజ్ఞునకున్.

240

- క. గోపాలున కేకాంగుళి
కోపరిధృతశైలపరిహృతోపలమయధా
రాపాతశమితహృన్మద
కోపపదాంభోజవిసతగోపాలునకున్.

241

- క. శకటానురతనుదళన
ప్రకటిభవదతుమహిమపదబాల్మీకున్
సకలుషకంసవిదారణ
శకలీకృతసాధుహృదయచాంచల్మీకున్.

242

- వ. నమర్పితంబుగ నా యొనర్పం బానినమూర్తి త్రయోపాఖ్యానం బనుమహా
ప్రబంధమునకుం గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన. 243

కథాప్రారంభము

- క. శ్రీవెలయుచు మునిజనముల
కావానం బైననైమిశారణ్యమునం
భావితవరత్తిత్వతపః
పావను లగుశానకాదివరమముసింద్రుల్. 244

- గీ. దీర్ఘ సత్రమునకు దీక్షఁ గావించి వి
భ్యాతుఁ డైనయట్టిసూతువలనఁ
బుణ్యకరము లైనపూర్వోత్తిహసముల్
విమలచిత్తు లగుచు వినుచు నుండి. 245

సూతునకును శానకాది మహామునులకును నడుమ జరిగిన సంభాషణము

- క. ఒకనాఁ డి ట్లని రందఱు
నకలంకచర్చితఁ డైనయమ్మునితోడన్
వికసితవదనాంబుజరుచి
యకలుషకూ పామృతోద్భవాకృతి మీఁన్. 246

- క. మునివర! నీవదనాంబు
బున జనితం బైనపూర్వపుణ్యకథానా
మనవమరందముఁ గ్రోలియుఁ
దనియపు మత్కర్ణక్షట్టపదంబు లనయమున్. 247

- ఉ. వింటిమి పూర్వరాజులవక్షతచర్చము దేవదేవతా
కంఠకనంగరంబుచప్రకార మెఱింగితి మార్కఢర్మముల్
గంటిమి చూచి మందఱ మకల్మషపుణ్యఫలంబు గాఁగఁ గై
కొంటిమి నీకృపామహిమఁ గొన్నిదినంబులు సౌఖ్యసంగతిన్. 248

- క. ఇం కొకసంశయ మడిగెద
మంకుతకృపావశమున నవి మా కుదుని
శ్మంకముగ నాన తీదగుఁ
బంకేజప్రభవతుల్యభాషానిపుణా! 249
- సీ. నభ్యకర్ణపుటిరసాయనకల్పంబు
లత్యంత సత్సనమాశ్రయంబు
లంగీకృతస్వరూపాంతరనిగమంబు
లనఘశాస్త్రాశయవృంజకములు
నిఖిలధర్మాధర్మనిర్ణయ హేతువుల్
పాతకాంభోరాశిబాడబములు
చిత్తసంశయలవచ్చెదప్రపీణముల్
ప్రత్యగ్రసుకృతోపపాదకములు
వర్జ్యవై భవభవదీయవదనకమల
గదితపూర్వకభాసుధాకల్పఫణితు
లనఘ! మీవంటి పుణ్యవర్తనులతో న
మాగమముకన్న మిపుల భాగ్యంబు కలదె? 250
- గీ. నజ్జననమాగంబుతో సాటి నేయఁ
దగవు జగములలోపల దానధర్మ
సత్యవచనతపోయాగశతము లైన
నవీయ నిశ్రేయసనిదాన మగుటఁ జేసి. 251
- గీ. అనుడు ననఘలార! యఖిలలోకముల మీ
రెఱుంగ రానియర్థ మెందుఁ గలదె?
మీయనుగ్రహంబు నాయందుఁ గల్గుట
దెలుపుకొఱకు నడుగ వలనఁ గాక. 252
- క. పెంచినశుక మేక్రియ భా
షించిన నవి వాచెవుల కిం వగ్గుక్రియ నూ

హించిన మత్కథనము తొ

క్కించుక ప్రమదం బొనర్చు హృదయంబులకున్.

253

క. మీ రేది యడుగ నది నా

నేరువుకొలదిన్ వచింతు నిరవద్యకృపా

చారాని యనగఁ జాలిన

పారాశర్యుని మహావ్రభావముచేతన్.

254

గీ. అనినసూతుఁ జూచి యఖిలమునీండులు

నుదితహర్షవార్ధి నోలలాడి

హృదయములు చెలంగ ని ట్లని వలికి ర

పూర్వవినయభక్తిపూర్వకముగ.

255

సీ. జగముల నృజియింప నంరక్షణము సేయ

విలయ మొందింప నేవిభుఁ డొనర్చె

వీనికిఁ గర్తలు వేత్తేర నున్నారొ?

యన్నికార్యములకు నాథ్యుఁ డొకఁడొ?

యనలభూనలిల సూర్యాచంద్రమూవవ

నాదు లేదేవునియాజ్ఞచేతఁ

దమతమమర్మాదఁ దప్పక వర్తింతు

రేమహాత్మునిమాయ లెఱుంగ లేరు

బ్రహ్మశక్రాది దివిజా, లేవరమపురుషు

మహిమ వర్ణింపఁ జాల దామ్నాయగణము

సతనిచరితంబుఁ దత్పరానాంశములును

మాకుఁ దెలియంగఁ బల్కు మోహానిలక!

246

కా. మేధావంతులు మౌను లి ట్లడుగ నున్నీలన్ననవద్దుఁ డై

యాధీరాగ్రణి వల్కె నొయనఘలారా! యేతద్దర్శంబు దు

ర్బోధం బెవ్వనికిం భవస్విపులకారుజ్జ్ఞైకపాత్రంబనై

సాధువ్రజ్ఞత నే వచింతు వినుడి నమ్మక్రకృకారంబునన్.

257

జగదుత్పత్తిప్రకారము

సీ. సకలప్రపంచభూజాతాంకురమునకుఁ
 గారణం బైనట్టికంద మనఁగ
 నిపుణధీగిరిరాజనిర్మథితామ్నాయ
 వారాశిభవసుధాసార మనఁగ
 నవిరళావిద్యాఖ్యయవనికాపటతిరో
 ధానచరద్వేషధారి యనఁగ
 శక్రాదిసర్వనిర్జరమృగవంచనా
 చతురవర్తనవసేచరుఁ డనంగఁ

గమలభవకమలామనఃకాంతసీల

కంఠనామత్రిమూర్తిశాఖాప్రకాండ

మనఁగ నొకదివ్యపూరుషుఁ డలరు నతఁ డ

మందతేజోమయుఁడు చిదానందమూర్తి.

258

సీ. ఉదబిందునందోహ ముదధియందు జనించి

యందు నిమగ్న మైనట్టిభంగి

నతితీవ్రతరకీల లగ్నియం దుదయించి

యంద యదృశ్యంబు లైనకరణి

వసుధయందుఁ బరాగవిసర ముత్పన్న మై

యంద యేకీభావ మందుభాతి

రవిబింబమునఁ బ్రభానివహంబు గనుపట్టి

యంద విలీనంబు నందినట్ట

యేమహాత్మునివలన ననేకరూప

నామధేయంబులను దేవతామనుష్య

తిర్యగాదులు ప్రభవించి తిరుగ నతని

యంద యైక్యంబు నందు బ్రహ్మం బతండు.

259

సీ. తనమూర్తి లోకముల్ గన లేక వెరఁ గంద
 నఖిలలోకద్రష్ట యైనవాడు
 తా నెన్నఁడును జన్మదశ వహించుట లేక
 విశ్వైకజనకుఁ డై వెలయువాడు
 తనకన్న నన్ము లుత్తము లెక్కడను లేక
 సర్వోత్తమఖ్యాతి జరగువాడు
 తను నియమింపఁ గర్తలు మఁ జెప్పరు లేక
 సకలంబు నియమింపఁ జాలువాడు

తాతలకు నెల్లఁ దాత యై తనరువాడు
 వేలుపుల కెల్ల వేలు పై వెలయువాడు
 సంతకనకును సంతకుఁ డైనవాడు
 దివ్యపూరుషుఁ డొక్కఁడు తేజవిల్లు.

260

క. శ్రుతులు నిషేధముఖంబున
 సతనిఁ విసరించుఁ గాని యభిధావృత్తిం
 జతురత వచింప నేరక
 సతతంబును జిక్కువడును సన్మునులారా!

261

చ. అనలునియందు నుష్టగుణ మర్కునియందుఁదగంజగ్రత్పకా
 శనరుచి యిందునందు నరికై త్కము నిత్యము గాఁగ వాయునం
 ధును బల ముద్వియం దరయ భూర్వహానోన్నతశక్తి యేమహా
 త్మనికళ లయ్యె నయ్యునువముం బరమేశ్వరుఁ డంద్రు వండితుల్.

262

గీ. కృతులచేత యథారుచికృతము లైన
 యాగమంబు లభిన్నంబు లగు ననేక
 వధము లన్నియుఁ జెందు నావరమపురుషు
 నఖిలసలిలోఁఘములు వార్ధి నంటుకరణి.

263

క. మానివరులారా! దేహ
 ప్రాణమనోబుద్ధులకును బరతముఁ దొన

య్యానందమయని బ్రహ్మము గా
నిపుణులు చెప్పదురు ప్రకాశముతోడన్.

264

ఉ. ఒక్కరుఁ డై నభఃపదవి నుండెడునూర్పుఁ డనేకమూర్తులై
పెక్కుఁమటంబులందుఁ గనుపించినభంగి ననంగుఁ డీశ్వరుం
డొక్కరుఁ డయ్యుఁ బెక్కెడల నుండును జంతుహృదంతరంబులన్
నిక్కము గాఁగ నప్పరమునిన్ మునిభావ్య నెఱుంగ శక్యమే? 265

గీ. ఉరుజపాప్రసవాదినంయు క్రిచేత
నిందుకాంతంబు నానాత్వ మందినట్లు
ప్రకృతినయోగమునఁజేసి బహువిధములఁ
గాన నగుఁ గాని యాధ్యుఁ డొక్కరుఁడు తలఁప. 266

నీ. అణువుకన్నను దాను నణుతరుం డయ్యును
హతుకన్న మహత్త్వ మందువాఁడు
గుణహీనుఁ డయ్యు షడ్గుణమహితైశ్వర్య
విఖ్యాతిచేఁ గడు వెలయువాఁడు
నామరూపంబు లెన్నఁడు లేక యుండియు
బహునామరూపుఁ డై పరఁగువాఁడు
నకలజంతుస్వాంతసంవాని యయ్యు లో
కజ్ఞానవిషయండు గానివాఁడు
పరముఁ డాద్యుండు పూర్వుఁ డుద్భవవినాశ
విరహితుఁడు వేదవేద్యుండు విశ్వమయఁడు
ప్రాజ్ఞుఁడును సర్వసాక్షి సర్వజ్ఞుఁ డనఁగ
నమ్మహాపురుషోత్తంస మందుచుండు. 267

చ. కనకము హేమకారుఁ డచికౌశలయుక్తి ననేకభంగులం
గన నగుకాంచికాపదకకంకణకుండలనూపురాదు లే
పున నొనంప భిన్నగతిఁ బొందినరీతిని బ్రహ్మ మొక్కఁ డ
య్యును గనుపట్టుఁ దత్రప్రకృతియోగముచేత ననేకమూర్తులన్. 268

క. గురులఘుపీఠీభిన్నత

శరసిధిసలిలంబు పెక్కుచందంబులచే

నెలుగ నగురీతి బరు దొ

క్రమం దంబుం బహువిధములఁ గనఁబడుచుండున్.

269

సీ. భూజలాదికమహాభూతపంచకనమా

హార మిష్టూలదేహంబు దీని

యందుఁ బ్రాణము మొదలంబుననమీరంబు

లైదును గర్మేంద్రియంబు లైదు

గన్వియె జ్ఞానేంద్రియములు మనోబుద్ధ్య

హంకారచిత్తంబు లనఁగ నాల్గు

గిది సూక్ష్మదేహ మై యెనఁగ దీనినె శాస్త్ర

కారులు లింగశరీర ముందు

నకలలోకవిమోహనచతుర యౌన

విద్య కారణదేహంబు విబుధులార!

యేతదన్యతురీయఁడే యాశ్వురుండు

సాక్షి లైతన్య నుతండు నిన్సంగు దరయ.

270

ఆ.వె. ఇట్టి ఉహ్యము మది నెలుగనిదియే బంధ

మెటిగినదియే మోక్ష మెంచి చూడ

బంధమోక్షములకుఁ బరఁగ నుపాయములే

వేద తెలియ లేవు విబుధులార!

271

వ. అది గావున.

272

మ. మహితామ్నాయశిరోవిశేషనమనోహర్గానురోధాదుతా

బహుయత్నంబులచే ముముక్షులు పరబ్రహ్మైక్యసంప్రాప్తి

విహితానుదమయామ్నూతాంబుధమహాపీఠకృతస్నాను లై

స్పృహ గావించరు పద్మజానిదపంక్తిప్రాప్తి కెల్లప్పుడున్.

273

క. మౌనివరులార! యిడ బ్ర
సౌమనందముకన్న నరిశయము లే ధెందున్
గాన దదాప్తివిధానా
నూనజ్ఞానైకయత్న మొనరింపఁ దగున్. 274

క. బలకులరూపారోగ్యం
బులు తారుణ్యమును గల్గువురుషుఁడు ధాత్రీ
తల మంతయు నేలిన న
య్యలఘుచరిత్రునకు మానుషానంద మగున్. 275

సీ. దానికి శతగుణోత్తర మైనగాంధర్వ
మైనట్టియానంద మవ్వెధమునఁ
బితృదేవతాబృందబృందారకాఢీశ
కమలజానందముల్ క్రమముచేతఁ
జాల నొందొంటికి శతగుణాంశయంబు
లై యుండు సర్వాతికామ యగుచు
నమరు బ్రహ్మానంద మది గానఁ ద్రాప్తాప్తి
కొఱకు నై సివులు లకుంకతీవ్ర
చిరతపోయోగనిర్మలచిత్తు లగుచు
నవ్వవైరాగ్య మనుపేరినొకచేత
విషయవిషరాశిఁ దరియించి వెలయుచుండు
రలఘులవరత త్వవిజ్ఞానకలనఁ గాంచి. 276

శా. జ్యోతిష్టోమచయంబు లౌ మఘము లస్తోకంబుగాఁజేసి త
జ్ఞాతం బొనుకృతంబుచే బరిహితస్వర్గాదిభోగం బలి
ప్రీతిం గాంచి తదంతవేశను నివర్తింపంగ లే కాత్మవి
ద్యాతాత్పర్యముచేతఁ గాంతు రనఘుల్ తచ్చాశ్వతానందమున్, 277

మ. విమలానంతసుఖంబుఁ గోరెడుమహావిద్వాంసు లెం దైనను
త్తమబుద్ధి నిగమాంతవాక్యములతాత్పర్యంబు భావించివి

శర్వముఁ దద్రుహ్యమయంబు గాఁ గనక తుచ్చస్వేచ్ఛ నాయాససా
భ్యమఖాచక్రియ లెన్ని చేసినను పాంఛార్థంబు చేకూరునే. 278

ఉ. 1. మౌనివరేణ్ములాఱ! నిజహసన మన్మవనంబులో నవి
జ్ఞానసమాఖ్యదీప మిది చక్కఁగఁ దత్ప్రభచేఁ బురాతనా
జ్ఞానతమంబుఁ బాపి యలిచాతుర బ్రహ్మమహానిధానముం
గానక కల్గ నేర్చునె? యకల్మషనిత్యమహానుభోన్నతుల్. 279

శ్లో. 2. వదలక యరిషడ్వర్గము
మొదలడఁచి గురూపదేశమున విమలం బౌ
హృదయమునఁ ద్రిమూర్త్యాత్మకు
వెదకుదురు వివేకు లయినవిబుధప్రవరుల్. 280

క. అనవుడు మును లాబ్రహ్మము
ననుపమమఁ దెలియ నెవ్వఁ డధికారి యగున్
వినుపింపు మనిన వారల
కనియెన్ సూతుండు వినయహర్షాస్త్వితుఁ డై. 281

సూతుఁడు పరబ్రహ్మము నెఱుంగఁగల యధికారినిగూర్చి తెలుపుట.

సీ. భూలోకమునఁ బూర్వపుణ్యవశంబుచే
భూసురోత్తమవంశమున జనించి

యజ్ఞాననంబు దయాసదాచార న
ద్వైతసప్రచీయనత్యవ్యాకాంతి
వృద్ధసేవాసాధువిబుధానునరజసౌ
శీల్కవివేకదాక్షిణ్యవిషయ
వాఙ్మనస్సైర్వాదిపరగుణంబుంకు నా

శ్రయభూమి యగుచు నాచార్యచేతఁ
దగ నుపసీతుఁ డై తదుపదేశ మొకింత
తప్పక సాంగవేదములు నదివి

యాయన యనుజ్ఞ ధర్మజాయాపక్ర
హంబుఁ గావించి గృహమునం దధివసించి
యందు నానక్తి లేక ధర్మావిరోధు
లైనకామోపభోగంబు లనుభవించి.

282

క. కోడిక లేమియుఁ గోరక
యారూఢమనీష భగవదర్పితముగ వి
స్ఫారాన్నపానదానను
రారాధనవేదవిహితయాగాపికముల్.

283

క. కావించుచుఁ దత్సక్యతము
చే విమలం బైనయట్టి చిత్తమునందున్
భావింప వలయు నాత్మభు
భావాప్తినిదాన మైన యత్నము నేయన్.

284

గీ. సార్వభౌమాచిభూతలైశ్వర్యములును
శక్రరాజ్యాధికస్వర్గసౌఖ్యములును
నరయఁ బరిమితసమయభోగములు గాని
నిత్యములు గా వనుచు నాత్మ నిశ్చయించి.

285

గీ. ఐహికాముష్మికము లయినయట్టి విప్రుల
భోగములయందు విగళితరాగఁ దగుచు
దళితసంశయ మైనచిత్తంబునందు
సంభృతం బైనబ్రహ్మజిజ్ఞాసచేత.

286

చ. పరమదయాసముద్రుఁ డగుబ్రహ్మవిదున్ గురువర్ము నీశ్వరా
పరతనుఁ జేరి తత్పదము ఫాలము సోఁకఁగ మ్రొక్కి భక్తిసం
భవితమనోజ్ఞావాక్యవప్రాప్తిఁ బ్రసన్నునిఁ జేసియాత్మసం
సరణభయంబు వాపు మని నమ్ములిఁ బ్రార్థన నల్పి యంతటన్,

287

గీ. అతనిముఖమున నకలవేదాంతములును
 శ్రవణ మొనరించి మననంబు నలిపి నిపుణ
 తను నిధిధ్యాసన మొనర్చి తత్త్వదృష్టి
 నెఱచు నర్హేంద్రియంబులు నిగ్రహించి.

288

సీ. కామనామకమత్తగజమును వైరాగ్య
 మనుపేరి యంకుశంబున మరల్చి
 సంకలితక్రోధభటులాప్పికిలలు
 శమనజలాభిషేకమున నార్చి
 యతిలోకసంజ్ఞామహాధరణీధంబు
 నిరపేక్షతావజ్రనిహతిఁ ద్రుంచి
 మహానీయతరమోహమయపాశబంధంబు
 సంగరాహిత్యశస్త్రమునఁ గోసి

మేదురం బైనమదమహోన్మాదగదము
 యుక్తధైర్యాగదంకారయుక్తి నణచి
 చక్షురంధకరజకుమత్సరతమంబు
 భానురాద్వైతమతిరప్రివభఁ దెరల్చి.

289

క. వర్తించుచుఁ గావధముల
 వర్తింపఁగఁ బోవునక్షవాజుల ధైర్య
 స్ఫూర్తి యనుకళను వేయుచు
 ధూర్జత యెడలించి నిఖిలదోషరహితుఁ డై.

290

క. వానిగ హృత్కమలము న
 భ్యాసవశముచేతఁ జలన మందక యుండం
 జేసి తనదృష్టి మెల్లన
 నాసాగ్రమునందు నిల్చి నైపుణి మీఱన్.

291

క. మాయాతీతుం డై నిర
 పాయం దగునంతరాత్మ భావింపంగా

నాయన కానందశ్రీ

భూయిష్ఠం బైనబ్రహ్మభూయము గల్గున్.

292

ఉ. ఇన్నియు లేక యున్నఁ దగ నెవ్వని కిప్పుడు చిత్తశుద్ధి య
భ్యున్నతనిర్మలత్వము ననూనవిరాగితయున్ లభించు నా
యన్నయు బ్రహ్మభావము నకర్తుఁ డటంచును గొందఁ అందు రిం
క న్నరులందు నన్యుఁ డధికారి లభించునె? యొక్కఁ డేనియున్. 293

గీ. అనుచు నీరీతి బ్రహ్మవిద్యాధికారి
మునుల కెఱిగింప నింకఁ ద్రిమూర్తిమయుని
ఘనవిరాడ్రూప మేరీతి దనఁను! మాకు
నాన తియ్యంగఁదగు నని యడుగుటయును. 294

మ. కరుణాపూర్ణకటాక్ష యక్షయమహాకల్యాణవిశ్రాణనా
దరపాత్రీకృత యోగిరాజహృదయాంతర్హిత్యసంవాసవా
సరకృత్కృత్సహస్రనన్నిభవిభాసందర్శవిభ్రాజిసుం
దరలీలాన్వితకాయకాయతవచోనై పుణ్యగణ్యోదయా! 295

క. గోత్రాపాలనచతురా
గోత్రాహితదివిజముఖ్యకోటిప్రణుతా
గోత్రానకరబతోన్నత
గోత్రాపతిరూపదనుజకులసంహారా! 296

మాలిని. నజలజలదనీలా! సర్వలోకైకపాలా!
విజితదనుజాలా! విశ్వరక్షైకలీలా
ప్రజజనసురవృక్షా! వారిజాలాయతాక్షా!
భుజదళితవిపక్షా! భూరికారుణ్యవీక్షా! 297

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూరివంశశ్యావర్య
 ధనంజయగోత్రపవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర నకలసుకవిగణగేయ
 బావక్షమానాథ నామధేయప్రణీతం బైనమూర్తితయోపా
 ఖ్యానంబనుమహాప్రబంధంబునందు బ్రథమాశ్వాసము.

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీకాంతా! శ్రీకాంతా
నేకాలోకావళివృత్తేంద్రిరబ్జం
దాక్షిణ్యవదనకమల! వ
శీకృతమాయేంద్రజాల! శ్రీగోపాల!

1

వ. అవధరింపుము.

2

గీ. అనఘు లగుశౌనకాదినస్మృతులతోడ
సూతుఁ డిట్టను నధికవిసీతుఁ డగుచు
నావరమవూరువుని విరాడ్రూపమహిమ
వినుఁడు వివరింతు మీకును వేడు కలర.

3

విరాట్స్వరూప వర్ణనము

క. బ్రహ్మముఖాంతర్గత
బ్రహ్మశిరోవర్ణితప్రభావయతవర
బ్రహ్మవిరాడ్రూపం బీ
బ్రహ్మాండము దానిఁ దెలియఁ బల్కెద మీకున్.

4

సీ. బలిముఖ్యులై నపుణ్యులకు శేషాదిభు
జంగవర్యులకు నాశ్రయము లగుచుఁ
గర మొప్పుక్రిందిలోకము లై దురెండును
బ్రహ్మక్తముగఁ బరబ్రహ్మమునకుఁ
బాదమూలపదాగ్రపాష్టాంగులృంబులు
భార్యజంఘలును జానూర్మయుగము

నక్షత్రాంశివీరసంయుతం బై నన్ది
భువనహాగంబు కలితలంబు

నిష్కవారణగహ్వకాంచితవిమాన
రోహిణింబ్రవదేళంబు నాభితలంబు

కాశకాగ్రహశక్రాదిదైవప్రవ
కాశితవై న యన్దిస్వర్లోక మురము.

మహాచారిశ్రమలు త
నృసింహగదానలలాటమస్తకశీలా

నీలిమలులు బహువిగేశని

భవము భవభాగము లయ్యె వర్ణించినచోన్.

ప్రసాదంబులు విక్రములు త

ప్రభవకేంద్రియ మరని చూచ శబ్దము నానా
వివరంబు లర్పింపరన్

భవ లాననవారింబు పావకుఁ డయ్యెన్.

చరితుభావముల నేత్రములు నిమేషంబు

మన్యేషమును రాత్రియుం దివంబు

కాశితనననంధావణంబులు శ్రుతుల్

చంద్రావళిరంబులు దంపభరుడు

మంజుల్ పుత్రుఁడు ప్రసన్నహంభముల్

చతురమాయావిశేషంబు నగవు

బలిరాజరంభంబు లజ్జయు రోధంబు

నభిలషాశీనిదహంబు నరులు

భూభూంబులు రోమముల్ కారితములు

నిరంబులు ప్రాంత మున్దిన్దు యైన

చంద్రాంబు నింబంబు లాదిగము

భవ మున్దిన్దు నవ్వసాగరములు.

5

6

7

7

8

8

ఉ. ధీవటిమం ద్రిమూర్తిమయదేవుని యద్భుత మైన యీ విరా
డ్రూపమ యెవ్వ రేని నెపుడు న్మదిలోనఁ దలంతు రట్టిని
ష్టావరు లమ్మహాత్మునివిశాలదయావర్షార్ణదృష్టిచేఁ
బ్రాపితనర్వచాంఛితఫలాన్నితు లై నుభయింతు రెవ్వడున్ 9

ఉ. నిర్గుణుఁ డై నయాశ్వరుని నిత్యము నాత్మ భజింప నేంకిన్
దుర్గమ మంచుఁ గొందఱు మనోజలజాంతరజాయమాననై
నర్గికభక్తిచేత గుణనందుతుఁ గా వివరించుచుండు రా
భర్గవిరించివిష్ణుమయు భాసురమూర్తి నులింపఁగాఁ దగున్ 10

గీ. ఆ నగుణుఁ డై నవరమాత్ము నాత్మఁ దలంచి
వరమశివమూర్తియం దుండుపాపవతులు
శంఖచక్రాదిహరిచిహ్ననహితవిష్ణు
దేవభక్తులు వరవాసుదేవుఁ దండ్రు. 11

క. నావుడు నగుణబ్రహ్మం
జేవిధమున నేనెలవున నెట్టిమహిమచేఁ
దా వెలుఁగు నమ్మహాత్ముఁడ్రవ
భావము వివరించి తెలియఁ జలుకుము మాకున్. 12

గీ. అనుచు నడుగ శౌనకాదిసన్మునులకు
సూతుఁ డనియె నరిపిసీతుఁ డగుచు
నగుణుఁ డై నయట్టిసర్వేశుమహిమంబు
విస్తరింతు మీకు విబుధులార! 13

సీ. కల దొకదివ్యలోకం బనేకనహస్ర
యోజనవిస్తీర్ణతోజ్జ్వలంబు
జనిజరామృత్యుత్పష్టాలోభమోహాది
వివిధదుఃఖవ్రాతవిరహితంబు
బహుకర్మవాసనాబద్ధశుద్ధజ్ఞాన
దూరమానవవర్గదుర్గమంబు

త్రిదశనాయకముఖత్రిదివాలయాశాన్య
మానసౌఖ్యశ్రీనమంజనంబు

కరతలామలకిభూతపరమత త్వ
నిత్యనిరతిశయానందనిశ్చలాను
భవమహావైభవాన్నితప్రథితముక్త
పరమయోగీంద్రనిలయవిభ్రాజితంబు.

14

సీ. మరలి రా రెచ్చోటు మరగినయోగీంద్రు
లతిశయసుఖవార్ధియందుఁ దేలి
కమలభూదివసాంతకల్పమహాకల్ప
గతవిపద్ధంభంబు గలుగ దెచట
నతిచంద్రసూర్యసహస్ర మై కనువట్టు
దివ్యప్రకాశ మేవిశఁ జెలంగుఁ
గలుగ దేలోకంబుకన్న నున్నత మైన
పదము వే జొకటి ప్రపంచమునకు

మానవాసురముఖ్యులమానసము
కోకకల కెల్ల నెల్ల యై మీలు నెద్ది
యది నమస్తజగద్భర్త యైనయట్టి
దేశతావర్యుఁ డుండెడుదివ్యపదము.

15

ఉ. ఆరయ నమ్మహాస్థలమునందు నమందసురద్రుమంబు లే
కోకకలైన నర్థులకు గొట్టున నిచ్చెద మంచు నుండ న
దూరుహవాంచ యెన్నటికిఁ బూర్తి వహించక యుండునచ్చటన్
దూరితకాము లైనవిలుదు ల్మది నేమియుఁ గోరకుండఁగన్.

16

గీ. అచటి రా లెల్ల దివ్యరత్నాంకురంబు
అచటి నదు లెల్ల నమ్మతరసాన్వితంబు
అచటి తరు లెల్లఁ గల్పవృక్షాగ్రిమంబు
అచటి మహిమంబు వర్ణింప నలవి యగునె?

17

శా. ఆనర్వోన్నతదివ్యలోకమున వాచాగోచరానూత్మల
 స్మృతసౌభాగ్యము జన్మభూమి యగుచున్ సిద్ధప్రజావాసమై
 భాసిల్లుం బురరాజ మొక్కటి మణిపాసాదసందర్శితే
 జ్ఞానందారణతాతిరస్కృతనహస్రాస్కప్రభావుంజ మై.

18

సీ. ద్వారదేశస్ఫారహీరవేదీనము
 ద్యౌత్పభాయాతమాయాతపంబు
 జలజరాగోపలస్తంభకుంభత్పభా
 కవటసంధ్యారాగకల్పనంబు
 గోవురాగనమగ్రగుంభితహఃసీల
 కాంతిమిథ్యాతమఃకాండవృతము
 మాత్రికమయకాయమానాగ్ర్యనుషమాని
 కాయకృతిమకౌముదీయుతంబు

నగుచుఁ దైరిలోకృపురలక్ష్మి నగుచు నతివ
 తంగకుముదాప్త గోచరస్థలమునందుఁ
 దనరుఁ దనరుచి నుతి సేయఁ దరము గాక
 పరమపూరుషుఁ డుండఁనప్పట్టణంబు.

19

సీ. నశ్వరస్థానార్థనాసమృతయాగ
 మనుజుచేతోజడిమంబుఁ గనియె
 నాత్మప్రవేశనిరాశధూతోన్ముక్త
 మాయాబలాపటిమంబుఁ గనియె

....

....

....

....

నవ్యనవ్వరపుటభేదనము నమున్న
 తాభవదచుంబివిపులసౌధాగఘటిత

చంచలకూలకేతనాంచలనముదిత
భవభవచాకచక్రై తపముచేత.

20

చ. కనకమహేంద్రనిలశశికాంతమహోన్నతసౌధవంక్షులా
భవనగరోత్తమంజునను గన్పడు బ్రహ్మముకుందశంకరుల్
తనవీరులు రా రనేకములు దాలివి యప్పరమాత్ముఁగొల్వవలె
చ్చినత్రయ నెల్లమావరుంచిత్తము లద్భుతవార్ధి నీదగన్.

21

శి. ఆమృతపద మైనయప్పరోత్తమమునందు
నిర్వరాధేవమూర్తులు శాశ్వతనుభ
ముత్తైరాంతావరీరంభముదితహృత్ప
రోహితై నబ్జివిష్ణుపూరుషులు గలరు.

22

శి. అలిహేయముగఁ జూతు రాచక్రవాళాద్రి
మేదిగిరాజ్యలక్ష్మీనుభంబు
త్యజముగాఁ దలంతురు త్రిదశకాంతాకాంత
(నిరు)కచకుంభోదగదాహసంబు
గణగఁ గావించు రుత్కంభోగయోగవి
స్థానహేలంకరప్రాభవంబు
నెల్లంబుగా నెంతు రంభోజనంభవ
స్థాననిర్వాణరాజనగుణంబు

బహుమనగవృణ్యపరిపాకపాటవమున
నప్పరోత్తమమున నున్నయట్టవరమ
భవము లగవరరాహియభవగోచరు
మహితరైచంద్రసౌధంబు మరగి యుండి.

23

చ. నెలలరహేయలక్ష్మీత్రయ జన్మగృహం బగినబృహంబునన్.
మేలఁ ద్రురోకరాజ్యమును దెల్లి యనం దగునట్టరత్నపం
చ్చలఁ మల రంగెంబునరో జెలు వైనగృహంబునందున్.
చక్రమనరైచంద్రమూర్తిమయి దావరభూత్మకుఁ డుండు నెవ్వడున్.

24

సీ. ఉదితభానునహస్ర మొకటి యై దలఁచిన
గురుతేజమున కింత కొదవ గాఁగ

ననమాస్త్రలక్షనమాహార మైనట్టి
విలసితాకృతి కింత వెలిలి గాఁగ
రాకేందుశతకోటు లేకీభవించినఁ
గాంతినంతతి కింతకడమ గాఁగ
సంఖ్యాతిగబ్రహ్మసంయోగ మైనవా
క్షైప్రపుణి కింత యూనంబు గాఁగ

ననదృశాశ్చర్యకరవిగ్రహము ధరించి
శ్రుతిశతంబున కైన సంస్తుతి యొనర్చ
నలవి గానిమహత్త్వంబు గలిగి వెలయు
నఖిలజగదీశుఁ డాత్రిమూర్త్యాత్మకుండు.

25

సీ. అఖిలవేదములు సంఖ్యాకారములు దాల్చెఁ
జతురవాక్యముల సంస్తుతులు సేయఁ
గమలజుఁ డాత్మాధికారకృత్యవిశేష
మఖ్యాశదిశఁ జేరి యడుగుచుండ
గిరిభేది యానమద్గిర్వాణవితతుల
పీరు పీ రసుచు వేజ్జ్వేజ తెలువ
సనకాదియోగీంద్రు లనుపమభక్తిచే
ముకుళితహస్తు లై మ్రోల నిలువ

సిద్ధగంధర్వసాధ్వప్రసిద్ధఘటగ
రుద్రవిద్యాధరవరాహ్రోనికాయ
యక్షరాక్షసకింపురుషాదు లెల్ల
ద్వారమునఁ జేరి తనసేవఁ గోరుచుండ.

26

క. కొందఱు భక్తజనుల్ తన
ముందఱఁ బరిచర్య సేయ మోదంబున న

య్యందఱఁ గరుణారసభర

సుందరనేత్రాంచలములఁ జూచుచు మఱియున్.

27

మత్తకోకిల:

అమ్మహర్షకుఁ డాత్మకింకరి యైనయట్టియవిద్యచే

నెమ్మి నమ్మనుజామరాదుల నిత్యముం భ్రమియించిమో

హమ్ముఁ జెందఁగఁ జేయ లేడు తదన్యుఁ డొక్కఁడు లోకజా

లమ్ము లేరెడువాడు నమ్మనులార! తథ్యముఁ బల్కితిన్

28

కా. అద్భుతంబులు లేక సర్వమయుఁ డై యాస్వామి స్వేచ్ఛాకృతిన్

విద్యామోగముచే గుణత్రయము నావేశించి తేజోమయ

ప్రోద్బుద్ధాత్మముకుండళర్పితనుఁ డై పొల్పొంది సృష్ట్యాదికా

ల్పోద్బోగంబులు సేయుచుండును నమగ్రోత్సాహనంయుక్తుఁ డై.

29

చ. ప్రకటరజోగుణంబునను బద్మజుఁ డై సృజించు సత్వనా

మకగుణయుక్తి విష్ణుఁ డయి మన్మథమంబున నుగ్రమూర్తి యై

సకలజగంబులుం దుదను సంహరణం బొనరించునాద్యుఁ డొ

నొకపురుషుండు తత్ప్రకృతియోగముచే బహువేషధారియై

30

చ. అనవుడు మౌను లో యనఁను! యావరమాత్మకుఁ డేగుణత్రయం

బున భుజిరంబు లై యలరుమూర్తుల మూఁటి ధరించుచున్ జగ

జ్జననము పొనసక్రియయు సంహరణంబు నొనర్చు నంటి వో

వినుతగీడా! త్రిమూర్తికథ విస్తరవైఖరి నాన తీయవే.

31

త్రిమూర్తుల కథ

కా. వైరించాక్కరిఁ జేసె నేవసులు దేవస్తుత్యలక్ష్మీధవా

కారం బొప్ప వలించి యేక్రియలు సంకల్పించె గౌరీకుఁ డై

యేరూపంబున నంచరించె భువనాధీశుండు తత్తత్కథా

సారోవారముదాప్రదానసుకృతాన క్తిన్ నినోదించవే.

32

ద్వితీయాశ్వాసము

చ. అనవుడు రోమహర్షణసుతాగ్రణి యగ్రియవాగ్విలాసనం
జనితయశోధనుండు మచి సాత్త్వవతేయు గురుం దలంచి య
మ్మునులకు నిట్లు పల్కెను బ్రహ్మోదభరంబున మీటుమీర లే
వున వినఁ గోరునిక్కథ యపూర్వము సర్వభుజైక మూలమున్. 33

గీ. తార లైనను బహువర్షధార లైన
నిద్ధరారేణుగణ మైన నెన్న వచ్చు
నాదిపురుషుని మూర్తిత్రయంబునందుఁ
గలుగుచెయ్యులు వివరించి తెలువ వశమె? 34

క. సుతచరితులార! మామక
మతిగోచర మైనయంతమాత్రము మీకుం
జతురత మీట వచించెద
వతితాత్పర్యమున వినుఁడు హర్షాన్వితు లై. 35

బ్రహ్మచరితము

మ. వరహర్షం డఖిలాంతరాత్మ నిగమప్రఖ్యాతచార్మితుఁడీ
శ్వరుఁ డానందమయుం డశేషజనతావాత్మానసామేయని
ర్భరసర్వాతిగ నిర్వికారమహిమాపారప్రభాకారి యా
పురుషగ్రామణి యొక్కవేళఁ బ్రకృతిం బొందు న్నిజేచ్ఛారన్. 36

గీ. మాయ యనఁగ నవిద్య నా మణి ప్రధాన
మనఁగ నాహ్వయములు గల చాప్రకృతికి
నదియ బ్రహ్మాండ మంతయు నావరించి
యఖిలజనముల మోహంబు నందఁ జేయు. 37

గీ. అట్టిప్రకృతిని గూడి యనాదిపురుషుఁ
డాదికాలంబునందు గుణాన్వితుఁ డయి
సకలతత్త్వచరాచరసహితభువన
వర్గ మొనరింప నాత్మ నుత్సాహి యైన. 38

సీ. అమృతవలన మహాత్తత్త్వ ముత్పన్న
మైన నహంకార మందు గలిగె
గ్రమమున నది సాత్త్వికము రాజసము తామ
సము నన మూడుభేదముల నొందె
దగ నయ్యహంకారతత్త్వంబువలనను
హృదయముఘైకాదశేంద్రియములు
శబ్దాదు లైదును సరవి నాకాశాది
భూతపంచకము నుద్భూత మయ్యె

నిట్టితత్త్వంబులను జనియింపఁ జేసె
నంత నప్పరమాత్ముఁ డాద్యంతరహితుఁ
డమితజలములయందు నారాయణాభ్యు
యోగనిద్రానమాన క్తి నొందఁ దలంచి.

39

చ. మలకలమేనిచాయలు నమస్తదిగంతములందు నచ్చవె
న్నెల వెదఁజల్ల నుల్లసదనేకసమాగ్రజ్ఞాగ్రభోగభా
గలఘమణిద్యుతుల్ యుగవదఘ్నివిత్కానహస్రకోటితో
జెలిమి యొనర్చ నబ్జురపుశేషశరీరముఁ దాల్చి దానివైన్.

40

క. పవళించి నిద్రఁ జెందిన
భువనేశుని నాభియందుఁ బూర్వాకృతి ను
ద్భవ మయ్యె నొక్కకమలం
బవిరళతరవ్రతకర్ణికాన్విత మగుచున్.

41

సీ. బ్రహ్మాండభవననిర్మాణమూల స్తంభ
గతి నొప్పుకాండప్రకాండకంబు
వైరించదివనదేవయుగసంఖ్యాసూచి
యన మీఱువ్రతసహస్రకంబు
ధాతఁ జెందంగ మూర్తం బయి నిలిచిన
యలరజోగుణ మన సలరుజము

నజునిత్రైలోక్యరాజ్యశ్రీకి నెం వైన
కనకపీఠికఁ బోలుకర్ణికయును

తి. వెలయునతులితవిపులతాకలిత మైన
యట్టితనమీద నభము మత్తాలికలభ
భాతి విలసిల్లుచుండ నవ్వడమపురుషు
నాభికాబలనంజాతనలిన మొప్పు.

42

మ. దళముల్ చుట్టును మధ్య కర్ణికయు నందంబొందఁ దన్నాభికా
జలజాతంబు ప్రకాశ మయ్యెను భవిష్యద్భూమ్యుక్తమృత్యుగో
జ్జ్వలజాంబూనదధారుణీధరనిఘానం బైననర్వంసహ
తల మేతత్పక్షామ మిట్టి దస్సుచుం దాఁ దెల్పుచందంబునన్.

43

సీ. పరిపూర్ణపూర్ణమాప్రాలేయభానువి
దంబకాననచతుష్కంబుతోడ
సంతప్తకాంచనచ్ఛాయాశిశిర
స్కారి యానెమ్మేదికాంతితోడ
సురశైలనిర్గళర్హురలీల హసింబుచు
ధవళయజ్ఞోపవీతములతోడఁ
గరవంకజోద్ధీర్ఘకర్ణికారూపంబు
దలఁపించుమంకమండలుపుతోడ

తి. బ్రకృతినంయుక్తుఁ డైనచువ్వరమపురుషు
నంచితరజోగుణప్రధానాంశమునను
నకలఘవనప్రజాన్మష్టి సలుపుకొఱకు
ఘనమహిమ మించి జనన మయ్యెను విరించి.

44

క. జనితుం డై చతురాస్యుఁడు
తనుఁ దనజనిహేతు వైనతత్కమలంబుం
గనుఁగొని తదన్యవస్తువుఁ
గన నేరక విన్మయాస్సుగతమానసుఁ డై.

45

౪. అంబ నలుదెసలు చూచి య
 గంధం బై నన్నెసలిం మంతయుఁ గని లోఁ
 జింఱుచుఁ గొంతనమయము
 భ్రాంతునిక్రియ నుండి టిట్లు భావించె మదిన్.

46

సీ. ఏ దెవ్వఁడను? జన్మ మిది యెక్కడ జనించె?
 దీని కాధారంబు తెలియ నేది?
 జగదుఁ దెవ్వఁడు నాకు? జనియించుటకు నేది
 యాచికారణ మయ్యె నరసి చూడ?
 నుదకంబుకన్న వే తొక్కవదార్థంబు
 నలువిక్కులందుఁ గానంగ రాదు
 కర్తవ్య మేది? యేకార్య మే నొనరింప
 నాచిత్రమునకు నానంద మమరు

నరుచుఁ దలపోసి తలపోసి యజ్ఞసూతి
 తారితం బైనయజ్ఞనాళంబువెంట
 జరిగి యపఁమితం బైనజలముఁ జొచ్చి
 రికిగె నొక వేయివివృవత్సరము లందు.

47

౪. నీవనముకన్న నితరము
 నావనదుహసూరి గనక యంత మగిడి త
 ర్వావనజలంబువై వి
 ద్యావిభవము మేలయచుండ నాసీనుం డై.

48

పి. నీతిలింతరాత్మ పరమేశ్వరుఁ డాద్యుఁడు శాశ్వతుండువి
 త్తానవికారమం దభిలసాక్షి హాకృతమాయుఁ డుల్లస
 న్మౌనిఁబాదశీవిమంమాననమాననహంస మంచిత
 శ్రీతి యమ్మహాత్మునిగఱించి విరించి యనేకవర్షముల్.

49

మ. పద మాధూమనీషణ్ణే జలువ నంతం దివ్యతేజఃకదం
 జవరాధూతనహస్రకోటిరవిబింబం బైనతేజంబుతో

నువమానాతిగనుందరావయవఁ దై యోగింద్రచేతస్సరో
జవదుం దై విలసిల్లునీశ్వరుఁడు సాక్షాత్కారమై యిట్లనున్.

50

పంచచామరము:

అజా! నిజంబుగా నెఱుంగు మప్రమేయమాయ మ
ద్రక్షోగుణప్రధానరూపతం జనించినాడ వీ
ప్రజానికాయమున్ సృజించి ప్రౌఢి నెల్లలోకముల్.
భజింప నత్యలోకవాసిభాసి వై చెలంగుమా?

51

గీ. అని ప్రజావర్గసర్గసామర్థ్య మొనఁగి
యప్పరముఁ డంత నంతర్హితాత్ముఁ డైన
సారమతిచేతఁ ద్రైలోక్యసర్గచతుర
తామహుల దై నయట్టిపితామహుండు.

52

వ. నియమంబున నాసీనుం డై.

53

గీ. కనియె నిజమానసాంబుజంబున సనకన
నందనననత్కుమారననత్సుజాతు
లనఁ బ్రసిద్ధనమాఖ్యు లై నట్టివారి
నుతుల నలువుర యోగనిస్తు ల్పామతుల.

54

క. జనియించినవారలతో
ననియెన్ జలజాతసూతి యాత్మజులారా!
తనయులఁ బుట్టింపుఁడు మీ
రనయంబు మద్యాజ్ఞచేత హర్షం బమరన్.

55

వ. అనిన నతనికి వార లి ట్లనిరి.

56

చ. జనకుఁడ నైన నేమి? యిటు చాల వివేకము లేని వాక్యముల్
వినియు నహింపఁ జాల మొకవెన్నప మున్నది యాలకింపుమీ
తనయుల కెందు నైనను హితం బగుకార్యము పల్కు నర్హమో?
యనువమపాపకారణభవాంబుధి ముంపఁ దలంప నర్హమో?

57

సీ. నవనుధారనము పానమ్ము సేయుట మాని
 ౧౦ గరళపూరముఁ ద్రావఁ గడఁగినట్లు
 కల్పకద్రుమనమాగమ సౌఖ్యమును మాని
 కంటకవృక్షంబుఁ గదిసినట్లు
 యకలంకరాకాశశాంకచంద్రిక మాని
 ౧౧ చిమిరంబునకుఁ బోవఁ ద్రివిదినట్లు
 విమలభాగీరథీకమల సేకము మాని
 తనుకూపజలములో మునిగినట్లు

12

యోగమార్గైకనుగమసాయుజ్యము క్తి
 శాశ్వతానంద మవి మాని నకలదురిత
 కారణం బైనయట్టిసంసారమునకు
 ౧౩ యత్న మొనఁచునే విమూఢాత్ముఁ డైన.

58

సీ. మృగతృష్ణవెంబడి మివులఁ బర్వులు వెట్టి
 ౧౪ నచట నిర్మలవారి యబ్బె నేని
 వితర విండుక లేనివిభుని వేడినవాని
 కథిమతం బగునర్థ మబ్బెనేని
 పృథునికతారేణుపేషణం బొనఁప
 ౧౫ నందుఁ దైల మొకింత యబ్బె నేని
 జగతివై ననిశంబు శశమువెంటఁ జరింప
 నల విషాజము వాని కబ్బె నేని

నవఁమితఘోరతరరౌద్రవాదినరక
 ౧౬ లోకదుస్సహదుర్మృతోద్రేకహేతు
 నకలకలుషాశ్రయోగ్రనంసారసరసి
 ౧౭ నముచితం బైనసౌఖ్యలేశంబు గలుగు.

59

ప. అని మఱియును.

60

సీ. పూరిగంధనమేతమాత్మదుర్భరగర్భ
 ౧౮ గోళవాసంబుచేఁ గొన్నినాళ్ళు

సకలవిద్యాభ్యాససమయసమాయాత
 గురుశిక్షణములచే గొన్నినాళ్లు
 చంచలాక్షికటాక్షాంచలస్మరశర
 క్రూరఘాతములచే గొన్నినాళ్లు
 కఫవాతశైత్యసంకరనిరంతరసము
 తృన్నరోగములచే గొన్నినాళ్లు

శమనకింకరనికరనిశ్శంకచటుల
 కుటిలతరతర్జనములచే గొన్నినాళ్లు
 బహుతరక్లేశములకుఁ జాల్పడుచు నున్న
 దేహధారికి సౌఖ్య మేదిశ లభించు?

61

వ. అది గావున.

62

క. సారవిదూరం బగునం
 సారము మే మొల్ల మాతృనంజనితిమహా
 వైరాగ్యముచే ముక్తి
 ద్వారముఁ జేరెద మటంచు వారలు పలుకన్.

63

ఉ. నాలుగుమోములన్ భ్రుకుటివర్తనముల్ పొడనూపఁ బావకా
 లోకవిశాలకిలలల లోచనజాలమునం జనింపఁగా
 ఫాలతలానలాంబకునిభాతిఁ బయోరుహనూతి యెంతయన్
 బాలకు లై నవారిపయిఁ బర్వినకోపభరంబుఁ బూనినన్.

64

క. హారులు సదాశివాజ్ఞా
 కారు లపాకృతమనోవికారులు డమరు
 స్ఫారత్రిశూలధారులు
 ధీరులు వర్తించి రపుడు దిక్పాలకు లై.

65

క. రుద్రు లటు చన్నవెనుకన్
 భద్రగుణోన్నతులు సుతులు పదుగురు నర్చొన్

స్నిహితులు గలిగిరి ప్రవమ
దోదైకముచేత నజనియల్లము వెలుగన్.

66

సీ. ఊరుభాగంబున నారదుఁ డుద్భవించెను
దత్తుఁ డంగుష్ఠమున జనించెఁ
పులహండు నాభి నుజ్జ్వలమూర్తి యక్కర్త
మునఁ బులస్తుఁడు చర్మమునను భృగువు
కరములఁ గ్రతువు ముఖంబున నంగీర
సుఁడు ప్రాజమున వశిష్ఠండు మతియు
మనమునందు మరీచి కనుదోయి నత్రియు
ననఁ బదుపురుషుత్పత్తి లాఘ్యు లైరి

ధర్మ ముదయించె దక్షిణస్తనమునందు
వెండియు నభర్మమృత్యువుల్ వెన్నునందుఁ
జిత్రమున మన్మథుండు నుద్వృత్తు లగుడు
ప్రహంసుగాంతరమునఁ గోపమును జనించె.

67

వ. మతియు నభరంబున లోభంబు వదనంబునఁ గలవాగ్రూపిణి యైనవాణియు
నిటలంబునం బయోధులు నపానంబున పెర్వతియు ఛాయవలనం గర్తముం
డును బుట్టి రంత.

68

క. ఆననమున జనియించిన
యానందన నిందుసుందరాననఁ గని య
త్మానంద మంపె యజుఁ డన
మానప్రసవాస్త్రోచలితమానసుఁ డయ్యెన్.

69

సీ. కూరుచక్కఁడనముఁ గోరికతోఁ జూచి
వాచి యెఱుంగఁ దయ్యె వనజనూలి
యెంరవార లైన నింతులఁ జూచిన
మనసు నిలువఁ గలరె మౌనులార!

70

- గీ. కఠినరూపలోహఖండంబు లగ్నిలోఁ
బడి కరంగుభాలిఁ బరమమునుల
గట్టిమనసులైనఁ గరఁగక యుండునె?
సుందరాంగిమేను చూచినపుడు. 71
- క. గజరాజయానఁ గనుఁగొని
నిజముగ మరుచేత బాధ నిలువక మివులం
గజిబిజి నొందుచు నవ్వా
రిజనంభవుఁ డిట్లు తలఁచె హృదయములోనన్. 72
- చ. ఈలలితాంగి యాయజల యీచవలాఁయతనేత్ర యీవిసీ
లాలక యీసరోజరుచిరానన యీగజయాన యీకళా
శాలిని యీవిలాసవతి సర్వజగజ్జనమోహనక్రియా
శీలతచేత నీశ్వరుఁడు చేసినమాయ నిజంబు చూడఁగన్ 73
- గీ. మగవకౌప్పకప్పు మత్తాలిరుచిఁ గప్పు
నింతిసోఁగకన్ను లెంత లేసి
కలికిమోముతకు పలుకంగ వశ మౌనె?
రమణిమాట యమృతరసములేట. 74
- ఉ. చుక్కలరేనితున్కులను జు క్కునుఁ జక్కునిఁచెక్కుటద్దముల్
నిక్కువ మొప్పు జక్కువలనిక్కు హసించు సురోజవైభవం
బెక్కువతక్కువల్ గనియు నెక్కువ చూపు నితంబమధ్య మా
దిక్కుఁదిరాజతుండముల ధిక్కురణం బొనరించు నూరుపుల్. 75
- క. ఆరట యహిగర్వంబున
కూరట సౌందర్యలక్ష్మి కూరట త్రివళుల్
వారటకే తనవృత్తులు
వారట యెవ్వారుగనిరి వారిజనేత్రన్. 76
- క. తమ్ములకుం దమ్ములచం
ద మ్మవునందమ్ము లగువదమ్ములు నితవం

తమ్ము లుబుడైకతమ్ముల
తమ్ము లన న్నీలు ననినితంబము లరయన్.

77

వ. అని వర్ణించుచు.

ఉ. దిన్ననిమేను చూచి కచదీధితిలోఁ గలమేలు నూచి వా
ల్గన్నులతీరుఁ జూచి ముఖకంజముమంజిమ చూచి మొల్కలేఁ
జన్నులచెన్నుఁ జూచి కటిశైలవిలాసముఁ జూచి మిక్కిలిన్
సన్నపుఁగొనుఁ జూచి జఘనంబుఘనత్వముఁ జూచి చూచియున్.

79

సీ. కచభారమోరాంధకారమధ్యమునందుఁ
దెరవు గానక తప్పి తిరిగె నేమొ
యురురోమలతికాహి కోనరిల్లుచుఁ బోయి
వడి నాభిలములోఁ బడియె నేమొ
గొనలు మీతనఘనస్తనశైలిఖరంబు
లెక్కి క్రమ్మఱ లేక స్రుక్కె నేమొ
కచిభాగనైకతాగ్రస్థలి విహరింపఁ
జేరి కాల జాతినఁ జిక్కె నేమొ

లేనిమధ్యంబునందు గా లూన లేక
కకినకటిపాతమున నొప్పిఁ గాంచె నేమొ
కాక యున్నను మగుడవే కమలభవుని
చూపు లావల్కుజవరాలిఁ జూచునపుడు.

80

క. ఇప్పుడు నేత్రము తెనిమిది
తప్పుక యొనరించెఁ గాని దైవము నాకున్
ముప్పదిరెం దైనను నఖి
ముప్పదిరెం దివయవములు ముడమునఁ జూతున్.

81

వ. అని వర్ణించుచు.

82

ఉ. అక్కట మిక్కుటం బయినయక్క-మలాయతనేత్రమేనిమే
లృక్కఁదనంబుఁ జూచి జలజాతభవుండు ప్రసూనబాబుచే
జిక్కుచు నోవఁ డయ్యెఁ దనచిత్తము నాఁవలలాటలోచనం
దొక్కఁడు దక్క నన్యులకు నోర్వ వశంబె? ప్రసూనబాబునిన్. 83

మ. తగవున్ ధర్మము మాని యీక్రమముచేతం ధాత యప్పుత్రికన్
మిగులన్ మోహభరంబుచే గవయఁ గామింపంగ వీక్షించి యా
భృగుదక్షత్రతునారదాదితనయుల్ ప్రేంబజ్జుగుప్పామిన్
నగి యారీతినిఁ బల్కి రజ్జునకునిన్ న్యాయార్థవాక్యంబులన్. 84

క. ఓహో! వద్మజ! దురిత
వ్యూహంబున కింత యైన నోడక సుతపై
మోహముఁ గావించెదు నీ
సాహసకృత్యము వచింప శక్యం బగునే? 85

క. గురుధర్మపథస్థాపన
పరతం జరియించునీవ పాతకి వైనం
వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన
కరణిన్ తె న్నయ్యెఁ దగవు కమలప్రభవా! 86

ఉ. నిందకు నేకభాజన మనీతికి హేతువు పాపవల్లకా
కందము ధర్మనిర్మథనకారణ మాయతివాదిరాశికిన్
మందరశైల మాయురపమార్జక మార్జవవర్జనీయ మ
స్నేందుముఖీనుభంబు మతిహీనులు గాక మతిం దలంతురే. 87

సీ. అతిశీతభరముచే నంగంబు గంపింప
ఘనతీర్థములలోన మునిగె నేమొ
యుదరానలంబుచే నొడ లెల్ల గృణింప
సువవాసములు పెక్కు లుండె నేమొ

యాయాసమున కోర్చి యతిదుర మేగి వి
 శ్రుతపుష్పాభూములు చూచె నేమొ
 పటహింస కోడక బహుళవిత్తవ్యయ
 సాధ్యయాగము లెన్నొ జరిపె నేమొ

చపలనయనావిలోచనాంచలచలత్ర
 సూనశరజాతముల కింత స్రుక్మే నేని
 సతఁడు గావించునట్టిపుష్పాంబు లెల్ల
 సూనరక్షేత్రజేజంబు లోమహాత్మ!

88

సీ. గురుసమ్ముఖమున సుస్థిరరీతి వసియించి
 సకలశాస్త్రంబులు చదువ వచ్చు
 జరగ గృహస్థుఁ డై పరతోషణార్థంబు
 నిత్యాదికర్మము ల్పెఱవ వచ్చు
 గంఢమూలఫలాదిభాదనంబులచేత
 జటిలుఁ డై వనవృత్తి జరుప వచ్చు
 గాఢాయదండాదివేషముల్ ధరియించి
 భరణి నన్నాని యై తిరుగ వచ్చు

గాని యత్కంతంబోపనాత్రాంతదేహ
 కాంతకాంతానికాయదృగంతమదన
 కుంతనితాంతఘాతముల్ కొంత యైన
 నోర్వఁగా రాదు పురుషున కుక్వియందు.

89

త. వావి దలంపడు నిందల
 తై వెలపడు ప్రాణహాని తై నఁ జకితుఁ డై
 హోహం కాయమును దెందును
 భావజుప్రసూనవాణిం మెట్టియో?

90

క. టరులకు భర్తము లన్నియు
 నెదిగింపగ వచ్చు గాని యేకాంతమునం

దరుణిపయిఁ గాంక్ష నేయని
వెర వేమియుఁ దెలియ రాదు విద్వాంసులకున్.

91

క. పరదారానక్తుం డగు
నరుఁ డేక్రియ నెన్ని నిత్యనైమిత్తికముల్
జరిగించె నేని నన్నియు
ద్విరదస్సానోపమానవిఫలతఁ గాంచున్.

92

మ. చరణక్లేశము తీర్థయాత్ర విమలాచారంబు దంభంబు త
త్పరత స్నేర్చిననైగమాదిబహువిద్యల్ కేపల్కార్థాభాసా
కరముల్ విత్తవినాశహేతువులు యాగంబుల్ వివేకింపఁగాఁ
బరకాంతాన్మరకేళిలాలనమనఃపంకేజుఁ డౌవానికిన్.

93

చ. గురుల భజింప నేల శ్రుతిగూఢతరార్థ మనంశయంబుగా
నెఱుంగఁగ నేల కానలకు నేఁగఁగ నేల మహాతపస్వి యై
తిరుగఁగ నేల వక్తి బహుదేవతలన్ భజియింప నేల య
మ్మరు నొకనిం జయించినను మానవకోటికి ముక్తి గల్గదే.

94

వ. అది గావున.

95

క. మీవంటివెద్ద లేమియు
భావింపక యర్హ మైనవని దొరకొనినన్
ద్యావాభూమ్మంతరమునఁ
గావింపరె ప్రాణు లెట్టి కర్మము లైనన్.

క. అని తనయులు వల్కిన నా
యన లజ్జావనతవదనుఁ డయ్యును వాణి
వనితానక్తం బగుతన
మనము నివర్తింప లేక మరుగుచు నుండెన్.

97

క. కళచే నశ్వము నిశితాం
కుశమున గజమున్ మరల్చుకొన శక్తి మగున్

గృశమధ్యమీదిచిత్తము

వశమే మరలింప నెట్టివారికి నైనన్.

98

న. ఇవిధంబున.

మ. తనయాన క్తమనోనివర్తనకు నై ధైర్యంబువ ధైమియున్
గనఁగా లేక పయోజనూతి యఘయోగం బింత లేకుండ న
ప్పని సాధింబఁ దలంచె నిట్లు జనకావత్యాచినంబంధముల్
తనుధర్మంబులు గాని యాత్మకును భేదిం బింతయుం గల్గునే?

100

క. కావున నే నీ దేహము

వేవేగను విడిచి పెట్టి వే తొకమేనం

గావించెద నీనరితో

భావభవోన్మత్తసుఖానుభవ మనిశంబున్.

101

గీ. అనుచు నిశ్చయించి యంభోజనూతి య
త్రనుపు విడిచి వేటుతనువుఁ దాల్చి
వాగ్విధూటిఁ గఠిని వర్తించి సుఖియించె
నంతనించి రవుడు సకలమునులు.

102

క. వనజవత్సరాంగము

గని చిశలు వర్తిగ్రహింపఁగాఁ బాతకభా

జన మైనదానివలనన్

ఘనసీహారంబు సంధకారము గల్గెన్.

103

చ. సరితలేణి లానుతుల సమ్మతితో నృజియించి యంతఃసన్
జంఘరానంభవుండు పరిసర్గ మైనర్పఁగ నే ర్పాకింతయుఁ
దెలియఁగ లేక చింతింఁ దడియఁచతుర్వదనాంబుజంబులం
గలిగెను నాల్గవేదము లఖండితధర్మనియామకంబులై.

104

గీ. మజియు బహువిధయాగకర్మములు నాశ్ర

మములు నాయాంబుప్రతవిలేషములు సకల

మంత్రములుఁ బ్రణవంబు నమగ్ర మగుచు
ఛందములును నృజించె నాజలజభవుఁడు.

105

క. ఆదిస్వరవర్గంబును
నాదిస్పర్శములు నాదికాంతస్థములున్
శాది యగునూష్మవర్గము
నాదేవునివలనఁ గలిగినంతటిమీఁదన్.

106

గీ. అవుడు తనకు నైనయాత్మసంభవులకుఁ
గలుగునట్టివుత్త్రగణముచేత
సర్గమునకుఁ గడువిశాలత లే దని
మఱియొ నృప్తి సేయ మమిఁ దలంప.

107

గీ. మనువు శతరూప చునెడనామముల నలరు
మగఁడు మగువయుఁ గలిగి రమ్మహానివలన
లాలితం బై వనర్షకాలంబువలన
జలదసౌదామినీలతల్ గలిగినట్లు.

108

సీ. అమృతువునకుఁ బ్రయవ్రతుం డుత్తాన
పాదుండు ననుతనూభవయుగంబు
శ్రీవర్ణతాకూరిదేవహూతిప్రసూ
తు లనంగ ముగరు కన్యలు గలిగిరి
తగ వారి రుచికకర్దమదక్షులకుఁ గ్రమం
బున నిచ్చి ధర్మవర్తనముచేత
ధర యెల్లఁ బాలించెఁ దత్సంతతులన లో
కప్రతియంబు నాక్రాంత మయ్యె

ననుచు నూతుండు పలికిన నఖిలమునులు
నాదిరాజన్యుఁ డైనస్వామింభవుండు
బహుజలాక్రాంత మైనయమ్మహితలంబు
నెట్లు పాలించెఁ జెప్పవే యిట్లచరిత!

109

మీ లనిన నూతుడు వారల కి ట్లనియె.

110

చతురారుతనంబుం దరి

చతురారు స్వాయంభువుండు శతరూపానం

మునుముగ న్నగనకున కా

నిరు డైంబు వల్లె వినయనైపుణి మీఱన్.

111

మహర్షా! యేడు లోకనర్గనినర్గానర్గళప్రభావనంపన్నుండ వైననీచేత
స్వనింబుడు బసిరి; నిటమీద నాకు నేసి కర్తవ్యం బాన తీయ వలయు,
నికాకానిహంబువన్న నితరం బగుభద్రం బెయ్యది యనిన నతం ది
ట్లనియె.

112

అనినా! నీవు మహిమకాననము నెయ్యం బొప్పు జేయం దలం
మి నిమ్మిదికేదె మెలయు నమీక్షింబు లోకంబునం
నికాకానిహంబు లంకికి త్రియతమార్థంబుల్ ముటింపం గదా
నికాకానిహంబులన్న గంజే న్నర్క మూహింపంగన్.

113

అనినా! నీవు మహిమకాననము నెయ్యం బొప్పు జేయం దలం
మి నిమ్మిదికేదె మెలయు నమీక్షింబు లోకంబునం
నికాకానిహంబు లంకికి త్రియతమార్థంబుల్ ముటింపం గదా
నికాకానిహంబులన్న గంజే న్నర్క మూహింపంగన్.

114

అనినా! నీవు మహిమకాననము నెయ్యం బొప్పు జేయం దలం
మి నిమ్మిదికేదె మెలయు నమీక్షింబు లోకంబునం
నికాకానిహంబు లంకికి త్రియతమార్థంబుల్ ముటింపం గదా
నికాకానిహంబులన్న గంజే న్నర్క మూహింపంగన్.

గానఁ బితృభక్తి గలయట్టి మానవులకు
నఖిలధర్మంబు నమకూరు నతఁడు సేయు
వనులు కల్యాణయంతము లై పరఁగుచుండు
నమరపదసౌఖ్య మతనికి హస్తగతము.

115

గీ. బలకలిత మయ్యు ఘనరోగచలిత మయ్యు
మివుల సుఖదుఃఖములు తెచ్చుమేనిరీతి
నుతుండు గుణి యైన నన్వయొన్నతి యొనర్చు
నతఁడు ఖలుఁ డైనఁ గులము దూషితము సేయు.

116

క. అది గావునను సుపుత్రుం
డుదయించి కులంబు నద్గుణోన్నతిచేతన్
విదితముఁ జేసినఁ దండ్రికి
నది పుణ్యవిపాకయోగ మనఘచర్చితా!

117

గీ. కాన భవదీయనద్గుణగౌరవంబు
చేత నాచిత్ర మతిశయప్రీతిఁ గాంచె
సీవు తనయులతో ధరణీతలంబు
పాలనము సేయు మిఁక ధర్మపథముచేత.

118

క. పెక్కుమఖంబులు సేయుచుఁ
జక్కునిభక్తిం భజింపు నర్హేశు నతం
డొక్కఁడు నంతోషించిన
నిక్కముగాఁ దృప్తి నొందు నిఖిలజగంబుల్.

119

క. అని యానతి యిచ్చిన న
మ్మను విట్లను నజునితోడ మహి యెల్ల జలం
బున మునిఁగి యుండ నెక్కడఁ
దనయులతోడన్ వసింతు దైవతవంద్యా!

120

- క. ధర యథర్థించుటకు నై
 యరులుద్ధిం జూచి తెలియు మొక్కయుపాయం
 బరచిందనంభవా! యన
 నెఱిగి యతం డాత్మలోన నీశ్వరుఁ బరమున్.

121

యజ్ఞవరాహావతరణము

- క. భావింపఁగ హరితకచే
 నావిర్భావంబు నొందె యజ్ఞవరాహం
 బావనజనంభవునినా
 సావివరమువలన చూనిజనవినుతం బై.

122

- గీ. అంత నభింమురులు నాశ్చర్యభంతు లై
 చూచుచుండ యజ్ఞసూతరంబు
 గడియలోన మత్తగజరుల్యదేహ మై
 మఱియు నతులితప్రమాణ మగుచు,

123

- క. బ్రహ్మాండము నిండి పర
 బ్రహ్మముక్తియ నవరిమేయభావముతోడన్
 బ్రహ్మవచస్సుత్తం బై
 బ్రహ్మకు నధికప్రమోదభరము నెలంగన్.

124

- క. ఆతతముగ నిజవిగ్రహ
 భాతి చరత్రహినకైలవటిమ పరిర్పం
 బాతాళమునకుఁ జని వసు
 ధాతల మంతయును నెత్తి దంతాగ్రమునన్.

125

- సీ. అటు బుద్ధతం బైనయథార్థిఁ దిరుగ న
 జ్ఞాపమృతమున దిగంబడక యుండ
 నాక్రిందఁ గూర్మరాజాకృతి హరి నిల్చె
 నతనిపై భుజిగొండు నతనిమీద

గిరులు దిక్కురులును గీర్తోల్పి లరము గా
 వించి విరించి యావిపులవిపుల
 సారంబు మీఱఁ గుమారులతో నీవు
 పాలింపు కావెంపు బహుమఖంబు

లాదిరాజపు నీవు స్వాయంభువ! యన
 నతఁడఁ దన్నిర్మితప్రజాయతనమస్త
 భూమిచక్రంబు నలిధర్మబుద్ధిచే న
 నేకవర్షనహస్రంబు లేలుచుండి.

126

క. ప్రణుతైశ్వర్యముచే ని
 ర్గుణుఁ డగునయ్యాదిపురుషుఁ గూర్చి యధికద
 షీణ లిచ్చి మునులనన్నిధి
 గణనాతీతంబు లైనక్రతువులు చేసెన్.

127

ప. అంతఁ గొంతకాలంబున కమ్మహీకాంతానంభోగవస్త్రికాంతుం దై శాంతి
 వహింపం దలంచి.

128

క. అగ్రకుమారుఁ బ్రియప్రతు
 నగ్రియబలశాలిఁ బిలిచి యాత్మజ! యిఁక నీ
 యుగ్రఘజాబలమున రా
 జాగ్రణి వై యేలుమీ నమస్తావనియున్:

129

మానిని.

ఆ నమయంబున నంబుజసూరియు హంసతురంగమయానముచే
 భానిలుచున్ దనపార్శ్వముల న్నిజభామిని యై తగభారతియున్
 వానిగ నందనవర్గము గొల్పొగ భవ్యమహావిభవంబున వేం
 చేసిన రాజును జిత్రములతోవలఁ జెందినభక్తిని జేసె నతుల్.

130

పంచచామరము.

అనంతరంబునన్ విసముఁ దైనయాప్రియప్రతున్
 ఘనావసీతలాదిరాజ్యకామనావిదూరన

న్మనఃపయోజు యోగిరాజు మానసియునంబుజా
ననుండు చూచి యిట్లు వల్కె సాధుభాషణంబులన్.

131

ఆ.వె. పత్స! నీవు ముక్తిపాత్రుల్యమునజేసి
రాజ్యలక్ష్మిపై విరాగి వైన
బుద్ధి లెన్న గాని పోల దనంగ రా
దైన వినగఁ దగు రహస్యమొకటి.

132

మ. పనవానితత్వము మోక్షహేతువు గృహవాసంబు సంసారబం
ధనమూలం బనునట్టిమాట పరమార్థం బంచు భాషింపఁగాఁ
జన దె ట్లన్నను గామనంయుతము వాంఛాదూరమై యున్నయీ
మనమే బంధము మోక్షముం గొలుపు ధీమంతుల్ వివేకించినన్.

133

సీ. నిలయంబు విడిచి కానల కేఁగినంతనే
చెడదు కామంబు నిశ్శేష మగుచు
గురుజరాభారంబు ధరియించినంతనే
యుడిగి పోవదు క్రోధ మూన మగుచుఁ
గందమూలావిభక్షకుఁ దైనయంతనే
చనదు లోభంబు నిస్సార మగుచు
సంతతవ్రతజపాన క్రి సున్నంతనే
విడువదు మోహంబు విరళ మగుచు

నజినవర్జులములు గట్టినంతమాత్ర
మదము చెడరదు మత్సరం బెదుగ కుండ
దనఁడు! యటు గాన పనవాని యైనయంత
భూరినిర్వాణసౌఖ్యంబు బొంద వశమె?

134

గీ. మనసు నిలువ లేనిమనుజుండు వనములో
సున్నయంత మోతయు క్రి లేదు
వహ్నిలోన నెన్నివారముల్ వైకినం
గల్గమునకు హేమగుణము గలదె,

135

గీ. చిత్తశుద్ధి గన్నయు త్తమచతుండు
నిలయమున వసింపఁ గలుగు ముక్తి
హీర మెన్నిచోట్ల నేరీతి నున్న నొ
కింత యైన వికృతి నేల గాంచు?

136

సీ. అది గాన నీవు మద్యాచార గృహసీమ
వసించి నిస్సంగవర్తనమున
నఖిలభోగంబులు ననుభవించుచుఁ బ్రజ్ఞా
పరిపాలనము సేయు పరమనియతి
జన్మము ల్గావింపు నకలనదృఢజనము
న్నతిని విశ్రుతు లైననుతులఁ గాంచు
చక్రవాకాంతరనర్వనర్వంసహా
తలము నేకాతపత్రముగ నేలు

మని ప్రియవ్రతునకుఁ జెప్పి యజ్ఞసూతి
యంత నంతర్హతుం డైన నమ్మహిండు
మనున్మహాలకదత్తనమ స్తరాజ్య
భారము వహించె నిజఘజాబలముచేత.

137

క. స్వాధ్యాయంఘవమను పవప
ర్గాయత్రతచేతఁ గాననాంతరమునకున్
బోయినఁ బ్రియవ్రతుఁడు ధ
ర్మాయతమతి నేలుచుండె నఖిలజగంబున్.

138

గీ. విశ్వకర్మతనయ విమలనరోజాక్షి
నిందునుందరాన్యఁ గుందరదన
భద్రచరిత యైనబద్ధిష్ఠతీకన్యఁ
బెండ్లి యాడె నతఁడు ప్రియముతోడ.

139

ప. ఆనతియందు నాగ్ని యింద్రజిహ్వ యజ్ఞభాహు ప్రహర హిరణ్మయ
ఘృతపృష్ఠ సవన మేధావిధి వీరిచోత్ర కలి నామంబులం గల పదు

గురు తనయులం గనియె నందు నవన, కవి, ప్రహరు అనుమువ్వరు
నాకాపాశంబులు వైరాగ్యలవిత్రంబులచేఁ దెగం గోసి పరమహంస మార్గం
బునం జని రంత నొక్కనాఁడు ప్రేయవ్రతుండు. 140

సీ. ఉత్సాహభరముచే నుల్లంబు విలసిల్లి
నంబుజాప్తప్రబంబ మగుచు
సుందరమణిమయన్మందనారూఢుఁ డె
యమరాద్రికిఁ బ్రదక్షిణంబు సేయఁ
దద్రథనేమివథంబు లంబుధు లయ్యెఁ
దెలియఁ తత్సంధులు దీపు లయ్యె
నది యాది గాఁగ నప్రాంబురానులును న
ప్రద్వీపములుఁ బ్రళస్తంబు లయ్యె

నిట్టిమహిమంబు గావించినట్టిన్యవతి
యశ మవధిశైలగహ్వరాయతనసిద్ధ
కిన్నరామరసుందరీగీయమాన
మగుచుఁ జతురాన్యకల్పవర్కృత మమరు.

141

ప. ఆనముద్రంబులు లవణేక్షునురాజ్యదధిక్షిరశుద్ధోదకంబులం బూరితంబు
లై విలసిల్లె తదంతరద్వీపంబులు క్రమంబున జంబూద్వీపకృశక్రౌంచ
కాకకాల్మలీపుష్కరసంజ్ఞలం దలిప్రేయఁడె. తన్మధ్యద్వీపంబులందు
జంబూద్వీపంబు లక్షయోజనాయతంబు. తదితరద్వీపంబు లుత్తరోత్త
రద్విగుణంబు లై యుండు. ఆప్రియవ్రతుండు నాగ్నిధ్రముఖ్యు
లై నకుమారుల జంబూప్రముఖద్వీపంబులకు నధిపతులంజేసె.
మధ్యద్వీపాధీశ్వరుం డై ననాగ్నిధ్రుండును భ ర త హ రీ లా వృ త
రమ్రకహరణ్యయోత్తరకురుభద్రాశ్వలేతుమాలసంజ్ఞలం గలకుమారులం
గని యీద్వీపంబు నవఖండంబులు గావించి పుత్రనవకంబుల కొనంగె.
పారిపేరుల నవవర్షంబు లనం బ్రనిష్ఠంబు లయ్యె. ఇది భరతుని పేర
భరతవర్షం బనం బరఁగె. ఇది యొక్కటియ కర్మభూమి యనం దగు.
ఇతరవర్షంబులు నితర ద్వీపంబులను దేవతావిహారయోగ్యంబు లై భూలోక

స్వర్గంబు లనం దగు. ఆప్రియప్రతపుత్త్ర పౌత్రనప్తప్రభృతులచేత
నీనకలభూతలంబును బరివూర్ణం బయ్యె ఇది బ్రహ్మదేవుని భూలోకసృష్టి
ప్రకారంబు. మీకు సంక్షేపరూపంబునం దెలియఁ జెప్పితి. నవిస్తరంబుగాఁ
బలుక నెన్నడికి నలవి గాదు. ఇంక నేమి విన వలయు ననిన సూతుని
కమ్మును లి ట్లనిరి. 142

ఉ. ధాతకు నందనుల్ పదు రుదారులు గల్గిరి వారివంశ మే
భాతిఁ దనరె నమ్మునునృపాలునిపు త్రికిఁ గర్తవ్యప్రజా
నేతకు నేయవత్సము జనించెను వాఁచరిత్ర మంతయున్
సూత! దయానమేత! మృదుసూక్తులచేత నెఱుంగఁబల్కువే. 143

వ. అనిన వారలకు సూతుం డి ట్లనియె. 144

క. స్వాయంభువనుత కర్తవ్య
జాయామణి దేవహూతి సర్వసుజనతా
గేయ సమంచితసుగుణని
కాయాంచిత కాంచెఁ గన్యకానవకంబున్. 145

వ. కళ, అనసూయ, శ్రద్ధ, హవిర్భుజ, గతి, క్రియ, భ్యాతి, అరుంధతి,
శాంతి యనం బ్రసిద్ధంబు లైననామంబులు గలవారలం గ్రమంబున మరీ
చికి, అత్రికి, అంగీరసునకుఁ, బులస్త్యునకుఁ, బులహనునకుఁ గ్రతువునకు,
భృగునకు, వసిష్ఠునకు, అధర్వునకు నొసంగె. వారలలో మరీచికిం
గళ యనుకన్యకకుం గళ్యవప్రజావతి జనియించె. నతనికి స్వాయంభువజా
మాత యైనదక్షునిదుహితలు అదితి, దితి, దనువు, కాల, ఆయువు, సింహిక,
మను, సురభి, వినత, కద్రువయనం బదువురు భార్య లై రండు. 146

క. ద్వాదశసూర్యులు పర్వత
భేదనముఖు లైనయట్టిబృందారకులున్
మేదురవిక్రమయుతు లు
త్పాదితు లై రదితి యనెడుభామినియందున్. 147

- క. దిలికిని పొరణ్ణకళిపుం
డతులితతేజుండు గలిగె నతనికి విమల
ప్రతుండు గలిగె బ్రహ్మాదుం
డతనివలన దైత్యవంశ మధికం బయ్యెన్. 148
- గీ. దనుగుమాభ్యాకకశశ్యవవనజముఖికి
విప్రచిత్తాల్లిదానపుల్ విపులబలులు
గలిగి రేబండు వారిజే గడు బ్రవృద్ధ
మయ్యె దానవకులము నమగ్ర మగుచు. 149
- సీ. కాలాఖ్య తెనమండ్రు ఘనులు వినాకాదు
లాత్మజు లాయువు నజిత పీఠ
వృత్తిం గనియె దోర్విర్యనంపన్ను లై
యందలు దైత్యనహాయు లైరి
ఘనజలాధ్యుండు సింహికకు రాహువు జనించె
మను వనుదానికి మహితక క్తి
గలభీమసేనాదిగంధర్వవరులు ప
దాబ్దురు జనియించి రాసురభికి
వరగోగజములు నవ్వరనలు గలిగిరి
వినత కనూరుండు విహగవలియుం

గ్రోధవకుండు గణుండు కోమలి యనుగయు
సిద్ధవతులు కద్రువ కిద్ధబలులు
శేషముఖ్యు లగునశేషనర్పాధికు
లాత్మభవులు పుట్టి రనఘులార! 150
- గీ. అమ్మరిచికి నందనుం దై నయట్టి
కశ్యపమునిండునంతానగౌరవమున
ప్రియవనంబును బూర్ణ మై తేజిల్లె
నతండు నూవె ప్రజాకర్తలందు ఘనుడు. 151

ప. మఱియు బ్రహ్మహాసనపుత్రుఁ డైనయత్రకి నననూయాదేవియందు
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాంశంబులఁ జంద్రదత్తాత్రేయదూర్వాను లన
 ముగ్గురు కుమారులు గలిగిరి. అంగీరసునకు శ్రద్ధ యనుకన్యయందు
 నుచ్యుండు బృహన్పతియుం గలిగిరి. పులస్త్యునకు హవిర్భుజ యనునంగ
 నామణియందు నగస్త్యుండు గలిగి మహాప్రభావనంపన్నుం డయ్యె. అనంత
 రంబ విశ్రవ స్ససతనయందు పుట్టె ఆవిశ్రవస్సునకు నిలబిల యను
 భార్య వలనఁ గుఱేరుండును, గైకసి యనుదానివలన రావణకుంభకర్ణ
 విభీషణులును బుట్టిరి. పులహనకు గతి యనునతియందుఁ గర్మనష్టాది
 పుత్రత్రయంబును భార్యాంతరంబున నటువదివేపురు వాలఖిల్బులుం గలిగిరి
 వసిష్ఠఁడరుంధతియందు శక్తిప్రముఖులం గనె. భృగునకుఁ బుత్రి
 పౌత్రాదులచేత జగత్త్రయంబు వ్యాప్తం బయ్యె. ఇట్లు బ్రహ్మదేవుండు
 నకలప్రజాసర్గములఁ గావించి భూర్భువస్సువర్మహర్గనస్తపోలోకంబుల
 కంటె నుపరిభాగంబునఁ బ్రకాశమానం బగు సత్యలోకంబునందు దురవ
 లోకం బైనతేజంబునం బ్రకాశించుననేక సహస్రయోజనవిర్తస్థిం బైన
 సభామంటపంబున నాసీనుం డై.

152

సీ. తమచేత నైనయుత్తమచేతనగుణంబు
 చతురతచేఁ బ్రజావతులు దెల్పు
 హితవృత్తి బృందారకేంద్రాదిదిక్పతుల్
 ముకుళితహస్తు లై మ్రోల నిల్వ
 నఖిలవేదాంతసిద్ధాంతప్రకారంబు
 ననకాదియోగీంద్రజనము లడుగ
 వదనాంబుజమనోజ్ఞనదనంబున వసించి
 భారతి నవనవప్రౌఢి సూప

సురయువతు లాడ గంధర్వవరులు పాడ
 సిద్ధగంధర్వభేదరాశేషదివిజ
 ముఖ్యు లందఱు భజియింప ముజ్జగంబు
 లేలుచుండు మహేశ్వర్యశాలి యగుచు.

153

సీ. గానం నకార్య మిదానీం సుఖేన వి
 శ్రమ్యతాం గంధర్వనముదయేన
 నాట్మప్రసంగాయ న హి సమయోచితీ
 ప్రోచ్ఛల్యతా మప్సరోగజేన
 పావత్యతాం నై వ పరమార్థజిజ్ఞాస
 యాద్య వేదాంతసమాజకేన
 పరిచితాన్మోన్యజలై రలం స్థీయతాం
 మానేన దేవతామండలేన

భారతీరమణోఽధునా పరమపురుష
 భావనాపావనసుధాసుభవవశేన
 చిర మనుక్రిడతే యంచుఁ దిరుగుచుందు
 రజునిసభయందు వేత్రహస్తాగ్రనరులు.

154

సీ. భవసుఖంబులు రోసి వరిమితస్వర్గాది
 భోగంబులందు విరాగి యగుచు
 నఖిలదేదాంతవాక్యగతతాత్పర్య
 ర్మలోచనము చేసినట్టిమోని
 యగ్న్యహుక్ష్మక్లోత్తరాయణాధ్వంబుల
 వెంబడిఁ జని చని విపుల మైన
 కమలసంభవునిలోకంబు ప్రవేశించి
 కల్పక్షయావధికముగ నచట

ధాతయుపదేశ మొనరింపఁ దత్త్వనరణిఁ
 గరతలామలకము గాఁగఁ గాంచి యంత
 సతనితోఁ గూడఁ జెందు మహాత్ములార!
 యుత్తమోత్తమ మైనసాయుజ్యము క్తి.

155

వ. అట్టిచతురాస్కునకు నాయుష్కాలంబు నిజమానంబున శతవర్షప్రమాణం
 బుద్ధి యెట్లు లంటి రేని.

156

సీ. లఘువర్ణపాతకాలము నిమేషం బగు
 నవయ మూత్రానంఖ్య నతిశయిల్లు
 బరంగ నిమేషముల్ వనియు నెన్నిది యైనఁ
 గాష్ట ముప్పది యవి కళ యనఁ దగుఁ
 గళలు ముప్పది యైనఁ గలుగు షణ్ణం జన
 నవి యాఱు ఘటికానమాఖ్యఁ గాంచుఁ
 దద్యుగళము ముహూర్తం బవి ముప్పది
 యొకయజ్ఞోరాత్ర మై యొనరి యుండు

నవి వదెను గ నొకపక్ష మవియ రెండు
 మాన మమ్మానములు రెండు మలయ ఋతువు
 మూడుఋతువుల నయనంబు మొనసి యుండు
 నయనములు రెండు సౌరాబ్ది మనఁగ నుండు.

157

గీ. అట్టిసౌరాబ్ది మొక యైన నమరుల కొక
 దివస మావెంబడిన వచ్చుదివ్యవత్స
 రములు పండ్రెండువేలై న రమణ నవయ
 దేవతాయగనంజ్ఞ యై తేజరిల్లు.

158

గీ. అమరయుగములు వేయింట నజుని కొక్క
 వగలు చను శర్వరియు నట్లు వరంగుచుండు
 నట్టిదినములచే నై నయజ్ఞశతము
 వనజసూతికిఁ బరమాయు వనఁగ నొప్పు.

159

క. ఈతెఱఁగున దీర్ఘాయువు
 చేతన్ విలసిల్లనట్టిసృష్టికరుండున్
 జేతోపీఠిని గర్వన
 మేతుడు గాఁ డిది యనత్య మెంతయు ననుచున్.

160

క. కాన నత్యల్పతర మైనకాలమునను
 సిరులు దొరకిన గరువంపుజీకటిఁ బడి

కన్ను గాననిరాజ్యగణముఁ జూచి
యపహసించుదు ధీమంతు లైనవారు.

161

మ. సరవిన్ బ్రహ్మచరిత్ర మీకరణి నే సంక్షేపరూపంబుగా
నిరవౌందన్ వచియించితిం ధరణిలో నెవ్వారు కీర్తింఁచినన్
స్థిరదీప్తాయువు వుత్త్రపొత్తు లధికశ్రేయోవిశేషంబు భా
స్వరసామ్రాజ్యము గల్గి వర్ధిలుదు రాచంద్రార్కతారంబుగన్.

162

శా. సప్రాభానిలపూతనాస్తసరసాస్వాదైకపాండిత్య! న
త్యప్రేమాన్వితభాష మోషవనితోద్భృత్కామకేళివిలా
సప్రాపీణ్య! కథాభిధామరనదీసంక్షాళితాశేషలో
కప్రాప్తాభిలపంక! పంకరుహపీఠా! మోక్షలక్ష్మీవదా!

163

క. సంసారమానసాంతర
సంసారవిమోహతిమిరసముదాయఁడదా
హంసా మునిహృదయనరో
హంసా కంసారి చిత్తున్నై కరింసా!

164

పంచదామరము:

వికన్వరారవిందకాంఠివిభ్రమాన్వితాంఠికా
బకాసురానుహృత్ప్రతాపభవ్యకాంచనాంకుకా
శుకావియోగిగీయమానశ్శద్ధచిచ్ఛిలానకా
నకామకోపరోపకృత్ప్రసన్నచిత్తతోషకా.

165

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూఁపంశృంగవర్మ
ధనంజయగౌరవచిత్ర వేంకటరాజపుత్ర సకలకవిగణగేయ
బావక్షమాపాలనా మధేయప్రణీతం లైనమూర్తిత్రయోపా
ఖ్యానంజనుమహాప్రబంధంబునందు ప్రియోపాఖ్యానము

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము తృతీయాశ్వాసము

శ్రీనత్యాకారధర!
శ్రీనత్యానందజనక! చిద్యోగమహా
ల్లానత్యాజనభవగద!
నానత్యోన్నామవార నందకుమారా!

1

వ. ఆవధరింపుము.

2

గీ. ఆనఘు లగఃశానకాచినన్మునులతోడ
సూతుఁ డిట్లను నధికవిసీతుఁ డగుచుఁ
బరమపురుష! రజోగుణప్రథిత మైన
మూర్తి వివరించితిని మీకు ముదముతోడ.

గీ. అనిన వారలు సంతోష మావహిలంగ
సూతుతో నిట్లు లనిరి ప్రస్ఫుటము గాఁగఁ
బూర్ణనత్యాఢ్యుఁ డై యాచిపురుషుఁ డెట్లు
జగము లన్నియు రక్షించెఁ జక్ర యగుచు.

4

విష్ణుచరిత్రము

ఉ. నావుడు రోమహర్షణునినందనుఁ డప్పుడు మోద మందుచున్
శ్రీవనితామనోహరునిఁ జిత్తమునం దగ నిల్చి మ్రొక్కి వి
ద్యావిభవాఢ్యులార! నుమహత్తరవిష్ణుచరిత్ర మంతయున్
ధీవినుతప్రభావుఁ డగుడేవగురుండు నుతింప శక్తుడే?

5

క. కావున నానేర్చినగతి
తో విశదము గాఁగ మీకుఁ దొడరి పచింతున్

బావనులారా! వినుఁ డని
యావేదవ్యాసశిష్యుఁ డనియెం బ్రీతిన్.

6

సీ. మంజులేజఃపుంజమణికిరీటముతోడఁ
గమలారిమిత్రనేత్రములతోడఁ
గనకమయోల్లాసత్కంకణంబులతోడ
వర్ణనీయోర్మికావళులతోడ
గండమండంబులకుండలంబులతోడఁ
గోస్తుభగ్రైవేయకంబుతోడ
శ్రీవత్సవత్సరాజితలాంఛనముతోడఁ
గలుము లిచ్చుచు నుండుగరితతోడఁ

జారుశింజానవేదమంజీరయుగళ
ఘనరుశంరుశరావనంక్రాంతదశది
శాంతరాశనముజ్జ్వలత్కాండకాంతి
వివితుఁ డై యాదిపురుషుండు విష్ణుఁ డయ్యె.

7

క. ఈరింతోడఁ దనరుచు
నారాయణుఁ డనఁగఁ బరఁగి నారములందుం
ధీరతతోఁ గల్పాది ను
చారతఁ బవళించె శేషతల్పమునందున్.

8

గీ. అస్మితీయ మైనయాయుడకమునందు
యోగనిద్రఁ జెంది యున్నయట్టి
కమలనయనునాథఁ గమలంబు జనియించె
నురుతరప్రమాణయుక్త మగుచు.

9

గీ. అట్టిజలచహంబునందు సముద్భవం
బయ్యె మూలచతుష్టయంబుతోడఁ
గమలజం దుండు గమలింప సర్గని
ప్రాణతాత్రప్రదీపబుద్ధి.

10

క. జనియించి వద్దజుం డొ
య్యన వసియింపంగ నంత హరికర్ణమలం
బున మధుకైటభనామక **ACCNO- 498**
మనుజాశనయుగము గల్గె మదయుక్తం బై.

11

సీ. ఘనతరాంజనగిరిగై రికర్షురి బొల్పు **894813093**
చరు లన రక్తలోచనము లమర **BHA**
గాలమేహొద్భూతగర్జితధ్వను లన
స్ఫారతరాట్టహాసంబు లలర **శ్రీ. 6 = 00**
బ్రహ్మకాలాంతకప్రకటవత్సృక్పతిఁ
గనువట్టునాన్యయుగ్మంబు వెలయఁ
బాతాళగహ్వరబహిరాగతాహిద్వ
యము లన దంష్ట్రాయుగములు మెలయఁ

బంకజాననుఁ గనుఁగొని హంకరించి
యతులితం బైనజతరాగ్ని నజఁప నేడు
సురుచిరం బైనభోజ్యంబు దొరకె ననుచుఁ
దీప్రగతిఁ బట్ట నసురులు దివురుటయును.

12

సీ. జలజభవుండు వారలఁ జూచి భయముచేఁ
బలుమలు బ్రహ్మజ్ఞభాషి యగుచుఁ
గనదు త్తరీయశిఖాబంధములు జాలఁ
బఱచి వంకజదశాంతరములందు
నొదిగి యాగోవిందు యోగనిద్రానక్తుఁ
దెలుపుప్రావీణ్యంబుఁ దెలియ లేక
యొప్పుగా హరిఁ బొంది యున్నట్టియోగ
నిద్రను సంస్తుతి నియనిఁ జేసి

మేలుకొలుపెద ననుచు గంభీరమృదుల
ఘమఘమారావహార్యనిర్భోష మమర

భక్తి మీఱంగ నామ్నాయనూక్తిరచన
వెలయ ముకుళితహస్తః డై వినుని జేసె.

13

గీ. యోగనిద్రాన్యరూపిణి! యోభగవతి!
సకలలోకైకమాత! యోచంద్రవదన!
చారుకినలయపాణి! లోచనజితైః!
రుచిరపికవాణి! పరమపూరుషునిరాణి!

14

గీ. తపననం దున్నయ్యట్టిప్రతాపశక్తి
దహననందుఁ దిరంబైనదాహశక్తి
చందురునియందుఁ గనఃపట్టుతై త్యశక్తి
యాశ్వరునియందుఁ జిచ్చక్తి పీవ కావె?

15

ఉ. అంబువు లిచ్చు నాకన మహర్షిశముం బవనుండు పీచు ని
త్యంబును దారకల్ వెలుగు ధాత్రి వహించు నహీశ్వరుండు శీ
ర్షంబుల పీతిహోత్రుండు ప్రశంసకు నెక్కు నముద్గతార్పి యై
యంబ! దయావలంబ! నయనాంచలతాపకళాననంబునన్.

16

గీ. అజ్ఞభవుఁ డిట్లు వినుతింప హర్ష మొంది
యంబుజోదరునేత్రహృదంతరాన్య
వివరములనుండి యాయింతి వెడలునపుడ
మిహిరశశిలోచనుండు హరి మేలుకొనుచు.

17

మధుకైటభులవధ

గీ. లేచి కూర్చుండి యంత నలెనలు చూచి
యుద్ధనన్నద్ధులై నమహోన్నతాలి
విపులదేహుల రాక్షసపీఠవరులఁ
గడ్డెదుర సున్నయామధుకైటభులఁ.

18

క. కనుఁగొని ఘనతరరోషము
మును జనితము గాఁగఁ జక్రమున వేయుటయుం.

దనుజాధీశునిదేహము

తునియగఁ జేయంగ లేక దూదియపొలెన్.

19

శా. ప మ్రొనం గని పీరి కీయనమదుర్వారప్రతాపాన్వయం
బెమ్మఁ బుట్టిన దేమహత్త్వ మని తా నెంతే ఘనాశ్చర్యరో
షమ్ముల్ మాననపీఠిఁ బర్వఁ బ్రబలతోత్సాహప్రభాశాలి యై
రమ్మోరి! యని కైటభుం గదిసె శార్కన్నూర్ శోభిల్లఁగన్.

20

ప. కదిసిన నదరవడి యుదుటుమదంబునం గొడమసింగంబువగిదిం బొదలుచు
శిరం బదిలి కదల గదల నదరంట ప్రేసిన ముదిం గవెనకోపంబున
మదనగురుండును బదములు సేంతుఁ గుదుర నమిమి శిరంబున మెదడు
చిదుర్పులు వెదజల్లం బొడిచిన నొడిచివట్టి జలంబులం బుడబుడధ్వానంబు
వెలయం బడవైచిన నడుగువట్టి కడిమి మెఱయఁ బొడచూపి మడమలం
బిడికిళ్ళ గడువడి నొడలు వడవడ వడంకఁ గడింగిరోనంబునం బడ నడచి
నడుముం గడకాళ్ళు నొడిసి వట్టి పొడవెత్తి వినరి వైచిన వాడు నవుడు
గజవి పిడుగుంబోని కరతలంబున నడునెత్తి యరువడిం జఱచినం గట్టుల్కు
దీపింప బెట్టిదంబుగాఁ బుట్టచెండఁబోలిక నెట్టన నెగర వైచిన బిడ్డెగని గుట్టు
చెడక తొట్టినతమకంబునఁ జుట్టువాల్లంజగజెట్టిం జుట్టుముట్టి వృత్తెనంబునం
జుట్టువలమీదం బిట్టు కొట్టిన సంతరిక్షంబున కెగసి రమాకాంతుండు
సత్యంతామర్షంబునం గొంతతడవు చింతాకాంతుం దై దంతపీడనంబుఁ జేసి
యుగాంతకాలుండునుంబోలె నత్యంతక్రోధాగ్నికీలాసంతతు లువృత్తిల్లఁ
గాలదండంబుంబోని భిండివాలంబునం బొవివి యుద్ధంధప్రచండనందక
మండలాగ్రంబున నద్దనుజవీరు భుజమధ్యంబున సేసిన ఛండసాంగజంబునం
గొండవగిదిం బడి కొండొకసేవు మూర్ఛిల్లి బెండవడి యుండి వెండియు
నఖండితప్రతాపంబునఁ గుండలీకృతికోదండుం దై యద్దనుజుండు శరాసా
రంబు వరఁగించునప్పుడు వరవేషమవ్యంబున మరీచికాజాలంబుల
నిగడించుమార్తాండు నరుకరించుచుఁ బుండరీకాననుగండియ లవియ
నట్టహాసం బొనర్చి యార్చుచుఁ గ్రొచ్చుచు నిట్లనొన్మధుర్రకనంబుల
మిథుకచాకర్షణంబుల నానావిధరణవిహరణంబుఁ బోరుచుండ యుద్ధ
సన్నద్ధం దై వాత్మానసాగణ్యప్రథననైపుణ్యంబునం బ్రథితుం దైన

మధువుం బై వచ్చి హెచ్చినవరాక్రమంబునం బెచ్చు పెరిగి కచ్చుకొన్న
మచ్చరంబున నచ్చుతుం బొదిపినం బెన్నుద్దులై నయ్యుద్ధరితో గద్దరితనం
బునం బోరాడి వంచనహస్రసివ్వవర్షంబులు చనినం దనబలంబుకన్న
చారలబలంబు ఘనం బగుట నీశ్చయించి వంచనంబునం గాని పీఠలం
బంచత్వంబు నొందింప రా దని యెంచి మతివిశేషంబున నవ్వుచశర
గురుండు పంచాన్యసింధకంబుల కెన యయి మించునక్తంచరపీఠుల కి
ట్టనియె.

21

గీ. దానవాధివులార! యుద్ధామ మైన
మీబలప్రౌఢి కే మది మెచ్చి యిపుడ
తావకాభీష్టము లొనంగఁ దలచినాఁడ
వెఱ వుడిగినాఁడ పరములు వేడుఁ డనిన.

22

గీ. అట్టిమాటకు మదిలోన బిట్టు కినిసి
నీకు నే మేమిటను వెల్లి మాకుఁ జెపుమ
లజ్జ యంతయు మదిలోన నుజ్జగించి
యేల వలికితి వీ విట్టిజేలవలుకు?

23

మ. ఒకయిం తై నబలంబున నృహిమ నత్తుగ్రవభావంబునం
బ్రకటిభూతవరాక్రమస్ఫురణకుంభవై వ్యభవస్ఫూర్తిదా
వకదౌర్బల్యము మాకు నీ దగునె యీవా సేమియుంగాన కూ
రక య ట్టుండి వరంబు లిత్తు నని దుష్ప్రజ్ఞావిశేషంబునన్

24

మ. ధను వైనం దగఁ బూని కాని గదచేతం బట్టియే కాని ము
ఖ్యనిజాస్త్రప్రకరంబులో నొకటి చక్కం దార్చియే కాని మిం
చినశౌర్యంబున మమ్ముగెల్చి విజయశ్రీఁ బొంది యి ట్టుంటివో
యెన యై యోహాసాహసం బెనఁగి మ మ్మి ట్టుంటివో యోహరీ!

25

క. చులుకనిశౌర్యమువాఁడం
బంహినుఁడ విడువుఁ దనుచు బ్రతిమూలక యీ

వలుకులు వలుకం దగునే?

వలసిన నిచ్చెదము కొనుము వరములు నీకున్.

26

చ. అన విని విష్ణుఁ డిట్టు లను నాదనుజేంద్రులతోడ ధీరుఁ డై
ఘనతరశౌర్యవంతులు ప్రకాశితసత్కవచోగర్జ్మలుం
గనుక వరంబు మీవలుకుఁ గైకొని వేఁడెడ పీఁగి పోక మీ
తనువు తొనంగ నివ్వడ వధం బొనఁచి ప్రీయంబు నంచెదన్.

27

గీ. ఇట్టు లభియాలి వేఁడిన నెలమిఁ బొంది
ఘనతరస్ఫూర్తి నామధుకై టభాఖ్య
రాక్షసులు నీవు కోరువరంబు తొనఁగి
లిమి బలంబులు వెలి గా వధింపు మనన.

28

చ. ముదము వహించి విష్ణుఁడు సముదృఢవృత్తిని వారి నిష్ఠఁజం
జెవరఁగఁ బట్టి యూరుపులఁ జెచ్చి శిరంబులు రెండు వాలుచే
నదయతఁ ద్రుంచె నంతన మహాదృఢవృత్తిని మస్తకోత్తమై
మెదడు జలంబుపై నిగుడ మేదిని నాఁ బ్రభవించె నత్తజిన్.

29

గీ. ఘనతరం బైనమేదంబు వనములందుఁ
గడలుకొని పూలిగంధంబు విడువకున్న
నతి సుగంధంబుఁ గావించె నచ్ఛత్రుండు
నాఁడు మొదలుగఁ బృథివి గంధవతి యయ్యె.

30

చ. అట్టిసారాయణుండు నిజనాభికమలసముదృఢచతురాసనవిరచితలోకంబుల
యందు దుష్టనిగ్రహశిష్టవఃపాలనంబు సేయటకై మత్స్యద్భవతారంబు
లనేకంబులు ధరియించె నని చెప్పిన నత్యంతహర్షంబున మనంబు లుప్పొంగ
సూతునకు శౌనకాదు లి ట్లనిరి.

31

గీ. సూతసన్మునిజనకృతస్తులిసమేత
భవదుదీర్ఘహరికథాభవ్యతరసు

భార్యారాక్షాసము మాకుఁ దనివి దీర
మీరు గావున పేదెవ మవధరింపు

32

మత్స్యావతారకథనము

1. పుష్కర చెట్టజేరి విహరించె మీన మై
మెదలని యెన్ని రూపములు ధరించె?
నరముఁ దైనచరియింపతారభేదంబు
అన్యమును పదింపు మనుట కలరి.

33

2. నూరుం టి ట్లయి.

34

3. మీదేనినంద్రశర్మం
బాటరరాసనున తైన నలదియె పొగడన్
ప్రేమితైకవృత్త
కుమించెద మీరు నిపుడు సురుచిరభజితిన్.

35

4. విగ్రం దని య ట్లయి.

36

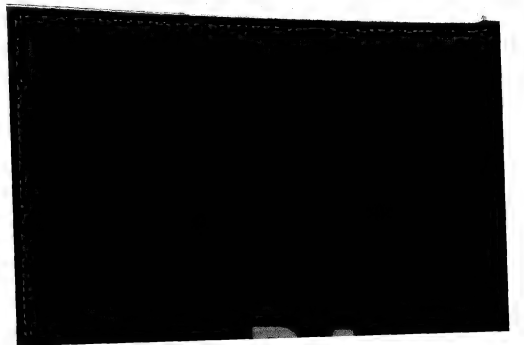
5. ప్రవిహారీశ్వరుఁ తొక్కరుండు ఘనుఁ డుద్యత్కిరి సత్యవ్రతుం
డు విశేషశ్రద్ధధర్మవర్తనుఁడు విష్ణుంగూర్చి నిష్ఠం దవం
బాటరరాసనుంబు లెల్ల నపు నౌ సంచున్ మదిన్ మెచ్చ ని
ర్భరరాక్షాసన మొప్పు జేసెఁ దగ విద్యాయోగనంపన్నుఁ దై.

37

6. ఆనుశీల్యుఁ తొక్కనాఁ దధికభక్తి
నర్పితమాలిని యనునెం హరి గుఱించి
తడము నేండుచు నుండంగఁ దదిలి యొక్క
దీనిమిథంబు దోలుటఁ గానుపించ.

38

7. అచ్చ నరం దురికిపది అంధరళాబకంబు నవలికిం ద్రోచిన నది మనుష్య
భావంబుం మహారాజ! నీవజ్జం బ్రలికెద నని వచ్చితి నన్నుం దిగఁ

ద్రోయం దగునే యీసీరు గలంచి దాశజాలంబులు జాలంబులం బట్టుదు
రనియు బలవంతంబు లైనపాతీనంబులు భక్షించు ననియుఁ బాపవర్తనంబు
లై జనంబు లెర చూపి మత్స్యజంధనాచికంబులం బట్టుదు రనియు
నిన్నుఁ జేర వచ్చితి నీవు కృపానిధివి నన్ను రక్షింపు మనిన నాన్మపా
లుండు దయాళుం డగుచు జలకుండికయందు జలచరశాబకంబు నిడి నిజ
గృహంబునకుంగొనిచని విజనప్రదేశంబున నునిచిన నచిరకాలంబున కుండిక
నిండిననద్దయావరుండు వే తొకగొప్పకొప్పైరయందు నుంచె నంత నది
యునుంగొంత నమయంబునకు నిండి యమ్మండలేశ్వరున కి ట్టనియె. 39

గీ. రాజ! నీచేత నేను సంరక్షఁ జెంది
యుండుటను జేసి యుండ నిక్కుండ చాల
దొక్కనలిలాశయమున న స్పృశించు మనిన
నట్లనే యని యొకతటాకాంతరమున.

40

క. డినిచిన నమ్మఱునాఁటికి
ననిమిష మనిమిషుల కైన నాశ్చర్యముగా
ఘనమహిమాన్విత మగుచున్
దనతను వమ్ముడుఁగు నిండఁ దాఁ బెరుఁగుటయున్.

41

క. సత్యవ్రతుఁ డందులకై
యత్యద్భుతరసముఁ గాంచి యత్తటి మీనా
వత్యము నంబుధిఁ జేర్చిన
సత్యాయతభీతిఁ బల్కె నది యాతనితోన్.

42

గీ. రాజ! న న్నేల యాయంబురాశిలోన
వైచెదు జలగ్రహంబులు వచ్చి మ్రింగు
జాలికులు పట్టుదురు కృపాశాలి పీపు
నన్ను విడనాడఁ దగునె యనాదరమున.

43

ఆ.వె. అనిన నృపవరుండు నత్మద్భుతమ్మునీ
చరిత ని న్నెటుంగఁ జాల నేను
న న్నలంప నే? నాయందుఁ గృపఁ జేసి
తెలుపు సిన్దూరూప మలఘఁచరిత!

44

ఆ.వె. అనిన ద్రవిడనాథు నధికదయార్థ మౌ
వీక్షణమునఁ జూచి యాక్షణంబు
యలఘులక్షయోజనాయతదేహ మై
యనియె మీనరాజ మతనితోడ.

45

మత్తకోకిలము.

ఓనరేంద్ర! యనాదిహున్ముడ నొప్పవిష్టుడఁ గాని నే
షీనమాత్రము గాను ని న్మది మెచ్చి దర్శన మిచ్చితిన్
గాన లే రితుల్ మదాకృతిఁ గాన సర్వజగంబులన్
మానసియుడ వాడు పి వనమాననత్కదయానిధి!

46

వ. అని మఱియు నొక్కవిశేషంబు నెప్పెద నాకర్ణింపు మని యి ట్టనియె 47

సీ. ఈదినం బాచిగా నే డహోరాత్రముల్
సనఁ బద్మజునకు వానరము నిండు
పేలలు గడచి యచ్చేళ నంభోరాను
లేడును భూచక్ర మెల్ల ముంచు
నకలాషధీబీజనహిత మై యొకసౌక
గనవచ్చు దానివై గడఁగ నీవు
నప్తమహర్షింద్రసహితంబుగా నుండ
నగవడు నొక్కపా మందుచేతఁ

గట్టుఁ దాతరి నాడుశృంగంబునందుఁ
బ్రళయసమయనముచ్యుతపవనవేగ
చలితజలరాశికల్లోలనముదయములఁ
జలన మందక యుండు నోజనవరేణ్య!

48

- క. ఆవిరయాంబుధియందు న
నావిలకేవలచిదాత్మకానందముతో
నే విహరించుచు సుందెద
వావిరి వాక్పతికిఁ దెల్లవాఁతినదాఁకన్. 49
- వ. అంత. 50
- గీ. భావికల్పప్రతాప యీభావికల్ప
వేళ నీ కిచ్చువాడ నుద్వేలభూతి
నమరుచున్నట్టిమన్వంతరాధిపత్య
మమరులకు నీవు మాన్యుడ వై చెలంగ. 51
- క. అని కై తవరాజీవం
బనువమదేహంబుతోడ నంబుధిఁ జెందన్
మనుజేశుఁడు కల్పావధి
దినము ప్రతీక్షించుచుండ మి గ్గన నంతన్. 52
- క. వారిజభవునకు దివసము
పూరిత మై రజని యైన భూరితరంగో
ద్గారము లై వారాసులు
ధారుణితల మాక్రమించెఁ దత్సమయమునన్. 53
- గీ. సాధ్వసాఖ్యాకసంతమసంబు వాని
రాజుహృదయారవిందంబు తేజరిల్ల
నార్యమునివర్యనంసేవృ మగుచు నొక్క
తరణి చేరువఁ గన నయ్యెఁ దరణివోలె. 54
- సీ. సప్తమహాముషినకలౌషధీబీజ
యుత మైననావలో నతఁడు నెక్కి
యన్నచో నొకమహావన్నగం బగవడ
నది రజ్జువుగఁ జేసి యక్కలంబుఁ

గవఃపాశ్చరముశ్చంగమున సంఘఃగః గట్టి
 యారాత్రి గడపుచున్నంతలోన
 నత్తలోకావాననకిలనద్దముసింద్ర
 నముదాయయోగినంఘములతోడ

నధికనిద్రావరుం దై నయబ్జనూతి
 యాననంబున వెడలునమస్తవేద
 నమితి హరియించి సోమకనంజ్ఞదనుజుఁ
 డంబునిధిఁ జొచ్చె నధికదర్పంబుతోడ.

55

క. చొచ్చిన సోమకుఁ గనుగొని
 మచ్చరమునఁ బెచ్చుపెరిగి మత్స్యకులేంద్రుం
 డచ్చపునిరుసున నదరము
 వ్రచ్చి శ్రుతులు మగుడఁ దెచ్చి వర్జితయకుఁ దై.

56

గీ. విలయరాత్ర్యంతమున నిద్రఁ దెలిసినట్టి
 పద్మభవునకు నొసఁగె నావరమపురుషుఁ
 డవుడు హర్షించి చతురాస్యుఁ డంబుజాక్షు
 నతులవాక్సౌధి మెఱయ సంస్తుతులు చేసె.

57

ప. అంత.

58

క. ఓడవయి ఋషియుతంబుగ
 వేడకతో నున్నద్రవిడవిఘః దతిసుకృత
 క్రిడన్ వైచన్యతుఁ డన
 నేకవమన్వంతరంబు నేలుచు నుండెన్.

59

క. అని మతియును సూతుం డ
 మృగముఘ్నలఁ జూచి యింక మురదానవము
 ర్దనుఁ డురుకమతాకృతిఁ దా
 ల్పినకథ వినిపింతు నని పచింపఁ దొడంగెన్.

60

కూర్మావతారకథనము

సీ. మున్ను వృత్రారాతిముఖ్యులై నిర్జరుల్
జలజాక్షభారతీశ్వరులఁ గూడి
యేయుపాయంబుచే నెల్లదేవతలకు
జరయు నంతము లేనిసౌఖ్య మమరు
నని విచారము చేసి యైకమత్తంబుచే
బలవంతులై నదై త్ములను గూర్చి
క్షీరాబ్ధి మథియింప సిద్ధాంత మొనరింప
నప్పుడు సర్వజ్ఞుఁ డై నయట్టి

చక్రపాణి దివిజచక్రంబుఁ గనుఁగొని
పలికె మందరాభ్యుపర్వతంబుఁ
గవ్వముగ నొనర్చి కడిదిశేషునిఁ దఱి
త్రాడు చేసి యబ్ధిఁ దఱువ వలయు.

61

క. అని పల్కినహరిమాటలు
విని వినయనమేతు లగుచు విబుధప్రవరుల్
చని రందఱు కుధరోత్పా
టనయత్నంబునకు సుదృఢత్వము మీఱన్.

62

ప. అంత.

63

సీ. అలఘుదిగ్గజకుంభములు చురు క్కిన శాత
శూలాయుధాగ్రముల్ కొనివి కొనివి
శేషచూడామణి శ్రేణికల్ చెదరంగ
విపులకుద్ధాలముల్ వేసి వేసి
భుజగాంగనాగర్భపుటవిభేదనము గాఁ
దతఖనిత్రములచేఁ ద్రవ్విత్రవ్వ
యతలవాసులగుండియలు ప్రీతి నాభిల
కులిశకోణములచేఁ గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి

పటుతరాన్మోన్మనంబంధభయదదీర్ఘ
భుజులతాపాశములఁ జుట్టి పొదివి పొదివి
దోర్నివులగర్వయుతు లై నువర్జవర్జ్య
లందఱుఁ బెకల్చి రమ్మందరాచలంబు.

మానినీ.

బాహుపీఠబలాధికుల్ బలభంజనాపినురాసురుల్
సాహసంబున నల్ల మందరశైల మట్లు పెకల్చి సో
త్సాహం లై యమృతాంబురాశి విశాలవేలకుఁ దెచ్చి శే
షాహివల్లభుఁ బిల్చి సానునయాంచితోక్తులు మీఱఁగన్.

ప. ప్రనన్నుం జేసి.

క. తఱిత్రాడుఁ జేసి యందఱు
మఱిమఱి యత్సాహభరము మనములఁ బెరుంగం
దఱువఁగఁ జొచ్చిరి జలనిధి
నెఱయన్ బలవంతు లైననిర్జరదైత్యుల్.

ప. ఆనమయంబున.

ఉ. పట్టుడు పట్టుఁ దంచు నురవంక్తులు వల్కుగ దైత్యవంగపుల్
పట్టుగ మా కశక్య మలిభార మటంచు వచించుచుండఁగాఁ
బట్టియినట్టిశేషభజిపాశముతోన మునింగె నంత నే
పట్టున నిల్వ లేక గిరి భవ్యసుధాబ్ధిజలాంతరంబునన్.

క. గిరి యనువతంగబింబము
శరనిధిమధ్యమున మునుఁగొనమయంబున ను
ద్ధర మగువెయోగకలనన్
నురచక్రము లాత్మలందు స్రుక్కుచు నంతన్.

తృతీయాశ్వాసము

గీ. ఏల యాలోచనము సేయ? నేల విపుల
శైల ముత్పాటితము చేసి జలధి వైవ?
నేల శేషున కాయాన మింత సలుప?
యత్న మంతయు వైఫల్య మందె నిట్లు.

వ. అని వితర్కించుచు.

సీ. ఎవ్వనియాజ్ఞచే నెల్లలోకములును
సంరక్ష నొందు శాశ్వతము గాగ
నార్తులమొఱియెవ్వఁ డాలించి నిర్దేతు
కరుణాసముద్రుఁ డై కాచుచుండఁ
దనబదాబ్జములె నమ్మినవారి కెవ్వఁడు
కోరిక లెల్ల నీడేఱఁ జేయు
నాత్తచక్రాయుధం డై నయెవ్వని కసా
ధ్యంబు లే దీజగ త్త్రయమునందు

నట్టిలక్ష్మీమనోనాథుఁ డాచిపురుషుఁ
డంబుజవిలోచనుండు నిత్యంబు మాకు
రక్షకుఁడు గల్గ నీవిచారంబు లేల?
యఖిలకార్యంబులను శుభం బావహిల్లు

క. అని సురలు పల్కుచుండఁగ
ననుకంపాశాలి యగుచు నగ్గిరి యెత్తన్
మనమునఁ దలంచి విష్ణుఁడు
ఘనదేహముతోడ నొక్కకమకం బయ్యెన్.

గీ. భూమితలచక్ర మంత యబ్బురపుమేను
కఠినకులశైలనిభ మైనకర్పరంబు
కమలజాందోపమం బైనగర్భపుటము
నమరఁ గూర్మావతార మై యచ్ఛుతుండు.

౪. బృందావనసందోహము
 లంకాను నాశ్చర్య మంద సంబుధినడుమన్
 గ్రంథ పసియించి లీలన్
 మందరగిరి యెత్తె నప్రమాణబలుం డై . 76

౫. మత్తగూరాజుపీఠపై హత్తుకొన్న
 మనరసెను వున్నక్రిమి నుండె మందరాద్రి
 కనరకొన్నత్యజిస్తారకలిత మైన
 కవటరమతేంద్రుకర్పరాగంబునందు. 77

౬. గిరి యెత్తె మతతి నమరీ
 కలకర్పవగళవమధునుగంధయుతమరు
 త్రుణదరతునుమాసా రము
 గిరినె స్ఫోరంధ్ర మగుచుఁ గూర్చేంద్రువయిన్. 78

౭. తోలెనుగిరి మునివరులకు
 సూతుం దెలిగించి యింక సూకరతనుఁ డై
 భూతుం మెత్తినహుతిపై
 భార్గవినుం చనుచుఁ బరితెఁ గొరుక మొప్పన్. 79

వరాహవతారపర్వనము

౮. మును కల్పానిఁ బితామహుండు భవనంబుల్ నేను నూహించి నం
 దునింఁ గాంచి మహాంబురాలిని నిమగ్నం బైనభూభాగ మె
 త్త గిహించుంబుఁ గనంగ లేక మదిఁ జింతంబొంద విష్ణుండు దా
 జనియించెఁ గిటిమూర్తి యై యతనిసాసారంధ్రమధ్యంబునన్. 80

౯. అంబుజమూత్ర మై మొద
 లం గనుఁబడి యాక్షణం బలక్షితమదమా
 లంగోనిభద్రేహ మై మఱి
 లంబం గొందకు నీను వచ్చునురుకాయముతోన్. 81

క. కనువట్టునవ్వరాహముఁ
గని యజుఁ డిద్ధాత్రి యెత్తఁ గమణావతి యీ
తనువు ధరించినవాఁ డని
తనమది ముద మందుచుండఁ దత్సమయమునన్.

82

సీ. నిశ్వాసరయదీర్ఘసీరవారాళితోఁ
బాతాళలోకంబు బైలు పడఁగఁ
జటులవాలక్షేపజాతకల్లోలముల్
సత్యలోకముదాఁక సంక్రమింప
నిశ్శంక సూంకారనినదంబుచేఁ బద్మ
భవునికర్ణంబులు చెవుడుపడఁగ
నెమ్మేను జాడించునిడుడగాడువు సోఁకి
భర్మాచలేంద్రంబు పాఁతు గదల

నవళిమం బై ననిజదేహధవళిమంబు
దిశల శతకోటికోటి చంద్రికల నీనఁ
బ్రళయజలధిఁ బ్రవేశించె భక్తహృదయ
గేహనంవర్తి యజ్ఞవరాహమూర్తి.

83

చ. ఇటులు మహాంబురాజిజల మేఘనఁ జొచ్చి విశంకచిత్తుఁ డై
కిటివిభుఁ డాత్మకాంతఁ డమకించుచు నారయువల్లభుండు నా
నటు నిటు భూనతిన్ వెదకునంతటితోఁ గన నయ్యె నుత్కటో
దృఢరవజాతది క్తటవిపాటనుఁ డై కనకాక్షుఁ డచ్చటన్.

84

గీ. ధరణికాంతావరీరంభపరమసౌఖ్య
రసవిలోలతఁ జనుకిటిరాజుఁ గాంచి
యట్టహాసంబు చేసి యి ట్టనియెఁ గార్క
దక్షుఁ డై నహిరణ్యాక్షరాక్షసుండు.

85

ఉ. ఎక్కడిఘోష విపు? తను వెల్లను దెల్లన యౌట యేల నీ
వెక్కడి కైనఁ గానలకు నేఁగక యీవిలయాబ్ధి దూఱఁగా

నక్కలు యేమి గల్గెను యథార్థము వల్కుము వల్కుకున్న నిన్
ప్రక్కలు సేసెదం జగదవార్థమదీయభుజాబలంబునన్. 86

౪. వనరాతి గాన నివియున్
వనరాతి యటంచు ప్రభుని వచ్చిలివా? నీ
వని యెల్ల గల్ల లాడక
వినిపించుము పిన్నమీద విడిచెద నిన్నున్. 87

౫. అనినం గవటకివిశేఖరుండు మొగంబునం జిలునగవు జిగిమిగులంగ
నెగయ బెగడుడిగి నుడుగుననురున కి ట్టనియె. 88

౬. దేవారి! పిమ్ముటోదమ
దావారితదనుజకోటి హరియించి దయన్
మాదారిం బ్రోచుటై
యావారిం దిరుగుచుంబి హేలారతిచేన్. 89

౭. అని వర్ణన. 90

౮. గద జగదాభింబలా
న్నడఁ దై దనుజాను వరాహవతి ప్రేసె నతం
వని రప్ప నుడికి కుటై
బెడుక లంఘించునట్టిసింహముపొలన్. 91

౯. దానంబుది దంష్ట్రులచే
దానపముండురము చించి యజ్ఞభవమరు
ద్ధావకముఖ్యుల కెల్ల మ
జోయకృత్యచేర నిర్భయము గావించెన్. 92

౧౦. అంతట నవ్వరాహ ముదకాంతరసీమ నడంగి యున్నభూ
రాంతట నెత్తి కొమ్మురుద గౌరవ మొప్ప నమస్తదేవతా
సంతతు లెంతయుం బ్రమదనంగతిచే జయశబ్దవాదు లై
నూరలపుష్పవర్షములు చల్లగ నుల్లసితప్రభావు డై. 93

సీ. శిశిరాచలోత్తుంగశృంగాంచలంబువైఁ
 గనుపట్టునీలాభ్రఖండ మనఁగ
 నభ్రమాతంగకుంభాగ్రకల్పిత మైన
 సుందరమృగనాభిబిందు వనఁగఁ
 బరిపూర్ణసిహారభానుబింబమువైఁ బ్ర
 కాశ మందుకళంకలేశ మనఁగఁ
 గల్పభూజాతశాఖాశిరోభాగంబుఁ
 గదిసి కన్పడుభృంగకలభ మనఁగ

జలజనంభవముఖసురాశ్చర్యజనక
 నిరువమోన్నతకాయవిస్ఫురణ మీటు
 యజ్ఞకిచిమూర్తినీతదంష్ట్రాంచలమున
 దీపితం బయ్యె నర్వధాత్రీతలంబు.

94

ఉ. ఆతఱిఁ బద్మజాదీనుర లందఱు నవ్రతిమప్రభావ మౌ
 శ్వేతవరాహమున్ వినుతిఁ జేసి రతండు కృపానమేతద్వ
 గ్జాతముచేత వారి గని చక్క నదృశ్యతఁ గాంచె సిద్ధసం
 సూతిజయప్రణాదములు గాథము లై వివియందుఁ బర్వఁగన్.

95

నృసింహవతారవర్ణనము

క. అని నూతుండు మునివరులకు
 వినిపించి నృసింహరూపవిష్టుకథాక
 ర్ణనఱాలను లగువారల
 కనియెన్ వినయంబు మీఱ నతిచాతురిచేన్.

96

మ. అనుజున్ హేమవిలోచనున్ హరి వరాహం బై విదారించె నా
 యన సాధించుటకై హిరణ్యకశిపుం డారూఢిగాఁ బంకజా
 ననునింగూర్చి తపంబు తీవ్రతరనిష్ఠం జేయ నద్వైపుడుం
 దనుజాధీశ్వరుఁ జూచి యి ట్లను దయాత్వం బై నవిత్రంబునన్.

97

కా. వచ్చా! యేల ప్రయాస మొందెదవు? నీవాంధార్థ మే మైన నే
వాత్సల్యంబున నిచ్చువాడఁ గరుణాసన్మానసాబ్జంబుచే
వచ్చాహస్విత మైనతావకతపోయోగాన కే మెచ్చితిన్
చుక్కందర్శన చెల్లవారికి నమానశ్రీనిదానం బగున్.

98

గీ. ఆన హిరణ్యకశిపుఁ దంభోజభవునకుఁ
బ్రహ్మరి నేసి భక్తిభరముచేతఁ
బులకిరాంగఁ దగుచుఁ బలికెను నిజపాణి
చనబయ్యగము నిటలమున ఘటించి.

99

ర. అంతరామిత్యంబున
నెంతయు వర్తింపసేకు నెబ్బంగఁ బడని దొ
ర్మలంబు లెదైనను మ
చ్చులెత వెజింగెందు వివిజశేఖర! నీకున్.

100

ర. నువనిష్ఠసాధ్యనరకి
నన్నుభేదరయషడైత్తనాథాదులతో
దురమున నాకు నెదుర్కొను
పరవీరుని గాననష్టబల మీ వలయున్.

101

ర. ప్రాణయితంబులచే న
ప్రాణంబులచేత వివసరాత్రులయందుం
ప్రాణభయ మందగుచున్
వాదోగ్ధుల! నాకు నివృథు వర మీ వలయున్.

102

ర. నెలువల లోచుఁ డీరచ
నెలువల నుచి నాకనమున విషశస్త్రజలా
నింపావకమ్మగవలదా
నెం నాకు నొవరము చయ నేయఁ దగున్.

103

చ. కలుములు గర్వమూలములు గర్వముచే జెను బుద్ధి దానిచే
దెలియక సేయుఁ బాప మతితీవ్రపుఁబాపపాకలబ్ధిచే
జలనము నందుఁ గాన ఘననంపద గల్గిన భర్తబుద్ధిచే
దెలిపి వహించువార లతిథీరశిఖామణు లెంచి చూచినన్.

గీ. కాన దుర్లభవరములు గన్ననీవు
సాధుగోవిప్రగురుదీనజనులయందుఁ
గరుణ సేయుము వేదోక్తసరణి నున్న
మనఁ గలవు శాశ్వతంబుగా దనుజనాభ!

గీ. అని హితోపదేశ మాచరించి వయోరు
హాననుం డదృశ్యుఁ డైనవెనుక
దితిసుతుండు వచ్చె నతివేలమానసో
ల్లాసుఁ డగుచు నిజనివాసమునకు.

మత్తకోకిల.

వచ్చి యచ్చపుసాహసంబున వైరినిర్మలకొడిదై
మచ్చరంజునఁ బెచ్చ పెరిగి ప్రమత్తైత్తనహాయుఁ డై
పెచ్చి తచ్చిరరాజ్యభాగము లెల్లఁ గైకొని యెంతయు
గుచ్చితుం డయి నాడునాడికిఁ గ్రహరకావళవత్తనన్.

సీ. అవమాన మొనరించె నాత్మలేఖాహతి
కని ప్రజపాతపై ననిరి పలుకు
దనయాన లేక కొల్వునకు వచ్చె నటంచు
భానునందనునిపైఁ బండ్లు గీటు
దలఁచినయమ్ముహూర్తమున రాఁ దనుచు దా
రీకునిమీదఁ గన్నెఱ్ఱ జేయ
నాన వెట్టిననిధులందుఁ దా వ్యయ మేం
నలిపినాఁ డని భనస్వామిఁ దిట్లు

మజియు గంధర్వకిన్నరామరఘుజంగ
గరుడభేదరసాధ్యకింపురుషవరుల
మనుజుభోజనవర్మండు మాటమాట
తప్పగాఁ జేసి దండించు దయఁ దొఱంగి.

108

క. అవియును గాక నిజానుజు
విదళించినవాఁ డటంచు విష్ణునిమీదన్
మమిఁ బుష్టినక్రొధరసం
బెదుగన్ విహరించె వాఁడు హింసాపరుఁ డై

109

సీ. విష్ణుఁ జూపుఁ డటంచు విష్ణుభక్తుల నెల్లఁ
బట్టితెచ్చి దురంతబాధ పెట్టి
మునిచునోఽబ్ధవిహారి మురవైరి యని వల్కు-
వారి దండించు దుర్వారుఁ డగుచు
హరి వేదమయుఁ డన్నయభిలషేదాఖ్యాన
శీలుర నెల్ల హింసించఁ బంపు
యజ్ఞస్వరూపుఁ డొనజ్జులోచనుఁ డన్నఁ
గ్రతువు లన్నియును విఘ్నంబు సేయు

మజియు వై కుంకదుగ్ధాభిమధ్యములను
వెదకుఁ దెలిదీవి శోధించు విశ్వమయుఁడు
శ్రీధవుఁ డటన్న జగ మెల్ల మ్రింగఁ జూచు
మదము దొడ్డినదై తేయుఁ డెదురు లేక.

110

వ. అప్పుడు.

111

క. సమయము గూడక పినిన్
సమయించుట గా దటంచుఁ జక్రధరుండున్
సముపితగర్వాఖ్యా మన
స్తిమిరుం డగుదానవున కదృఘ్యం డయ్యెన్.

112

ఉ. అంతట మాన కైవహాదిదంతములుం బరికించి దైత్యీలో
కాంతకుఁ గాన లేక దనుజాధిపుఁ డీభువనంబులన్ రమా
కాంతుఁడు లేఁడు సత్త్వ మని గర్వము దుర్వహ మై తనర్ప ని
శ్చింతమనస్కుఁ డై తనరి చెందెను రాజ్యమహాసుఖోన్నతుల్. 113

క. పాతకవర్తనుఁ డగుదను
జాతున కీరీతిఁ గొంతనమయం బరుగన్
భృతిపరుల్ నలువురు తను
జాతులు గల్గిరి నమగ్రశౌర్యనమేతుల్. 114

క. వారలలోఁ బ్రహ్లాదుఁ డ
వారితనద్ధర్మసిద్ధివర్తనుఁ డగుచున్
నారాయణవదచింతా
పారాయణుఁ డయ్యె బాలభావమునందున్. 115

సీ. నవసుధారసముకన్నను విష్ణునామంబు
తనరసజ్ఞకుఁ బ్రయతరము గాఁగ
మణికిరీటముకన్న మస్తంబునకు విష్ణు
చరణసన్నతి విభూషణము గాఁగ
గంధర్వగానంబుకన్నఁ గర్ణములకుఁ
గంజాతుకథ సౌఖ్యకరము గాఁగ
సౌధయానముకన్న మాధవుగృహయాత్ర
పదముల కామోదపదము గాఁగ

జనకబంధునచో దరజనులతోడఁ
గంసి వర్తించుకన్న భాగవతపరుల
మైత్రి సేయుట హృదయసమ్మతము గాఁగ
నసురబాంకుఁ డభివృద్ధి నందుచుండె. 116

వ. మఱియు సతఁడు. 117

మతీయు గంధర్వకిన్నరామరఘజంగ
గరుడభేచరసాధ్యకింపురుషవరుల
మనుజుభోజనవర్మండు మాటమాట
తప్పగాఁ జేసి దండించు దయఁ దొఱంగి.

108

క. అవియును గాక నిజానుజు
విదళించినవాఁ డటంచు విష్ణునిమీదన్
మమి బుద్ధినక్రోధరసం
బెదుగన్ విహించె వాఁడు హింసావరుఁ డై

109

సీ. విష్ణుఁ జూపుఁ డటంచు విష్ణుభక్తుల నెల్లఁ
బట్టితెచ్చి దురంతబాధ పెట్టి
మునిమనోబుద్ధిహారి మురవైరి యని వల్కు
వారి దండించు దుర్వారుఁ డగుచు
హరి వేదమయుఁ డన్నయథిలవేదాభ్యాస
శీలుర నెల్ల హింసించఁ బంపు
యజ్ఞస్వరూపుఁ డొనజ్జిలోచనుఁ డన్నఁ
గ్రతువు లన్నియును విఘ్నంబు సేయు

మతీయు వైకుంఠదుర్గాభిమధ్యములను
వెదకుఁ దెలిపివి శోధించు విశ్వమయుఁడు
శ్రీధరుఁ డటన్న జగ మెల్ల మ్రింగఁ జూచు
మదము దొడ్డినదై తేయుఁ డెదురు లేక.

110

వ. అప్పుడు.

111

క. సమయము గూడక వీనిన్
సమయించుట గా దటంచుఁ జక్రధరుండున్
సముచితగర్వాభ్యా మన
స్తిమిరుం దగుదానవున కదృశ్యం డయ్యెన్.

112

తృతీయాశ్వాసము

ఉ. అంతట మాన కెల్లహరిదంతములుం బరికించి డైత్తితో
కాంతకుఁ గాన లేక దనుజాధిపుఁ డీభువనంబులన్ రమా
కాంతుఁడు లేఁడు సత్త మని గర్హము చుర్బహ మై తనవృద్ధి
శ్చింతమనస్కుఁ డై తనరి చెందెను రాజ్యమహానుభావ్యుఁడై.

115

క. పాతకవర్తనుఁ డగుదను
జాతున కిరీతిఁ గొంతనమయం బరుగన్
భ్యాతిపరుల్ నలుపురు తను
జాతులు గల్గిరి నమగ్రశౌర్యనమేరుల్.

116

క. వారలలోఁ బ్రబహ్మదుఁ డ
వారితసద్ధర్మనీతివర్తనుఁ డగుచున్
నారాయణవదచింతా
పారాయణుఁ డయ్యె బాలభావమునందున్.

117

సీ. నవసుధారసముకన్నను విష్ణునామంబు
తనరసజ్ఞకుఁ బ్రియతరము గాఁగ
మణికిరీటముకన్న మస్తంబునకు విష్ణు
చరణసన్నతి విభూషణము గాఁగ
గంధర్వగానంబుకన్న గర్లములకుఁ
గంజాక్షుకథ సౌఖ్యకరము గాఁగ
సౌధయానముకన్న మాధవుగృహయాత్ర
పదముల కామోదపదము గాఁగ

జనకబంధునచోదరజనులతోడఁ
గలసి వర్తించుకన్న భాగవతపరుల
మైత్రి నేయుట హృదయసమ్మతము గాఁగ
నసురబాలకుఁ డభివృద్ధి నందుచుండె.

వ. మఱియు నతఁడు.

ఉ. భార్గవనందనుల్ దనకుఁ బ్రాధిమతో నెఱిగించుకాస్త్రముల్
దుర్గమము క్రిసంగలికి దూరము లంచు గ్రహింప మాని నై
సగ్గికభక్తి యోగమున శాంతి వహించి పురాణయోగిరా
ద్వర్గము చన్నమార్గమున వత్సలుఁ డై విహరించుచుండగన్. 118

గీ. శత్రుఁ డైనట్టిలక్ష్మీకళత్రునందు
మైత్రి వాటించె వీడు ప్రమాద మయ్యె
ననుచుఁ బుత్రునిఁ బలిపించి యసురవిభుఁడు
బుద్ధిఁ జెప్పిన నతఁడు ప్రబుద్ధుఁ డగుచు. 119

క. సహజజ్ఞానము మానక
యహిశయనపదాంబుజద్వయధ్యానకళా
మహనీయమానసుం డై
యహములు గడువంగ నాతఁ డతికోపమునన్. 120

సీ. దట్టించెఁ బలుమాటు గొట్టించెఁ గళలచే
మట్టించె మత్తసామజముచేత
ప్రేయించె రాలపైఁ ద్రోయించె గుహలలోఁ
జేయించె నభిచారచెప్పితంబు
నొప్పించెఁ బిడికిళ్ళ రుప్పించె శిలలచే
దప్పించె నన్నంబు దయఁ దొలంగి
(మొత్తించె గదలచే హత్తించె జెఱసాం
నెత్తించె బెనురాల నెత్తిమీద)

నహలఁ గఱవించె వెఱవించె బహువిధముల
నుక్కుఁ గట్టించె దిట్టించె బెక్కుమార్లు
చాల వేధించె బాధించె బాలుఁ డైన
భాగవతశేఖరుని డైత్యపాలకుండు.

- క. ఈగతి బహువిధబాధల
నాగుణనిధి యైనపుత్తు నలయింపంగ లే
కాగతభీతిప్రతిమా
యోగంబున నిట్లు పలికె నుగ్రం దగుచున్. 122
- కా. ముల్లోకంబుల లేనివిష్ణుని గటా! మూఢాగ్రగణ్యుడవై
యెల్లందుం గలఁ డంచుఁ బల్కెదవు నీ విచ్చోటఁ జూపించినం
దెల్లం బొ నని చేత వ్రేసెను మహాధిక్కారవాక్పౌఢిచే
నుల్లోల న్నవరత్నకంకణముగా నుద్యతభా స్తంభమున్. 123
- ఉ. వ్రేసినవ్రేటుతోడన ప్రవిస్ఫుటితాజ్ఞాభవాండకోటిశం
కాసకృదాహవచ్చటచటాయతనాదము లుప్పత్తిల్ల ను
ద్భాసితనమ్మిశత్రుశయభాసునహస్రనమానతీవ్రతే
జొనమమూర్తి యై జనన మందె న్మనంహః దహర్యశౌచ్యుఁ డై. 124
- ఆ.వె. విలయనమయదుద్రతుతితమహారుద్ర
రసము మీఱ నార్తరక్షకుండు
దనుజబాలుఁ గావఁ దా నరసింహఁ డై
యద్భుతంబు గాఁగ నవతరించె. 125
- క. పక్షిపతి భుజగలోకా
ధ్యక్షుని విదలించురీతి దక్షత మీఁన్
రాక్షసవల్లభువక్షం
బాక్షణమునఁ జించె శితనభాగంబులచే. 126
- సీ. దనుజేంద్రుఁ గూల్చి తత్తనురక్తనంసిక్త
కాయఁ డై భీకరాకారలీల
సున్నయానరసింహునన్నిధి దాయంగ
బ్రహ్మాదిసుర లెల్ల భయముఁ జెంది
ప్రహ్లాదు నంప నాబాలకుఁ డతిభక్తి
శీలుఁ డై యాదేవుఁ జేరి మ్రొక్కఁ

గరుడాచర్యచిత్తుఁ డై కనుఁగొని యతనికి
రాక్షసాధీశ్వరరాజ్య మొనఁగి

కంజభవముఖ్యదేవతాగణము లెల్లఁ
జేరి ప్రణతులు గావింప వారి వారి
నాదరించుచు విచ్చేసె నాదిదేవ
చక్రవర్తి నిజోన్నతస్థానమునకు.

127

వామనావతార కథనము

క. అని యీక్రమమున సూతుఁడు
మునులకు నెఱిఁగించి యింక మురమర్థసూచన
మనరూపకథాసూచన
మొనరించెద ననుచుఁ బలికె నుచితమృదూక్తిన్.

128

చ. బలి భువనత్రయంబు నిజబాహుబలంబున నాక్రమించినన్
బలిమిఁ దొఱంగి యున్న సురపాలునిపైఁ గృపఁ జేసె విష్ణుఁ డ
బృలీయుఁడు ధార్మికుం డగుట భండన మొప్ప దటంచు వచ్చినన్
గెలుచుతలంపుచే నదితికిం జనియించెను వామనాకృతిన్.

129

వ. ఇట్లు జనియించి కశ్యపప్రజావత్రిచేత యథోక్తక్రమంబున నుపసీతుం
డై మూర్తిభవించిన బ్రహ్మవర్చసంబునుం బోలి ప్రకాశించుచు.

130

క. లోకముల వేదశాస్త్రము
లేకీభావంబు నొంది యిటు నిల్చె ననం
గాకొదరశయనుం డా
లోకేశ్వరుఁ డలరె నర్చలోకము పొగడన్.

131

క. మాయావటు వంతటను న
మాయాతమహీనురోత్తమాధిపరులచే
శ్రీయుతుఁ డగుబలిదానవ
నాయకుఁ డొనరించువితరణము విని వేడ్కన్.

132

గీ. విమలనిజవదాబ్జవిన్యాసములచేత
భూతలంబు పరమపుణ్యములకు
నదన మగుచు వెలుగుగ గదలెను జతిదైత్య
నదనశాల కవ్విచక్షణుండు. 128

ప ఇట్లు కదలి చని చని బలియాగశాలం బ్రవేశించునమమమమ. 129

క. కమలాప్తనికటతారా
సముదాయమురీతి నభ్యసంగుం బెల్లం
దమతేజముఁ దొరఁగి మహా
త్రమవర్ణం జూచి రద్భుతస్థితి మీఱన్. 130

గీ. వచ్చినమహీనురోత్తమువార్త యెఱిఁగి
బలి యెదుట వచ్చి హెచ్చినభక్తితోడ
సర్వపాద్యము లిచ్చి యర్హాననమున
నుండ నియమించి యిటు వల్కె నుత్సహించి. 131

పనమయూరము

మీ చిట వచ్చుటను మేలు లభియించెన్
మీఱును మఖంబును నమృద్ధఫలదం బై
భూతికరుణారసవిభూతి విలసిల్లన్
గోరికల నే మయినఁ గోరుము మహాత్మా! 132

పంచచామరము.

ప్రియోక్తి మీఱి నిన్ను వేడఁ బెక్కుకోర్కె లేదెకిన్
దయావరుండ వాడు పయ్య ధర్మబుద్ధి వై పద
త్రయప్రమాణ మైనభూమిఁ దప్ప కిచ్చినన్ జగ
త్ప్రయంబు నాకు నిచ్చినట్లు దానవాన్ధయాగ్రజీ! 133

అ.వె. అనెన దైత్యనాథుఁ డల్పసంతోషి యీ
యపసురకుమారుఁ డనుచు నవ్వి
యాదరంబు మీఱ నచ్చించుచో నీతి
పరుఁడు దైత్యలోకగురుఁడు వచ్చి.

139

ఉ. ఈతఁడు వర్ణి గాఁడు నిను నీక్రియ వంచనఁ జేసి స్వర్గధా
త్రితంరాజ్య మంతయును దేవవరేణ్యున కీఁ దలంచె మా
యాతనుధారి యై హరి యథార్థము దానము మాను మన్న నా
నిరహితోత్తముల్ వినక నిశ్చలసత్యమహావ్రతంబునన్.

140

క. ఆరాక్షననాథుఁడు జల
ధారార్పణపూర్వకముగ దత్తము చేసెం
గొంతుచరణత్రయమిత
ధారుణి పటుశేఖరున కుదారుం డగుచున్.

141

సీ. అంత మాయావర్తి యాక్షణంబునఁ జూడ
మహానీయతాశ్రవమాణుఁ డగుచు
మేఘమండల మంటి మిహిరలోకము దాటి
కుముదబాంధవుమీదఁ గొంత పెరిగి
తారావళంబువై మీఱి యప్పులఁ జని
ధ్రువునివై నొకకొంత దూర మరిగి
ఘవనాదు లగులోకములు క్రిందుఁ గావించి
సత్యలోకోపసరణి ముట్టి

నీరజభవాండ మంతయు నిండఁ బెరిగి
దేవగురుఁ డైనఁ దుద మొదల్ దెలియ లేక
చిక్కు వడఁనట్లుగా దిశవిక్కులందు
సంతరిక్షంబుగతిఁ దాన యగుచు నుండి.

142

అ.వె. సురలు నసురవరులుఁ జూచి యబ్బుర మంద
నవని యెల్ల నొక్కయడుగుఁ జేసి

స్వర్గలోక మేకచరణంబుచే గొల్చి
దానశేష మైనభరణితలము.

143

క. నెమ్మిని దా బలిదైత్యుని
ని మ్మని బంధించి వైచి యింద్రాదిమరు
తృప్తముగ నాతనిశీ
ర్షమునఁ జరణంబు నిల్పి నత్పవ్రుఁ డై.

144

క. విలసిల్లునతనిఁ బన్నగ
నిలయంబున నుండు మనుచు నియమించి రహ-
లలనాహృదయాధీశుఁడఁ
బలభేది కొనంగెఁ ద్రివివదరాజ్యంబున్.

145

పరశురామావతారవర్ణనము

ఆ.వె. అనుచుఁ బలికి నూఁతుఁ డమ్మునివరులతోఁ
బరశురామమూర్తిఁ బరఁగినట్టి
విష్ణుచరిత మీకు వివరింతు నంజేవ
గతి నటంచుఁ బలికెఁ జతురభుజి.

146

సీ. జమదగ్ని యనఁగ నుత్తమమౌని గలఁడు ద
త్కాంత రేణుక మహీకాంతకన్య
వార లిద్దఱకు నవ్వారిజాతాక్షుండు
పరశురామాఖ్య నుద్భవము నొంది
తనతండ్రి కవరాధ మొనరించినట్టియ
ప్రతిమసారసహస్రబాహుదండ
శాలి దత్తాత్రేయనత్కృపాసంబధి
పరమయోగై శ్వర్మభానమానుఁ

గార్తవీర్యార్జునుఁ గుతారకకినధారఁ
దునిగి తత్పుత్రపౌత్రాదిజనుల నెల్ల

నంత మొందించి మజ్జియును శాంతి లేక
రాజవంశ్యులవై మత్స్యరము వహించి.

147

గీ. ఏకవింశతివారంబు లెల్ల భూమి
పతులఁ దనదుకుతారంబు పాలు సేసి
రణము చాలించి తత్తనూర త్తనదులఁ
దర్శనము చేసెఁ బితృదేవతార్చనంబు.

148

ప. అంత.

149

గీ. అఖిలసర్వంసహచక్ర మాఘనుండు
యాగదక్షిణ గాఁగఁ గశ్యపున కిచ్చి
ధరణిసురదత్త మైనబృధరణి నుండ
ననుచితం బని యమ్మహేంద్రాద్రి కరిగి.

150

గీ. శాంతి వహించి తపము నిశ్చింతరీతిఁ
జేయుచున్నాఁడు చిరకాలజీవి యగుచు
నని పలికి యింక రామభద్రావతార
చరిత వినుఁ డని యమ్మానివరులతోడ.

151

ప. సూతుం డి ట్టనియె.

152

రామావతారవర్ణనము

క. నిరతము దశరథరాముని
చరితము పరియించునట్టి నజ్జనుచెంతన్
దురితములు నిలువ నేరవు
తరణకద స్నిలువ లేనితమములకరణిన్.

153

క. ఏమహానియండు యోగి
స్త్రోమము క్రికించుచుండు సుజనులచేరన్

రామపదవాచ్యుఁ డతఁ డై

భూమిన్ నుతి కెక్కి మౌనవుంగవులారా!

154

ఉ. కోసలనామదేశమునకున్ వివితం బగు రాజధాని యై
వాసవపట్టణంబువ్రతి వచ్చునచంచలభాగ్యులక్షియ
ల్లానముచే సురద్రుచిరలాభమహాగృహమేధిసేవ్య మై
భాసుర మౌనయోధ్య యనుపట్టణరాజము భూస్థలంబునన్.

155

క. ఆరాజధాని నేలు ను

దారాచారుండు ఖడ్గధారాదళితో

గ్రారాతిపీఠభటజన

తారుద్ధ్రులదశరథుఁడు దశరథుఁ డనఁగన్.

156

గీ. సమరహితధర్మవృత్తివిచక్షణుండు

సమరహితధర్మవృత్తి యాజనవరేణ్యుఁ

డతనుభవభూతి యగుచు సౌఖ్యంబు గనియు

నతనుభవభూతి నానంద మంద కుండె.

157

తరల. గురుమతంబున ఋశ్యశృంగు నకుంతితవ్రతచంగు నా
దరము మీఱఁగఁ బిల్చి యాజకతంత్ర మాయన చేయఁగాఁ
దురగమేధ మొనర్చి యంత విదూరతాఖిలదోషుఁ డై
గరిమ మీఱఁగఁ బుత్ర కామమఖంబు జేయుచు నుండఁగన్.

158

ఉ. రావణకుంభకర్ణు లనురాక్షసయుగ్మము సేయుబాధ లా
దేవత లెల్ల క్షీరజలధిన్ శయనించినశేషకాయకిన్
వావిరి విన్నవించిన దివాకరకోటిసమానతేజుఁ డా
నావిభుఁ డిచ్చి వారి కభయంబు దయామతితోడ ని ట్లనున్.

159

క. నే నద్దశరథభూవతి

సూనుఁడ నై జనన మంది సురకంటకులన్

దానవులన్ వధియించెద

మానసమున నమ్ముఁ డనుచు మాధవుఁ డంతన్.

160

క. అంతర్హితుఁ డైనను సుర
సంతతు లచ్చేవవరికి సాహాయ్యముకై
సంతతబాహువిక్రమ
వంతులఁ బుట్టించి రుగ్రవనచరవరులన్. 161

గీ. అంత నక్కడ నృపరి పుత్తార్థ మైన
యిక్కిఁ గావించుచుండె యభేష్టహవ్య
వర్జితుం డైనయగ్నిదైవతమునందుఁ
బురుషుఁ డొక్కఁడు జనియించె భూరిమహిమ. 162

అ.వె. కనకరచితపాత్రమున నిహితం బైన
పాయసంబు భూమిభర్త కొనఁగి
దీనిచేత నీనతీలలామములకుఁ
బుత్త్రలాభ మమరు భూతలేశ! 163

సీ. అని వక్కి యతఁ డదృశ్యత నొంద భూజాని
ప్రపంచంబు గాంచి యప్పొండనంబు
ముగురుభార్యలకు నిమ్ముగఁ బంచి యిచ్చిన
సంతట వాసుదేవాంశమునను
గౌనంబు భునయశస్కాముని రాముని
భరతునిఁ గేకయవతికుమారి
లక్షితేజు లొలక్ష్మణశత్రుఘ్ను
లనునుతుల సుమిత్ర గణియె సౌరిది

వారు గురుకృతనంస్కారవంతు లగుచు
బాలమార్తాండనన్నిభ్రతీలఁ గాంచి
యంతకంతకు నిజతేజ మతిశయిల్ల
వృద్ధి నొందుచు నున్నయవ్వేశయందు. 164

క. గాభేయుఁడు నిజయాగవి
రోధుల ఖండించుకొఱకు రోచిష్టుబల

శ్రీధరు శమితారాతి

క్రొధం డగురాముఁ దోడుకొనుచుం జనియెన్.

165

వ. అంత.

166

క. సౌమిత్రినమేతముగా

రాముఁడు ముని వేడఁ జనుచు రయమునఁ బథిక

స్తోమగ్రనగ్రబలో

ద్దామత విహరించుచున్నతాటకఁ దునివెన్.

167

గీ. అంతఁ గౌశికమానియాగాంతరాయ

కరు సుబాహుని ఖండించి ఘనశరముల

నీచు మారీచుఁ బడవైచె నీరరాశి

నద్యుతావహ మగునమీరాస్ర మేసి.

168

పంచచామరము.

అనంతరంబునం బ్రహ్మర్షయాగుఁ డైనయమ్మహా

మునిండుఁ డాత్మపూరితప్రమోదుఁ డై విదేహభూ

జనాధినాథునింట నున్నతై వచావముం గనుం

గొనం దలంచువారిఁ దోడుకొంచు నేగ నమ్మతిన్.

169

గీ. అంత నొక్కనిర్జరారణ్యమున నున్న

యక్షపాదుకాంత నధికశాంత

యగునహల్యశావ మవహరించెను రామ

చంద్రుఁ డంఘ్రిరేణునంగమమున.

170

క. జనకన్యపాలుం దంతట

మునియుతుఁ డగురామురాక మోదముతోడన్

విని వినయము మీఱ నెదు

రొగ్గనియెన్ నిజబంధమిత్రగురుసహితుం డై.

171

వ. అంత.

172

- చ. హఃజవిలోచనల్ నిజభభాకృతి కబ్బుర మంది చూడఁ దా
శరథి రథీశ్వరప్రవకరనంకుల మైనవిదేహదేశరా
ట్టురము ప్రవేశ మై విజిచె భూవరదుర్భరసారరూపమున్
బురహునివృధాపము నపూర్వమహాన్నతబాహుళ క్రిచేన్. 173
- క. విలు విజిచినరామునకున్
లలనామణి నీత నిచ్చె లక్షణవతి సూ
ర్యిళ నిచ్చె లక్ష్మణునకున్
సంతతసంతోషి యగుచు జనకుం డంతన్. 174
- క. అనుజుఁ దైనకుశధ్వజ
జననాథునిసుతల భరతశత్రుఘ్నులకున్
వినయమున నిచ్చి వాఁకిఁ
గనకాంబరత్పనమిది కానుక తొనఁగెన్. 175
- ఉ. అంత నవోధఁ దోడ్కొని బలాఢ్యుఁడు రాముఁడు వచ్చుచుండ న
త్యంతపరాక్రమక్రమవిదాంతరాజకులుండు దిత్తటా
క్రాంతయశోధనుండు భృగురాముఁడు శూరతఁ ద్రోవ కడ్డ మై
పంఠము దక్కె నక్కఱినవాహుధనుశ్శరపాటవంబునన్. 176
- ఉ. రాముఁడు భీముఁ దైనభృగురాముని గెల్చి మహాగ్రధాముఁ దై
రామయుఁ దాను నాత్మనగరంబుఁ బ్రవేశ మొనర్చె భూజన
స్తోమనిజాప్రబంధుజనతోషకనర్వగఁజాభిరాముఁ దై
శ్రీమహిమంబుచేత వినిసిల్లె యధేష్టనుఖంబు లందుచున్. 177
- సీ. అంతట రాము రాజ్యాభిషిక్తునిఁ జేయ
          సుర్వీతలేఖఁ డుద్యుక్తుఁ డగుచుఁ
దరళలోచన పూర్వదత్తవరద్వయ
          కై కేయి దాని విఘ్నంబు నేసి
భరతుఁ బట్టముఁ గట్టఁ బదునాల్గువర్షముల్
          రామభద్రు నరణ్యసీమ కనుప

నదిగిన సత్త్వమర్యాదఁ దప్పఁగ లేక
యంగీకరించినయధిపునాజ్ఞ

శిరమున ధరించి సౌమిత్రి సీతయుఁ దన
తోడ రాఁగ జటాజినాదులు ధరించి
వెడలి గుహఁ జూచి జాహ్నువిఁ గడచి రామ
భద్రుఁడు వసించెఁ జిత్రకూటాద్రియందు.

178

చ. అపుడు కుమారుఁ బాసినమహర్షిని రాజవరుండు దేవలో
కవదముఁ జెంద నాభరము కైకకుమారుఁడు దాల్చి నొల్ల కా
యవగతకల్మషుం డయినయన్ననమీవముఁ జేరి న్నముఁ దై
న్మవవిధంబు చెప్పి ధరణీతలరాజ్యము సేయు మన్నచోన్.

179

గీ. జనకువాక్యంబుఁ దప్పింపఁ జన దటంచు
భరతుఁ బలుమాఱు బోధించి పురికి ననిపి
పండకారణ్యమునకుఁ గోదండపాణి
యగుచు సీతామనోహరుఁ డరిగి యచట.

180

క. సాధువిరోధు విరాధు బ
లాధికునిం దునిమి మునుల కభయ మొనఁగి మో
ఞ్ఞాధీనతపోజ్ఞాతయ
శోధను శరభంగమానిఁ జూచినమీదన్.

181

గీ. ఘను సుతీక్ష్ణుఁ గాంచి కలశసంభవుపాన
నాశ్రమంబు చేరి యతనివలన
దూజయుగధనుఃకృపాణోత్తమములు గ్ర
హించి పంచవటి వసించునపుడు.

182

క. భాసురమదనాశుగకల
నాసీదన్మరిని శూర్పణఖ వచ్చినఁ ద

న్నాసాశ్రవములు గోసి ఘ

నాసాధారణబలఁధ్యుఁ డై యున్నంతన్.

183

ఉ. దానికి నై ఖరుం డధికదారుణుఁ డై వదునాల్గువేల దు
ర్దానపులం గదల్చుకొని తా సమరం బొనరింప వచ్చి య
మ్మానవరాడ్ధనర్గళితమార్గణవర్గనిరర్గళాగ్నికీ
ఱానివహంబులన్ శలభలక్షణ మందెను మందదర్పుఁ డై.

184

ఉ. ఆ పగకై దశాన్యుఁడు దురాపగరిష్ఠబలాధికుండు మా
యావరుఁ దాటకేయుని సహాయునిగాఁ గొని రామునన్నిధిం
బావి తదీయభార్య నవవద్మనిభాననఁ గొంభు నేగ న
ప్పావీకి నడ్డ మై నిలిచి పక్షివిఘండు జటాయు వుగ్రతన్.

185

గీ. రణముఁ గావించి కీర్తి కారణము గాఁగ
నతనిచే నీర్లినంత మాయామృగంబుఁ
బంపి రాముఁడు సౌమిత్రినహితుఁ డగుచు
నాశ్రమముఁ జేరి భూసుత యందు లేమి.

186

క. చిత్తము చలించి కానం
దత్తరమున వెదకి వెదకి తమ్ముఁడుఁ దానున్
మత్తదశకంతబాణని
కృతాంసుని బక్షికులగరిష్ఠం గాంచెన్.

187

క. బంధురబలనంబంధుఁ గ
బంధుని ఖండించి యతఁడు భానుజుతో సం
బంధ మొనరింపు మనిన న
మంతరగతి ఋశ్యమూకమహాధరమునకున్.

188

సీ. చని హనుమంతు వాక్పాతుర్యధీమంతుఁ
గాంచి తత్కృత మైనఘటనచేత
ననలసాక్షికముగా నాలింగితాంగుఁ డై
మూర్తాండసూనుతో మైత్రి సలిపి

వాలి దోర్బలకాలి లీలచేఁ దెగటార్చి
కపిలోకరాజ్య మాఘనన కిచ్చి
సర్వపిక్కులకును శాఖామృగేంద్రుల
ననువ శౌర్యసహాయుఁ డాంజనేయుఁ

దంబునిధి దాఁటి లంకాపురంబుఁ జొచ్చి
వెదకి సీతను బొడగాంచి విభునిసేమ
మెఱుంగ వచియించి యానవా లిచ్చి వనముఁ
బెఱికి దానపులను జంపి మఱియు నంత.

189

క. రావణసేనానాథుల
నేపురఁ దన్మంత్రిసుతుల నేడ్వర ఘనబా
హావీర్యదక్షు నక్షు ర
జావని హింసించి మించి యంతటిమీదన్.

190

గీ. అమరనాయకజేత బ్రహ్మస్త్ర మేసి
పట్టుకొని పోవ దశకంఠపాలి కరిగి
వానిఁ దృణముగఁ బల్కి యవార్జమహిమ
లంక గాలించి మరలి నిశ్శంకుఁ డగుచు.

191

గీ. వచ్చి రఘువల్లభునకు నవ్వార్తఁ దెలువ
నతఁడు సుగ్రీవసేనాసహాయుఁ డగుచు
నంబునిధిఁ జొచ్చి సేతుబంధం బొనర్చి
మించి లంకాపురము నిరోధించి యంత.

192

ఉ. రావణకుంభకర్ణసురరాజవిజేతలఁ దత్సహాయదై
త్యావళి నాజిలోనఁ దెగటార్చి నిర్మలధర్మసీతచ
ర్యావినుతున్, విభీషణుని రాజ్యసమేతునిఁ జేసి వచ్చె నా
భూవిభుఁ డప్రహర్యమునఁ బుష్పకయానముచే నయోధ్యకున్.

193

గీ. అంత భరతాషిసోదరుల్ నంతస్థిల్ల
రాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డై రామవిభుఁడు

జనకరాజన్యకన్యకానహితుఁ డగుచు
బహునహస్రాబ్ధములు మహిభాగ మేలె.

194

ఆ.వె. అనుడు నూతుమాట కనుమోద మందుచు
నాదరించి శౌనకాదిమునులు
ఘవనభర్తయవలియవతారములకథఁ
దెలియ నానతియ వలయు ననిన.

195

శా. భాషాధీశమరుద్గురుప్రముఖవిభాజన్మసీషాబలా
సీషజ్ఞాననిజన్వరూప! దివిజాధీశాఽయోషావ్రత
ప్రేషాపాదనబుద్ధవేష! దివిషద్బింబాధరాగర్వహృ
ద్ధోషస్త్రీవదనామృతానుభవనంతోషాబ్ధిఖేలాపరా!

196

క. వత్సానురతనుభేద! మ
హత్సారనభవ! భవాపహరణా! కరుణా
వత్సారహృదయ కౌస్తుభ
వత్సా! ఉపువారగిరివవత్సారభుజా!

197

సగ్విణి.

పుల్లవంకేరుహప్రోల్లసన్నేత్రభూ
వల్లభాకార! దుర్వారదేవాఽహృ
దృల్లదూరీకృతాపారభక్తప్రజా
వల్లభా! వల్లపీవల్లవాగ్రేనరా!

198

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృష్ణప్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూఁపంశ్యవర్మ
ధనంజయగోత్రపవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర నకలకవిగణగేయ
బాపక్షమాపాలనామధేయప్రణీతం బైనమూర్తిత్రయోపా
ఖ్యానమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజదాస్యసు
ధారనధారానుతర్పితప్రజయోషా
వారవిలోచనమత్తవ
కోరా! శ్రీదార! నందగోపకుమారా!

1

వ. అవధరింపుము.

2

బలరామకృష్ణావతారవర్ణనము

గీ. అనఘు లగుశౌనకాదినన్మనులతోడ
సూతుఁ డిట్లను సధికవిసీతుఁ డగుచు
శౌరిబలరామకృష్ణావతారములను
వెలయుచరితంబు చెప్పెద వినుఁడు మీరు.

3

చ. యదు వసురాజనందనునియన్వయ మన్మలశాంబురాశిలో
సుదయముఁ జెందె శీతకరుణతో యన నర్వకశానమగ్రుఁ డై
మదవదరాతిగర్వపరిమార్జకుఁ డూర్జితభోగనిర్జిత
త్రిదశకులేశ్వరుండు వసుదేవుఁడు నఖిలు సంతసిల్లఁగన్.

4

ఉ. సూన్యత్రవాక్రప్తపీఠుఁడు యశోరతుఁ డార్జునానువర్తి వి
జ్ఞానవిశారదుం డఖిలసమ్మతచర్యుఁడు శ్రీమనోహర
ధ్యానవరాయణుండు సమదర్శనుఁ డాశ్రితపోషి బ్రాహ్మణా
ధీనఘనుం డతండు విసులింపఁగ రాజకులైకమాత్రుఁడే?

5

గీ. అట్టివసుదేవుఁ డుగ్రసేనాఖ్యుఁ డైన
రాజవరుకన్యఁ బరిపూర్ణరాజవదన

దేవకిదేవి ధారుణీదేవగదిత

ధర్మమార్గంబుచేత నుద్వాహ మయ్యె.

6

గీ. ఉగ్రసేనుండు కన్యకు సుచితము లగు
నరణము లొనంగి ప్రియునింబి కనివినవుడు
తత్కుమారుండు కంసుఁ డుద్ధతబలాతి
రేకసంజాతగర్వదుర్వివచనవృత్తి.

7

క. మఱిదిం జెలియలి వేడుక
నరదముపై నుంచి వినయి యై వగ్గంబుల్
కరమున వహించి మెల్లన
హరులన్ నడపించుచున్నయానమయమునన్.

8

గీ. కంసుగుండియ రు ల్లని కలఁత నొంద
దేవకిదేవిహృదయంబు ది గ్గనంగ
యదుకులోత్తముఁ డాశ్చర్య మంచి చూడ
నొక్కవాక్యంబు వినువీధి నుద్భవించె.

9

మత్తకోకిలి.

వచ్చు మేలును గీడు మానవవర్గముల్ గన లేరు తా
నచ్చవుంబ్రమదంబుచేత నిజానుజన్మకు నాపుఁ డై
వచ్చి కంసుఁడు తేరు తోలెడు నాతియష్టమగర్భ మీ
కుచ్చితుం దెగటార్చు మీద నకుంఠన త్తము మీఱఁగన్.

10

ప. అప్పు డప్పలుకుల కులికిపడి కంసుఁడు భయక్రోధావేశశరీరుం డగుచు
నుగ్రం జైన మండలాగ్రంబుఁ బెరికి చెలియలి నటుకుదు నని డాయం
బడిన.

11

సీ. శీతాంశురోధకోత్సేధవైదుంతుదు
చ్చాయ నా వేడి యాస్థమున జాళి

శ్మేనపాతవిభీతతీనజీవంజీవ

యుగము నాఁ గనుదోయి బెగడు నొంద
జాతయుంఝావాతధూతవల్లికరీతి
మేను విక్కిలి వేపమానతఁ గనఁ
గల్గోలవఁపుట్టణోల్లోలతరచక్ర
ములరీతిఁ గఁచకుంభములు వడంక

నిర్దయాభీలశార్దూలనికటచటుల
తరకురంగియ పోలె నాతలిరుఁబోడి
చలన మంద నమందవాత్సల్యశాలి
యగుచు వనుదేవుఁ డవ్వేశ నతని డాసి.

12

పంచచామరము.

వికోచచండమండలాగ్రవేగచాలనక్రియా
విక్రీణకాంతిధాగధగ్యవిభ్రమోపగూహిత
ప్రకాశకంకణోపనద్ధరత్నజాత మైన త
త్రప్రకోష్ఠముం గ్రహించి వల్కె భవ్యనీతియుక్తిచేన్.

13

క. బావా! మహానుభావా!

యీవాఁజనేత్రమీద నేటికిఁ గోపం
బావిర్భావముఁ జెందెను
నావచనము వినుము నీవు న్యాయము మీఱన్.

14

క. మగవారల కెం దైనను

బగవా రెవ రైన నలుక వచంపఁ దగున్
మగవయెడ నలుక నేయుట
తెగఁ జూచుట పౌరుషంబుతెఱఁగే తలఁపన్.

15

బయ లాడినమాటలకై

భయ మంది మృగాక్షిఁ జంపఁ బాడియె నీకున్?

దయ లేనివాని కెందుం

జయ మగునే? కంన విపులశౌర్యచిరంసా!

16

గీ. మేలు కీడును నిజకర్మమే యొసంగ
నొరునిచే వచ్చు నంచుఁ బామరుఁడు వల్కు-
నెవ్వనికి నెద్ది ప్రాప్తవ్య మెంచి చూడ
దానిఁ దప్పింప వశ మౌనె ధాత కైన.

17

గీ. తనదునుఖదుఃఖములకును దాన ప్రాప
కుండు గాని తలంప నన్యుండు గాఁడు
దుఃతములు సేయువాఁ డాత్మదూషకుండు
పుణ్య మొనరించువాఁ డాత్మపొషకుండు.

18

క. అది గావున నీ భామిని
యుదరోచితసుతునిచేత నొదవును మృతి యం
చు దయారాహిత్యముచే
సుదర్శిన్ వధియింప రాదు సుమ్ము మహాత్మా!

19

గీ. చిగురుఁబోడి బాల చెల్లెలు ముద్దరాల్
క్రొత్తపెండ్లికూతురు రుత్రమాంగ
దీనిమీఁద నింత తెగువఁ గావింపఁగఁ
గరము లాడె నెట్లు కరుణ లేక.

20

వ. ఆని యథోచితం బగునీతివాక్యంబు లాడిన నతండు వినక సక్రొమం దై
యున్న వసుదేవుం డి ట్లనియె.

21

క. ఏటికి వయ మందెదద వీ
బోటికి జనియించినట్టివుత్త్రకులను మో
మాటవడ కిత్తు నీ కి
మ్మాట యథార్థంబు నమ్ముమా యన్నంతన్.

22

క. అవ్వాక్కమునకుఁ గంసుఁడు
నివ్వెఱవడి నంతనిల్లి నీరజముఖివై
మవ్వపుఁగ్రృహఁ గావించిన
నవ్వసుదేవుండు నిజగృహంబున కరిగెన్. 23

గీ. అంతఁ గొంతకాల మరిగిన దేవకీ
తరుణి సుతునిఁ గనఁగఁ దనదువలుకు
తప్పకుండఁ గంసధరణీశ్వరున కిచ్చె
శిశువుఁ దెచ్చి శూరసేనసుతుఁడు. 24

క. దానికిఁ గంసుఁడు మదిలో
నానందము నొంది తావకాష్టమసుతుచేఁ
గొని మృతి లేదు నా కీ
సూనునిఁ గొని పొ మ్మటన్న సుస్మితముఖుఁ డై. 25

క. ఆనకదుంధుభి వచ్చిన
మానిని యేచేట నొకకుమారునిఁ గా న
త్సానుల నాబ్దురఁ గసియెన్
భానుప్రతిమానతనువిభాశోభితులన్. 26

ఉ. నారదుఁ దొక్కనాఁడు జననాథునిఁ గంసునిఁ జేరి దేవతా
వైరివి నీవు నీకొఱకు పారిజనేత్రుఁడు దేవకీసుతుం
డై రహిఁ జెందెడున్ నకలయాదవనందముఖాభిలప్రజా
భీరులు దేవతాంశములఁ బేర్చినవారలు సత్య మారయన్. 27

గీ. అనిన భయ మంది దేవకి గనినయట్టి
సుతులఁ గంసుఁడు దోడ్తొన హతులఁ జేసి
చెల్లెలి మఱింది బద్ధులఁ జేసి నకల
యూదవుల కెల్లి నలజడి యాఛరించె, 28

యోగమాయజననము

- గీ. అంత శేషాఖ్య విలసిల్లునచ్యుతుకళ
కంసుచెలియలిసప్తమగర్భ మగుచు
నమరుచుండంగ హరిశాసనమున వచ్చి
యోగిజనతామనోమేయ యోగమాయ. 29
- గీ. దేవకీగర్భగత మైనదేవదేవు
నవ్యతేజంబు గొనుచు నంద్రవజమునఁ
దేజరిల్లెడుఁరోహిణీదేవియుదర
గోళమున నుంచి చనియె నకుంతలీల. 30
- క. శేషకళాధ్యుం డయ్యువి
శేషకళాశాలి యగుచుఁ జె న్నగునుతు న
య్యోహాలలామ కనియెన్
భాషాఫీశాదిసురలు ప్రమదము నొందన్. 31
- వ. అంత నిక్కడ. 32
- గీ. దానవోద్భవజాతవిదారణంబు
నలువఁగ మహాపునర్భవసాధనప్ర
శస్తి మీతెడుహరి ప్రవేశంబు నేసెఁ
గడఁకతో దేవకీగర్భగహ్వరంబు. 33
- గీ. ఉదరగోళమునందు నఘ్నదయ మందు
నామహితమూర్తి నద్ధర్మభీమవిజయ
పాటపముఁ గాంచఁ గలఘనుఁ డౌట నేమొ
యజ్ఞముఖి పాండుతన్వంగి యై చెలంగె. 34
- గీ. విష్ణుపద వైనగర్భము వృద్ధి నొంద
విష్ణుపదతుల్య మగుకౌను వృద్ధిఁ గాంచె

గరిమచే మున్ను తనుఁ గ్రిందువఱచినట్టి
కుచముఖంబుల నల్లినైల్మగుణముఁ జెంద.

35

గీ. తరుణీకుచములు నవవయోధరము లగుచు
మెఱుఁగు నైల్మంబును వహించి మెఱయుచుండ
దనుజవరులకు వింగుల దుర్దినము లయ్యె
భాసురములై నతద్గర్భవానరములు.

36

గీ. అంత గర్భస్థుఁ డై నమురాసురారి
నఖిలదేవగణంబులు నభినుతించి
దేవకిదేవి నడ్డేవదేవుఁ డుదయ
మందఁ గలవార్త యెఱిఁగించి వార్ష మమర.

37

వ. చని యనంతరంబున.

38

శ్రీకృష్ణజననము

క. ఆతతపథగ్రహైక్యన
మేత మగునభోసితాష్టమీశిశయందున్
జాతుం డయ్యెను శ్రునివా
గ్జాతనుతుం డమృతగోక్షిజతరమునందున్.

39

సీ. శంఖచక్రగదావిసాధనంబుల మించి
కనుపట్టుభుజచతుష్కంబుతోడ
నీలాంబుదచ్ఛాయ నెఱుపునెమ్మేనిపై
రహిఁ జెందువీతాంబరంబుతోడఁ
జారుదోరంతరస్థలి కలంకార మై
లేజిరిల్లెడురమాదేవితోడ
బాలమూర్తాండబింబవిడంబనం బైన
కౌస్తుభగై ౧వేయకంబుతోడఁ

గాంచనకిరీటకంకణాంగదమనోజ్ఞ
వలయనూపురహారమేఖలలతోడ
సుదయ మందినయింపిరాహృదయభర్తఁ
జూచి వసుదేవుఁ డానందసుఖము నొందె.

40

ఆ.వె. పులకితాంగుఁ డగుచుఁ బురుషోత్తమునిఁ జాల
సంస్తుతించి యతనిశాసనమున
నువచిక్వత్య మెల్ల నుల్లంబున గ్రహించి
నియత మైనకంసుభయము విడిచి.

41

ఉ. నవ్విసుతప్రభావు ధృతశైశవు నాహరిఁ దోడుకొంచుగు
ల్పద్వయసాంబువూర యగభానుకుమారిక నిస్తరించి యా
విద్వదుపాస్మ్యుఁ డైనయదువీరుఁడు చేరెఁ బరాక్రమప్రభా
వవ్విబుధోత్తమానుగతవల్లవవేషము నందఘోషమున్.

42

గీ. చేరి నందగోపనాతల్యమునందుఁ
జిన్నికొమరు నునిచి యన్నతాంగి
కన్యఁ దోడుకొనుచు ఘనరయంబున వచ్చి
మధురఁ జొచ్చి యాత్మమంపిరమున.

43

చ. ఒనరఁగ నొగ్రసేనికడ నుంచినఁ గన్నియ యంత నావు ర
న్నను భటవర్గముల్ తెలిపినన్ విని కంసుఁడు వచ్చి తత్తరం
బున దయ లేక యాశిశువుఁ బుచ్చి శిలోపఠినీమ నెత్తి వై
ఁచిన నది పాటు నొంద కెగసెఁ దివి కాచిమశక్తి గావునన్.

44

ఆ.వె. గగనమార్గమునకు నెగసి పోవుచు యోగ
శక్తి యిట్లు పల్కె శంక లేక
యోరి! నిన్ను నంత మొందింపఁ గలఘనుఁ
డొకఁడు వృద్ధిఁ బొందుచున్నవాఁడు.

45

వ. అని పల్కి యోగమాయ యంతర్హితం బైన నక్కంసుండు మిక్కిలి
భయాశ్చర్య(ర)సంబులు ఘండి బెసంగొన దేవకివసుదేవుల రావించి

మ్రొక్కి యక్కారాగరనిరవేశంబు మాన్పి యధావూర్వసుఖనివృత్తి నుండ
నియమించి యోగమాయాదేవిపలుకులు దలంచి చాంచల్యంబు నొందు
చిత్తంబున నిజాప్తమంత్రివర్గంబు రావించి తదనుమతంబున సాధువివక్షన
హింసాపరాయణుం డై యుండఁనంత.

46

క. నందుఁడు యశోద యనుతన
సుందరి సుతుఁ గనినవార్త శ్రుతిసుఖదము గాఁ
గం దనియక విని పరమా
నందాంభోరాశిఁ దేలె నవ్యోత్సవుఁడై.

47

శా. గోదానంబులు పెక్కు చేసె విహితాగోదానవప్రవాతని
రేబోదోద్యోగము సేయుపుత్తునకు నల్పెన్ జాతకర్మంబు దా
భూదేవప్రవరాననోదితమహాపుణ్యాహక్పూర్వక
శ్రీదాసాదమనఃప్రమోదరచితాశీర్వాదయు క్తంబుగన్.

48

వ. మణియు యథోచితనమయంబున.

49

గీ. నామకరణంబు సేయుచు నందగోపుఁ
డతని కొనఁచెఁ గృష్ణనమాఖ్య మిగులఁ
బగతనంబునఁ దద్ధానపరత నున్న
యట్టికంసాదిఁపులకు నదియ కలుగ.

50

పూతనానంహరణము

గీ. అంత నొకనాఁడు పూతన యనునిశాటి
కంసువంపున విషరసకలితము లగు
పాలు కుచముల నమర నబ్బాలు డాసి
ప్రాణవనంబు లాతనిపాలు చేసె.

51

శకటాసురభంజనము

క. శకటాకృతి వహించిన
వికటామరవైరి యొకఁడు వెన్నుఁడు తన్నన్

వికలాంగుం డై వడియెం

బ్రకటాశ్చర్యమున గోపభామలు చూడన్.

52

క. సుడిగాలిరీతి నొకదను

జుడు దను నెత్తికొని పోవ స్రుక్కక కృష్ణం

ఊడువీధి నుండి ధరణిం

బడప్రేసి తదీయదేహబంధము మాన్పెన్.

53

వ. ఈకొమరున నక్కొమరుండు బాల్యంబునఁ బెక్కురక్కనుల సుక్కడఁ
గించుచు శ్రీరామనామాంకితుం డైనరోహిణీకుమారుండుం దానును గవ
గూడి యాడుచు నభివృద్ధిఁ బొంది రంత.

54

శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు

సీ. ఒకచోట నవసీతనికరంబు భుజియించుఁ

బ్రాధిచే నొకచోటఁ బాలు ద్రావు

దధిభాండ మొకచోట దళితంబుఁ గావించు

మీఁగడ తొకచోట మెక్కుచుండు

దొంతు తొక్కొకచోట దొర్లించి పరికించు

నొకచోట మెట్లపై నుట్ల కెక్కు

మణియు నొక్కొకచోట మౌగ్ధ్యంబుఁ గావించు

నొకచోట మాయావియోజఁ దిరుగు

నొదుగు నొకచోటఁ గిక్కురించు నొక్కచోటఁ

జిక్కు నొకచోటఁ బర్విడు నొక్కచోటఁ

బెక్కుముచ్చట లాడు మఱొక్కచోట

వల్లవార్భకమౌళి వ్రేవల్లెయందు.

55

క. ఈగతిచేత ననేకము

లాగదములు సేయుచున్ మహాత్ముడు తిరిగెన్

యోగిజనమానసాంత

ర్భాగచరుం డొక్కగొల్లవల్లియందున్.

56

మ. ఒకనాఁ డాసుతుఁ జేరి తల్లి యకటా! యోయన్న! నీ వేం మృ
త్తిక భక్షించెద వన్న లే దని సుయుక్తిన్ పత్తగోళంబునన్
వికచాబ్జాన్మకుఁ జూప నాపె గనియెన్ విష్ణ్వీశవాణీనతీ
శకులాగార్థిముఖాన్వితం బగుప్రపంచంబమ్మహాన్యంబునన్.

57

మ. కని యీతండు జగద్గురుం డయినయాకంజాతుఁ డౌ నంచు నం
త నిజాత్మన్ నతి నిశ్చయించియును దన్మాయావిమూఢాత్మ యై
తనయుం డంచు మదిం దలంచె భ్రమితలైలోక్కుఁ డౌనమ్మహా
త్మునకున్ జిత్రమె? వల్లవాంగనకు సమ్మోహంబుఁ గావింపఁగన్.

58

యమశార్దూనభంజనము

సీ. దధిభాండ మొకనాఁడు దళితంబుఁ గావింపఁ
గోపించి మివుల నగ్రోపవనిత
యాత్మజుఁ దవిలి మహాయానమునఁ బట్టి
గట్టిగాఁ బెనుజోబఁ గట్టి వైవ
నవి యీడ్చుకొని యమశార్దూనసాలమ
ధ్యమున నద్దము చూప నవియుఁ బెకలి
తమపూర్వజన్మకథాసూచనము చేసి
గుహ్యకాకృతులు గైకొనుచు నరిగె

నిట్టిమహిమంబు లేమియు నెఱుంగ లేక
భయదవికృతు లటంచు ప్రేవల్లెజనులు
దలంచి యక్కడ విడిచి బృందావనం
కరిగి రందలు సుత్యాహభరితు లగుఁ

క. బృందారకేంద్రపంచ్యుడు
బృందావనిగోపతనయబృందసహితుఁ

పొందుగఁ జరించె మచ్చిక
కందువలన్ వత్సపాలకత్వము మీఱన్.

60

వత్సాసురభంజనము

లయగ్రాహి.

అత్తఱిని గునుఁ డనివృత్తభయఁ దై హరినిమిత్తముగ నన్న
నొకమత్తదనుజుం డా
యత్తుఁ డయ వత్సతనువృత్తి ధరియించి బలవత్తరుని సర్వభువ
నొత్తరుని డాయన్
జితమునఁ దాఁ దెలిసి తత్తరము మాని యిది క్రొత్త యగు వేగ
కడు సుత్తమ మటంచున్
హత్తి వడిఁ బట్టుకొని నెత్తివయి గ్రుద్దుడును గుత్తుక వగుల్చుచును
దత్తనువుఁ బాపెన్.

61

బకాసురవధ

మ. బకవేషం డగునొక్కదైత్యుఁడు నదర్పక్రోధుఁ దై నందబా
లకుని స్మింగిన నమ్మహండు నవలీలన్ దగ్ధకాకాశపూ
రక మౌదేహముఁ బెంచి వేగఁ జలితప్రాణానిలుం జేయ వాఁ
డకలంకోన్నతనిత్యమోక్షపదసౌఖ్యశ్రీ వహించెందగన్.

62

అఘాసురమర్దనము

పంచచామరము.

అఘాసురుండు ఘోరవన్నగాయతాంగధారి యై
జిహ్వాంసచేత వచ్చి శౌరఁ జేరి ప్రమింగఁ దత్ప్రచం
దఘోరకుక్షి పృథ్వి నొంది నాశ మొందఁ జేసె న
య్యఘాత్మకున్ నమస్తదివ్యు లద్భుతాత్ములై కనన్.

63

- క. త్రిజగత్పరిపాతుఁ డా
యజగరదానవునిఁ ద్రుంచి యంచితమతు లై
గజిబిజి యెఱుంగనివయ
న్యజనంబులు వెంట నడువఁ జని చని యంతన్. 64
- మ. కనియెన్ వల్లవవల్లభుండు విదళత్కంజాతజాతాంతరా
శనవోద్గీర్ణమరందపానమదలీలాతుందిలేందివిర
న్వననిన్సంశయవంచసాయకధనుర్జ్వాటంక్రియాకర్ణనా
జనితాశేషవియోగినేత్రయుగకాసారంబుఁ గాసారమున్. 65
- క. కని యేకనియతి ప్రమదముఁ
గని యాయాభీరకులశిఖామణి తనచెం
తన యున్నయొకవయస్యునిఁ
గనియెన్ ఘననాదమేదురాంచద్ధ్వనితో. 66
- గీ. బహువిధప్రసవపరాగభరిత యైన
యీసరోవారి పుష్పబాణాసనధరు
చిత్రితాస్త్రరణము నా విచిత్రలీల
వెలయుచున్నది కనుఁగొంటివే కుమార! 67
- గీ. మధువుఁ గ్రోలి యెఱుంగక మధుకరంబు
కర్ణికాకైతిమునఁ బ్రవేశ మందు
నట్టివలరాజహేమసింహాసనంబు
నందు వసియించినది కంటె యాదరమున. 68
- గీ. పద్మవనలక్ష్మితో రమాభర్త వచ్చి
క్రీడఁ గావించుచున్నాఁడు కేవలంబు
చక్రవనమాలికాబలంబు లిచటఁ
గదలకున్నవి చూచితే కౌతుకమున. 69
- ఉ. అర్యముఁ డెప్పు గ్రుంకు నని యౌవత మాత్మలఁ గోరుచుండఁగా
సూర్యున కింత వేగగతి చొప్పుడ నేల శస్త్రైరతుండు గాఁ

గార్భము లెన్న యంచు మదిఁ గొతుక మందెడుఁ జక్రవాకి యౌ
నార్ములు సర్వసత్వహిత మాచరణీయ మటంచుఁ బల్కురే?

70

ప. అని మతియు నాసరోవరంబుఁ గొనియాడుచు నాడుచుం దిరిగి యంతఁ
బూర్వానీతంబు లగుచర్మలు చిక్కంబులు విప్పి తీరసికతాప్రదేశంబుల
డించి తత్తద్రససౌష్ఠ్యంబు లన్యోన్యంబు నుతించుచు భుజియించుచున్న
యవసరంబున.

71

బ్రహ్మగర్వభంగము

క. చతురాస్యుఁడు హిమామాయా
చతురతఁ గన లేక భువనసర్గకళాసం
భృతగర్వభరాలనుఁ దై
యతనిన్ మోహింపఁ జేతు నని యుత్సుకుఁ దై .

72

ఉ. దూరము చన్నవత్సముల దొంగిలి యొక్కగుహంతరంబునన్
నేడువుతోడ దాచి చని నీరజనేత్రుఁడు తత్పథంబుదా
నారయుచున్నబాలకుల నందఱినిం గొని పోయెఁ గ్రమ్మఱు
జేరి యఘారి పద్మభవుచేష్టిత మంచుఁ దలంచి నెమ్మదిన్.

73

గీ. దరహసితచారువదనుఁ దై తానె వత్స
వత్సపాలాకృతులు దాల్చె వాసుదేవుఁ
డద్భుతచరిత్రుఁ దై యొక్కహయనంబు
చనినపిమ్మట నాపద్మసంభవుండు.

74

క. బృందావనభూస్థితికి న
మందరయంబునను వచ్చి మాయాచణు గో
విందు నిజవత్సవత్సవ
సందర్శనమేతుఁ గాంచెఁ జకితుం డగుచున్.

75

గీ. వచ్చె నెచ్చోట నుండియో వత్సవత్స
పాలకౌఘంబు దాన యుద్భవముఁ జెందె
నే నొసర్పనిసృష్టి యెం దైనఁ గలదె?
యనుచుఁ దలపోసి తలపోసి యజ్ఞనూరి.

76

సీ. ఋజుయుక్తి లేక ఋగ్యజుషాదివేదవా
క్యములు వృత్త్యస్తంబు గాఁ బరించు
నికటస్థితాచమనీయాంబుప్రాతంబు
గనక వే తొకచోటఁ గరము సాఁచు
హంసనంగత మైనయరదంబు చూచియు
యాన మేదిశ నున్న దనుచు నొడువు
ననుచరసిద్ధసాధ్యమరవ్రాతంబుఁ
గనుఁగొని తడఁబాటు గాఁగఁ బిలుచు

ధర్మవథ మంచు బ్రహ్మతత్త్వంబు నుడువు
బ్రహ్మతత్త్వం బనుచు ధర్మవథముఁ బలుకు
వేధ వెఱపింపఁ బోయి తా వెఱపుఁ గొన్న
పోలికను జాల విభ్రాంతబుద్ధి యగుచు

77

గీ. మఱియుఁ జూచిన నందఱు మఱికిరీట
కొస్తుభాంగదకేయూరకలిరు లగుచు
విష్ణురూపనమేతు లై వెలయుచున్న
వెఱఁగుపది ధాత సాష్టాంగవిసలిఁ జేసి.

78

వ. ముకుళితకరుం దై యి ట్లనియె.

79

సీ. జయ శుభాకార! సజ్జనసేవకాధార!
ధారాధరశ్యామలరశరీర!
జయ దేవదేవ! నిశ్చలకృపాస్వితభావ!
భావ్యకామేయశుంభత్రభావ!

జయ పూతనామ! యాచంతదైత్యవిరామ!

రామాజనమశోభిరామ! రామ!

జయ విశ్వరూప! నచ్చార్జునామకచాప!

చాపలాన్వితమనోజనదురాన!

జయ చిదానందరససుధామయవరస్త

రంగదోలావిలోలమరాశరాజి!

రాజసూర్యసమేతవిరాజమాన

లోచనాంభోజ! జనదురాలోకతేజ!

80

క. వందే కరుణాన్వితభా

వం దేవారాతిభయదవరశంభారా

వం దేవకీతనుప్రభ

వం దేవం త్వం మనోజ్ఞవనజదళాక్షా!

81

సీ. వనమాలినే నతావనదయాశాలినే

దానవోన్మూలినే తే నమోఽస్తు

ఖగసాదినే భక్తకలుషవిచ్ఛేదినే

త్రిగుణవినోదినే తే నమోఽస్తు

వ్రజచారితే సురవ్రజసౌఖ్యకారితే

ధృతభయదారితే తే నమోఽస్తు

దరహాసినే మునీశ్వరమనోవాసినే

దీవ్యద్విలాసినే తే నమోఽస్తు

త్రిభువనామేయమాయినే తే నమోఽస్తు

దీప్తఘటగేంద్రకాయినే తే నమోఽస్తు

దీనరక్షానురాగితే తే నమోఽస్తు

శ్రీనిరంతరయోగినే తే నమోఽస్తు

82

సీ. శ్రీమనోనాథ! నీనామసంక్తిర్రస

మేనఃపయోధి కౌర్వానలంబు

దనుజారి! నీవదధ్యానయోగంబు భా
 సురము క్రికన్మకాశుల్కధనము
 కమలేశ! నీచరిత్రము పుణ్యభూరుహ
 వ్యూహవిలాసకృద్దోహదంబు
 తామరసాక్ష! నీదాన్యంబు సురపుర
 ద్వారకవాటవిదారణంబు

తావకీనమహాత్మ్య మంతయును దెలిసి
 వర్జనము సేయ నే నేర వాసుదేవ!
 దేవతాసార్వభౌమ! భూదేవలోక
 మానసాంభోజభృంగాయమానచరణ!

83

క. నీమహిమ యెఱుంగ నేరక
 శ్రీమహిశానాథ! తప్పు చేసితిఁ గరుణా
 సామగ్రి నన్నుఁ బ్రోవుము
 పామరుడను బ్రహ్మరాజ్యపదగర్వితుఁడన్.

84

గీ. అని నుతించి గుహానిహితార్చకులను
 వత్సములఁ దెల్చి యర్చింప వనజభవుని
 యందుఁ గృపఁ జేసి విపులమాయాశ్రయుండు
 ప్రాకృతాభీరవేషి యై పరఁగుచుండె.

85

వ. మఱియును.

86

కాళియమర్దనము

మ. యమునామధ్యమునందుఁ గాలియ సమాఖ్యం బైననాగంబు ని
 త్యము కాంతాయుత మై వసించుకతనన్ దద్వారి యగ్రాహ్యభా
 వముచే నుండ నఘరిపిరరసదుర్వారాకృతిన్ వానిశీ
 ర్షములన్ నాట్లము చేసి వెళ్ళ నడచెం బ్రాణంబు రక్షించుచున్.

87

దవానలముఁ ద్రావి నందాదుల రక్షించుట

శా. నందుం దావిగ వల్లపుల్ వనములోనన్ రాత్రి నిద్రింప సా
మందజ్జ్వాలదవానలం బొకటి శుంభలీలచే జుట్ట నా
క్రందధ్వానము చేయువారలభయగ్గాసిన్ నివారించి గో
విందుం డవ్వనవహ్ని యంతయును ద్రావెన్ లోకచిత్రంబుగన్. 88

ఆ.వె. హాలహలముఁ ద్రావి యఖిలలోకంబుల
లీలఁ దొల్లి గాచె శూలపాణి
దావపావకంబుఁ ద్రావె మురారాతి
యతని కతఁడె సాటి యగుఁ దలవ. 89

వ. ఇ ట్లరిమానుషంబు లగుపరాక్రమంబులు చక్రధరుండు నల్పుచు నకలలో
కాశ్చర్యకరుం దై విహించుచుండ నొక్కనాఁడు. 90

ప్రలంబాసురవధము

సీ. బలరామకృష్ణులు ప్రభువులగలి నుండ
వల్లవసుతు లెల్ల వారిఁ గొల్చు
వార మంచును రెండుబారు లై విహరింప
నలిబలాధ్ముండు ప్రలంబాసురుండు
వారలలోన నాభీరకుమారవే
షమున వర్తించుచు నమితబాహు
సత్వాధ్ముఁ దై నట్టిసంకర్షణుని మోద
దొరకొన్న నాదైత్యుడొంగతనముఁ

గని యతండు ముష్టిపూతంబుచే వానిఁ
జివివి దివిజలోకవదవి కనిపె
నకలదేవవరులు సంతోషభరితు లై
కుసుమ వినరవృష్టిఁ గురిసి రంత.

సీ. చాతకద్విజచిరాచరతనిశ్చలవిపా
 సోమతోద్భావనాసాధనంబు
 నిరుపమానోత్కంఠనీలకంఠోగ్రకే
 కాశబ్ధవిద్యోవదేశకంబు
 కలఁజోత్సుకక్షమాలలనశాసనచల
 త్రైన్యకోద్యోగసంస్తంభనంబు
 తపమహాతపసంభృతగ్ధానినామగ
 దాసంగదళనవివృషధంబు

పంచతగుణాకృతక్షేత్రభాగభావి
 సైనికవ్రాతమానసాశాలతావి
 కానకృద్దోహదంబు నై కాన నయ్యై
 నద్భుతం బై నయంబుధరాగమంబు.

92

క. ధరణీగతోష్ఠహరిణం
 బురువారిదనమయమృగయుఁ డుగ్రతఁ దవులన్
 విరహాశ్రీపుంసమనో
 గిరిగహ్వరముల వసించెఁ గేవలభీతిన్.

93

ఉ. అత్రణి నుత్తమప్రమద మబ్బుగఁ జేసె జనాశి కెంతయున్
 నృత్తసరోజినీవిహృతివిస్మృతికారిమరండపారణో
 నృత్తమిళిందబృందచలమంజురజస్సృతి హేతుమంజరీ
 నృత్తలనక్కదంబకవసీకధునీకమనీయవారముల్.

94

గీ. నమయ మనునాట్యకారకజనఁడు మేఘ
 యవనికాంతర్థిఁ జవలామృగాక్షిలాన్య
 మునకు ననురూపముగ నొనర్చినమృదంగ
 శబ్దములరీతి గర్జితస్థనము లొప్పె.

95

గీ. నియతమర్మాద దిగనాడి ప్రేయసిఁ గవయ
నరుగునున్నతగుణ లై నతరుణులగతి
చక్రయుగళాస్వితంబు లై సకలనదులు
దరులు లంఘించి కూడె సాగరములందు. 96

చ. సమయవణిగ్వరుం డధికచాతురి మీభ వియోగు లెల్ల ధై
ర్యము వెల గాఁగ పీఠిఁ గొనుఁ డంచు దలంచి వలాశవర్ణచే
లమువలుఁ బద్మరాగశకలవ్రతతుల్ వచరించె నా నవో
ద్గమయవసాంకభూములను గన్పడియెం బ్రకటేంద్రగోపముల్. 97

మత్తకోకిలి.

ఆనమయంబున నంబుజలోచనుఁ డర్జునపూరసమగ్రము లై
భానిలుభూములు భవన్మనగోపరభాగములం బశుపాలకుఁ డై
వానిఁ జెలంగెడువల్లవనందనవర్గముతో నలిచత్సలుఁ డై
యాసురకోటి ఛయంబు వహింప సురావళితోషకుఁ డై తిరిగెన్. 98

క. శరదాగమంబు చనినన్
శరదాగమ మంత నయ్యె సమదమనోభూ
శరదాఽతకుండనకా
శరదాసముదాయహృదయజలజాతం బై. 99

సీ. కమలవనీగతగ్గాని వియోగికాం
తాహృదయారవిందములఁ జెందె
సలిలధారాపాతములు రణాంగణభీత
వలివధూలోచనస్థితి వహించె
యాధికార్జునవనీయైక్తవికాసంబు
విరళవారిదసముత్కరముఁ జెందె
భుజగభోజనకులంబులప్రమోదంబు మ
రాశజాలంబులపాఱు నుండె

శారదాగమచరిత మై జలదనమయ
మరుగఁ దద్గతధర్మంబు లన్నియు నిటు
చెదరి యొక్కొకచో నుండె గదనభీత
రాజపాంసనకుఁభటవర్గమ్మురీతి.

100

గీ. రాజు మివులఁ బ్రసన్నుఁ డై తేజర్చిల్లి
వాహినులు చాల నిర్మలత్వము వహించె
క్షితిని ధర్మంబు రాజానుగత మటంచు
నాద్యు లాడినమాట యథార్థ మరయ.

101

గీ. కుముదయుతవిమలావ మౌకౌలను క్రిందఁ
దారకాయుక్తనభము మీదను వెలయఁగ
దానిప్రతిబింబమో యిది దీని దదియొ
యన్ననంశయ ముత్పన్న మయ్యె నపుడు.

102

వ. అట్టిశరత్సమయంబున.

103

క. వసుల స్నేవుచుఁ గృష్ణుడు
రసికవధూమణుల కమృతరసకల్పముగా
ననమాస్త్రాకర్షణమం
త్రనమానం బైనవేణునాదము చేసెన్.

104

క. ఆనాదము విని వల్లవ
మానవతీమణులు మివుల మదనాతురతన్
నానాగృహకృత్యంబులు
మానసముల మఱచి కృష్ణమతనంఁయుతు లై

105

ఉ. ఎప్పుడు కందు నమ్మ తరలేక్షణ! కృష్ణముఖారవిందమే
నెప్పుడు విందు నమ్మ తరుణీ! హరిమంజుల భాషణంబు నా
కెప్పుడు గల్గు నమ్మ కమలేశునితోఁ జెలికార మంచుఁ దా
రప్పడఁతుల్ వరస్పరము నాడుచుఁ దచ్చరితంబుఁ బాడుచున్.

106

- క. మోక్షవాంఛచేత మునులు వరబ్రహ్మ
భావనాప్తి సుండుభాతి మెఱయ
సురతకాంక్షచేత నుదతు లాహరియందు
నిశ్చలముగ మనసు నిల్పి రంత. 107
- క. హేమంత మఖిల ఋతుగణ
సామంతము జాతశీతనంచరితమన
శ్యామాకుచదుర్గాశ్రిత
ధీమంతము మెఱసె నకలదిక్కులయందున్. 108
- కా. ఆమధ్యాహ్నవిలీనభాసుకిరణచ్ఛాయానకార్యోదకా
చామం బాయతయామరాత్రిక మహస్సంప్రాప్తకార్యంబతి
ప్రేమాలోకితవహ్నిలీల మహితాభీలాకృతిజ్యోత్స్నమా
హేమంతం బలరెన్ వియోగిజనతాహృద్భేదకృత్కుంత మై. 109
- వ. అట్టిసమయంబున. 110

గోపికావస్త్రావహరణము

- సీ. హరివరాయణ లై నయాభీరకాంతలు
నందనందనుఁ డాత్మనాథుఁడఁగను
వాంఛించి యందికావ్రతము సంకల్పించి
చలికి నోడక నుషస్సమయములను
దీర్ఘంబు లాడి త న్నర్థించువారల
చిత్తంబుఁ గని యదుశేఖరుండు
నమ్మిరి వారితో నర్మవాక్యము లాడి
ప్రీడ వావఁ దలంచి వేడు కలరఁ

దాను గోపాలకులఁ గూడి తత్సమీప
వనమునకుఁ జని యొక్కచో వారి నెల్ల

నిలువ నియమించి చనియె నత్యలసచరస
మీర మైనకళిందజాతీరమునకు.

111

సుగంధి.

వంచనాప్రపీఱుఁ డైనవాసుదేవుఁ డంతటన్
బొంచి బొంచి భూజకుంజపుంజకోటి మాటు గా
వించుకొంచు డాని డాని వ్రేత లాడువాక్యముల్
వించు వాకికోర్కె వల్లవింపఁ జేయుబుద్ధిచేన్.

112

క. నలలితయమునాతటిసీ
పులిసంబున నిడినయట్టిపొలఁతులవస్త్రం
బులు హరియించెను గౌతూ
హలమునఁ దన్మాననములు హరియించుగతిన్.

113

క. ఆపటములు దొంగిలి యొక
నీపద్రుమ మెక్కి శౌరి నిల్చిన నంతం
గోపికలు కొంత సమయం
బేవలుకును జలుక కుండి రేచినలజ్జన్.

114

క. వెలువలఁ జలి మనములలో
వలరాజుం గలఁక నేయ వనితలు మిపులం
జలియించుచు బహువిధముల
జలజాక్షునిఁ బ్రార్థనంబు సలిపిన నంతన్.

115

గీ. ఆవధూటుల మర్మంబు లంటఁ బలికి
జలము వెడలించి లజ్జయు నన్నవజచి
యాత్మవాంఛిత మీడెరు ననుచుఁ దెలిపి
మగుడ వస్త్రంబు లిచ్చి యామాధవుండు.

116

క. మును నియమిన్ సంకల్పిం
చిన్ప్రవత మంతయును బూర్తి చేసి మనములం

దనుఁ గాని యితర మెఱుఁగని
చనఁజూపుకొక్కెఁ దీర్చువాఁ డై యుండెన్.

117

గీ. అంత నొకనాఁడు హరి వయస్యాన్వితముగ
ఘనవిహారక్షుఱుఁడనవంతుఁ డగుచు
భక్తివశ లై నభూసురభార్య లిడిన
యన్నము భుజించి వారల నాదరించి.

118

గోవర్ధనోద్ధరణము

గీ. నందుఁ డంతట నేటిట నగవిభేది
కొనఁగూర్చుజు యొనర్చ నుద్యోగి యైన
నది నివారించి గోవర్ధనాద్రి కొనఁగూ
మన్నహరిమాట విని యతం డట్ల సేయ.

119

ప. అది యెఱింగి యాఖండలుండు వ్రచండక్రోధుం డై నంద్రవజ్రంబుమీద
శిలావర్షంబుఁ గురియు మని బలాహకనమూహంబులకు ననుజ్ఞ యిచ్చి
నంత.

120

క. మాఘపునాజ్ఞన్ వచ్చి ఘ
నాఘనములు వాన గురినె నంద్రవజ్రగో
పొఘనమజపకభయదమ
హఘైర స్తనితపూర్ణహరిదంతముగన్.

121

క. ఆరాచకనచే నా
భీరులు భీరు లయి పాఱ బృందారకలో
కారాధ్యుం డగుయాదవ
వీరుఁడు వారలను జూచి వెఱవకుఁ డనుచున్.

122

గీ. నికటగోవర్ధనాద్రి యున్నిద్రసార
యురుఁ డతం డెత్తె గొడుగుఁ గా నొక్కవేల

గౌలన విహరించుచును పీలఁ గుంజరంబు
కరముచేఁ దమ్మిపూ నెత్తుకరణి మీఱ.

123

శా. గోత్రారాతియు నట్టివాన విపులక్రోధంబుగా నే డఱఱో
రాత్రంబుల్ గురియించి యాదవకుమారశ్రీకర్తై కాంగళ
చ్చత్రీభూతనగంబుక్రింద సుతగోజాయానమేతంబుగా
విత్రానంబున నున్న గోపగణమున్ పీషించి లజ్జాకుఁ డై.

124

గీ. వాన మానిచి నమ్రుఁ డై వచ్చి కృష్ణ
చరణపద్మంబులకు మ్రొక్కి సంస్తుతించి
యతనిదయఁ గాంచి చనియె సురాలయమున
కందలును దొంటికియ సౌఖ్య ముంచి రంత.

125

నందోద్ధరణము

క. నందుఁ డొకనాఁడు రవితన
యం దీర్థము లాడ నొక్కయనురుఁ డతని వే
గం దోడ్కొని యవ్వరుణుని
మందిరమున కరుగ యదుకుమారుం డంతన్.

126

క. యాదఃపతిగేహమున క
సాధమహాయోగభక్తిఁ జని యచ్చటఁ ద
త్సాదరపూజలు గొని ధా
త్రీదివిజులు మెచ్చ మగుడఁ దెచ్చెన్ నందున్.

127

గీ. తనవిచిత్రచక్రముల్ గని యితండు
పరమపూరుషుఁ డని చూచుబంధుజనులఁ
గాంచి యాత్మహ్రదంబున ముంచి వారి
కద్భుతం బైననిజలోక మతఁడు చూపె.

128

ప. తదనంతరంబ.

129

సీ. తపనకన్యాతపివిభుంజైకతపిని
 ర్మంజేదితోపదిగ్ధలులయందు
 భృంగీజలానంగనంగతరుచిరవి
 ప్రమలదాకుంజపుంజములయందు
 సరిప్రచ్ఛభారసన్నతశాఖవన్నాగ
 సహకారముఖతరుచ్ఛాయలందు
 గోపర్వనాతనుశ్రీవర్ధనకరసుం
 దరదరీమందిరాంతరములందు

మదనకోటిప్రకాశకమంజులన్వ
 రూపలావణ్యశాలి యై రుచిరలీలఁ
 జాల విహరించె గోపాలచక్రవర్తి
 తరుణవల్లవపల్లవాభరణఁ గూడి.

130

ప. అంత నొక్కనాఁడు.

131

మత్తకోకిల.

అందికావనియందు నందు మహాభుజంగము వట్టి కో
 పంబతో నలయించుచుండఁగఁ బాదపద్మముచేత న
 య్యంబుజాఘాదు తన్ని పూర్వభవాప్రశావము వావ నం
 దంటు దుజగ విష్మరూపముఁ దాల్చి యేగెను మింటకిన్.

132

ప. మఱియును.

133

శంఖచూడునివృత్తాంతము

డి. ప్రకాశుఁడు శంఖచూడుఁ దనుగుహ్యకుఁ డొక్కఁడు గోపకాంతలన్
 డోర్పుఁ డెరి యెత్తుకొని పోవఁగ నుగ్రవరాక్రమాఘ్న డై
 వారలహేళుఁడు నని వాని వధించి గ్రహించెఁ దచ్చిరో
 వారలస్వీర్ణహుఁడై భవనాయుత మైనరత్నమున్.

134

కేశి భంజనము

- ఉ. అంతట నాత్మవైరి యగుయాదవబాలుఁడు మంద సున్నలా
గంతయు నొగ్రనేని విని యత్నముచే బలయుక్తు వల్లపి
కాంతునిఁ బిల్చి గెల్చుటకుఁ గార్ముకయాగ మటంచు నొం దువ
క్రాంతము చేసి సర్వనగరంబు నలంకరణంబు సేయుచున్. 135
- వ. అక్రూరుం బిలిచి. 136
- గీ. మనధనుర్యాగ మీక్షింప మంద సున్న
రామకృష్ణులఁ బిలువ నుద్దామబలుల
సివు చను మని చెప్పి మాయావి యైన
కేశిదైత్యునిఁ బంపె నాకృష్ణకడకు. 137
- వ. ఇట్లు పంపిన. 138
- క. మందకు వచ్చినకేశి న
మందహయాకారుఁ దునిమి మాధవుఁడత్యా
నందము వహించె నమరీ
బృందములు పుష్పవృష్టి పెల్లుగఁ గురియన్. 139

శ్రీకృష్ణుఁడు మయాసురునిఁ జంపుట

- చ. జయమునఁ గృష్ణుఁ డాత్మజననంయుతుఁ డై తగఁ గ్రీడ సల్పఁగా
మయదనుజుండు వల్లవకుమారుల నెత్తుక పోయి డాఁచినన్
దయ యొకయింత లేక రణదక్షత వాని వధించిమేడిసి
భయము హరించె సర్వసురపంతులు నదృత మంది చూడఁగన్. 140

శ్రీకృష్ణుఁడు మధురఁ జేరుట.

- సీ. అంతఁ గంసాజ్ఞచే నక్రూరుఁ డంచిత
స్యందనారూఢుఁ డై మంద చేరె
హరి వచ్చి యాతని నాదరంబున నుప

గూహనం బొనరించి కుశలమడిగి
 యారాత్రి నిలిపి తదాననోదితము లౌ
 మాతులవాక్యముల్ మది గ్రహించి
 యతనితోఁ గూడ రథారూఢుఁ డై వేడ్క
 మధురకుఁ జనుచు నమ్మార్గమునను

యముననీటిలోన నాత్మీయరూప మా
 యాదవునకుఁ జూపి యాదరమున
 నందముఖ్యుగోపబృందనహాయుఁ డై
 యంబుజాఘఁ డవ్వరంబు సేరి.

141

వ. రామనమేతుం డై తదీయరాజమార్గంబునం జనియె నంత.

142

రజకునిఁ జంపుట

క. వననము లడిగిన నీయక
 మనలిన గర్వాంధు రజకు మర్దించుచు సా
 హసమనఁ బాయక దత్తో
 ల్లనీతపటాభరణజాలలక్షితనఁ డై.

143

కుబ్జావృత్తాంతము

శా. మాణాకాయఁడు తెచ్చి నవ్యసుమదామంబుల్ నమర్పించినన్
 ఓలం గైకొని కుబ్జ యొక్కతె జనాశీవర్జ్యనత్సారభ
 శ్రీల స్మితైడుగంధ మిచ్చిన ఘనప్రేమంబుచే బూని త
 ద్బాలారత్నముదేహవక్రపితతుల్ తప్పించి యాపిఁదటన్.

144

పంచచామరము.

ధనుస్సమేతశాల కేగి తన్మహాశరాననం
 బనూనశక్తిఁ బట్టి భంగ మందఁ జేసి యున్నయా
 యన్వర్ణతేజు లై నవారి నాలకించి కింసుఁడున్
 మనంబునన్ భయంబుఁ జెందె మందబుద్ధిసారుఁ డై.

145

శ్రీకృష్ణుడు కంసుని వధించుట

సీ. అంత నారాత్రి నిశ్చింతఁ డై వసియించి
మఱునాఁడు కంసునిమందిరమున
కరుగఁచుఁ ద్రతృతిహారధారుణి నున్న
కువలయాపీడాఖ్యకుంజరమును
భంజించి తత్పభాభవనంబునకుఁ జేరి
కమనీయరంగమధ్యమున నున్న
హరితోడఁ జాణూరుఁ డన్ముషికుఁడు వచ్చి
బలరాముతో మల్లపాటవంబు

నెఱవ మల్లర నిరువుర విఱుగఁ బొడిచి
రంతఁ గంసుఁడు హంకార మాచరింప
మంచభాగస్థుఁ డౌవానిమస్తకంబు
వట్టి నేలకు నీడిచి దిట్ట యగుచు.

146

క. కరికలభంబుం బట్టిన
హరిక్రియ విదళించి చంపె హఠహయముఖ్యుల్
విరులు గురియంగ హరిద
ర్పరయోద్రేవం (కాం?) బునిధిరిరంసుం గంసున్.

147

గీ. ఆవృ డధికపౌరయాదవాభీరాది
జనులు రామకృష్ణశార్మములకు
విస్మయప్రమోదవికసితవదను లై
ప్రణురిఁ జేసి రమితభక్తి మీఱ.

148

క. ఆవేశ నిజవిజయము
హవారానందసాగరాప్తావితన
ద్వాపు లగదేవకీవసు
దేవులఁ బిలిపించి కృష్ణదేవుం డంతన్.

149

క. మహిరాజ్యమునకు మాతా
మహు నభిషేకంబు నేసి మధురాపురవా
నహితజనబంధువరులన్
బహుమాన మొనర్చె మిపులఁ బ్రాజ్ఞుం డగుచున్. 150

క. నందాదు లై నవల్లవ
బృందంబుల నెల్లఁ బిలిచి ప్రేమాంచితసా
నందమృదుభాషణంబుల
మందకు మగుడంగ ననిపె మాధవుఁ దంతన్. 151

శ్రీకృష్ణుఁ డువసీతుఁడగుట

క. గర్గసుబోధితవైదిక
మార్గంబున భూమినురనమాజవిరచితా
శీర్షీయమానుఁ డగుచు న
నర్గళరుచితోఁ గృతోపనయనుం డయ్యెన్. 152

శ్రీకృష్ణుఁడు గురువుత్రుని బ్రదికించుట

ఉ. గోపవరేణ్యుఁ దంత బుధకోటులు మెచ్చ నవంతి సున్నసాం
దీపునియొద్ద విద్య లుపదేశముఁ గాంచి యుదీర్ణవాహినీ
గావసమగ్నుఁ డై చనినయాయనపుత్రునిఁ దెచ్చి యిచ్చె నా
గోపతిముఖ్యు లైనసురకుంజరు లెల్లఁ బ్రళంస సేయఁగన్ 153

గీ. ఉద్ధవుని మంద కనిపి కామోత్సుకలకు
గోపికల కెల్ల నాత్మీయకుశలవార్త
యెఱుక గావించి నేవించె హితులఁ గూడి
యతఁడు భక్తావనైకకార్యము వహించి. 154

మాగధుని పరాజయము

గీ. కమలనయనుఁ డిట్లు కంసు హింసించిన
నతనిభార్య లెల్ల నాత్మజనకుఁ

దై నమాగధునకు నవ్వార్త యెఱిగింప
వాడు విపులరోషవశత నొంది.

155

వ. అక్షోహిణీసేనానమన్వితం దై వచ్చి మధుర నిరోధించిన.

156

పంచచామరము.

ప్రలంబకంనవైరు లప్థ బాహళక్తి వానితోఁ
జలంబు మీటి పోఁపోరి సాహసోగ్ర మైనత
దృలంబు నెల్లఁ ద్రుంచి వానిఁ బ్రాణమాత్రశేషుఁ గాఁ
గలంచి పొ మ్మటన్నఁ బోయె గర్వహీనచిత్తుఁడై.

157

గీ. అటు వరాజితుఁ డైనజరాత్మజుండు
మానఁగా లేక పదియేడుమార్లు తిరుగ
నమర మొనరించి చలియించె శౌరి యెదుట
నిలువఁగా లేక ప్రాణముల్ నిలుపుకొనుచు.

158

కాలయవనుని వధించుట.

క. పదునెన్నిదవరణం బు
నృదుఁ డై యొనరింప వాడు మదిఁ దలఁచుతఱిన్
గదనం బొనర్చుటకు నై
యదుపీరునిపురికిఁ గాలయవనుఁడు వచ్చెన్.

159

క. వచ్చినయవనాధీశుని
మచ్చరమున రాఁ దలంచుమాగధు విని తా
నచ్చపునీపథంబున
నిచ్చం దలపోసి శౌరి యి ట్టను బలుతోన్.

160

గీ. యవనుఁ డిదె వచ్చె బహళసేనాన్వితఁ డయి
మాగధుఁడు రాఁగలం పింక మనకు నిచట
నిలిచి నమరంబు నేయుట నీతి గాదు
వారలకు భావికార్యంబు వేఱకలదు

161

ద్వారకాపురమును నిర్మించుట.

గీ. అనుచు నిశ్చయ మొనరించి యంబురాలి
దత్త మగునొక్కదుర్గమస్థలమునందు
విశ్వకర్మకృతం బయి వెలయుచున్న
ద్వారకాఖ్యాక మగురాజధానిఁ జేసె.

162

గీ. అచటిను లాత్మపురికన్న నల్ప మైన
యక్షనాయకువట్టణం బరసి చూచి
యనిశమును నలకాపురం బనుచుఁ బలుక
నమరె దానికి నలకాపురాహ్వానంబు.

163

చ. కింకధరాధరాశ్రయముఁ గైకొని మిక్కిలి నిక్క నేల? త
త్కంకధరాధరీకరణగర్వితహర్మ్యసమాశ్రయంబ నై
తనరెద నే నటంచు దివి దాలక వాదము సేయఁ బిల్చుఁ దా
ననిశము నప్పురంబు గగనాగ్రచంద్ధ్వజకై తవంబునన్.

164

సీ. శతకోటిదుర్జయసాధనోన్నతిఁ గాంచి
శుచిపదఖ్యాతవిస్ఫురణ మీఠి
సమవర్తినాయకత్వమునఁ బ్రౌఢి వహించి
వితతప్రభాసురస్థితిఁ జెలంగి
సర్వతోముఖరాజ్యసామగ్రి గనువట్టి
పావనావాసవైభవము గలిగి
యనుదినధనవాశ్రయం బొటఁ దనరాచి
యుగ్రభటశాంతియుక్తి మెఱసి

వృథివివై నొప్పునప్పుటభేదనంబు
బలధిదాదినమ స్తదిక్పాలనగర
విదితసారాంశములఁ గూర్చి విశ్వకర్మ
మించుచాతురి దీని నిర్మించె నేమొ.

165

చ. ఆగడతనీట హాటకకులాచలకూటతటంబునందు విం
తగఁ గనువట్టి తత్పురవతంసలసత్ప్రతిబింబమూర్తు లై
జగములయందు భోగవతి స్వర్గపురంబు ననంగఁ జాలఁ గీ
ర్తిగర్విం గాంచె గాక మఱి క్రిందను మీఁదఁ బురంబు లున్నవే? 166

చ. దినకరులేరు మీఱునముదీర్ఘపురధ్వజవం క్తినీడలం
దనిమిషదంపతుల్ పురసమగ్రతఁ జూచుచు నిచ్చ నచ్చటం
జననము లేమికిం గమలసంభవు మిక్కిలి నింద సేయ ర
య్యనిమిషనేత్రముల్ తమకు నబ్బఁగఁ జేసినమేల్ దలంచుచున్. 167

చ. అలవలయాచలం బవుల యామధురాంబుపయోధి దాని కీ
వల వలయాద్రియుం గన నవాతకౌతుకయుక్తి నుండె నే
వలను లభించెనో వివరివర్తనమం దిటు నిల్పి యుండె నాఁ
గలిగెఁ దదీయసాలవరిఘంబులు చాల విశాలవైఖరిన్. 168

సీ. ఐరావతస్ఫూర్తి కారూఢచవలత
పుండరీకము జడప్రోద్భవంబు
వామనొన్నత్యంబు వచియించు టన్మతంబు
రహిఁ దప్పచుండుఁ బ్రత్యహము కుముద
మంజునంబునకు నత్యంతమృదుత్వంబు
పుష్పదంతం బాజిఁ బొడుచు టరుదు
సంస్తువత్కుజనంబు సార్వభౌమప్రౌఢి
దృశ్యమాత్రము సుప్రవతీక మరచు

ననుచు హరిదంతదంతుల నపహసించు
సాంద్రతరచంద్రికాపూరసదృశవిశద
దంతయుగకాంతిసంతానదంభమునను
దత్పురావాసమత్తదంతావళములు.

169

సీ. మహనీయతరదేవమణినమేతము లఁట
యంచితశ్రీనిధు లౌట యరుదె

యూర్విశుక్తులచేత సుద్యోతలిము లఁట
 యరయ నదీనత్వ మందు టరుదె
 రమణీయధారావిరాజమానము లఁట
 ఘనతఁ బ్రకాశంబుఁ గాంచు టరుదె
 రోచమానావర్తరుచిరంబు లౌ నఁట
 వాహినీముఖ్యత వఱలు టరుదె

నిశితఖురపుటకుద్దాలనిర్దళితధ
 రాపరాగప్రకల్పితారాతినగర
 భూంభవనోత్తమప్రతిహారనవక
 వాటకము లై నతత్పురమోటకములు.

ఆ. కలితసుఖవిహారగంధర్వయోగముల్
 తెలియఁ దమకు మాకుఁ గల వటంచు
 నచటి హయము లమరయానముల హనింప
 నవి విమాననంజ్ఞ నందె జగతి.

ఉ. ఆనగరీవతంసమున నగ్రవరాక్రమసాహసక్రియా
 నూనవిహారవీరభటయూథమహోగ్రత చూచి కాదె పం
 చాననముల్ భయంబున మహాటవిలోఁ బడి నోరు మూయఁ గా
 గానక యుండె విన్మయవికారము చిత్తములన్ జనించినన్.

మ. అమృతాత్యంతకృతానుతోష లయి గుర్వాజ్ఞానుగావారు లై
 సుమనఃఖ్యాతినమేతు లై విపులతేజోమూర్తులై నిత్యయో
 గమహానందవిలాసు లై విబుధు లై కన్నట్టునాపట్టణో
 త్తమభూదేవత లెన్న దేవతల కాలిధ్యంబు చింతించినన్.

సీ. అన్యాయమున కాత్మ నలరుచు నుండియు
 నన్యాయ మూహింప నట్టివారు
 నీతివర్తనమహాఖ్యాతిఁ గాంచియును న
 నీతిపాలనవృత్తి నెఱవ్వువారు

నశ్వరాజితబలు లయ్య ననశ్వరా
జితబలోన్నతులచేఁ జెలఁగువారు
బహుతరవిషయానుభవశాలు లయ్యును
విషయజయానక్తి వెలయువారు

నిననుతు లమందభావులు ఘనులు నవన
దానకౌశలవంతు లై తనరుచున్న
యన్నగరరాజమండిరోదగ్రరాజ
తనయులచరిత్ర మధికచిత్రంబు గాదె.

174

గీ. అమరుఁ జిరకాల మాపురోత్తమమునందు
నాయతత్వతీయవర్ణార్థ మగుచు నుండి
వనజగేహ తదభ్యాసవశతఁ గాదె
యాయతత్వతీయవర్ణార్థ మయ్యె జగతి.

175

గీ. హలము వహియించి బలసమాఖ్యాకుఁ డగుచు
రాముఁ డెంతయు విలసిల్లి నేమి ఘనత
మేము ప్రబలసమాఖ్యచే మెఱసెద మని
యచటిశూద్రులు గర్వింతు రనుదినంబు.

176

వ. ఇ ట్లనన్యసామాన్యలక్ష్మీనమగ్రం బైనద్వారకాపురంబు నిష్మితంబు చేసి
నిజయోగబలంబున మధురాపురనిలయుల నందఱ నప్పరంబునం బ్రవే
శంబు చేయించి.

177

క. వెరవరి యగుహరి యొక్కఁడ
వెఱచినక్రియ యవనవిభుఁడు వెను దవులంగాఁ
బరుగెత్తి యొక్కగిడగ
హ్వరముఁ బ్రవేశించి యందు నాశ్చర్యముగాన్.

178

గీ. నిద్రితుం డైనముచికుందన్యవలిచేత
నతని హింసితుఁ గావించి యింత మరలి

మధుర కేతెంచి విక్రమమహిమ మీఱ
యవనసేనల నెల్లఁ జక్కఁడఁచి యంత.

179

వ. ఆవశిష్టానేకమణినువర్ణించినమేతంబుగ ద్వారకకుం జనువేళ ననేకాక్షోహిణీ
సహితుం డై జరాసంధుండు వచ్చి యరికిట్టినం దదీయహింసకు నిది
యదను గా దని నిశ్చయించి సకలద్రవ్యంబులు విడిచి చకితునితెఱం
గన బలరామసహితుం డై వాని వంచింది ప్రవర్షణశైలం బెక్కి చని
ద్వారకానగరంబున సుఖాసీనుం డయ్యె నయ్యవనరంబున.

180

రుక్మిణీ వరణయము

గీ. కుండినపురాధిపుఁడు భీష్మకుఁ డనంగ
ధరణిపుఁ డొకండు వెలయు నధార్మికునకుఁ
గమయంశంబుచే నొకకమలనయన
జనన మయ్యెను రుక్మిణీనంజ్ఞ గలిగి.

181

సీ. అమవనమఱునాఁటియమృతాంశుకళవోలె

బ్రత్యహం బభివృద్ధి వరధవిల్ల
నామనితొలివేళ లేమావిలతవోలె

బూటపూటకుఁ గ్రొత్తనీటు వెలయ
నవక మై కనుపట్టుపవడంపుమొలక నా
దినదినం బొకవింతతేజ మమర
శరదాచి నన లెత్తి వరఁగవమ్మినిమాడ్కి
ననుదినంబు వికాస మతిశయిల్ల

ననుపమం బైనజనకశుద్ధాంతమున క
పూర్వశృంగార మమర నప్పుప్పుబోడి
పురజనంబులనమ్మదాంకురముతోన
యంతకంతకు సభ్యుడయంబుఁ జెందె

182

క. మలిశాలివిద్యవై ఖరి
నలివితరణకీర్తికరణి నతులితభాగ్యో

న్మతజనునిలక్ష్మికై వడిఁ

బ్రతిదినమును వృద్ధిఁ గాంచె బాలిక యంతన్.

183

చ. చెలువము కొంత మేన మది సిబ్బిలి కొంత కపోంపాలికం
దలతల కొంత నెమ్మొగముఁదామరపై సిం కొంత కన్నులం
బెల కది కొంత చిత్తభ్రమిరము కొంత విలాసయాన మం
దలనత కొంత కాంత కవు డయ్యె నవాగతయోవనంబునన్.

184

చ. కలిగె సురోజనామకళికాయుగళంబు రదచ్చదాభ్యుచే
నలరెఁ బ్రవాళలక్ష్మి వివులాయతకేశభర్తాహ్వాయంబుచే
నలికులయోగ మబ్బెఁ జవలాక్షిమనోహరదేహవల్లికిం
గలితనవీనయోవనవికాసవనంతసమాగంబునన్.

185

గీ. వనముతో నున్నయపుడు గర్వంబు గాక
యది వెడలఁ గల్గునే చావలాప్తి యే
గర్జితము సేయ నని ఘనాఘనము నవ్వు
మల్లికాదామమిషముచే మగవవేణి.

186

చ. తమము మహత్తమం బగుచుఁ దద్గురుకేశభరచ్చలంబుచే
నమరభయంబుచేత నగ మై శశి ఫాలమిషంబునన్ సమీ
వమునకుఁ జేరి సంధి నలువన్ భగజానుచరాళిఁ బంపె నాఁ
బ్రమదము గాన నయ్యెఁ గడుఁ బావటము తైము లుత్తమచ్చవిన్.

187

చ. లలనవిలాసవద్బదనలక్ష్మికి నోడి తదేకదేశమా
నలికముతోడ నైనఁ దుం యబ్బెడు నంచు మనంబునం గుఱూ
హలము వహించుచుండి యొకయష్టమియంద నుధాకరుండు త
త్ఫలము లభించి యుబ్బె నది వర్వనమాఖ్య వహించె మేదినిన్.

188

గీ. అతనుధర్మాభిరామంబు లయ్యు వనిత
బొమలు కుటిలస్వభావంబె పొంది యుండెఁ

దత్త్వ మూహింపఁ బంకజాతస్వరూప
సహజవలూషీనంగదోషమున నేమి?

189

ఉ. కంజదళాక్షికస్థవవికానముతో ను గాక యోడియా
ఖంజన మెంతయ్యున్ విభవగౌరవయోగము మానియాదిమ
వృంజనహీన మై పిదప నంజనసంజ్ఞను మార్దవంబుచే
తం బని క్రిందు చేరె ననుతర్కము పుట్టెడి నెల్లవారికిన్.

190

గీ. భవ్యనుమనఃపదోవలాభంబు గాంచి
యురుసజ్ఞావిహేయ మై యుండి పిదప
జలజలోచననాన యై చంపకంబు
ఘనరసజ్ఞావివర్ణితాకార యయ్యె.

191

గీ. కలితనీరంధ్రభావంబు గానలేమి
నివి యసర్వంబు లెం తైన నువిదదంత
పంక్తితోఁ బోల్చి నని జనుల్ పట్టి విడువ
సమరె నౌ ముత్యములకు ముక్తాహ్వాయంబు.

192

ఆ. సతికపోలయుగము చంద్రఖండంబులు
రుం నమచ్చి యజుఁడు తూచువేళ
సమరఁ దూఁగ లేక యమృతాంశుఖండంబు
లమితలఘిమ గగన మంటె గాదె.

193

చ. నిరతము కంఠదప్పు మగునీరమునందుఁ దవంబు నల్పియున్
సరసిజ మివ్వధూటిముఖసామ్యముఁ గానక హేమగర్భు నా
దరమున నాశ్రయించి మఱి తచ్చరణద్యుతిఁ గాంచె దానికిం
బరఁగెను నాటసుండియును బద్మసమాఖ్య జగత్ప్రయంబునన్

194

చ. అమృతకరుండు కాంతవదనాకృతిఁ బూను దెలింగి కాదె య
కృమలగృహాధివాసినియుఁ గ్రక్కున వక్కడనే వసించు ను

త్రమనహజాతమైత్రి విడ ధర్మము గా దని నిశ్చయించి య
య్యమృతము పద్మనేత్రదేధరాధరసీమ వసించు నెవ్వడన్. 195

చ. అమృతముకల్పి రాగకలితాత్మలకుం గడు దుర్లభంబు దు
ర్గమ మమృతానుషంగులకు రాగనమన్వితరీతి యైన ను
త్రమ మది వద్మనూతి యమృతంబును రాగముఁ గల్గఁ జేసె న
య్యమృతకరోపమాన్మయధరాధరసీమకు నద్భుతంబుగన్. 196

చ. సరసిజనూతి శంఖ మది సౌష్ఠవయుక్తము గాఁగఁ జూచి నుం
దర మనునంజు దాని కుచితస్థితిచే నొనరించి యంత నా
తరుణిగళంబుకన్న నిది తక్కువ గాఁ దలపోసి యాదిచూ
క్షర ముడువంగ దానికిని గల్గెఁ గదా దరనామ మిద్దరన్. 197

గీ. కమలముఖిబాహువులు కల్పకక్షితిరుహ
సరసలత లనుమాట నిస్సంశయంబు
గానిచో నిర్జరులు మెచ్చఁ గల్గు టెట్లు?
కరము లనుపేరఁ జివురు లగ్రంబులందు. 198

గీ. అంచితక్లిష్టతాలంక్రియాప్రిఁ జెంది
వితతసౌవర్ణమాధుర్యవృత్తిఁ గాంచి
యతిమహత్త్వంబుచే మీటునబలకుచము
లకు నుచిత మయ్యె నద్వృత్తలక్షణంబు. 199

క. నద్యోనమ మనుకన్నను
నద్యోనమ మనుట మేలు సఖిమధ్యంబున్
హృద్యంబుగ భావాభా
వద్యోతితవస్తు వొకటి వసుధన్ లేమిన్. 200

సీ. లావణ్యమయనరోలఘుపీచికలు వళుల్
తన్మహావర్తంబు తలఁప నాభి
నిఖిలనదీతీరనిశ్చలాననతపః

కరణీతరూపసైకతము పిలుచు
భావసంభవపురప్రతిహారధారుణీ
కదళికాస్తంభయుగ్మంబు తొడలు
సకలలోకప్రాతజ్జితోద్భమానంగ
జయకాహళములు లిజ్జాసుయుగళ

మదగలకళంకపూర్ణశాంకవంక్తి
యేలు గేలి యొనర్చంగఁ జాలు నఖము
లరుణపాఠజములదొయి నవహనించుఁ
బద్మరేఖాంకితం బైనపాదయుగళి.

201

ప. ఈవిధమున నవయోవనావిర్భావంబు గలయాకాంతాలలఁచుం బంతట
హారీరూపగుణంబు లభ్యాగతజనంబులచే విని యనురాగనమృద్ధి నమరు
తనచిత్త మెఱింగింపు మని భూసురు నంప నతండు నవ్విభుపాలి కరిగి
యట్ల విన్నవించిన సుప్రసన్నాననాబ్జం దై యంగీకరించి రామాన్వితం
బుగఁ జని యచ్చటను రాజతనయావివాహార్థసంగతచైద్యాదినకలన్యపుం
గెలిచి రుక్మిణింబుఁ జూలకం జేసి రాక్షసవివాహంబునఁ బూర్ణరాజబింబ
వహనం గైకొని దివిజాభివాద్యుం డగుదు మగుడ ద్వారకానగరంబునకు
వచ్చి యథోక్తక్రమంబున వివాహం బై యిష్టసుఖంబుల ననుభవించు
చుండె నంత.

202

ప్రద్యుమ్నజననము

క. ఆరుక్మిణీవధూటికి
నారూఢం బైనమదనునంశముచే దు
ర్వారపరాక్రమవిజితకు
మారుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁ డనుకుమారుఁడు గలిగెన్.

203

ప. అని మఱియు నూతుం డి ట్లనియె.

204

జాంబవతీనత్యభామలఁ బెండ్లియాడుట

సీ. మునులార! వినుఁ డలఘనుఁడు సత్రాజిత్తు
మాఘ్యుండు చిరతపోమహిమయుతుఁడు
తన కబ్జిహితునిచే దత్త మైనట్టిశ్య
మంతకాహ్వయ మైనమణివరంబు
హరియించినాఁ డని హరిని నిందించిన
నది నిమిత్తంబుగ నవ్విభుండు
జాంబవంతుం డున్నశైలగహ్వరమున
కేఁగి యాతనితో నమిధశక్తి

మల్లయుద్ధంబుఁ గావించి మణియుఁ దత్కు-
మారి జాంబవతీనామసారస్యాక్షి
నరుదుగ గ్రహించి ద్వారకాపురికి వచ్చి
యతని కిచ్చి జనులచేఁ బ్రణుతిని గనిన.

205

మ. హరి నిందించినయట్టిపాపమునకై యాత్మం గృశీభూతుఁ డై
తరుణీరత్నము దివ్యరత్నమును సత్రాజిత్తుఁ డర్పించినన్
నరసీజాతుఁడు సత్యభామ యనునాచంచన్మృగీలోచనన్
గర మొప్పుం గ్రహించి యిచ్చె మగుడన్ రత్నంబు ధీశాలి యై 206

క. అతులితతేజుం డగుహరి
వితతమహారత్నహరణవేశాదయఖం
దీతసత్రాజిత్తుం డగు
శతధన్యు వధించె మిథిలనవిధమునందున్.

207

దుర్యోధనుని గదాభ్యాసము

గీ. అంత మిథిలకు నరిగి కృష్ణాగ్రజుండు
జనకుఁడు బహుకరింప నచ్చట సుఖించి

యన్నవేళను వచ్చిదుర్బోధనుడు గ
దాహచ భ్యాన మొనరించె నతనివలన.

208

ప. మజియు నొక్కనాడు.

209

కాళిందీపరిణయము

క. వారణపురి నుండి మహా
పీడ్రాగేనరుడు శౌరి విజయునితోఁ గాం
తారమున కేగి యొకనది
చేరికఁ దనుగూర్చి తపము సేయుమృగాక్షిన్.

210

క. సీలోపలనిభకుంతలఁ
గాళిందీకన్య ద్వారకకుఁ జేర్చి శుభ
శ్రీలు వెలయంగ గౌరిం
బాలేందుధరుండుఁబోలఁ బరిణయ మయ్యెన్.

211

మిత్రవిందావివాహము

సీ. అంత విందానువిందాఖ్యచే విలసిల్లు
మేదిసీశ్వరసుతుల్ మిత్రవింద
యనుతమచెలియలి కలిసీలకుంతల
వలికి వేడుక స్వయంవరము సేయ
సమకట్టి యున్నట్టిసమయంబునను యదు
పీరుండు జగదేకవిదిత మైన
విక్రమక్రీడఁ బృథ్వీనాయకుల నెల్ల
గెల్చి తోడైచ్చి యాకినలయొడ్డిఁ

బరిణయం బయ్యె ద్వారకాపట్టణమున
సకలదేశసమాగతశ్మాసురేంద్ర
వృద్ధమంత్రిపురోహితవివిధబంధు
సర్వనాగరవరులు నాశీర్వాదించ.

212

వ. మఱియును.

213

నాగ్నజితిపరిణయము

క. గోవుషముల నేడించి భు
జావిక్రమలీలఁ బట్టి సకలగుణాపి
ర్భావుఁడు హరి చేకొనియెన్
శ్రీవిలసిత యైననాగ్నజితి యనుకన్యన్.

214

భద్రదావివాహము

గీ. మఱియు సంతర్దనక్షోణిమండలేశు
చెలియలిని భద్ర యనుపేచిగురుఁబోడిఁ
బికమధురవాణి హరినీలబృందవేణిఁ
బరిణయ్యం బయ్యె వైభవస్ఫురణ మీఱ.

521

లక్షణాపరిణయము

మత్తకోకిల.

కాద్రవేయులఁ ద్రుంచుతాద్యునికై వడిన్ నృపవీరులన్
రౌద్రలీల వధించి యాదవనాయకుండు గ్రహించెఁ దా
మద్రాజకుమారికన్ లనమానభృంగసేభాలకన్
భద్రదలక్షణ యైనలక్షణఁ బంకజాతనిభేక్షణన్.

216

వ. మఱియును.

217

నరకాసురవధ

మ. నరకాఖ్యన్ విలసిల్లుదానవుని విన్నాణంబుచే గెల్చి భా
న్వరరాకాశశిబింబతుల్యముఖులం జంచత్కురంగాక్షులం
గర మర్థిం బదియారువేల సతులం గళ్యాణసంధాయి యై
హరి పాణిగ్రహణంబు చేసెను సహస్రాక్షాదులగ్నింపగన్.

218

సీ. ఆమరావతికిఁ జని యమరేంద్రులల్లికి
 మణికుండలంబు లర్యణము చేసి
 మగడి వచ్చుచు దివ్యమందారభూజంబు
 గొని వచ్చుచో నత్రికూరు లైన
 యంద్రాపిదివిజుల నెల్ల నోడించి వ
 రాక్రమం బమర ద్వారకకు వచ్చి
 పదియాలువేలయమ్మదిరలోచనలకు
 మహితాత్మ లౌనష్టమహిమలకును

విమలమణిసౌధములు వేలు వేలు చేసి
 హరికిఁ దమతమయంద రాగాతిశయ మ
 టంచు వారలు తలఁప నయ్యజ్ఞముఖుల
 నందఱను గూడి విహరించె నబ్జపాణి.

219

క. ఆరమణీరత్నములు కు
 మారులఁ బదురేసి గనిరి మఱి వారలకున్
 ధీరమతు లట్లు గలిగిరి
 ద్వారక వఃపూర్ణ మయ్యెఁ దత్సంతతిచేన్.

220

ఉషాకల్యాణము

సీ. హరిపౌత్రుఁ డనిరుద్ధుఁ డనువాఁడు బాణాను
 రునియింట నయ్యుషావనితకౌఱకు
 సువరుద్ధుఁ డై యున్న సుగ్రయాదవదవరుల్
 హలధరుండును వెంట నరుగుడేరఁ
 జని వానిపురము నిశ్శంకత నరికట్టి
 హరునితోఁ బోరి యయ్యసురవరుని
 కరనహ్రానంబును ఖండితంబుగఁ జేసి
 గాఢశౌర్యమదాంధకార ముడిపి

యయ్యుషాకన్యతోఁ గూడ నాత్మపౌత్రుఁ
 దోడుకొని ద్వారకకు వచ్చె దుష్టదైత్య

మర్దనుం డైనయట్టిజనార్దనుండు

సకలబాంధవవర్గముల్ సంతసించు.

221

వ. అని పలికి సూతుండు మఱియును బలరాముని పౌరుషంబు విను మని యి
ట్టనియె.

222

బలరాముని పరాక్రమాభివర్ణనము

సీ. జలకేళి యొనరింపఁ బలువ రాకున్నచో
యమున ప్రవయ్యలు చేసె హలము చాచి
కురుమహిపతులవైఁ గోపంబుఁ గావించి
కంపురం బవలీలగాఁ బెకల్చె
సుగ్రీవనచివు నత్ముగవిక్రమశాలి
ద్వివిదుని మదము భేదించి త్రుంచెఁ
దనకుఁ బ్రత్యుత్థాన మొనరింప కున్నమ
న్మస్తంబుఁ దునుమాడి మగుడ నిలిపె

మునిసవనవిఘ్నకారి యై మొఱుసుచున్న
వల్వలునిఁ బట్టి వధియించె బలముచేత
బలునిశౌర్యంబు నుతి సేయ నలవియగునె?
ఫణిపతికి నైన భారతీవతికి నైన.

223

వ. ఆబలరామునియనుజుండు మఱియును.

224

సీ. కృకలానకం బైనన్యగునిశాపము మాన్పెఁ
బ్రకటగర్వాంధుఁ బొండ్రకు వధించెఁ
గాశిశు భంజించెఁ గడఁగి నుదక్షిణుఁ
గృత్యాయుతంబుగాఁ గీటడంచె
నాయుధిష్ఠురురాజసూయయాగమునందు
శిశుపాలుఁ జక్రవిచ్చిన్నుఁ జేసెఁ
సైనికసహితుఁ డొసాల్వనిఁ దెగటార్చె
దంతవక్త్రుఁ గృతాంతుడిండ కనిపెఁ

జేద యైనకుచేలునిం బ్రయముతోడ
మన్నన యొనర్చి లక్ష్మీనమగ్గుఁ జేసి
దేవకిదేవినుతుల భూదేవనుతులఁ
దొల్లి మృతు లైనవారలఁ దోడి తెచ్చె. 225

వ. ఇవ్విధంబున. 226

క. ధరలోపల యాదవశే
ఖరుఁ డై దుష్టారిపతుల ఖండించినయా
హరిచర్య లగణ్యంబులు
నరవాంఛాదానవిదితనైపుణ్యంబుల్. 227

బుద్ధకల్కవతారములు

వ. ఇది బలకృష్ణావతారకథానూచనం బిఁక బుద్ధకల్కవతారంబు లెట్టి వంటి
రేసి. 228

మ. దితిజాతప్రవరాంగణామణులపాతివ్రత్యభంగంబున
మృతితోఁ జేయఁ దలంచి వేదములప్రామాణ్యం బనత్యంబు న
త్కృతువుల్ సేయఁగ నేల లేదు వరలోకం బంచు నీరీతి దు
ర్మతమున్ వాఁకిఁ దెల్పె బుద్ధతనుఁ డై ప్రజ్ఞావిశేషంబునన్. 229

మ. కల్యంతంబున సర్వవర్ణములు నేకం బై తురుష్కాధిపుల్
కాల్యం బొప్ప నధర్మ లై ధరణి యేలన్ వారి నత్యున్నతా
తుల్యాభంగతురంగరాట్టరములం ద్రొక్కించి ధర్మంబు వై
కల్యం బొందక యుండ శౌరి నిలుపుం గల్గిన్వరూపంబునన్. 230

వ. ఈయవతరించిన పదునొకం డవతారంబులయందుఁ గృష్ణావతారంబు
నారాయణనిపూర్ణావతారంబు. ఇతరంబు లగుపదవతారంబులుం దత్కళా
నహితంబు లై నప్రధానావతారంబులు మఱియు నవతారవిశేషంబులుగలవు.
వినుండు. తొల్లి రుచిప్రజాపతికి స్వాయంభువునికూఁతు రాకూతియందు
యజ్ఞం డన జనించి యఖిలజగదార్ధి హరించుటంజేసి హరి యనఁ

బ్రసిద్ధుం డయ్యె. కర్తవ్యప్రజావతికి దేవహూతియందుఁ గవిలుం డనం జనించి సాంఖ్యమతంబుఁ గల్పించి తల్లికి నుపదేశించె. అత్రిమహామునికి దత్తాత్రేయుం డనం జనించి మహాయోగి యై కార్తవీర్యాదులఁ గృతార్థులం గావించె బ్రహ్మమానసంబున ననకననందననత్కుమారననత్సుజాతులన జనించి యాత్మతత్త్వంబుం బ్రకటించె. ధర్మునకు దాక్షాయణి యైన మూర్తియందు నరనారాయణరూపంబున జనియించి బదరికాశ్రమంబునఁ దపంబు సేయుచున్న నింద్రుండు తపోవిఘ్నంబు సేయుటకు వివిధవిబుధ కాంతామణుల నంపిన వారియందుఁ గ్రోధంబు సేయక నారాయణుండు తనయూరువువలన నూర్వసిం బుట్టించి వారలసౌందర్యంబు తిరస్కారంబు సేయించిన వా రిర్వురు మహాతపస్సులై ప్రసిద్ధి గాంచిరి. ఉత్తానపాదుం డనురాజునకు ద్రువుం డన జనించి మాతృనవత్పితృ నవమానితుం డై తపంబు చేసి సర్వోన్నతం బైనవదంబున వసించె. విప్రశాపహతుం డైన వైస్మనిదేహంబువలనఁ బృథుం డన జనించి భూమిని ధేనువుం జేసి సకలవస్తువులం బిదికె నాభి యనుఋషికి మేరుదేవియందు వృషభుం డనం బ్రభవించి వరమహానసమార్గంబునం జరించె. బ్రహ్మముఖంబున హయ గ్రీవుం డై జనియించి సకలవేదంబుల నాసికారంధ్రంబులనుండి నిశ్వా సరూపంబున వెడలిచె. హరిమేధునికి హరిణియందు హరి యన నుద యించి గ్రాహగ్రస్తం బయి మొఱియిడుగజేంద్రంబుం గాచె. మన్వవతారం బున సకలప్రజాపాలనంబు చేసె. హంసావతారం బై నారదునకు భక్తి యోగం బుపన్యసించె. నుధాంబుధిమధ్యంబున ధన్వంతరి యై జనియించి యాయుర్వేదంబుఁ గల్పించె. శుభ్రుం డనువానికి వికుంత యనుభార్య యందు వైకుంఠుం డన జనియించి తనపేర వైకుంఠనగరంబు నిర్మించె. మోహినీరూపంబున సురాసురుల కమృతంబుఁ బంచి యిచ్చె. పరాశరునకు సత్యవతియందు వ్యాసరూపంబునఁ బ్రభవించి వేదద్రుమంబునకు శాఖ లేర్పఱచె. మఱియును.

231

క. ప్రతిమన్వంతరవేళన్

బ్రతియోగమున జనన మొంది వద్మావతి దు

ర్మతిదైత్యుల ఖండించుచుఁ
జతురతచే ధర్మవథము సంస్థాపించెన్.

232

గీ. నకలలోకములను సంరక్షణ మొనర్చు
విష్ణుమూర్తి యైనవేదవేద్యుఁ
డాదిపురుషుఁ డాత్మ నంగీకరించిన
జన్మకర్మములకు సంఖ్య కలదె?

233

గీ. అనుచుఁ బలుక రోమహర్షణసుతునివా
కృముల కలరి శౌనకాధిమునులు
పావనాత్మ! మఱియుఁ బరమపూరుషుప్రభా
వంబుఁ దెలియఁ బలుక వలయు ననిన.

234

ఉ. చక్రమహాయుధాన్వితభుజాబలవై భవరక్షితావనీ
చక్రనమస్తసాధుజనచక్రనివీడనకృతృతాపనీ
చక్రమకంఠభూరమణశాసనకృద్బలగర్వసంభ్రమ
చక్రనమీరదైత్యమహిజాతనిపాతనకృతృభంజనా!

235

క. నిందాకరశిశుపాలా
మందాత్మకయోగిదుర్గమమహామోక్షా
నందప్రదాన! లీలా
నందర్శితనిజవిచిత్రచరిత! మహాత్మా!

236

పంచచామరము.

దురాపకాశియాహిదోష దూరయామునాతిమే
దురావభేలనాకృతానుతోష! వేదవర్జిత
స్వరూప! మానగర్వపూర్ణశత్రుగోత్రభేదనా
స్వరూపమానబాహుసార! సారసాయతేక్షణా!

237

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూచివంశవర్మ
 ధనంజయగోత్రపవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర సకలకవిగణగేయ
 బావక్షమాపాలనామధేయప్రణీతం బైనమూర్తితయోపా
 ఖ్యానంబనుమహాప్రబంధంబునందుఁ చతుర్థాశ్వాసము

మూర్తిత్రయోపాఖ్యానము

పంచమాశ్వాసము

శ్రీయతనిజయోగబలో
పాయరచితవత్స వత్సపాలగణమహా
మాయావంచితవద్మజ!
శ్రేయోదానైకశీల! శ్రీగోపాలా!

1

వ. ఆవధరింపుము.

2

గీ. అనఘు లగుశౌనకాదినన్మునులతోడ
నూతుఁ డిట్టను నధికవినితుఁ డగుచు
నాదిపురుషునినత్వయుక్తాంశ మైన
హరిచరిత వల్క్రితిని నుగుజాఢ్యులార!

3

క. ఈమీద నేమి వినుటకు
నామోదం బయ్యె మీకు నన్నను మాని
గ్రామణులు కథకలోకశి
భామణితో నిట్టు లనిరి కౌతుక మొప్పన్.

4

క. ఆజుఁ డై నృజించి గరుడ
ధ్వజుఁ డై రక్షించినట్టిదైవతవతి దా
నిజముగ హరుఁ డై యేక్రియఁ
ద్రుజగంబును సంహరించె దెలువఁగ వలయున్

5

గీ. అనఘ! నకలప్రపంచసంహరమునకు
ఫాలలోచనుఁ డై పరబ్రహ్మ మెట్టి
చరిత మొనరించె నిశ్శేషదురితహరము
లైనతత్కథ లెల్ల మా కాన తిమ్ము.

6

గీ. ఒనరఁ గై వల్బలక్ష్మీనహోదర మగు
శంకరకథామృతంబు నిశ్శంకవృత్తిఁ
దనరఁ గడ్డాంజలులఁ జవిఁ గొనఁగ లేని
జనునిజన్మంబు కలుషభాజనము గాదె?

7

సీ. దాఁద్ర్యకాననదావపావకకీల
దురితాంధకారభాస్కరమరీచి
చిత్తజాడ్యాచలచ్ఛేదనదంభోశి
జనిజరావరిమేయజలధితరణి
బహుళపుష్పాంకురప్రాపకాంబుదవేశ
మానితైశ్వర్యసంధానకరణి
చిరతరశ్రీవశీకరణమహావిద్య
బంధురస్వర్గసోపానసరణి

సకలకల్యాణనిచయవాంఛాప్రదాన
కరగృహారామసంజాతకల్పవల్లి
పార్వతీభర్తచరిత యఖర్వ మైన
భక్తియోగంబుచే వినుపావనులకు.

8

క. సత్యంబు ముక్తికాంతా
సత్యంకారంబు గాదె సకలకపింద్ర
స్తుత్యం బై తగుశివకథ
నిత్యంబు పఠించునట్టినియతాత్ములకున్.

9

క. కావున ననినిర్మలతర
తైవకథాగాంగవీచినంప్లవనముచే
బావనతరజీవనులన్
గావింపుము మమ్ము నిపుడు కారుణ్యనిధి!

10

శివపారమ్యకథనము

మ. అనినం జంద్రకళాకిరీటుకథ యాద్యంతంబు వేర్పాటుగా
వినిపింపన్ ఫణిభర్త కైన వశమే విశ్వైకకళ్యాణభా
జన మై యొప్పెడుతన్మహాత్వ మొకలేశం బైన వర్ణించి న
న్మునులారా! భవదీయచిత్తముల కామోదంబుఁ గావించెదన్.

11

గీ. అఖిలజగదంతరాత్మ మైనట్టివరమ
పురుషుఁ డేరితి భువనసంహరణకరణ
యుక్తిచేతఁ దమోగుణయుక్తుఁ డగుచు
శ్రుతులు నుతి సేయ నీశ్వరాకృతి వహించె.

12

సీ. ధరియించె జడలందుఁ దరుణేందుకళదండ
మేలువేలుపు దేటిపూలదండ
పూనె భూరికృతత్రిపుండ్రంబునకుఁ దోడు
నొనబీదై నెకలఁ బెం పెనఁగచూపు
కీలించె హలహుజ్వాలనీలిమచెంత
నలుతఁ జిల్వలతేనిచిటుతపేరు
మడియించె నహికాంచికానహాయంబుగ
గటిని దిక్తటముపేరిటివటంబుఁ

దాల్చెఁ గరములహరిణపోతత్రిశూల
పరశుఖట్వాంగడమరుచాపంబు లభవు
దివ్యరూపంబు మదిని జింతించి పొగడ
వశమె యెవ్వారి కైన ధీవర్యులార!

13

సీ. అరుణజటాధారి యయ్యు భక్తులకు సు
జ్వలహేమమకుటముల్ గలుగఁ జేయు
నాశాంబరుం డయ్యు నాశితశ్రేణికిఁ
బట్టాంబరంబులు కట్ట నిచ్చు
భసితలేపనుఁ డయ్యుఁ బాదసేవకులకు

ఘనసారసార చందనము తానఁగు
వృషభవాహనుఁ డయ్యు వినమజ్జనుల కెల్లఁ
గరితురఁగాందోళికలు మఱించు

గరళధరుఁ డయ్యు నాత్మైకశరణదీన
జనుల నందఱ నమృతభోజనులఁ జేయు
శంకరునికన్న నమితవాంఛావదాత
యైనదేవుండు భువనంబులందుఁ గలఁడె?

14

కైలాసవర్ణనము

శా. ఫాలాక్షుండు నదా నదావళిమనఃపద్మంబులన్ నిల్చియున్
లీలార్థంబు నమ స్తదేవగణముల్ నిత్యంబు సేవింపఁగాఁ
గైలాసాద్రిపయిం ద్రిలోకభద్రదాకారంబుతో నుంతుఁ డ
చైత్రోత్తంసముఖాగ్యలక్ష్మి తరమే చర్చింప నెవ్వఁడికిన్.

15

శా. ప్రత్యంతాచలకోటిసంభృతహరిద్యాకాంత మై యప్రమే
యాత్మాన్నత్యసమేతకూటనముదాయాక్రామితాభ్రంబు నై
నిత్యంబున్ విలసిల్లునగిరి భవానీనాథులొక్కతనం
స్తుత్యాకారఘనీభవత్ప్రయశస్ స్తోమంబుచందంబునన్.

16

ప. మఱియు నవ్వెండికొండ మార్తాండమండలాత్రిక్రమణరమణీయతరాగ్ర
శిఖరములనుండి ముఖరంబు లై వచ్చునిర్భరంబులశరంబుల నెగయుతుం
పురులవరంపరలలోనఁ దడంబడునుడుగణంబులు గలనభోంగణంబు ముక్తా
ఫలకీతితకాయమానంబుగ మాధురీధురీణంబు లైనగానంబులు గావించుమహా
గుహమందిరకిన్నరీసుందరీబృందంబు మందమందంబుగ మంగళగీతంబులు
నలుపునువాసినీసముదాయంబుగ మారుతపూరితానృతగహ్వరముఖజాయ
మానఘమఘుమధ్వానంబు లనూనంబు లైనదిండిమాదివాద్యఘోషంబులు
గాఁగ ననమనముదితప్రభానదృవదృరాగమణిపంజనజాతమరీచికావికా
సంబు సీరాజనదీవకళికానికాయంబుగ, సానుగతకాదంబినీసంబంధిబంధు
రవిద్యుల్లతాశతంబులు నాట్యప్రసంగసంగతసుమనఃకురంగనమనానికురుం

బంబులుగ, నాశ్మీయనౌభాగ్యులీలానిర్జితసురసాలసురసాలఫలకీనలయాస్వా
 దనభాదనచంచుచంచూపుటస్ఫుటరావళకపికలకలంబులు సప్తమహర్షి
 ప్రవరాచఽతపుణ్యాహవాచననిన్వనంబులుగ, శాంకరీశశాంకశేఖరులకళ్యాణ
 వేది నకుకరించుచు నకలకులగిర్జితపాదంబు లైననిజపాదంబులవనినరం
 బున సాదరంబునం జరియించినిర్దసాధ్యచారణగంధర్వప్రముఖదేవతావిశే
 షంబు లధిగతధవళిమాధిరామంబు లై యుండ నఖండసారూప్యముక్తి
 మప్రైశ్చ్యంబు నకుభవిండుభక్తజనంబుచేతఁ బరివృతుం దైననదాశిపుని
 విగ్రహంబుం దలపించుచు నమృతరసకుల్యాతటకళ్యాణనమూశ్రయపారి
 జాతమహిజాతంబుల శీతలంబు లైననీడలం బ్రోడ లగునచ్చరచేడియలతోఁ
 గూడఁ బథపఽక్రాంతి శాంతి నొందించుటకై నిలిచి తదీయసమీపగత
 కోకిలుకుటుంబినిసిక్కురుంబనముచ్చార్యమాణ వంచాక్షరీ ప్రముఖమహావైవ
 మంత్రంబు లాలకించి కించిత్కంపితముకుటోపరిభాగంబులు శంపాలతలు
 సంపాదించ నాశ్చర్యభరితు లై యిది పునర్వవపదగిరివిలాసంబు దర్శ
 నీయం బగుచున్న దనిన నులికి యక్కలుకులు వయ్యెదలు నవరింప
 నగువధికవైమానికనికరంబునకు నుఖకరం బగుచు సందరత్కస్తూరీమృగ
 నాభికానికామనిస్సరత్సౌరభానుభవపారవశ్యంబునబోలె నలనయానంబున
 ములయుమలయవనంబుచేతఁ బర్యస్తంబు లై నప్రనవపరాగంబులతోడ
 మరండబిందుపానప్రభూతానందనిష్పందంబు లై నమిళిందబృందంబులతోడ
 జాయమానకలికాంకురంబులతోడం జూపట్టుచుఁ బ్రలినిశాసమయంబునం
 దమశిరోభాగంబులఁ జంద్రుం డంటనిరీతి భసితంబు లలంపి రుద్రాక్షమాలి
 కలు ధరియించి భక్తివశంబునం బులకంబు లెగయఁ దవంబులు చేయుచార
 లిచ్చటి కచిరకాలంబున వచ్చి చంద్రచూడత్వంబున వసియింతు రని
 తెలుపుకరణి నమరునధిత్యకావనవృక్షములకు నాశ్రయం బగుచు భవైక
 నివాసం బయ్యు విభవైకనివాసం బై పుంగవేంద్రంబురీతి సుత్రుంగశృంగ
 సంగతం బై నపార్వతీగృహంబుచందంబున గుహాభిరామం బై యక్షవల్లభు
 సల్లాసం బన సానచరకిన్నరం బై తరుణివదనంబుచందంబున సలకా
 శ్రయం బై ప్రావృడాంభంబుకరణి మహాతవగ్గానినివారణకారణకాసార
 పరివృతం బై కైటభారాతిశరీరంబుభాతి నువకంతవనమాలికాసుందరం బై
 మార్తాండమందలంబుపొలికఁ బాదసహస్రసమాకాంతనర్వసహచక్రం బై

కలశాంబురాశివిడంబంబున నమండరాగకృతయత్నుమనోసుభవయోగ్యా
మృతస్థానం బై యొప్పునవృర్వతేంద్రంబునందు. 17

గీ. పరమయోగీంద్రమానసాబ్జములయందు
ధరణిధరకన్యకాభుజాంతరమునందు
గ్రీడ గావించుకరణి నంగీకరించె
శాశ్వతం బై నవనలి యాచంద్రమౌళి. 18

శా. కైలాసాద్రివయిన్ వసించి కమలాకాంతాచారేంద్రాది
క్యాప్రాతకిరీటకాంతిరచితప్రపృక్తసీరాజన
శ్రీలాత్యవదారవిందుఁ డగుచున్ సేవించులోకంబులం
జాలించున్ శిలికంధరుండు నదయభ్రాజత్కటాక్షంబులన్. 19

గీ. కరము లెన్ని యైన గ్రహియించి మెచ్చని
రాజుఁ గొల్వ నేల భూజనులకుఁ
గరయగం బొకింత ఘటియించినంతనే
మే లొనంగురాజమౌళి గలుగ. 20

నతీదేవిజననము

గీ. అమ్మహాదేవుఁ డీరీతి నలరుచుండ
నాదిపురుషునిచ్చక్తియంశమునను
బ్రభవ మందెను దక్షునిభామయందు
దేవవర్ణితగుణ నతీదేవి యనగ 21

ఆ. తనయ వినయశీల దాక్షిణ్యవతి నతీ
మాననీయ సర్వమంగళాభ్యు
శీతకరనిభాన్య శివున కీఁ దగు నంచు
నాత్మఁ దలంచి దక్షుఁ డట్ల చేసె 22

ప. అప్పుడు. 23

సీ. వికచాంబుజసమానవిపులలోచన గాన
 న్జమ్మౌళికీ గాంత యై చెలంగె
 నీలోపలాళివిసీలకుంతల గాన
 నీలకంధరునకు నెలఁత యయ్యె
 నాగోపమానయానవిలాస గావున
 నాగకంకణునకు నాతి యయ్యె
 సన్నత్రళితిభూతిసందాత్రి గావున
 భూతిభూషణునకుఁ బొలఁతి యయ్యె

నమరలోకాభివినుతశివాఖ్య గాన
 శివున కనురూపవత్ని యై చెలఁగుచుండె
 నొర! యనురూపదాంపత్య మయ్యె ననుచు
 జగము నులియించెఁ దత్సతీశంకరులను.

ఉ. అట్టిసతీమహేశుల ననారతమున్ హృదయాంబుజంబులన్
 గట్టిగ నిల్పఁ గల్గి యతికౌశలవర్తను లైనవార లే
 వట్టునఁ జింత లేక గతిపాతకు లై రజతాచలాధిరా
 ట్టుట్టణహట్టనంచరణభాగ్యమహోన్నతిఁ గాంతు రెంతయున్. 25

ఆ. వేదవేద్యు లైనయాదంపతులకు న
 మస్తభక్తకామితార్థదాన
 చాతురీధురీణతాతిశయితలాల
 సానిరూఢి కొంత నమయ మరుగ. 26

శివుఁడు కొలువు దీర్చి యుండుట

కా. కైలాసాచలభర్త యార్జునరక్షాదీక్షితుం దీశ్వరుం
 దాలీలావతితోడఁ గూడ నొకనాఁ డానందవారాళిక
 ల్లోలాప్తావితచిత్తుఁ డై భువనముల్ గొల్వంగఁ దత్తద్దిగీ
 శాశీదత్తకృపానమగ్రనయనుం డై కొల్వు గూర్చుండఁగన్. 27

సీ. దేవేంద్రముఖు లై నదిక్పాలకులు వీరు
 బ్రహ్మదు లగుప్రజాపతులు వారు
 శుకసనకాదియోగికులాగ్రణులు వీరు
 హాహావిదివ్యగాయకులు వారు
 ధంభాముఖన్వర్గరమణీమణులు వీరు
 ఘనులు వశిష్టాదిమునులు వారు
 కమలాప్తముఖు లైనగ్రహనాయకులు వీరు
 నాగాధిపాదివన్నగులు వారు

వీరు సాధులు గంధర్వవిభులు వారు
 వీరు సిద్ధులు చారణుల్ వార లంచుఁ
 గదిసి పొడగాంచువారిఁ బుంగవవిభుండు
 వేత్రధరుఁ డయి చూపి వేర్వేఱ తెలువ.

28

వ. అయ్యవసరంబున.

29

దక్షుఁడు శివునికొలుపుఁ బ్రవేశించుట

గీ. అమ్మహాదేవునకు మామ నన్నయట్టి
 గర్వ మొక్కింత యాత్మలోఁ గడలుకొనఁగ
 బ్రహ్మతేజంబు దిక్కులఁ బర్వచుండ
 దక్షుఁ డేతెంచె హరునియాస్థానమునకు.

30

గీ. ఆదక్షుఁ గ్రియాదక్షున్
 మోదంబున నమ్మరీచిముఖ్యులలోనన్
 భేదము లేకుండఁగ న
 త్యాదరమునఁ జూచెఁ గాని యందఱికన్నేన్.

31

ఉ. మామ యటంచుఁ జూచి బహుమానవిశేష మొనర్పఁ డయ్యె నా
 సోమకీరీటి దానికయి స్రుక్కుచుఁ జిత్తములోనఁ బొక్కుచున్
 మో మఱి వాంచి నిర్జరసమూహము చూచుచు నుండఁ దత్సభా
 భూమి రయంబునన్ వెడలి పోయెను గర్వతమోంధనేత్రుఁ డై.

32

గర్వితుడయినదక్షుడు శివునినభివీడిపోవుట

భా. జామాతృశ్వశురాదికం బగుతనూనంబంధ మత్యంతమా
యాచూడాత్ముల కింతె కాని పరిభూతావిద్యుఁ డాపార్వతీ
భామాభర్తకు నెట్లు గల్గెడుఁ దలంపన్ బాంధవాబంధుమి
త్రామిత్రావిభేదదర్శనము సేయం జూతురే పండితుల్.

33

గీ. సర్వసమవర్తనుం డైనశంకరునకు
భేద మెక్కింత యైనను లేదు గాక
బ్రహ్మతేజోమహిగర్వభరితుఁ డైన
దక్షునకు శాంతి గల్గునే తపసులార!

34

చ. అనలముకన్న వేడి విశిఖాగ్రముకన్నను వాడి సత్కథా
హననముకన్నఁ బెద్ద భయదాశనికన్నను బెట్టిదంబు నై
మనము తపింపఁ జేయు నపమానమె కావున నెట్టివారికిన్
వినుచువివేక సేతువులు నిల్వ వనూక్షణవార్షరంబులన్.

35

దక్షుడవమానభరమునఁబరితపించుట.

క. కావున దక్షుడు మదిలో
నావిర్భావంబుఁ జెందునవమానశిఖిన్
దా విమలజ్ఞానాబుమ
హావర్షముచేత నార్ప నలనుం డయ్యెన్.

36

సీ. ఆధికలజ్జాపారినీధి మునింగినమాడ్కి-
దిట లేక మివులఁ బిమ్మట వహించు
నమితకోపదవానలము చుట్టుకొనినట్లు
తెరవు గానక చాలఁ బరితపించు
నీరంధ్రమత్స్యరానిలము సోకినమాడ్కి-
నతిమాత్రపిచలితుం డగుచు బెగడు

దర్పనంతమనమధ్యమునఁ జిక్కినభాతిఁ
గ్రిందు మీఁ దెలుఁగక కుందుచుండు

బహులచింతాదురంతసోపానసరణిఁ
బరువు లెత్తిన్క్రియ దీనభావ మందు
హరునిచే నై నయవమానభరముచేత
మరుగు దక్షప్రజావతిమాననంబు.

37

సీ. నమవర్తనుం డైనచంద్రదమోళి కవల్లి
నలుపు తెట్లన్నచిచార ముడిగి
వేదాంతవేద్యుఁడు విశ్వేశుఁ డావిదై
వత మన్నయా సైకత్వంబు విడిచి
నద్గుణోన్నతుఁ డైనజామాత బాంధవ
శేఖరుం డన్నదక్షిణత మాని
బలవంతుతో నై నకలహంబుచే నాత్మ
వరభవంబే యన్నభయము వోలు

మద మెదుగఁ జేసి క్రోధంబు మట్టువలచి
మత్సరము పెచ్చు పెరిగించి కుర్చితుఁ డయి
కలహ మొనరించుటకు నీలకంఠతోడ
నిజమనోపిథి దక్షుండు నిశ్చలుంచె.

38

దక్షునియాగసంకల్పము

గీ. విశ్వవల్లభుఁ డైన సూరిభున కేయు
పాయమున నైన నవకృతి నేయ లేక
యతఁడు వెలి గాఁగ నకలవతలఁగూర్చి
యొక్కయాగంబుఁ గావింప నూహ చేసె.

39

మ. భృగుముఖ్యుల్ మతిమంతు లయ్యును మదిం జేర్కొన్నగర్వోన్నతిన్
భగవంతుం డగుచంద్రదమోళి వెలిగాఁ బాటించుయాగక్రియల్

తగ వంచున్ వివరింప లేక తమరున్ దక్షానుసారంబుగా
మిగులన్ యత్నము చేసి రప్పడు నమున్నీలన్మహాత్మాహు లై 40

క. ఆపెద్ద లెవ్వరును నిది
కావధ మని తెలియ రైరి గద శత మంధాః
కూపం ప్రవిశంతి యనుచు
నైపుణ్యాధికులు పలుకున్మాయము వినరే? 41

వ. ఈచందంబున నమందం బైనగర్వంబునఁ గన్ను గానక కానకగిరింద్ర
పార్శ్వంబున నకలవస్తునంపన్నం బైనజన్నంబు సేయ నమకట్టి బెట్టిదం
బగునమ్మహాత్మాహంబు చూచుటకు నకలదేవతాగణంబులం బిలువం
బంచిన. 42

సకలదివిజులు దక్షునియాగమున కేఁగుట.

సీ. రవితుల్యచామీకరవిమానరాజముల్
చపలాలతాకోటిశతము లీన
మణిభూషణశ్రేణిరుణ్మణత్కారంబు
సత్మలోకముదాక సంక్రమింప
ముఖవాసనాలోభమున వియద్వాహిని
వనజాతభృంగముల్ వెనుకఁ దవుల
ధమ్మిల్లనిహితమందారసోరభలీల
కకుబంతములయందుఁ గలయఁ బర్వ

లాఠితాన్మోన్యనరనసల్లాపఫణితి
పథికకర్ణంబులను సుధాప్రౌఢి నెఱవ
జనకుయాగంబునకుఁ బోవునకలదివిజు
దంపతులఁ జూచి ముదముతో దక్షకన్య.

43

ఆ. జనకభవనజాతనవనమహాత్మవ
పార్త లెల్లవారివలనఁ దెలిసి

తానుఁ దనవిభుండుఁ దగఁ వారితోఁ గూడఁ
గదలి పోవఁ గొతుకము వహించి.

44

ఉ. శంకరుతోడ ని ట్లనియె సర్వసురోత్తమ! దక్షునింటని
శృంకము గాఁగ నధ్వరము సాఁగెను నిర్జరదంపతుల్ నవా
లంకరణంబు దాల్చి శుభలక్షణు లై చనుచున్నవారు త
త్కంకణకింకిణీనిచయమర్షణదావము మీరు వింటిరే.

45

క. కనకశ్యామధరవిశిఖా

నన! మీరు నేను దక్షునవనక్రియఁ గ
న్గొనఁ బోవుట యుచితం బగు
ననఘాత్మక! ప్రమథగణము లందఱుఁ గొలువన్.

46

ఉ. అక్కడ నొక్కచోటన సమాగమ మొంది చెలంగుచున్నమా
యక్కల బంధువర్గముల నక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి తల్లికిన్
ప్రమొక్కిడి దీవనల్ గని ప్రమోదభరంబు వహింపఁ గల్గెడుం
గ్రక్కునఁ బుంగవోత్తమతురంగము నెక్కుడు మీరు నావుడున్.

47

శివుడు సతీదేవిని వారించుట

ఉ. జేలవు గాన నీవు శశిబింబనిభానన! యిట్లు పల్కె దీ
వేశ మఖోత్సవంబునకు వెళ్ళుట కార్యము గాదు దక్షుఁ డా
భీలదురూహచేత ననుఁ బిల్వక యాగము సేయుచున్నవాఁ
డేల విలోలభావము వహించెదు సర్వము భద్ర మయ్యెడున్.

48

గీ. అహితనిహితాస్త్రములచేత నైనయట్టి
ప్రణము మాన్పంగ నొషధావలులు గలవు
బంధుదుర్వాక్యవిశిఖసంబంధిని యగు
బాధ మాన్పంగఁ దర మౌనె వేధ కయిన.

49

ఉ. కావున నార్యధిక్కరణగర్వయుతుం డగుదక్షునింటికిన్
బోవుట నీతి గా దనుచు బుద్ధియుతంబుగఁ బల్కు నమ్మహా
దేవి తదీయవాక్యము మదిన్ గ్రహియింపక యిట్లు పల్కె నో
దేవవరేణ్య! మీకు నమదృష్టి చరాచరభూతకోపిపైన్. 51

క. నిందించినవారల నభి
నందించినవారలను మనంబున నమవృ
త్తిం దలఁచుమహాత్ములు మీ
కుం దగునే దక్షమీదఁ గోపము సేయన్. 51

ఉ. ఉత్తమపుణ్యవర్తనుల నొక్కఁ డెఱుకగక నింద చేసినం
దత్తర మంది యుత్తములు తత్ప్రతికారము సేయఁ బూన ర
మృత్తులకల్మషం బవరిమాణదహగ్నివిశాలకీల యై
హత్తి తదీయవంశము నమస్త మపాస్తము సేయుఁ గావుతన్. 52

మత్తకోకిల.

స్వామి! దక్షుఁడు మీమహత్త్రముఁ జక్కఁగా నెఱుఁగంగ లే
కేమి పల్కెనో వానికై మది నెగ్గు సేయక నేఁడు మీ
మామయాగముఁ జూడఁ బోవుట మంచి దంచు భవాని తా
సోమజూటుపదంబు ఫలము సోక మ్రొక్కిన నీకుఁడున్. 53

నతీదేవి దక్షయాగమున కేగ శివుఁడంగీకరించుట.

క. బాలా! యీలాగున మతి
యేలా జనియించె? నచటి కిప్పుడు చనినన్
మేలా! లోలాక్షీ! విను
వాలాయము నీ కవజ్జ వచ్చుం జుమ్మి. 54

గీ. ఆయిన భవదీయవాంఛ గా దనఁగ నేల?
నీవు చెలులను నీగణానీకములను

గూడి చను మిప్పు నారాక గూడ దనిన
సరియు సంగీకరించె నాచందమునకు.

55

సీ. ఆభీలనానావిధాయుధంబులు దాల్చి
యగణేయగణనమూహంబు నడువ
నంది యానంది యై ముందర పేతంబు
ధరియించి జనవిమర్దంబు మాన్పు
వీటికాలంకారపేటికాముఖవరి
చ్చదపాణు లై సఖిజనులు గొల్వ
బభికవై మానికప్రకరంబు
గగనభాగమునఁ గే త్మాగిచి నిల్వఁ

ద్రిఘపరావనకరుణావిత్తిర్హృద్ధ
వైభవనమగ్రభాగ్యదేవత యనంగఁ
గదలెఁ గొద లేనియజ్ఞీయత్కంఠతోడ
దైవతప్రాతనమృత్యు దక్షకన్య.

56

వ. అంత.

57

దక్షుని యజ్ఞవాచిక

చ. చని చని కాంచె నమ్ముగద సర్వదిశాంతనిశాంతదేవతా
జనమునిదంపతిప్రకరసంతతయానవిశిష్టదివ్యభూ
గణవిగళనృణీనిచయసంభవచారుమరీచికోటికన్
జనకునియాగవాచికను సర్వమహావిభవైకపేటికన్.

58

వ. మఱియు నయ్యజ్ఞవాటంబు భృగ్వంగిరోవశిష్టప్రముఖదేవక్షిబ్రహ్మర్షిజనవద
నారవిందనిరర్గళనిర్గళదృగ్జుస్సామాచిమంత్రమోషంబు జాయమానకల్లోరి
విశాలనిస్సనంబుగ, దర్శనకుతూహలసమాయాతగగనాంగణసంగతవైమా
నికమానవతీవారంబులహారంబులవలన జాతి ధరణిం బడి మరం నెగయు
మౌక్తికంబు లుత్పద్యమానశీకరనికాయంబులుగ, సదన్యగణాచరితవివిధ

శాస్త్రప్రసంగసంగతపరస్పరధిక్కారపిఠనంబు లై నహసనంబులు ఘో-
లుగ, బ్రతిహారధారుణీనంచరత్పురగరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషాది
సిస్తోమంబులు సంభవదవ్వరస్సరోజవదనాకదంబంబుగ; నజ్జం బై నసో-
నంబు సుధారసంబుగ నమందమందాచలమథ్యమానక్షీరపారావారంబు
కరింప నాలోకించి కించిద్ధూరంబున నోసరిలి దౌవారికులు ప్రణామం-
నలువ రత్నమయశిబికారోహణంబు చేసి జననీభవనంబుం బ్రవేశించి ఁ-
వదనకుటుంబిని యంత.

సీ. వృద్ధాంగనలఁ జూచి వినతిఁ గావించిన
దీవించి రత్యంతదీనఫణితి
నాశీజనముల గాఢాలింగన మొనర్పఁ
జేసిరి విశ్లథాశ్లేషణంబు
తనకన్నపిన్నలఁ గని డాయఁ బోయిన
నెడగేలు మొగియించి రించుకంత
గురుబంధుజనములఁ గుశలంబు లడిగిన
బలుక రై రొక దైనఁ బ్రతివచనము

దక్షుభయమునఁ గొందఱు దదనురాగ
వరతఁ గొందఱు నిటు లనాదరము సేయ
వారివారినిఁ జూచునవ్వారిజాక్షి
యాత్మఁ బొడసూపెఁ గోపపుటంకురంబు.

వ. ఆనమయంబున.

క. తల్లియుఁ దనతోఁబుట్టిన
వల్లవపాణులును నర్హ్యపాద్యాదికముల్
నల్లలితభక్తిఁ దెచ్చిన
నొల్లక యాబ్రహ్మసుతుని కున్ముఖి యైనన్.

నతీదేవి యవమానిత యై తండ్రిని తూలనాడుట.

గీ. అతఁడు నూచియుఁ జూడనియట్లు
యాగకర్మనమానక్తుఁ డగుచు నన్ను

నన్నులిగంగంధి ముఖిలోన నాఁచ రాని
యన్నతామర్షమునఁ బల్కె నుగ్ర యగుఁడు.

63

ఉ. ఒచ్చెము లేనియట్టిభువనోత్తరు నీకు నవజ్ఞచేసి నీ
యిచ్చకోలంపి గాఁగ మఖ మి ట్లానరింపఁగఁగాదు నాక యే
మచ్చిక మీట వచ్చినను మన్నన సేయుట కూడ కుండినన్
వచ్చిలివే నతీ! యనెడువార్తకునుం గట వేల వచ్చెనో?

64

క. శివరహిత మైనయాగము
శివరహితము గాఁగ నీవు సేయుచు నుండన్
భవదాస్యము నూచిన నే
భవదాస్యానర్హ నైతిఁ బాపైకనిధీ!

65

ఉ. నిర్గతపుణ్యశీలములు నీతివరత్వము దుష్టమార్గనం
నర్గము గల్గునీ విటులు నల్పుమఖంబున హవ్యముల్ గొనన్
స్వర్గచరావశీమకులునంఘటితాంఘ్రిసరోజుఁ డైనయా
భర్గుఁడు వచ్చునట్టియతిభాగ్యవిశేషము గల్గ నేర్చునే?

66

సీ. వేదపారగుఁ డైనవిప్రుతో యోగంబు
చండాలునకు నేల సంభవించు?
మానసకాసారమత్తహంసముచెల్పి
కాకంబునకు నేల గల్గ నేర్చు?
మహితరూపామూల్యమాణిక్యనంపర్క
మారకూటమున కేలా లభించుఁ
గంపటలగ్రానకరమృగేంద్రునిమైత్రి
హీనమర్కటమున కేల దొరకుఁ

గాన విశ్లేర్షకదేవుండు కాలకంఠుఁ
డంధకారాలి యగుదేవబాంధవంబు
జనవిందితనీచవర్తనుఁడ వైన
నీకు నేల లభించును నిశ్చయింప.

67

- గీ. ఏమహాత్మునికరుణ దేవేంద్రముఖుల
పదములు రమాన్పదంబు లై పరఁగుచుండు
బ్రహ్మసంయుతుఁ డైనయభవుఁడు తగఁదె
వచ్చి కూర్చుండ నీదుప్రప్రగ్వంశసీమ?
- క. దాక్షాయణి యిటు పల్కఁగ
దాక్షిణ్య మొకింత లేక తామసయుతుఁ డా
దత్తుఁడు ముహూరరుణీభవ
దత్తుఁడు నై పలికె నమ్ముగాక్షీమణితోన్.
- క. సతీ! నీవతిగుణగణములు
నుతి సేయఁగ నిచటఁ దగదు నోటికొలఁదిగా
నతనికి నెవ్వరు కూర్చిన
హితులో తగ వాయెదుట నెప్పుము తన్వి!
- సీ. భసితంబు గజచర్మవసనంబు సూచింప
నతనివిత్తముకల్మి నడుగ నేల?
విషమంబు లైనట్టిపీక్షణంబులె తెల్ప
నతనిరూపవిలాస మడుగ నేల?
జనకు నెచ్చో నైనఁ గన రామి విచరింప
నతనికులీనత్వ మడుగ నేల?
సహచరపై శాచసంఘంబు లెఱిఁగింప
నతనిసద్వర్తనం బడుగ నేల?
- యహహ! ప్రత్యక్షముగఁ గన్నయట్టివారి
కతనిచారిత్ర మెల్ల హస్తామలకము
గాని యన్యులు తలపోసి కన వశంబె?
యంబుజాక్షి! తదీయధార్థవృత్తి?
- సీ. గుణహీనుఁ డని శ్రుతుల్ ఘోషించుచుండంగ
గుణవంతుఁ డనుమాట కొదువ గాదె?

య్యిక్ష్మీయం డని యార్జులు వివరింప
 ఘవనాధిపతి యంట బొంకు గాదె?
 యజువులకన్న నత్యజుతరుం దై యుండ
 విశ్వోన్నతుం డంట వెట్టి గాదె?
 రూపవర్జితఁ డంచు ధీవరుల్ వివరింపఁ
 దనరూప మారోపితంబు గాదె?

పశుపతి యటంచు లోకముల్ పలుకుచుండ
 నధికవిజ్ఞాని యనుట నత్యంబు గాదె?
 హరునిచరితంబు లెవ్వరు నరయ లేక
 ప్రణుతిఁ గావించు రూరక పంకజాక్షి!

72

గీ. ఎన్నడును గర్మలేశంబు లెఱుంగనట్టి
 వా రతనితోడ వర్తింప వచ్చుఁ గాని
 వివిధకర్మపరాధీనవృత్తి నున్న
 నాకు సంబంధి యనుకొంట నవ్వు గాదె?

73

సీ. తురగ మొక్కటి యైన దొరకొన కున్నదే
 యీవెద్దయె డ్దేల యెక్కి తిరుగ?
 పసియించుటకు నింత వసుధ లే దయ్యెనే
 శవయోగ్య మగుమహీస్థల మ దేల?
 సురసిద్ధసాధులు కలు వయి పోయిరే
 పొందు సేయఁ బిశాచబృంద మేల?
 చిలుతముత్తైవుఁజేరు చేకూర దయ్యెనే
 యస్థిమాలిక లేల యజుతఁ దాల్చు

నెన్ని యని వివరింతు నే నిందువదన!
 యతనిలక్షణమునకు మర్మాద గలదె?
 మొదలు తుదయు నెఱుంగక మోసపోయి
 నిన్ను నిచ్చుట నాయందు నేర మొకటి.

74

గీ. జనకుఁ డీరీతిఁ బాతకజనకుఁ డగుఁచుఁ
బలుకఁ గలికికిఁ జెవులకు ములుకు లగుట
హరహర! యటంచుఁ గర్ణంబు లటుల మూసి
శివునిఁ దనచిత్తమునఁ గొంతసేపు నిలిపి.

75

సీ. ఉదయాచలంబుపై నున్నపున్నమనాటి
జాబిల్లి యన మోము జాదుకొనఁగ
నహివిషాన్నితచందనాద్రిమారుతము నా
వెచ్చనిట్టారుపుల్ వెడలుచుండ
మందానిలోద్ధూయమానాగ్రవల్లవ
సమవృత్తి నధరాధరము వడంక
విగళత్సుధాబిందుఁ డగునవేందునిరీతి
నొదవినచెమట నెన్నొనటఁ దనర

శంకరద్రోహి యగువీనిసమ్ముఖమున
దర్శనము సేచు రా దంచుఁ దా నొకత్పణ
శకల మద్దముగాఁ బట్టి నకలనాద
మేదురంబుగఁ బల్కె నమ్మిననేత్ర.

76

ఉ. చాలు మ తేమి నీ కొదవె జన్మఫలంబు శివు న్నుతింపఁగాఁ
జాలక వేదముల్ మివుల సంవియ మందఁ దదీయనిందకున్
బా లయి కూలెదే భయదభావవిశంకకృతాంతకింకరా
భీలకశాంకుశాచఠపీడల నొందుచు రౌరవంబునన్.

77

సీ. సకలలోకానీసర్గసామర్థ్యంబు
జలజాతభవున కేస్వామి యొనఁగె
శ్రీమహితత్రిలోకీమహీరాజ్యంబు
దేవతావిఘన కేదేవుఁ డిచ్చె
నవధిశైలాంతరానర్గళ తేజంబు
పద్మబాంధవున కేవలఁడు గూర్చె

సకలధాత్రీచక్రసంభరణప్రజ్ఞ
భుజగరాజున కేవిభుండు నేర్పె

నట్టినర్వేళు సర్వజ్ఞ నాచిమధ్య
విలయదూరుని సహహ! నీవెట్టి గాక
యధనుఁ డకులీనుఁ డనమర్థుఁ డశివుఁ డనుచుఁ
బలుకఁ జూతురె దురితై కఫలము గాక.

78

గీ. శివపరాధీన మైనయీజీవ మట్లు
భవదుదరజాత మగుకళేబరమునందు
నుండు టెల్లను విమలగంగోదకంబు
ఘనసురాభాండమున నున్నకరణి గాదె?

79

గీ. కాన భవదీయసంబంధగర్విత మగు
నట్టిదేహంబు విడిచి నే నన్యదేహ
కలనఁ జలనంబు నొందనికాలగళుని
భూరికారుణ్యశీలావిభూతిఁ గాంతు.

80

సతీదేవి యోగాగ్నిదగ్గ యగుట

గీ. అనుచు సకలజనులు నాశ్చర్యభరితు లై
చూచుచుండ నిందుసుందరాన్య
యాత్మయోగవహ్ని కాహుతిఁ గావించె
విగ్రహించి తనదువిగ్రహంబు

81

గీ. శంకరునియంకపీఠ మలంకరించు
తనువు తృణముగ విడిచె నాతలిరుఁబోడి
జగతి మానైకధన లై నచంద్రవదన
లేపదార్థంబు విడువ లే రెంచి చూడ.

82

వ. అప్పుడు.

83

సీ. దక్షుఁ డీచెకచాంబుజాక్షి నేటికి నువే
 క్షించెనో యంచు నిందించువారు
 నెంత సాహసకృత్య మీబాల చేసె నా
 హా! యంచు నాశ్చర్య మందువారు
 దైవకృత్యం జేల తప్పింప వశ మని
 మాననంబునఁ జాల మఱుగువారు
 నీవార్త విన్నఘోషణలుం డెంత కో
 పించునో యని కడుం బెడగువారు

భూరికరుజారనంబునఁ బొక్కువారు
 శోకభరమున మిక్కిలి స్రుక్కువారు
 నమితభయవిహ్వలాత్ము లై బ్రమయువారు
 నైరి నుర లెల్ల యాగశాలాంతరమున.

84

క. అంత ఓశివానుచరు లని
 కుంతగదామునలవరశుగురుశరవర్షా
 క్రాంతవిగంతనిరంతర
 సంతమనము గాఁగఁ దుములనమరం బయ్యెన్.

85

క. బృందారకిబృందంబు
 చిందరవంద రలు కాంక్షికతఁ బఱవన్
 గందర్పహరునియనుచరు
 లందఱునుం దఱిమి చదువునంతటిలోనన్.

86

సీ. అనదృశబ్రహ్మవర్చననమగ్రుం డైన
 భృగుమహామౌని యాబెగడు చూచి
 తనతపశ్శక్తిచేతను గణంబులఁ గూర్చి
 యపుడు మారణకర్మ మాచరింప
 ఋభునామదేవత ప్రభవించి యవ్వంచ
 వదనానుచరులగర్వం బడంప

భయవిహ్వలాత్మ తై వఱచిరి వారలు
కై లానశైలమార్గంబు వట్టి

యట్టివృత్తాంత మంతయు నవుడ తెలిసి
పోయి విన్నవ మొనరించె భూతవతికి
రసికజనకర్ణశుభకరోల్లసితగాన
నవసుధాపూరదుం డైననారదుండు.

87

క. ఆవార్త వినినయంతన
భావప్రభవాంతకుండు ప్రళయనమయలో
కావళినిశ్శేషీకర
ణావిర్భవదనలనన్నిభాకారుం డై.

88

సీ. కడకంటిమంటవెక్కనవుటుక్కకు స్రుక్కి-
కర్ణకుండలిరాజు కదలఁ బాఱ
నకుటిలాకృతికృతభ్రుకుటివై ఖరి చూచి
శిరసుచందురుఁ డింత చిన్నవోవ
దంతఘట్టననముత్కటరవం బాలించి
హస్తాగ్రసారంగ మదరి పడఁగ
హృదయకోపానలాభ్యుదితకిలలు సోకి
బ్రహ్మకపాలముల్ పగులు నూప

నలికఫలకప్రభూతఘర్మాంబుర్జురము
గదిసి మిక్కిలికనుకీల తొడుగుచుండఁ
జూపరుల కెవ్వరికిఁ దేటి చూడ రాని
రొద్రదరనము వహించె నారాజమౌళి.

89

సీ. కమలజుశీర్ష ముత్కటచపేటంబుచేఁ
జెదర వేసిననాఁటిచేష్టకన్న
నంధకాసురునిఁ బ్రత్యగ్రతీహాలాగ్ర
ధార నెత్తిననాఁటితీరుకన్న

నలగజాసురచర్మ మొలిచి వైచీరగా
 విప్పి కప్పెడునాఁటియొప్పుకన్నఁ
 బురదానవులను భీకరవిష్ణుబాణంబు
 చేతఁ గూల్చిననాఁటియొప్పుకన్న

నొక్కవేడిమి యొకవంత యొక్కబిరుసు
 నొక్కతీవ్రత యొక పెంపు మిక్కుటముగ
 ఫాలతలపావకాక్షుఁ డుద్వేల మైన
 పీరరసము వహించె నవ్వేళయందు.

90

క. ఈపగిది నధికకోపం
 బాపరమేశుఁడు వహించి యలికభవస్వే
 దాపముఁ దాప మురువ్రతి
 రూపముగా నవనియందు రూక్షము లై నన్.

92

వ. అప్పుడు.

93

పీరభద్రునిజననము

సీ. సంవర్తనమయసంజాతసలతమనమూ
 త్రిభావమున నీలదేహ మమర
 ఖండితయమదండపాండిత్యఖండనో
 ద్దండదోర్దండశతంబు లొప్ప
 దళితలోకాలోకబిలతమస్సముదాయ
 భయదదంష్ట్రాంకురప్రభలు నిగుడఁ
 భరశుత్రిశూలముద్గరభిండివాలచా
 పముఖోగ్రతరసాధనములు మెఱయ

సర్వభయదమహాట్టహాసమునఁ గల్గు
 కహకహారాపములచేతఁ గమలభవుని

చెవులు చిట్లులు వోవ నుద్భవముఁ జెందెఁ
బ్రాభవోన్నిద్రుఁ డై పీరభద్రుఁ డవుడు.

93

క. ఈరీతి నుద్భవించుచుఁ
బొరుషఖని యైనపీరభద్రుం డంతన్
గౌరీవల్లభుపాదాం
భోరుహముల కెఱఁగి వల్కె భూరిధ్వనితోన్.

94

క. నా కేమి యాన తిచ్చెదు
నాకొకోనికరకలితనగభేదిశతా
నీకముల నై న నోర్చెద
లోకేశ్వర! నీయనుజ్ఞ లోకులు మెచ్చన్.

95

సీ. ఎగయంగ వైతునే యిపుడు బంతులరీతిఁ
బట్టి బ్రహ్మాండముల్ పదియు నైన
జలరాసు లేడును గలఁచి కైకొందునే
వుడిసింటఁ బట్టి యాపొశనంబు
నప్తభూధరములఁ జమరి చూర్ణము చేసి
చల్లుదునే చక్రకైల మవల
నట్టహాసము చేసి యవిసి పోఁ జేతునే
కాలమృత్యువుగుండె గడియలోన

నేమి గావించు నా కాన తీయ వలయు
శక్రుఁ డైన కరన్యస్తచక్రుఁ డైన
ధాత యైనను మఱి వానితాత యైన
నాకు నెదు రెవ్వరును లేరు లోకనాథ!

96

దక్షాధ్వరధ్వంసము

క. అని పీరభద్రుఁ డాడిన
విని సర్వేశ్వరుఁడు గర్వవివశం డగుడు

శుభ్రయాగకర్మ మంతయుఁ

జని విఘ్నము చేసి రమ్ము శౌర్యనిధానా!

97

ఆ. ఆనుచు నాన తిచ్చి యతనికిఁ దోడుగాఁ

బ్రమథవరుల విపులభాహుబలుల

ననుప ననుపమానఘనవిక్రమోన్నిద్ర

ముద్రఁ గదలె వీరభద్రుఁ డపుడు.

98

గీ. అంత నక్కడ భృగ్వాదు లైనమునులు

శౌర్యఘను లైనశివపాపదులఁ దఱిమి

చింత సేయక యాయుషక్రాంత మైన

యధ్వరము పూర్తి గావించునట్టివేశ.

99

గీ. దుప్పిమిత్తంబు లెన్నేనిఁ దోఁప వేడి

యానడస్యలు నలుదెనలందుఁ జూచి

కని రుద్ధిశయందు భాస్కరవిధాన

దక్షభూరేణుజాతనంతమన మొకటి.

100

వ. ఇవిధంబున.

101

చ. కని కని భీతిచే నుపకర్మ మొనర్పఁగ బుద్ధి గూడ క

మృనులును నిర్జరోత్తములు మూఁకలు గట్టుక చూచుచుండఁగా

సునిశితహులఖడ్గవరశుక్లకామునలాదిచండభం

దనముఖసాధనోగ్రు లయి డాసిరి పావకనేత్రభృత్యులన్.

102

లయగ్రాపి

అట్టియెడఁ బాదహతిఁ బుట్టినమహారజము వట్ట మయి సూర్యురుచిఁ బట్టి

కబళింపన్

బె ట్టయినఁగీతలు నెట్టుకొనినన్ బ్రమసి గట్టి యగుభీరతకుఁ బట్టయి

నవారుం

గుట్టు చెడిపోక నమకట్టి శివకింకరులు దిట్ట లయి యుష్టవడినట్టి
క్రతుశాల
చుట్టుకొని మిట్టివడి యిట్టు నటు పోక వడి రట్టిగతచేతనులచుట్టుము
రీస్. 103

క. ఇటు పీఠభద్రునానతి
భటు లాక్రతుశాలఁ జుట్టి పటుహంకారో
దృటలీలాకుటిలభూ
కుటిలక్షితవదను లగుచుఁ గ్రూరత డాయన్.
104

వ. ఆనమయంబున.
105

సీ. అలికాక్షభటవికటాకారములు చూచి
వెఱచి నల్దిక్కులఁ బఱచువారు
హరకింకరులభయంకరహంకృతులచేత
నాక్షణంబున గుండె లవియవారు
నుగ్రసేవకులమహోగ్రతర్జనలచే
నవవర్జితప్రాణు లైనవారు
నభవానుచరులఘోరాట్టహాసములచే
బోవఁ గా క్లాదక పోవువారు
గాని యవ్వేళ వేలాతిగవ్రవృద్ధ
వలయజలరాశి కెన యన వెలయనట్టి
యమరసేనలలో నొక్కఁ డైనఁ గాని
మాటు సేయఁగ లేఁ డయ్యె మౌనులార!
106

క. హరదివ్యశక్తి ముందరఁ
గురకురవేలుపులబిరుసు కొనసాగునె! యా
గరుడోగ్రతుండనిహతికిఁ
గరకరితో నిలువఁ గలవె కలవింకంబుల్.
107

క. అతిసాహసవంతుల ను

గ్రతఁ గొందఱఁ జుట్టు నునిచి గతశంకాలే
శత మీతి వీరభద్రుఁడు
క్రతుశాలాభ్యంతరంబు కడువసిఁ జొచ్చెన్.

108

క. అప్పుడు విచ్చలవిడిగా

నవ్వరమేశ్వరునిభృత్యు లత్యుత్సుకు లై
తప్పక కదిసిరి మోముల
నివ్వులు రాలంగ నిఖిలనిర్జరవరులన్.

109

సీ. నడునెత్తు లవియంగఁ బిడుగులు వడిఁ దాఁకు

బెదిదంపుఁబిడికళ్ళఁ బొడుచువారు
వదుగు రైదుగు రొక్కఁగుడి గాఁగ నతిఃతా
కుంఠశాలములచేఁ గ్రచ్చువారు
వంక్తు లై కూర్చున్నవట్ల దామనియట్ల
నెఱిఁ గరాసులచేత నఱుకువారు
తడగాఱు వడి నేలఁ బడియున్నవారల
పదములఁ బిండిగాఁ బ్రాముపారు

వజ్రచనహితులతల లూడఁ బట్టి తెచ్చి
యనలమధ్యంబునను వైచి యార్చువారు
నెరి గవసినవారలఁ జిదుమువారు
నైరి యవ్వీరభద్రునిపొంపదులు.

110

సీ. విద్యాధరుల మేము వినుఁ డేల తర్జింప

సీచు లవిద్యచే నెఱయ మీరు
సాధ్యుల మేము పింసాయోగ్యులము గాము
సాధ్యులు గాక మీశక్తి యెంత?
కింపురుపుల మేము కృప నేయఁగా రాదె?
కుత్సితపురుషు లొకుమతులార!

గుహ్యకులము మేము కోపార్థులము గాము
తప్పనే శిరములు దాచుకొన్న

ననుచుఁ దమప్రాణభీతిచే నాడుచున్న
చారి నీరీతి వక్రక్రివాదు లగుచు
సమయఁ జేసిరి పశుపతిశాసనమున
నసమబలు లైనవీరభద్రానుచరులు.

111

మ. పతిదానం బొనరింపుఁ డంచు వనితల్ పాదంబులం బడ్డచోఁ
బతిదానం బిది గాదె యంచు నిశితప్రక్షిప్తకౌశ్లేయకా
హతిచేఁ ద్రెవ్వఁగ నేసి రయ్యభవభృత్యాగ్రేనరుల్ పార్వతీ
పతి కాగన్గరు లైనవారలు కృపాపాత్రంబులే వాఁకిన్.

112

చ. తరుణతరామృతాంధనులఁ దన్నికటస్థలి నున్నయవ్వర
స్తరుణులతోడఁ బాశములఁ దద్దయు నంటఁగఁ గట్టి వైవఁ ద
ద్గురుకరికుంభజృంభకుచకుంభయుగీవరిరంభజాతసౌ
ఖ్యరసవయోధిలో మునిఁగెఁ దత్పటబంధన పీడ యెంతయున్.

113

క. యూపముల మున్న గట్టిన
యావశువుల విడిచి యవి నహర్షతఁ జూడన్
వాపోయెడుబుత్విక్కుల
కావధవర్తను లటంచుఁ గట్టిరి వారల్.

114

క. మూత్రములు సోమరసయుత
పాత్రంబుల విడిచి యవి యుపానత్కృతికిం
బాత్రము లనుచుఁ బవిత్రధ
విత్రంబులు గోసి రురులవిత్రంబులచేన్.

115

వ. ఇవ్విధంబున విశంకటనమరసమత్సాహంబున బెట్టిదం బగుకట్టడితనంబు
డింపక దర్పంబుల మించుసర్పంబులశీర్షంబు లమర్షంబున ఖండించు

ప్రచండతరవల్లభులయుల్లాసంబును ననివారణంబు లై నవారిణంబులకుం
గవిసి కుంభంబులు సంరంభంబులు నిక్క ప్రక్కలు సేయునవార్యహార్య
క్షంబులలక్షణంబును, సారంగంబులయంగంబుల భంగంబు లగకోపంబుల
రూపంబులు చెడం గబళింప నువక్రమించి విక్రమించుబెబ్బులులనిబ్బరం
బును, గొండలవలె నుండునుద్దండజీమూతంబులజాతంబుల విరియించు
విలయపవనుజవనత్యంబును, నవక్షంబు లయి రూక్షంబు లయినధరంబుల
భూమేదురం బై నశతధారావిపాటవంబున విపాటితంబులు సేయుదంభోశి
శతనహస్రంబులవిజృంభంబును వెలయ నలయక కంఠంబు లకుంఠంబు
తొనరించి వంతంబులు మెఱయ దంతంబులు రాల్చియుఁ బ్రాణంబులు
విద్రాణంబులుగ నాభీలంబు లయినశూలంబులు గ్రుచ్చి యు, తలంబుల
చలంబులు మెఱయ నురంబులు పగిలించియుఁ గఠినతావిహసితాచలసానువు
లై నజానువులఁ బొడిచి వలగ్నంబులు భగ్నంబులు చేసియు ధిక్కృతాశని
విహారంబు లయినముష్టిప్రహారంబుల రుధిరపూరంబులు వెడలించియు
నురియలఁ జేరియుఁ ముద్గరంబుల ప్రేసియు. ముసలంబుల మోఁచియు
గదల మొత్తియుఁ బరశువుల నఱికియు శక్తులశక్తు లెడలించియుఁ దోమ
రుజుల నొప్పించియుఁ, గుంతంబులఁ బొడిచియు, శరంబుల భేదించియు
పీరరసనదనం బై నకదనంబు నలువ సంజనితమహాత్రానం బై నయట్టి
హాసంబు విని గుండియ లవిసి మూర్ఛాలసు లై యుండి మగడం దెప్పిరి
కనువిచ్చి విచ్ఛలవిడిం జొచ్చి సమయించుశంకరకింకరులం గని మగడం
గనుమూత లిడి కదలక యుండుకిన్నరులును, గదాఘాతంబులచేతం
బగిలినమస్తకంబులవలనం గురియురుధిరంబులర్చురంబులచేతం గన్నులఁ
దేరి చూడ రాక ధిక్కారనాదంబు లైన దిక్కులకుం. జేతులు చాచి రక్ష
రక్షేతినాదంబుల మ్రొక్కుగంధర్వులును క్రూరంబు లైనపాదప్రహారం
బుల బీరంబులు దక్కి ప్రాణంబులు కంఠనాశంబులం జిక్కి హస్తపాశావి
చలనంబున నజీవత్యంబు దెలుపుసాధ్యులును శంకరప్రియంకరుం శంకార
హితంబు లైనహంకారంబుల భీకరంబు లైనకరంబులవేడిమి తల్లిగి
చ్చితలిఖితాకారంబుల నున్నయాదిత్యులును దోషంబులు చూడక యోషా
వేషంబులు పూని వుషితప్రాణు లైనతుషితలును నతిజవబలాన్నందంబు
లైనపదంబుల మట్టిన దొట్టినయాయానంబున నిట్టట్టు గదల లేనిమహారాజి

(యాజ?) కులును గలిగి యయ్యజ్ఞశాల శంకితవిలయనమయలీల యయ్యె
నంత. 116

క. లోకత్రయము జయింపఁగ
సీకరణిన్ మొనల మూఁటి నిది తాల్చె ననన్
భీకర మైనత్రిశూలము
ప్రాకటముగఁ దాల్చె వీరభద్రుం డంతన్. 117

క. పరిచితశబీకుచద్వయ
పరిరంభం బయినయింద్రుజాహమధ్యం
బరచేత ప్రేసి మివులన్
వెర వేదినమదికి నిదియ నిష్క్రమితి యనుచున్. 118

గీ. హరవిహీనయాగహవ్యముల్ కొను నిది
మీఱియనుచు నగ్ని నోరు గట్టి
శిరము ప్రేసి రెండుచెక్కలు చేసె నా
తనికి దానఁ గాచె తలలు రెండు. 119

ఆ. దండధరునికాలదండంబు విఱిచి యు
ద్దండలీలఁ బొడిచెఁ జండముష్టి
నతనిచేతఁ దీవ్రయాతనలను బొందు
నారకులు ప్రమోదపూరితులుగ. 120

క. కొణపునఁ బట్టి యేత
త్రాణంబులు గొందు నంచుఁ బదమునఁ దన్నన్
బోడిమి చెడి కంఠగత
ప్రాణుం దై యొక్కభంగి బ్రతికె నతండున్. 121

క. జీవనపతి ననుగర్వము
చే వలలెడు నిపుడ పీనిజీవనముఁ గొనం

గా వలయు ననుచు వరుణు భ

యావహగతిఁ బొడిచెఁ గూర్పరాగమునందున్.

122

గీ. అనిలు సుగ్రద్బష్టి నతఁడు పీక్షింపఁగఁ
జలన మంది యచట నిలువ లేక
యమితజంతుహృదయకమలదుర్గములు ప్రా
ణావదేశయుక్తి నాశ్రయించె.

123

క. తొమ్మిదినిధులు నొసంగెద
నమ్మినచెలి శివుని కేను న్యాయం బగునా
యిమ్మూర్థవృత్తి యనఁగను
బిమ్మటఁ గొన యక్షనాథుఁ బెలుచన్ బొడిచెన్.

124

క. రోషమున దక్షుఁ డభవుని
దూషింపఁగ నవ్వినట్టిదుర్వర్తనుఁడా
వూషుని రదములు డుల్చి కు
వేషునిఁ గావించెఁ గోపవివశం డగుచున్.

125

గీ. దక్షుఁ డభవుని నిందింపఁ దగదు నాక
యక్షసంజ్ఞ యొనర్చినయట్టిభగుని
తల యొడిసి పట్టి దండించి యలుక మీఱ
గ్రుడ్లు వెకలించి వైచె నాఘోరబలుఁడు.

126

శా. అక్కంజోద్భవుఁ జేసి పేరలుకచే హస్తంబుచేతన్ శిఖల్
చిక్కంబట్టి విభీతిచేత నతఁ డాశీర్వాదముల్ సేయుచున్.
మ్రొక్కన్ దక్కక గ్రుద్దె హవ్యనిచయంబుల్ మ్రొల నల్కోములన్
గ్రక్కిన్ లెక్కయొకింత సేయక మహోగ్రసాఫ్ఫారహంకారుఁ డై . 127

క. ఈక్రమమున సురవర్షుల
విక్రమమున నాక్రమించి విజయాన్వితుఁ డై
సక్రొధావేశమహో
గ్రక్రీడన్ దక్షుఁ జేరి కడు దుస్సహుఁ డై .

128

ఉ. రుద్రవిహీనయాగము విరుద్ధతఁ జేసిన నీకు నోఁ! యే
భద్రము గల్గు నంచుఁ బరభద్రహరుం డగువీరభద్రుఁ డు
న్నిద్రతఁ ద్రొక్కి తొమ్మువయి నిల్చి యదల్చుచుఁ గంతనాశ మ
క్షుద్రనఖాగ్రధారఁ దెగఁ గోనె సురల్ భయ మంది చూడఁగన్. 129

ఆ.వె. అవుడు విబుధవరుల యాశ్చర్యరవములు
పరమమౌనివరులభయరవములు
శంకరానుచరులజయరవంబులు నేక
మగుచు నుండెఁ ద్రిభువనాంతరముల. 130

క. అంతట విమానచరసుర
కాంతాకరవల్లవపుటగళదలఘుతరో
ద్వాంతమధుబిందుకుసుమని
రంతరవర్షంబు గురెనె నభవభటులవైన్. 131

మ. నిశితావక్రపరాక్రమక్రమనమున్నిద్రాదిభిన్నుఖ్యులన్
మశకప్రాయులఁ జేసి దక్షమఖమున్ మర్దించియుద్దామతన్
శశిచూడామణిభృత్యకోటులు ప్రశంసల్ సేయ దుస్తర్కక
ర్కశశౌర్యాఘ్యుఁడు వీరభద్రుఁ డఁగెన్ గైలానమార్గంబునన్. 132

లయగ్రాహి.

అంతట నొకింత యిసుమంత లయి యున్నసురసంతతులు సర్వహరిదంత
పులు లజ్జా
క్రాంతు లయి యాగభవనాంతరమునందుఁ దమవంతములు దక్కి కడుఁ
జింతిలురమావా
క్కాంతలను గూడికొని కొంత వగ నొంచి హరుఁ డెంత పని చేసె బల
వంతుఁ డయి యింకన్
గాంతము నధాశివుని వింతమతి యేల యని మంతనము లాడి ధృతిమంతు
లయి వారల్. 133

ఇంద్రులు కైలాసమున కేగెను.

మ. హరియుం బద్మభవుండు నింద్రముఖనర్వాశాతలాదీశని
ర్జరరాట్కిన్నరసిద్ధసాధ్యవరనానత్యానిలాదిత్యకిం
పురుషోత్తంసులు మూక గూడి చని రాభూతేశుఁ జంద్రార్థశే
ఖరుఁ గారుణ్యసుధాపయోధిఁ గన వేడ్కల్మీఱ రొప్పొదికిన్. 134

మ. చని వీక్షించిరి వద్యజాదిదివిజుల్ సంతానభూజాతజ్ఞా
తనవీనప్రసవోత్కరచ్యుతమరందస్వచ్ఛకుల్యాతలా
వనిచింతామణిరత్ననూత్నరచనానద్వేదికాజాలభే
లనకౌతూహలకిన్నరామరవధూల్లానంబు కైలాసమున్. 135

సీ. దర్శితవృషనిశాతవిషాణకోణగ
తమణీనిచయధగద్ధగలు చూచి
హరసతీకుచయుగాంతరమృగనాభివం
కిలవారిపూరదీర్ఘి కలు చూచి
సరసకిన్నరవధూసురతాంతిమృశాంతి
హరమృదుకినలశయ్యాళి చూచి
కుసుమావచయజాతకుతుకుర్రుదాంగనా
నమితకల్పలతాంచలములఁ జూచి

హరపదార్పణవరమపుణ్యైకనిలయ
సంభృతవరాగయోగభూస్థలులు చూచి
వార లవ్వీరభద్రహంకారజనిత
దరపఠిత్యాగవిమృతేతస్కులైరి. 136

వ. మణియును. 137

సీ. అంచితత్త్రైయక్షపంచాక్షరీమంత్ర
జపము నల్పుచు నున్న శారకలును
హర్షంబు మెఱయ రుద్రాధ్యాయపఠనంబు

గావించునట్టిశుక్రప్రకరము
తైవాగమములయశయము లన్మోన్యంబు
సూహించుచున్నమయూరచయము
నేప్రొద్దు శివ ఏక ఏవ దై వత మంచు
భాషించుచున్నటివర్ణతములు

గలిగి బహువిధవాననోద్ధరినకల
ఋతుసవీనప్రసూననన్నతలతావి
తానవరంభసుఖితమందానిలోప
వనవిలాసంబు చూచుచు వార లంత.

138

గీ. వరమశివుఁ డున్నరత్నమందిరముఁ జేరి
ద్వారమున నున్నతత్ప్రతిహారవరుల
చేతఁ దమరాక యెఱిగించి భీతి మాని
ప్రమదశతకోటియుతుఁ డై నభర్గుఁ గాంచి.

139

చ. హంసరసీజనంభవబలాంతకపాశధరాదినర్మని
ర్జరులు కిరీటకోటిమణిజాలవిశాలమరీచికావళి
విరచితపుష్పదామముల వేమఱుఁ బూజ యొనర్చి రమ్మపే
శ్వరునిపదారవిందము లవారితవిశ్రుతభక్తి మీఱఁగన్.

140

ఇంద్రులు శివుని స్తుతించుట

గీ. ఇట్లు ప్రణమిల్లి నిలిచి బాలేందుధరుని
యెదుట నుడుటఁ గరాంజలుల్ కవియఁ జేసి
యందఱు నమందభక్తియోగాఢ్యులగుచుఁ
బ్రణమిఁ గావించి రంచితఫణిలి మీఱ.

141

సీ. జయ సదాశివ! శివానయతవామాంగ!
మాంగశ్మకరకృపాపాంగవిభవ!
జయ సురోత్తమ! తమశ్చుతదైత్యవిదార!

దారసక్తామేయతత్త్వరూప!
 జయ నిరంజనజనానంభోయగుణవార!
 వారణాజినకృతోదారవనన!
 జయ శుభాకర! కరాబ్జాతచారుకురంగ!
 రంగద్గవేంద్రతురంగరాజ!

జయ మహాన్నత! నతజనస్వాంతస్మియ!
 త్రయవివర్జిత! జితమనోలభ్యమాన!
 జయ ధృతాశేషశేషభూషావ్రసంగ!
 సంగరాజిత! రాజతశైలవాస!

142

క భవతే భవ! శైలవతే
 భవతే చ్చవవిలయతిమిరవటలవతంగీ
 భవతే నమోస్తు విజయీ
 భవ తే మునిహృదయవద్మృభవనవిభవ తే.

143

క. గాత్రీభవదాహ్నయా!
 గాత్రీభవదభిలలోకగణ! ఫాలతటీ
 నేత్రీభవదనల! స్వా
 నేత్రీభవదార్యభక్తనికర! మహాత్మా!

144

లయగ్రాహి.

ఎన్న నమితంబు లగుచున్నకలుషౌఘములకు నిలయ మైనభవ మన్న
 జలరాశిన్
 విన్నక మునింగి యతిభిన్నత వహించినవివన్న తొకనో అయిన నిన్ను
 మదిలోనన్
 సన్నలి యొనర్చినను దన్నిబిడపాతకములన్నియును ద్రుంతువు వ్రసన్న
 తరుఁ డానిన్
 గన్నులనె కన్న సుకృతోన్నతుల కేకొదవ యన్న దిఁక నోయభవ!
 పన్నగవిభూషా! 145

సీ. కార్యంతరాన క్రిగౌరవంబున నైనఁ
జక్క నీగుడ్డితోవఁ ద్రొక్కె నేని
వరిహాసరనవృథాభాషణంబుల నైనఁ
జెలఁగి నీపేరు భాషించె నేని
సాదరానాదరవ్యావృత్తులం దైన
నినుఁ బూజ నేయంగ నేర్చె నేనిఁ
గైతవంబున నైన భూతిరుద్రాక్షముల్
తన కలంకృతులుగాఁ దాల్చె నేనిఁ

బరులవరితోషమున కైన భవదుదార
చరణదాస్యైకయత్నంబు నలిపె నేని
నతనికెలఁకుల వనియింప వఘచయంబు
లతఁడు సుకృతంబులకు నెల్ల నాశ్రయంబు.

143

గీ. నీమహత్త్వంబు గన లేక నిజము గాఁగ
దక్షుఁ డొనరించినట్టియధ్వరమునందు
నిన్ను వెలిఁ జేసి హవ్యముల్ గొన్నయట్టి
తప్పు సైరింప వలయు నోదై వలేళ!

147

గీ. జనులు గావించుపాతకనముదయంబు
నిన్నుఁ బొడగన్నయామీద నిలువఁ గలదె?
యంబురుహాబాంధవోదయం దైనవెనుక
గాఢతిమిరప్రసారంబు గలుగు నెట్లు?

148

ఉ. తప్పులు వేయి చేసి యనుతాపనమేతమనస్కుఁ డై నను
డెప్పుడు మిమ్ముఁ జేరి భజించు నచంచలక్షత్రియుక్తిజే
నప్పుడ కావఁగా వలయు నాతనియం దపరాధలేళ చే
చొప్పున లేనివేళఁ గృపఁ జూచుట చిత్రమై పార్శ్వతివరి!

149

ఆ.వె. అనుచుఁ బ్రణతు లైనయమచుల వీషించి
యాదరించెఁ గాని యలుగఁ దయ్యె

చంద్రభూషణుండు శరణాగతులయందు
భుక్తులు కోపయుక్తి గాంతు రేలి?

150

శివుడు దేవతల ననుగ్రహించుట

మర కేకెల.

అంత నెంతయు శాంతమానసుఁ డైనయప్పరమేశ్వరుం
దంతరంగమునన్ జనించినయట్టిసత్కృపచే భయ
ప్రభాంతరన్ ను సేయునిర్జరపంక్తులం గని వల్కె మీ
పంత యంతయు మాని యుండుఁ డవారితప్రమదంబునన్.

151

ఉ. దర్పభరంబుచే మివుల దక్షుడు కన్నులఁ గాన రాక తా
సర్పము వక్షిరాజునితచంచుగతం బయి పోవులీల నం
సర్పివిశాలకిలంబుతచండతరానలకుండమధ్యభా
గార్పితశిర్షుఁ డై నమనె నందఱుఁ జూడఁగ వీరభద్రుడేన్.

152

గీ. మజియు దక్షానువర్తు లొమత్తుల కను
రూపదండంబు గలిగె నీరూపమునను
వారింబుమును దొలఁగె విచార మేల
చనుడు సురలార! యాత్మీయనదనములకు.

153

దేవతలు దక్షుని బ్రతికింపఁగోరుట

ఉ. నావుడు చంద్రచూడ! కరుణారసపూర్ణనిజాంతరంగ యో
దేవ! మహానుభావ! భవదీయమహత్త్వ మెటుంగ లేక దు
ర్భావము పూనినట్టియలిబాలిశవర్తను దక్షునిం బున
ర్జీవిడఁ జేయఁగా వలయు శ్రీకర మైనవిలోకనంబునన్.

154

గీ. ద్రుహ్మనందను లవుప్రజావతులు సృష్టి
కార్యమునకు నియోగంబు గన్నవారు

చిరతరాయుష్కుఁ లని తొల్లి కరుణతోడ
మీరు చేసినమర్యాద మీఱఁ దగునె?

155

ఉ. కావున దక్షప్రాణములు గల్గఁ దదీయమఘంబు పూరితం
బై వెలయన్ విలూనవికలాంగులు పూషభగాదు లైనయా
దేవత లెల్లఁ దొంటివగిదిన్ విలసిల్లి నసుగ్రహింపుమీ.
దేవ! ననుస్తసేవకవిధేయ! యమేయదయాపయోనిధి!

156

వ. అనవుడుఁ గందళితమందస్మితవదనారవిందుం డై యయ్యిందుశేఖరుం డి
ట్టనియె.

157

సీ. సురలార! దక్షునిశిర మగ్నిలో వైచె
పీరభద్రుఁడు క్రోధవివశుఁ డగుచు
నిపుణతచే నాతనికి మేషశీర్షంబు
హత్తింపుఁ డయ్యాననాంబుజమున
సకలవేదాధ్యక్షకలావ్రపీణుఁ డై
యాగశేషము పూర్తి నందఁ జేయు
మణియు గతప్రాణమారుతు లగువారు
సత్యంతవికలాంగు లైనవారు

నాశ్వినేయుబదివృషామర్కమునను
లోకనుత మైనమత్కృపాలోకమునను
బ్రాహ్మజీవులు పూరితభవ్యతనులు
నగుదు రని యాన తిచ్చిన నమరు లంత.

158

క. మేషముశీర్షం బొకటి ని
మేషములోఁ దెచ్చి దక్షునిమెడ నదికిఁ త
ద్వేషమునకు మందస్మిత
భూషితవదనాబ్జు లగుచుఁ బురుహూతాదుల్.

159

వ. అప్పుడు.

160

- క. ఈదక్షుడు మానంగతి
కాదరమున వచ్చినప్పు డధరామృత మా
స్వామించు డెట్టు లని రం
భాదులు పిషించి నవ్వి రవ్వేషంబున్. 161
- క. మఱియుఁ బరమేశభృత్యులు
నఱికినశీర్షములు యుద్ధనైపుణి చూపన్
విఱిగినకరచరణాదులు
నెఱయన్ హత్తించి రశ్వినీసుతు లంతన్. 162
- ఉ. మేషశిరంబు దక్షునకు మేలుగఁ గూర్చినఁ బూర్వకాలదు
ర్దోషము వాని నిద్రితనరుండునుబోలెను లేచి గర్వమున్
ద్వేషము లేక చిత్తమున విశ్రుత మైనవివేకలక్ష్మిచే
శేషవిభూషణుం బ్రణుతి జేసె నుదంచితదాన్యవద్ధతిన్. 163
- గీ. అతనియాజ్ఞచేత యాగంబు నిండించి
నవనభాగ మిచ్చి శంక లేక
తత్కటాక్షదృష్టి దద్దయు నుఖియించె
దక్షుఁ డఖిలకార్యదక్షుఁ డగుచు. 164
- క. అని సూతుఁడు వల్కిన న
మ్మును లత్యంతప్రమోదమున నాయనఁ గ
న్గొని మఱియు శివచరిత్రము
వినుపింపఁగ వలయు మాకు వేడుక నన్నన్. 165
- మ. పదపద్మానతరక్షికాకరణ! శుంభద్గర్వలీలాన్విత
త్రిదశారావిభేదకృన్నిశితహేతీ! నిత్యసాత్రాజితీ
సుదతీసుందరదృక్పరోజయుగళాస్తోకాత్మనంతోషకా!
పదనేందూదితచంద్రికా! నిఖిలదేవవ్రాతచూడామణీ! 166

క. మధ్యేహృదయమునిస్తో
మధ్యేయవదారవింద! మతిమద్విబుధా
రాధ్యా! పదసేవకవా
రాధ్యాశునివారణక్రియాచాతుర్యా!.

167

మాలిని. వనజసుఖసుతాంతర్వారినందర్శితశ్రీ
వినుతవిభవతేజోవిగ్రహాకూరచేతో
వినయరచితవాచావిభ్రమస్తుత్యరూపా!
ఘనదితిసుతసేవాఖండనోగ్రప్రతాపా!

168

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాప్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూరివంశవర్మ
ధనంజయగోత్రపవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర సకలసుకవిగణగేయ
బాపక్షమాపాలనామధేయప్రణీతం బైనమూర్తిత్రయోపా
ఖ్యానంబనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము

మూర్తితయోపాఖ్యానము

షష్ఠా ఖ్యానము

శ్రీమధురావాసజన
ప్రేమధురాలోకనీయ పృథుమాగధనే
నామితజలనిధిమందర
భూమిభరరాజతులితభుజ! గోపాలా!

1

ప. ఆవధరింపుము.

2

గీ. ఆనఘు లగుశానకాచినన్మునులతోడ
సూతుఁ డిట్లను నధికవినితుఁ డగుచుఁ
జంద్రరేఖాశిఖామణిచరిత మతియుఁ
దెలియ వివరించెదను మీకు ధీరులార!

3

పార్వతిజననము

ఆ.వె. జనకుమీది యలుక తినువుతోఁ బాసిన
సరి సతీలలామ చంద్రవదన
యమితసుగుణమణుల కాశ్రయఖని యని
యాహిమాచల్లెందు నూహ చేసి.

4

ఉ. ఆనగరాజుభార్య సుగతై కనిశాంతము మేనకాఖ్యచం
ద్రాననయందు సంజనన మర్హ మటంచు లలాటనేత్రుసా
మేన వసించుభామిని నమ్మద్ధవివేకమునింద్రమానసా
ధీన ప్రవేశ మయ్యెను దదీయనమంచితగర్భపేటికన్.

5

గీ. లాలితశమిగరానలకిలగరి ని
లాతలవిలీనరత్నశలాకవగిది

బాలచంద్రకిరీటాంకపాళిః గన్న
బాల వసియించెఁ దద్గర్భగోళసీమ.

6

సీ. తలఁచు నొక్కొకవేళఁ ద్రైలోక్యవర్గపే
తువు లైనకమలజాదుల నృజింప
భావించు నొకవేళఁ బ్రబలదానవకోటిఁ
జదిపి ప్రపంచరక్షణము సేయ
నూహించు నొకవేళ నుగ్రవేషంబున
నకలప్రపంచంబు సంహరింపఁ
జింతించు నొకవేళ సేవకాశితులకుఁ
దుది లేనియైశ్వర్యవద మొనంగ

నర్గరక్షణవిలయనినర్గసేవ
కావనైకప్రవీణ యై యాదిశక్తి
యంశ మగుచంద్రధరురాణి యాత్మగర్భ
సీమ విహరింప భూధరస్వామికాంత.

7

గీ. అంతఁ గొంత సమయ మరుగ నుచ్చస్థాన
గతము లగుచు గ్రహము లతులభాగ్య
మహిమఁ దెలుపుచుండ మహిధరవరురాణి
కుద్భవించె నప్పయోజగంధి.

8

క. జనిరహితశివమనోరం
జని కంజనిభాస్య యిటులు శైలవనితకున్
జనియించినయవ్వేశన్
జనియించెను హర్షభరము జగముల కెల్లన్.

9

పార్వతి బాల్యము

గీ. బాలచంద్రరేఖపోలిక నభినవాం
కురితకల్పలతికరణిఁ జైత్ర

మానజనితపుష్పమంజరిగలి బాల
యన్ముదినంబు వృద్ధి నందుచుండె

10

సీ. చికురాంధకారలక్ష్మికిఁ గృష్ణవక్ష మా
న్మృవయోజనవశారదాగమంబు
వటుకటాక్షస్మరబాణశాఖక్రియ
వికచస్మితాఖ్యచంద్రికకు రాక
తనులలికావనంతము నపీనవయోధ
రాంకురంబులకు వర్షాగమంబు
మన్మథావాహనమంత్రంబు రోమాశి
కానీలఘజగి కాకర్షవిద్య

యువమనోదైర్యకుధరదర్పవశమన
పాటవాన్వితశితశతకోటిధార
యనఁగఁ గన నయ్యె నవయోవనాగమంబు
తుహినధాత్రిధరాధిశదుహిత కంత.

11

సీ. ఘడియించెఁ గజికపీఠటికువృ వయి నొప్పుఁ
గ్రిందఁ బున్నమనాఁటిచందమామఁ
బ్రకటించెఁ జంపకప్రసవోత్తమముచెంత
మిసిమిఁ బెం పెనఁగుతుమ్మెదలజోడు
మొలపించి చూపె నిమ్మల నురస్థలియందు
లలితరాజీవజాలకయుగంబు
గదియించె వివరీతకదళితోపసీమ
నరివిశాలం బైనయవనిభాగ

మౌర వలరాజు మెచ్చంగ యోవనైంద్ర
జాలికుఁడు బాలికాశిరోవాతవదన
నాసీకాదృక్కుటోరువిభాసురకటి
చంభమునఁ జూపరులకుఁ జిత్రంబు గాఁగ.

12

- ఉ. అప్పుడునవ్యయౌవనసమాగమశాలిని యైనకన్యకం
దవ్వక చూచి యావికచితామరసానన కి లతాంగికి
యొప్పులకుప్ప కేవరుడు యోగ్యుఁ డటంచు గిరింద్రుఁ డాత్మలో
ముప్పిరిఁ గొంచు నువ్వుతిలుమోహభరంబున నూహ సేయఁగన్. 13

నారదాగమనము

- ఉ. నారదమౌని వచ్చి లలనారదనాధరకంఠనాభిమ
ధోర్మరువిలాసలక్షణనమున్నతి చూచి ఫణింద్రహాఁకిన్
హరిగిరింద్రమందిరవిహాఁకి హాలహాలానలోజ్జ్వలా
హాఁకి నారి గాఁగఁ దగు నారయ నీసుత యంచుఁ బల్కినన్. 14

- గీ. అంత నాశ్చర్యభరితుఁ డై యగ్గిరింద్రుఁ
డాత్మవరసరభువిఁ దవం బాచరించు
వంచముఖునమ్ముఖమున కాచంచలాక్షిఁ
దోడకొని చని ప్రమదంబు తొంగలింప. 15

- వ. సాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా నయ్యభిర్వతేజోనిధి యైనశర్వసిం గాంచి
ముకుళితకరకమలుండై యిట్లనియె. 16

- ఉ. ఈలలితాంగి యాయకలుషేందువినిందకనుందరాస్య యీ
బాలిక యీమనోజ్ఞగుణపావని తావకసేవనైకధీ
శాలిని మీకుఁ జాలఁ బరిచర్యలు సేయఁగ నర్హురా లగున్
బాలశశాంకశేఖర! కృపామతి మీర లనుగ్రహించినన్. 17

- గీ. అనుచుఁ బలికిన గిరికులాధ్యక్షుమాట
కృత్తివాసుండు నాత్మ నంగీకరించె
నతివికృతిహేతుసంయోగ మైనయపుడు
చిత్తమున కన్యథాత్వంబు చెరి దనుడు. 18

పార్వతి శివునకు శుశూషచేయుట

సీ. కల్యాణిసమయప్రకల్పితాచమనీయ
 విమలాంబుకలశార్పణములచేత
 నతలలితాగ్రావచితవికచాహ్లాన
 నానాప్రసూనదానములచేత
 గురుతరశ్రమవారివరిహరికుచతట
 న్మస్తవాసోపీజనములచేత
 సంచరత్పికళాతచంచుయోగవిదూర
 వల్లవతల్పకల్పనలచేత

నలిమృదులపాణివల్లవస్వితయచకిత
 చకితమాననవిరచితచారుచరణ
 నలినసాదరసంవాహనములచేత
 శివున కుపచార మొనరించెఁ జిగురుబోడి.

19

సీ. బాలామణివిసీలాలకచ్చలముచే
 గండుతుమ్మెదపిండు గలిగి యుండఁ
 జంచలాక్షిలోచనాంచలమిషముచే
 నిశితసాయకములు నిండి యుండ
 సంగనామందస్మితాన్మదంభంబుచే
 బూర్జేందుబింబవిస్ఫూర్తి యుండఁ
 గలకంఠమధురవాక్కులకై తవంబుచే
 మత్తకోకిలనాదమహిమ యుండ

మణియుఁ దనసాధనము లెల్ల మెఱయుచుండ
 ఖండపరశునిమానసాఖండదైర్య
 కంచుకముఁ జించ లేఁ డయ్యెఁ బంచశరుఁడు
 తెలియ నిటువంటివారె పో ధీరతములు.

20

క. శంకరునకు భక్తజ్ఞే
మంకరునకు నిష్కలంకమానన యగుచున్
బంకజలోచన యీక్రియఁ
గైంకర్య మొనర్చు గొంతకాలం బంగెన్. 21

వ. అంత. 22

తారకాసురవృత్తాంతము

ఉ. తారకుఁ డన్నదానవుఁడు దైవతమానవమౌనిగర్భని
ర్ధారకుఁ డై చరింప నమితం బగుతద్విపదంబురాశికిన్
దారకు నెవ్వనిన్ గనక తామరసోద్భవుపాలి కందఱున్
జేరి విన్నము లై యతఁడు చేసినబాధలు విన్నవించినన్. 23

క. ఇతర మగుశూరతతిచే
మృతి వానికి లేదు గాన మృడునకు గిరిరా
ట్టుతపై రాగము గల్గఁగ
నతులితయత్నం బొనర్చ నర్హము మీకున్. 24

ఆ.వె. అనిన నతనియాజ్ఞ యమరు లొదలలందుఁ
బాని నిజనివాసములకుఁ జనిరి
హర్షమున విరించి యాన తిచ్చినకార్య
మవుడు సేయఁ దలఁచి యగవిభేది. 25

క. కందర్పునిఁ దలఁచిన రతి
యుం దాను నమంద మైనయుత్సాహభరం
బందుచు వచ్చిన నతనిఁ బు
రందరుఁ డతిగౌరవానురాగంబులచేన్. 26

క. ఆర్ధాసనమున నునిచి మ
హర్షియుతుం డైనయింద్రుఁ డంబుదనినద

స్పర్ధిగభీరధ్వనితో

వార్ధిసుతాసుతున కనియె వాక్పతుడుం డె.

27

క. సూనాశుగ! మాకుం బ్రయ

మైనప్రయోజనము గలిగి యప్పుని నీచే

మానుగ సాధ్యం బనుచుఁ బ్ర

ధానాప్తుఁడ వౌట నిన్నుఁ దలఁచితి మదిలోన్.

28

మ. జనకుం డై నరమాధినాథుఁడు గదాచక్రాదికానేకసా

ధనముల్ దాలించి దానవౌషుముల విధ్వంసంబుగావించు నీ

వనినం బుష్పమయాస్త్రవంచకముచే నాయానమున్ లేక లో

కనికాయంబుల గెల్వఁ జూచి యధికఖ్యాతిన్ బ్రకాశింపవే.

29

చ. అనవుడఁ బంచబాణుఁడు బలాఁకి ని ట్లను నోసురేంద్ర! యే

వని పిత మయ్య! నీ కిప్పుడు వంకరుహాననునంతవాని నా

నునిశితబాణపాతమున స్రుక్కఁగఁ జేసి తలోదరీవిలో

కనవలనాఖ్యజాలములఁ గ్రక్కునఁ జిక్కువడంగఁ జేసెదన్.

30

క. వటు నై న బ్రహ్మవిద్యా

వటు నై నన్ ప్రుత్పసూనబాణహతులచే

ఘటచేటివిటవృత్తికి

ఘటయింపఁగ నాకు శక్తి గలదు మహాత్మా!

31

క. వినతి పాత్రివ్రత్యవి

లానము దిగనాడి గళితలజ్జాభరమై

నీసురుచిరబాహంతర

వానిని యై యుండ నీకు వాంఛిత మయ్యెన్.

32

గీ. అనుచు ననవిలుకాఁడు శౌర్యంబు మీటి

వలుక నతఁడు శరీకుచప్రాంతకుంకు

మాంకితం బైనయట్టిదోరంతరంబు

గడియ నాలింగనము చేసి కౌతుకమున్,

33

ఇంద్రుడు మన్మథుని బ్రార్థించుట

ఉ. తారకదుష్టదైత్యచరితం బెఱిగించి తదీయహింస కే
పీరులు చాల రయ్యె భవపీర్యనముద్భవుఁ డైనశౌర్యవి
స్తారుఁడు దక్క నిందులకుఁ జంద్రకిరీటికి శైలకన్యవైఁ
గూఁదిమి గల్గఁ జేయుటకుఁ గొరెద నే నని వల్కెఁ బల్కినన్. 34

గీ. కమలదళగతవిమలాంబుకణములీల
మనసు చలియింప నాతలో మగుడ ధైర్య
గఁగిమ యనుపాశమునఁ గట్టి గట్టిపఱచి
పలికె నమరేంద్రుతోడ నవ్వంచశరుఁడు. 35

క. ఈషత్కరంబు గా దిది
భాషాధీశాదిదివిజపటలదురాపా
శేషతపోనిరతుం డగు
శేషాహివిభూషునిబిడచిత్తము గెల్వన్. 36

గీ. అయిన నాశక్తికొలది నీయభిమతంబు
వంచనము లేక నే నొనఁచువాఁడ
ననుచు మరుఁడు వసంతమందానిలేందు
వికళకాదినహాయఁ డై పేర్చి వెడలె. 37

వ. ఇట్లు వెడలి గిరికానననదీనదంబులు గడచి హిమాచలప్రాంతంబునకుం జని
యచ్చట. 38

మన్మథుఁడు శివతపోభంగముఁగావించఁజూనుట

సీ. హరిణపోతముల నిద్దురపుచ్చుతలఁపుచేఁ
జేర్మి జోలలు పాడుబెబ్బులులును
జిఱుతపాముల కెండనెక సోఁకకుండ బ
ర్హము లడ్డముగఁ జేయునెమలిసిండు

నెలుకలతోఁ గూడ నెరసి యన్యోన్యంబు
 సరసోక్తు లాడుమాడ్డారములును
 గరుణతో బాలెంతకరణుల పురుడోము
 జరతకంఠీరపీనముదయంబు

గలిగి యన్యోన్యవైరవికారదూర
 మగుచు నాశ్చర్యజనక మై యలరుచున్న
 శంకరాచారనీహారశైలవంస
 రాశ్రమము చూచె నిక్షుశరాననుండు.

39

సీ. మృదుకరంబు శీతవిదళనం బొనరించుఁ
 గాని మిక్కిలియెండ గాయఁ దినుఁడు
 లలికానికుంజంబులను డాఁగి చరియించు
 నలన మై మలయశైలానిలంబు
 మకరందరసపానమత్తానికరంబు
 చెలఁగి ఝంకారముల్ సేయ వెఱచుఁ
 గిసలయఫలరసగ్రననగర్వితము లౌ
 వక్షు లన్యోన్యంబు వలుకఁ దలఁకుఁ

జంద్రరేఖాశిఖామణిశాసనమున
 నుగ్రకోపుఁడు నంపినాసాగ్రనిహిత
 తర్జనీనంజ్జచేతను దర్జనంబు
 లాచరింపఁగ నయ్యాశ్రమాంతరమున.

40

వ. అట్టిపుణ్యాశ్రమమధ్య పదేశంబున.

41

మ. ప్రకటాకారజటాకలావధరుఁ డై వద్దాననాసీనుఁ డై
 భ్రుకుటీమధ్యగతావలోకయుతుఁ డై ప్రోన్మథ్యమానేంద్రియ
 ప్రకరుం డై దళితాంతరంగరపుఁ డై బ్రహ్మసునంధాన ము
 త్కలంకస్థితి జేయుశంభునిఁ బరిత్యక్తాభిలాషంభునిన్.

42

గీ. చూచి కడు భీతి నొందియు సుమశరుండు
దైర్య మవలంబముగఁ జేసి తత్సమీప
గతలతాకుంజమున నిల్చి క్షితిధరేంద్ర
తనయ పరిసరమహి నున్నయొనరు చూచి. 43

ఉ. తియ్యనివింట నంట వెనుతియ్యనిషట్పదవంక్తి నారీగా
నొయ్య నమర్చి యేచి వికచోత్పలబాణము దానఁ గూర్చి య
క్షయ్యబలాఘ్యఁ డై నిడఁదగా నిజకర్ణతటంబుఁ జేర్చి యా
దయ్యముఁ ద్రిప్పినప్పరమతాపసుఁ డెహరు నంట నేసినన్. 44

గీ. అలఘువజ్రోపలోపమం బై నతనదు
చిత్త మత్తటి నొకయింత మెత్తఁ బడిన
సీశుఁ డనిమిత్తకంబు గా దిది యటంచుఁ
దీవ్రతరదృష్టిచేత నల్లెనలు చూచె. 45

మన్మథుఁ డతనుఁ డగుట

క. అదరంట వ్రేసి భీతిన్
బొదరింట నడంగి యున్నపుష్పమయాస్తుగ్రిం
బెదరక చూచిన సురవరుఁ
డదరి పడం దత్తణమున నతనుం డయ్యెన్. 46

ఉ. అంగజుఁ డప్పు డాత్మనయనాగ్నిభిఖాహతిచే ననంగుఁ డై
నం గిరిశుండు నిర్జరగణంబు మనంబులఁ దల్లడిల్లి సా
రంగధరాదు లేగిరి పలాయన మంద నమందచాతురీన్
బుంగపరాట్తురంగుఁ డయి భోరునఁ దద్రజతాద్రిసీమకున్. 47

గీ. చనియె నంతట సీహరశైలరాజ
తనయ తనయాత్మ నెంతయుఁ దలఁకి యచట
నిలువఁ జాలక కంపితాంగలత యగుచు
వచ్చెఁ జెచ్చెర జనకనివాసమునకు. 48

- క. వచ్చినతనయం గనుగొని
మచ్చితోఁ గొంగలించి మహిధరవతి యు
ద్యచ్చటులరుద్రకోవచ
లచ్చిత్తభయంబు వోవ లాలనఁ జేసెన్.

49

పార్వతి తపశ్చర్య

సుగంధి.

అంత నమ్మగాయతాక్షి యర్థచంద్రమాశికిన్
గాంత గామి నాత్మరూపగౌరవంబు కానన
ప్రాంతసాంద్రచంద్రికానిభంబుగాఁ దలంచి లోఁ
జింత నొందుచుం దవంబు సేయ నూహచేసినన్.

50

- క. దిగ్గనఁ జిత్తములోవల
భగ్గనఁ బొడసూపినట్టిభయశోకభరం
బగ్గలముగ మేనక మృదు
వాగ్గరిమఁ గుమారిఁ జూచి వచియించెఁ దగన్.

51

- చ. నెలఁత! శిరీషపేశలము నీతను వెక్కడ? కాన లేడ? య
త్యలఘుతరప్రయాసపద మౌతప మెక్కడ? కూడ దమ్మ! ని
ర్మలసరసీనరోరుహసమాగతమత్తమరాశబాలకున్
వలనగునే మహావణవాంఛితుంగతరంగఘేలనల్.

52

- సీ. ఈమృదుచరణంబు లె ట్టోర్పు శితకంట
కాకీర్ణకుతలవిన్యాసములకు
నీశిరోరుహభార మె ట్టోర్పు నతిశీత
సలిలగంగానదీస్నానములకు
నీరసజ్ఞాలత యె ట్టోర్పు గటురసా
పూరితఫలదళాహారమునకు

సీమృదులదేహాలతిక దా నెట్టు లోర్పు
నతికఠినవల్కలాంశుకాయానమునకు
బహుళకష్టంబులకు నెల్ల భాజనంబు
తవము సేయంగ వల దమ్మ తలిరుజోడి!

53

గీ. అనుచు జనని పల్కుననునయవచనంబు
లాదరింప దయ్యె నంబుజాక్షి
యచలకన్యచిత్త మచలంబు గా కేల
యతివిలోలభావ మంపి మరలు.

54

క. అరుగుచు నున్ననమీరము
నరకట్టనవానిరీతి నభిమతలాభ
త్వరిత మగుజనునిచిత్తముఁ
దిరుగంబడఁ జేయ వశమె దేవుని కైనన్..

55

క. తరలనేత్ర యిటులు తవము గావింపఁగ
నిజము గాఁగ నాత్మ నిశ్చయించి
శ్రీనమేతదివృశ్మంగారరచనంబు
విడిచి మౌనియొగ్గవేష యయ్యె.

56

సీ. మహనీయమందారమాలికొచితశిరో
జాతంబులను జటల్ సంగ్రహించి
దివ్యకస్తూరికాతిలకయోగ్యం బైన
ఫలభాగంబందు భసిత మలఁది
తారముక్తాహారధారశార్దూలం బైన
తనువున వల్కలం బనువుపఱచి

నదృశ వేషంబు గలనఖిజనులు గొలువ
లలన మూర్తీభవత్తపోలక్షిప్తోలె
నొక్కపుణ్యాశ్రమముచెంత నుగ్రతవము
నలుపుమండె లలాటలోచనునిగూర్చి.

57

చ. పరమైశ్వానరదండకాంతరమునన్ వైశాఖకాలంబు శం
 బరహాకలంభాతలంబున నభోమానంబునన్ శీతమే
 మరతంశద్వయసాంబుపూరములగుందున్ బౌషవేళం దురా
 చరణీయోగతపంబు శైలసుత యాచందంబునం జేయఁగన్. 58

చ. ఒక్కనాడు. 59

శివుడు బ్రహ్మచారివేషమునఁ బార్వతికడ కరుదెంచుట

సీ. బాలార్కటంబంబుఁ గేలి నేయఁగఁ జాలు
 ననన్యశబ్రహ్మవర్చనముతోడఁ
 గండర్వు నిరసిండు సౌందర్యమునకుఁ దో
 డెన లేనినూత్న యౌవనముతోడ
 సకలంశహరిజాంతునకు ప్రీడ గావించు
 దరహాసకలితవక్త్రంబుతోడ

విసులకొపినమౌంజికాజినవలాశ
 దండంబులకుండికాక్షనూత్రములతోడ
 నభవుఁ దథితాప్రమేయమాయాప్రపంచ
 నటుఁడు పటు వయి వచ్చె నానాతికడకు 60

క. లనమనసుగట్టు గన వ
 చ్చినశివుఁ డని తెలియక శిశిరనగాధీ
 పనిసుల నేయించె నభీ
 జనములచే నతని కతిథిసత్కారంబుల్. 61

మాయావటుఁడు శివుని దూషించుట

సీ. అటులు సత్కృతుఁ డగుచు మాయావటుండు
 దండరుచెచ్చెడికలు దిశాంతములఁ బర్య
 బరికేఁ జరురత మీటి యవ్వలుకులతుద
 గుడయ మగుచు సుధారస ముట్టివడఁగ. 62

గీ. ఈమగువయస్వయం జేమి నామ మేమి
తపము సేయుటకును నిమిత్తం బ దేమి
యధికగోవ్యంబు గాకున్న నాలకింప
వలయు నిజముగఁ బల్కుఁడో వనితలార! 63

వ. అనుచుఁ బల్కుకృతకవర్ణివలుకు లాకర్ణించి యచ్చంచరీకచికుర లి
ట్లనిరి. 64

ఉ. శైలవిభుండు తండ్రి యలచంద్రనిభానన మేన తల్లి యీ
బాలమృగాక్షిపేరు విను పార్వతి దర్శకదర్శనంహరున్
పాలవిలోచనం దనకు భర్తగ నెమ్మదిఁ గోరి ధీరతా
శీలముచేత నీతపము సేయుచు నున్నది బ్రాహ్మణోత్తమా! 65

గీ. నాఁగ నవ్వర్ణి మోమున నవ్వు దేర
శైలసుతఁ జూచి యిటు వల్గైఁ జంచలాక్షి!
యీమతము నీకుఁ గఱపిరో యెవ్వ రైన
నీమనమునందె కల్గెనో నియతచేత. 66

గీ. సుందరాంగిఁ గురూపితోఁ బొందువఱచు
రూపవంతున కొక్కకురూపఁ గూర్చుఁ
గాని కావింపఁ డనురూపఘటన యెందు
వనజభవుని కుచేష్ట లే మనఁగ వచ్చు? 67

సీ. చెలి! నీవు వికచాబ్జదళవిలోచనవు నా
మాకారముల విరూపాక్షుఁ డతఁడు
యువమనోహరయౌవనవిలాసవతి వీవు
బుధు లెఱుంగ బురాణపురుషుఁ డతఁడు
సౌవర్ణరత్నభూషణయోగ్య వీవు క
పాలాస్థిమాలికాభరణుఁ డతఁడు
సౌరభాన్వితదివ్యచందనోచితవు నీ
వతి హేయభనీతలిప్తాంగుఁ డాతఁ

డెన్ని యని వివరింతు మోనన్నుతాంగి
యొకగుణంబును నతనియం దుండ లేదు
భాగ్య మెట్లున్నదో కాని పశువతికిని
సికు ననురూపయోగమా నిశ్చయింప?

68

చ. సహచరభూతకోటులు విశాచగణంబులు పెండ్లివెద్ద లై
మహాధరరాజునింట బహుమానవిశేషము లందుచుండఁగా
నహహ! విమానయానవిబుధాంగన లెల్ల ని దేమి శైలజో
ద్వహనమహోత్సవాఢినవవైభవమే యని నవ్వకుందురే?

69

ఉ. మానవతీ! నదాశివుఁడు మంగళసూత్రము నీకుఁ గట్టుచోఁ
బూనినహస్తకంకణవిభూషణఘోరఫణిద్వయంబు నీ
వేనలిఁ జూచి బర్హ మని విస్ఫుటభీతిని బట్టు వీడి నీ
మేనఁ బెనంగుచున్న వశమే చలియింపక యుండఁ బార్వతీ!

70

గీ. త్రిభువనంబుల వెల లేని దివ్యమణులు
హరణము లొనంగి హిమవంతుఁ డనివినవుడు
జరతవృషభంబుపై నిన్ను సంగ్రహించి
హరుఁడు చనువేళ పరమహాన్యంబు గాదె?

71

గీ. అతనిధర్మంబు దెలియుచో నధికకఠిన
మతనిగుణ మెప్పుచోట విశ్వైకనిలయ
మతని వివరించి వలుక నీశ్రుతులు బెగడు
వేయు నేటికి వికచారవిందనయన!

72

గీ. కామవైరూప్యకరునందుఁ గామ మౌట
కామవైరూప్యకర మౌను కమలగంధి!
యంధకారాలిశయవాంఛ యరని చూడ
నంధకారాలిశయవాంఛ యంబుజాక్షి!

73

క. కావున ననిసౌందర్యము
యౌవనమును గల్గునన్ను ననురాగముచే
నీవు వివాహం బైన బు
ధావకు లనురూపఘటన మందురు నుదతీ!

74

గీ. అనుచు వటు విచ్చకొలదిగా నాడుచున్న
నాయుమాకన్యక నమశ్శివాయ యనుచుఁ
జెవులు కన్నులు మూసి యొచెలియలార!
యీశివద్రోహి నెడలింపుఁ డివుడ యనిన.

75

నీ. అతనిచే నున్నట్టియాషాడదండంబు
కఱకు లాడుచుఁ బట్టి విడిచె నొకతె
జలపూర్ణ మైనయాచమనీయపాత్రంబు
వడిఁ బుచ్చి నేలతో వైచె నొకతె
మత్స్యరంబున నక్షమాలిక దెగఁ దీసి
విరియుపూసలు వెడలితై నొకతె
యంసోవఁన్యస్త్ర మైనకృష్ణాజిన
వసన మంతయుఁ జీరి వైచె నొకతె

గొడుగు చెడఁ ద్రొక్కె నొక్కతె కోప మేల
విడుపుఁ డని యూర్ధ్వ పుండ్రముఁ దుడిచె నొకతె
జుట్టు పెనువ్రేలితో నులివెద్దె నొకతె
కాఁకఁ దాళక మెయి వట్టి నూతె నొకతె.

76

గీ. అపుడు చాలింప లేక యే మైనఁ బలుక
నూహ గావించి చలితాధరోష్ఠం దైన
వటువుఁ గనుఁగొని కోప మావంగ రాక
తాన వ్రేయుదు నని పూనె దరళనేత్ర.

77

వ. డాయంబడి యాక్షణంబున.

78

శివుడు సాక్షాత్కరించుట

సీ. శంపాలతాకోటి సాటి గా దని నవ్వు
 జడలలో నెలవంకముడువుతోడఁ
 జండ్రమార్తాండలోచనయుగళంబుతో
 సున్నమిక్కిలివేల్పికన్నుతోడఁ
 ద్రిభువనాభయదానదీక్షైకపీఠన మై
 యొప్పు మీఁతెడుమెడకప్పుతోడఁ
 ఫణిరాజకల్పితప్రకటకుండలహార
 వలయమంజీరమేఖలలతోడఁ

బరిచరానేకదేవతావ్రమథసిద్ధ
 సాధ్యగంధర్వయక్షభేదరులతోడఁ
 గృతకవచేష మటు మాని కృత్తివాసుఁ
 డచలకన్యక యెదుటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె.

79

గీ. అవుడు లక్ష్మణభయాశ్చర్యహర్షభరము
 లాత్మఁ బెనఁగొనఁగా నుండె నప్రికన్య
 యానరోజాక్షిఁ జూచెఁ గైలాసపతియు
 విలసదనురాగకారుణ్యవీక్షణముల.

80

వ. అంత నక్కారామతల్లికతోడ నీడు లేనివేలుపులప్రోడ యిట్లనియె. 81

క. తావకభక్తికి మెచ్చితిఁ
 బాచనసీదాంభితంబు ఫలయించుఁ దగన్
 వేషేగము హిమగిరిరా
 జాదానంబునకుఁ జను మృగాక్షి! యనుచున్.

82

ర. హరుఁ డంతస్థిరుఁ డైనన్
 జరమానందంబు నొంది పార్వతియు నభి

వరివారంబులు గొలువన్

నిరుపమగతిఁ జనియె జనకనిలయంబునకున్.

83

వ. అంత.

84

చ. తనసుతరాకకుం బొదలి ధన్యుఁ డతం డెదు రేగుడెంచుచో
ననుపమహర్షభానువికచాననపద్మము మున్ను దెల్పఁగా
వనితనశీజనంబు లనివార్యతఁ జేయఁగివప్రసాదనూ
చన పునరుక్త మై యలర శైలవరుండు ప్రమోదమానుఁ డై.

85

క. ఆలజ్ఞావతి నతిగా

థాలింగన మాచరించి హర్షాశ్రుతతుల్

జాలుకొనం గృతనేత్రని

మీలనుఁ డై మఱచెఁ దనదుమే నవ్వేశన్.

86

ఉ. తానును మేనకానతియుఁ దద్దయు విస్తరపూర్వకంబుగా
నానగచక్రవర్తితనయామణిఁ జూచి సదాశివుండున
న్మానము చేసె నన్నలసమానసుధారసకల్పవాక్యముల్
వీనులు చల్లఁగా వినుచు విన్మయ మందుచు నుండె నంతటన్.

87

సప్తర్షులను శివుఁడు హిమవంతునికడకుఁబంపుట

గీ. హరుఁడు సప్తర్షివరులఁ దారాఢ్యచరుల

నలఘుతేజోమయాకారు లై నవారిఁ

బిలిచి సత్కార మొనరించి పేర్చితోడఁ

బలికెఁ బులకోద్ధమము మేన నలముకొనఁగ.

88

గీ. దక్షపక్షంబుచే జన్మతలిరుబోడి

సతి హిమాచలపుత్రి యై జనన మయ్యెఁ

బరిణయార్హవయస్కు యాబాల నేడఁ

మగుడ ఘటియింప నుచిత మౌ మౌనులార!

89

క. అది గావున హిమవంతుని
నదనంబున కివుడు మీరు చనఁ దగు నన్నన్
ముద మందుచు వారలు హరి
వదమార్గంబునన చని ప్రభావాన్నితు లై. 90.

గీ. ఓషధీవ్రస్తనగర మత్యుత్సుకు లయి
చేరి తద్భవనము ప్రవేశించువేళ
యెఱిగి హిమశైలవల్లభుఁ డెదురు వచ్చి
యర్హ్యపాడ్మాదినత్కృతు లాచరించి. 91

వ. అభ్యంతరనభామంటవంబునకుం దోడ్కొని చని యుచితాననభులం
గూర్చుండ నియమించి తానును దత్సమీవగతసౌవర్ణవీతంబున నాసీనుం డై
యి ట్లనియె. 92

క. మీ రధిగతపరమార్థు ల
వారితక్రవచేత నిటకు వచ్చిన నిత్యా
పారశుభంబుల కెల్లను
గారణ మారయఁగ నివియ కద ఘనులారా! 93

క. తొలుజన్మమునుకృతంబులు
ఫలియించెన్ మధ్యహంబు పావన మయ్యెన్
గుల మెంతయు వెలసెను గే
వలకిరుణావరులు మీరు వచ్చుటకతనన్. 94

వ. మహాత్ములారా! భవదాగమనానుగ్రహరూపచంద్రికాపూరం బపారంబుగఁ
గ్రలి పొడలుమవీరుహృదయచకోరంబు ప్రేయకార్యజ్ఞావనాప్రసాదం బను
ప్రసాదంబుం గోరుచున్నయది యాన తీయ వలయు ననిన మహీధరసార్వ
భౌముం జూచి మహర్షు లి ట్లనిరి. 95

చ. నిగమగణంబు లేయబల నిక్కము గానఁగ లేక చిక్కు నా
భగవతి నీకుఁ గూతు రయి భానిలెఁజంద్రకిరీటి యప్రమే

యగుణగణుండు పెండ్లికొడు కై వయింపఁ గలాడు మీద నో
యగకులనాథ! నీవ సుకృతాధ్యుడ వీభువనత్రయంబునన్.

96

క. నీకూతుతపంబునకున్

లోకేశుడు మెచ్చి యావిలోలతరాక్షిన్

గైకొనువేడుక మమ్మున్

నీకడకున్ బంపినాడు నిజము మహాత్మా!

97

మ. శుభలగ్నంబున నీశ్వరుండు దివిజస్తోమంబు లగ్నింపఁగా
విభవోదారత వచ్చి నీగృహమునన్ విశ్వైకనన్మాన్యయౌ
నభిరామాంగిని భార్యతీనతిని నెయ్యం బొప్ప నుద్వాహ మౌ
లభియించున్ గుధరేంద్ర! నీకును యశోలక్ష్మీమహేశ్వర్యముల్.

98

క. కావున వివాహయత్నము

వేవేగ మొనర్చు మన్న విని నీహార

గ్రావగ్రామణి యానం

దావేశముచేతఁ బులికితాంగుం డగుచున్.

99

మ త్తకోకిల.

శాంతవర్తసులార! రాజతలైలరాజినిశాంతుఁ డా

ద్యంతవర్జితుఁ డైనయాశ్వరుఁ డల్లుఁ డౌ నట నిర్మల

స్వాంతవృత్తిని మీరు వల్కిన శాననం బట నెఁడు నా

కింతకన్నను భాగ్య మున్నదె యేజగంబులఁ జూచినన్.

100

వ. అని పల్కి యమ్మహర్షులకు యథోచితసత్కారంబు గావించి యనిచి
వివాహక్రియోచితసంభారసమానయనజాగరూకమానసుం డై యుండె నంత
నక్కడ.

101

గీ. అమ్మహర్షులు చని తుషారాచలేంద్రుఁ

డాత్మజును మీకు నర్పింప హర్ష మంది

యన్నవార డేల యాలన్న మొకముహూర్త
మరయఁ దగు నన్న నభవుండు నట్ల యనుచు.

102

పార్వతీవరణయము

గీ. తాను సర్వజ్ఞఁ డయ్యె లోకానుకరణ
మరిని బద్ధజ్ఞఁ బిలిచి నమ్మదము గాఁగ
నతఁడు వివరింపఁగ శుభగ్రహవలోక
పూర్ణగుణ మైనలగ్నంబు నిర్ణయించి.

103

క. ఆలగ్నమునందున్ హిమ
శైలసుతోద్వాహమునకు సప్రమథుం డై
సిలగ్రీవుఁడు హరిది
క్పాలాదికసర్వదేవగణములఁ దలఁపన్.

104

చ. ఇరవుగ వైనతేయునివయి న్నవవ్యయనంబుఁ గూర్చి యిం
దిరయసు దా నదృష్టచరదివ్యవిభూషణముల్ధరించి యా
హరివచారకప్రవరు లందఱుఁ గొల్పఁగ శైలకన్యకా
హరుల వివాహవైభవసమగ్రతఁ జూడఁగ వచ్చె నంతటన్.

105

చ. హరి శిఖి నిండ్రవహ్నులు కృతాంతుని శక్రకృశానుధర్ము లా
సురు, సురపాగ్నిదండిదనుజుల్ పరుణున్ బవిహస్తకీలిఖా
స్మరసుతదైత్యవారిపులు గంధవహున్ బలసూదనస్వధా
వనయమనైర్ముతాంబువతివాయువు లాధననాథుఁ బిల్చుచున్.

106

గీ. సకలదిక్పాలకులు తమసత్తులుఁ దారు
వచ్చి రమరద్రుసుమమాల్మవాసనలకు
గగనకల్లోలిసిజాతకనకకమల
విచరదలికలభ్రశేణి వెంటఁ దవుల.

107

ప. మణియన్ను.

108

- క. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నర
గరుడోరగయక్షదైత్యగంధర్వాదుల్
హరునివివాహము చూడఁగ
వరకాంతానహితు లగుచు వచ్చిరి వేడ్కన్. 109
- ఉ. వచ్చినయట్టిసర్వసురవర్గములన్ శశిఖండశేఖరుం
డచ్చపుటాదరంబు వెలయన్ బహుమానము చేసే యాత్మలో
హెచ్చినకౌతుకంబున శఙ్ఖింపిరి లాచిగ దేవకామిన్
మెచ్చ వరోచితాభినవమేదురవేషముఁ దాల్చె నీక్రిమన్. 110

దేవకాంతలు శివు నలంకరించుట

- సీ. జడలు పొందుగఁ జుట్టి ముడిచి యప్పయి గొప్ప
మాణిక్యముకుటంబు మట్టువఱచి
నొనటఁ బూనినయట్టి భసితరేఖలమీదఁ
గస్తూరికాతిలకంబుఁ దీర్చి
వినము మ్రింగినకప్పు మిసిమిఁ గప్పుక యెప్పు
చిలుతము తైపుఁగంతనర మమర్చి
గజచర్మవననంబు గా దని కాంచన
కమినీయపట్టంశుకము ధరించి

శ్రవణగళభుజమణిబంధచరణయుగళ
కటితటార్పితభయదోరగముల మాని
లలితమణికుండలాదికంబులు ధరించి
చంద్రమౌళి యపూర్వవేషము వహించె. 111
- సీ. నలినసంభవునికర్ణములు పీఠరఁ గొన
మొలుయునిర్జరవాద్యములరవంబు
కుసుమాంజలి శ్నేహకుశలదేవాంగనా
కంకణోచితరుణత్కారరవము
నీరాజనార్పణనిపుణవృద్ధాంగనా

మంగళ సంకీర్తమధురరవము
 సంగిరక్తతుపులహాద్రివనిష్ఠాది
 సస్మసిన్వస్తివాచనరవంబు

సకలసురసిద్ధసాధ్యభేదరనికాయ
 జయజయేత్పాదరచితసంజాతరవము
 నేకముగ రత్నమయకింకిణీకలావ
 రుచిరగోరాజవాహనారూఢుఁ డగుచు.

112

క. ఇందిరయన్ వాగ్దేవియు
 ముందర జలపూర్ణకలశములు ధరియింపం
 బృందారకేందువదనలు
 కౌందలు కల్పాజగీతకుశలత నూపన్.

113

క. చిరకాలతపము లొక్కటఁ
 బంపాకము నొందె ననుచు బ్రహ్మాదిసురల్
 పంచరులు గాఁగఁ గదలెన్
 హరుఁ డప్పుడు తుహినపర్వతాభిముఖుం డై.

114

ప. అంత.

115

క. అనివచనజవనగోరా
 జతురంగుం డయ్యుఁ బృథులజభనకుచభరా
 సరవిజృంభపమదాలన
 గరి గనుఁగొని మందయానకౌశల మమరన్.

116

గీ. నవచి నవచి యాత్మనగరనమీవగుఁ
 డైనహరునివార్త యచలభర్త
 విని వినితవృత్తి వివిధపుష్పావధూని
 కాయభూమిసురసహాయుఁ డగుచు.

117

- ఉ. మేరుముఖాచలంబు లలిమేదురదివృశరీరధారు లై
చేరికఁ గొల్వ నల్వకు విచిత్ర మొనర్చునమేయనంపదా
కారత మీటుదేవగణికల్ భజియింపఁ బ్రమోదమానచే
తోరమణియవైఖరి నెదుర్కొనియెన్ శశిఖండశేఖరున్. 118
- గీ. అవుడు చండీశ్వరుఁడు మొద లై నయట్టి
మాగధశ్రేణు లంధకమర్దనాది
హరవిజయగాథలు వశించి రక్షనమయ
జుతిగర్జారవోదిశస్వనము తొప్ప. 119
- ఉ. ఆడిరి దేవతాంగన లుదంచితలాస్యకళాప్రవీణు లై
పాడిరి కిన్నరోత్తములు భవ్యసుధారసకల్పకల్పనన్
వేడుక మీఱ నభ్రవదవిం జరియించుచు నున్నవేలుపుం
జేడియ తెల్ల నుల్లసిలి సేనలు చల్లిరి సంభ్రమంబునన్. 120
౦. సురవాద్యంబులు మొఱసెన్
హరిపాశవికృష్టమందరాచలచలితో
ద్ధురపీఠీనిచయసుధా
శరధిద్వానోపమానశబ్దము మీఱన్. 121
- క. వరపక్షమువారును గిరి
వరపక్షమువారు గలని వర్తించిరి భా
సురగతిచే బూర్వావర
శరధులు తమలోనఁ గలియుచందముమీఱన్. 122
- వ. ఈక్రమంబున నెదుర్కొని హిమవంతుండు సంతుష్టస్వాంతుం డై నిజ
పట్టణప్రవేశంబు సేయించి హరివింఛిపురందరప్రముఖు లై నవేలుపుదొరల
వేటు వేఱ విడియించి యప్పెండ్లికొడుకునకు నకుంతరత్నమరీచికాచయ
కిమ్మీరితడిశాంతరం బై నయవకాఁకానిశాంతంబు నమర్పించిన సప్రమథ
ఫరివారుం డై యందు సుఖాసీనుం డై యుండినంత. 123

క. సుముహూర్తమునకు నెడ లే
దమరో త్రమ! మంగళక్రియానిహితస్నా
నము హరునకుఁ గావలె నని
కమలజుఁ డెఱిగింప నముచిగర్వహరుండున్. 124

క. పొలోమిప్రముఖనిజ
శ్రీలం బిలిపించి మీరు సేయింపఁ దగున్
బాలేందుకకాధరునకు
లాలితగతితోడ మంగళస్నానంబున్. 125

మ. అనినం గాంతలు రత్నపీఠపయి నీహారాంకురేఖావిభూ
షణు నాసీనునిఁ జేసి తత్పటుజటాసంఘాతముల్ విప్పి యో
వనితా! యిం దొకకాంత యున్న దిదిగో వల్దమ్మ తెల్లంబు సే
యను గోరినది విన్న నల్లు నని నర్మాలాపముల్ సేయుచున్. 126

చ. కురు లలికంబుపై నెనయఁ గ్రొంజెమటల్ జనియింప ముతైపు
స్సరులు వెనంగు లాడఁగఁ గుచంబులు నర్తన సేయ నిద్దపు
స్మరువున నాసికాగ్రమణి మోవిని జిందులు ద్రొక్క నేర్పునన్
శిరసునఁ దైల మంటె నొకశీతకరానన చంద్రమాళికిన్. 127

వ. అంత. 128

క. అనసూయారుంధతు లను
వనితామణు లిర్వూరును సువర్ణమటయుగం
బును గొని తోయము నించుచు
ననువమగతిఁ జేసి రతని కభిషేకంబున్. 129

క. తడి యొకై నొక్కకోమలి
పడఁతి యొకతె యిచ్చె మృదులవర్ణానంబుల్
మృదుమైన నొక్కభామిని
కడఁకం గర్భారయతసుగంధం బలఁదెన్. 130

ఉ. కన్నులు రెండె కావు వెడక న్మఱి యొక్కటి యున్న దోచెలీ!
యెన్నఁడుఁ జూడ మమ్మ యింక సింఱుక కాటుకఁ దె మ్మఱుంఱు నా
సన్నతదేవతాశికిని జుండకిరీటసమేతమౌశికిన్
గన్నియ యొర్తు కన్నులను గాటుకఁ దీర్చెను సూటి మీఱగన్. 131

వ. మఱియు నకలాభరణధారణరక్షాబంధనాదిశుభకృత్యంబు లన్నియు నిర్వ
ర్తించి యచ్చంచరీకచికురలు తోడం జనుదేర హరివిరించిపురందరాది
బృందారకనందోహంబులు ప్రతిబింబితసమీపగతాశేషచేతనాచేతనజాతంబు
లై యుదరగతాఖిలప్రపంచవంచవదనరూపాడంబరవిడంబకంబు లగుప్రజో
వలస్తంభంబుల విజృంభంబు గలిగి తదీయమహోత్సవావరోకనలాలన
పారవశ్యంబున వచ్చియున్నసతాగ్రహం బైనగగనంబుఁ దలఁపించు
ముక్తావితానంబునం జెలుపు వహించి యమందానందానుభవనిష్యంద
బృందారకనుందరీనందోహంబులలోనం దడంబడఁకనకమయపాంచాలికల
చేత విద్యోతమానం బై యుద్గతరత్నమరీచికానికాయపరాభూయమానహోమా
సలప్రభవం బైనవేదికాభాగంబులచేత సాభోగం బై మణిదీపికాసముదా
యంబుచేత సత్రకృశం బై యధివాసధూపసంబంధముచేత సనుగంధం
బై వెలయుకల్యాణమయమంఠవంబు ప్రవేశంబు సేయించిన. 132

సీ. భర్మాసనముమీదఁ బరమేష్ఠి గూర్చుండి
పుజ్యాహవాచనపూర్వకముగ
నకలకర్మంబులు జరిగింప నంతట
శక్రాదివిక్పాలజాలమకుట
సంఘర్షితము లై నచంద్రచూడామణి
చరణముల్ మేనకాకరగృహీత
కాంచనకలశనిర్గతజలధారచేఁ
గడిగి తత్తోయంబు పడఁతి తాను

మస్తకంబున ధరియించి మాకుమారి
శీతబింబాన్య నీకు నిచ్చితి మటంఘ

ధార వోనెను గిరిరాజు మేరుశైల

నమనచణ మైనహరునిహస్తమున వేడ్క.

133

క. భంగముఁ జెందినయట్టియ

నంగుడు తనవంత మెక్కె నని మదిలో ను

హ్నింగ గిరీశుడు కట్టెను

మంగళసూత్రంబు సర్వమంగళయలుతన్.

134

చ. హరుఁ డుమమస్తకంబున నగాధిపపుత్రిక శూలిమౌళిపై

నరుడుగఁ బ్రాలు వోయునమయంబున నొప్పి తద్వధూవరుల్

పరకలశాంబరాశిభవవాకణజాలవిక్రీర్ణదివ్యదే

హరుచినమేతనూతనసమాగమమాకమలాక్షులో యనన్.

135

గీ. అంత సుర రెల్ల నర్పించి రమితరత్న

భూవసోమనోహరభూషణములు

నవ్యకల్యాణనమయసానందమాన

సముల విలసిల్లుపార్వతీశంకరులకు.

137

వ. అప్పుడు.

137

క. హెచ్చినవేడుక నడుగన్

వచ్చినభూసురుల కచలవల్లభుఁ డిచ్చెన్

నిచ్చలపుటాదరంబున

నిచ్చకొలది గడచి చనుననేకధనంబుల్.

138

శా. నప్రదీపగమాగత్థాలకు నంచద్రత్నరాసుల్ ప్రమో

దాప్తిన్ శైలపుఁ డీచు వార లతిభారాక్రాంతిచే నేగుచో

దీప్తిన్ మీతెడుకొన్నిరత్నములు వాఁకిం జాటి వక్షందుజే

బ్రాహ్మం బయ్యెను దానికిం బ్రచిత మై రత్నాకరత్వం బిలన్

139

ఫ. ఈక్రమంబున.

140

గీ సకలకల్యాణకృత్యంబు జరుగ నంత
రాజవదనను దోడ్కొని రజతగిరికిఁ
జనఁగ నుత్సుకుఁ డైనట్టిశంకరున క
నర్హరత్నంబు లర్పించె నద్రాజు. 141

అ.వె. హరునివెంట వచ్చినట్టిముకుందాబ్జ
భవపురందరాదివిజులకును
వేటు వేఱ నిచ్చె వెల లేనిమాడిక్య
రమ్యభూషణాంబరము లతండు. 142

హిమవంతుఁడు పార్వతీవరమేశ్వరుల సాగనంపుట.

మానిని.

అంత గిరీశ్వరుఁ డాత్మభవం బ్రమ
భాధిపునింటికి నంపుటకై
కాంతయుఁ దాను నకల్మషరాగవి
కారము లాత్మలఁ గైకొని తోఁ
జింతిలి కౌగిటఁ జేరిచి బుద్ధులు
సెప్పియు హర్షవిశేషమునన్
దంతితురంగమనవ్యమణివన
నప్రతతుల్ హరణంబు లిడెన్. 143

వ. మఱియు ననేకభూషణాంగరాగాఘ్నానమాలికాది సమస్తవస్తువు తొనంగి
కూఁతు ననిచినహిమవంతునిఁ గాంచి యాలింగనపూర్వకంబుగ బహుక
రించి నిజనివాసంబున నుండుటకు నియమించి మించి నహర్షంబున నవోధా
నహేతుం డై రజతాద్రివట్టణంబునఁ బ్రవేశించి యభీష్టనుభంబు లనుభవిం
చుచుండె నంత. 144

కుమారోదయము

గీ. ఇట్లు గొంత సమయమేగఁగ రవ్యాది
గ్రహము లెల్ల నుచ్చగతులు గాఁగ

శుభముహూర్తవేళఁ బ్రభవించెను గుమారుఁ
డనుకుమారుఁ డమరహర్ష మమర.

145

గీ. ఆకుమారుండు దేవసేనాధినాథుఁ
డగుచు లోకైకభయదవిహారుఁ డైన
తారకాసురు విక్రమోదారుఁ డ్రుంచి
నిఖిలజగముల కొనరించె నిర్భయంబు.

146

గీ. అంబికాచంద్రధరులకల్యాణచరిత
చారుతాత్పర్యబుద్ధి నెవ్వారు వినినఁ
జవివినను వారిగృహముల నుదయ మందు
నంతతంబును గల్యాణనముదయంబు.

147

గీ. అనుచు సూతుఁడు వివరింప మునులు మఱియుఁ
జంద్ర జూట కథాసుధాస్వాదలీలఁ
దనివి గానక మఱియుఁ గందర్పహరుని
చరిత వివరింపు మనినఁ బ్రసన్నుఁ డగుచు.

148

వ. సూతుండు మునుల కి ట్టనియె.

149

శివుఁడు కాలకంధరుఁ డగుట

సీ. పూర్వకాలమునందుఁ బురుహూతముఖసురల్
మహు లై నహరివీతామహులతోడ
నందఱకును నేయుపాయంబుచే జరా
మరణంబు వెడలించుమందు దొరకు
నని విచారము చేసి యఖిలనమ్మతముచే
బలవంతు లై నదైత్యులను గూర్చి
యందఱు నమ్మందరాగంబుఁ బెడలించి
యమృతపారాశిమధ్యమున వైచి

దర్పమున సర్పవతిఁ దణ్ణిత్రాడుఁ జేసి
మథన మొనరింప దానవామవరరేణ్యు
కరకృతావార్యవర్యాయకిర్షణమున
నాభుజంగేంద్రుఁ డధిగతయానుఁ డైన.

150

క. ఆలోనఁ దన్ముఖంబుల
నాలోల్పప్రాణవదనహరిదీశమహీ
కోలాహలజనకం బై
హాలాహల ముప్పతిల్లె నదృశరీతిన్.

151

గీ. అమరు లెల్లఁ గూడి యమృతంబు సాధింప
నధిక మైనయత్న మాచరింప
వినము పుట్టె మొదట విశ్వైకభయద మై
దైవకృత్య మేల తప్ప నేర్పు?

152

క. పుట్టినయాక్షణమున ఫణిఁ
బట్టినదై తేయ దివిజభటులు భయముచే
నిట్టటు వోవక నిలిచిరి
మిట్టివడి దవాగ్నిఁ గూలుమిడుతలరీతిన్.

153

గీ. మఱియు నక్కాలకూటంబు విరివి నొంది
యంతకంతకు ధర యెల్ల నాక్రమించె
విలయనమయమునందు సుద్వేల మగుచు
మించి జలరాశి లోకముల్ ముంచుకరణి

154

సీ. సంభవద్విపులసంరంభకుంభజారీతి
నాపోశనముఁ గొను నంబునిధులు
జంభాచిరతీవదంభోశినమలీలఁ
బగులఁ దాఁకును మహాపర్వతములు
పటువిక్రమక్రమోద్భటమహివతిరీతి
నఖిలదిక్కోణంబు లాక్రమించు

బవనధారణకళాప్రవణయోగివిభాతి

కడు వేగ గగనమార్గమున కెగయు

గవటకిటిరాజుగతి విశంకటము గాగ

ఘోరపాతాళవివరంబు దూఁపోవు

ననమవైఖరిచే జగద్గ్రసనఘనకు

తూహలం బైనయట్టిహాలాహలంబు.

155

సీ.

భువి యంతయును నిండి భూరికిలలు గ్రాల

భువ మందుకొని మహాద్భుతము గాగ

స్వర్లోకపదముపై సాగి తీగెలు వారి

మంట మహర్లోక మంట బెరిగి

యవలిజనుల్లోక మవలీలచే నెక్కి

పెరిగి తపోలోకస్థరణి నిగిడి

యత్యున్నతం బైననత్యలోకము మిట్టి

మీటి యప్పులు నంత దూర మరిగి

యంబుజభవాండ మంతయు నాక్రమించి

యెదురు మఱి యెవ్వరును లేక యేక మైన

విలయకాలానలమురీతి విస్తరిల్లి

కాలకూటాగ్ని యుద్ధతజ్జ్వల యయ్యె.

156

వ.

అప్పుడు.

157

ఉ

మ్రుందిరి కిన్నరోత్రములు మానము దూలిరి చారణౌఘముల్

చిందరవంద రై వడిరి సిద్ధులు సాధ్యులు ప్రాణభీతిచే

గుందిరి దైత్యదానవులు గొందుల దూటిరి భేదరాదులున్

బొందులు వీడి రోడి మృతిఁ బొందిరి దివ్యులు తద్విషాగ్నిచేన్.

158

సీ. స్వర్గాధినాథుండు చలితస్వర్గం డయ్యె

నాప్పువ ద్రైముఖ్యఁ డయ్యె వహ్ని

సంప్రాపితప్రాణచలనుఁ డయ్యె గృతాంతుఁ

డాసురుఁ డాప్తవలాశి యయ్యె

యాదోధివతి జీవనైకిరక్షకుఁ డయ్యె
 ఘనదూరగతుఁ డయ్యె గంధవహుఁడు
 ప్రమథేశమిత్రుఁ డాప్తమకరినిధి యయ్యె
 స్థాణుభావంబు నీశానుఁ డొందె

ననవధిభ్రాంతి వహియించె నబ్జహితుఁడు
 కైరవాపుఁడు మిక్కిలి కందు వాఁడె
 బహుముఖంబులఁ జరియించె బద్మసూరి
 దరము విడఁ గానకుండఁ బద్మాధవుండు.

159

క. ఇటులు విషానలకిలా
 చృటలం దిట ధప్పి శక్రచక్రధరాదుల్
 నిటలాత్తులకున్ మొఱ యిడఁ
 బటురయమునఁ జనిరి రజతవర్వతమునకున్.

160

మ. ఆవిన్ద్రస్తశిరోజబంధములతో నశ్రాంతఘర్మాంబునం
 గతకాయంబులతో నగర్గదరవోద్గాఢక్రియాక్రందనా
 స్వితభూయస్సముదీర్ఘమాణ హర! పాహి త్రాహి ర ష్మేతినం
 తతనాదంబులతోడఁ జేరి రమరుల్ తద్రాజతాగేంద్రమున్.

161

వ. ఇట్లు చేరి బృందారకనందోహంబు లిందుధరమంషిరద్వారంబున నిలిచి యి
 ట్టెనెయె.

162

శా. ఓకైలాసనివాస! యోవశువతీ! యోనర్వదేవోత్తమా!
 యోకామాంతక! యోత్రిలోకనిలయా! యోచంద్రచూడామణీ!
 యోకాకోదరరాజకుండలధరా! యోపార్వతీవల్లభా!
 యోకైవల్యఫలప్రదానచతురా! యోస్వామి! రక్షింపవే.

163

పంచచామరము.

హరా! నతీమనోహరా! పురాసురేంద్రభీకరా!
 కరాంచలజ్వలత్త్రిశూల! కామకోటిస్సందరా!

దరా ర్తదీనమానసోపతాపహృత్కృపావరా!

పరాశయా! మహానుభావ! భావజాతభంజనా!

164

పంచచామరము

కుయో మొణో మహేంద్రకాలకూటవహ్నియీజగ

త్ప్రియంబుఁ గాల్చు జొచ్చి వచ్చె దాళ లేము లేము మే

మయో! కటాక్షపీక్షఁ జూడు మయ్య నీవ కాని యీ

భయంబుఁ బాపువారు లేరు పార్వతీమనఃపతి!

165

మ. అని యాక్రోశము నేయుదేవతలయత్యంతార్తనంరావముల్

విని గౌరీరమణుం డుదారకరుణావిర్భూతిచే వారికిన్

దననందర్శన మిచ్చి యిట్లను జగద్రక్షైకదీక్షావరా

యణుడ న్నేఁ గలుగంగ నేల నురలారా! మీకుఁ జాలిం బడన్. 166

ఆ.వె. గరళ మైనఁ బ్రళయకాలానలం బైన

ప్రమింగి తీర్చువాడ మీభయంబు

నమ్ముఁ డనుచుఁ బలికి నర్మలి వెలయంగ

శైలకన్యఁ జూచె శంకరుండు

167

క. హరుఁడు తనమోముఁ జూచిన

గిరిరాజకుమారి యపుడు కించిద్వదనాం

కురితస్మిత యై పలికెను

బరమన్మాయార్థరుచిరవద్ధతి మీఱన్.

168

క. శరణాగతరక్షణమే

పరమప్రత మగుట మీకు భావించినచో

సురవరుల కభయ మిచ్చుట

యరుదే జగదేకనాథ! యానందనిధి!

169

ఉ. సంశయ మున్నదే యిచటఁ జంద్రకళాభరణా! జగత్త్రియా

వంశవసీదవాగ్ని యన వ్రాలెడుమహాహలంబు నీదుతే

జోంశముచేత నార్చి యభయం బొనరింపఁగదయ్యచిత్తవి

భ్రంశముఁ బొంది యున్నసురవం క్తుల కెల్లఁ ద్రిలోకనాయకా!

170

వ. అని యివ్విధంబున.

క. ఆదేవవరుఁడు విష మా

స్వాదించుట కాత్మలోన సమ్మతిఁ జేసెం

గా దనక శైలకన్యక

యైదువతన మెంత నమ్మినదొ మదిలోన్.

172

క. ఇటులు కృతనిశ్చయం డయి

నిటలాఱుఁడు వచ్చి యెదుట నిలిచినయంతన్

దిట తప్పి కాలకూటము

నటు నిటు చన లేక మివుల నల్పం బయ్యెన్.

173

గీ. సత్య మెడలి తవంబు వర్జ్యంబు నేసి

జన మధికదూరముగ మహానక్తి లేక

స్వర్గసంస్థితిఁ గనక సంచలన మందెఁ

గలుషవర్తనఁగీతి నగ్గరశవహ్ని.

174

గీ. హరుఁడు వ్రత్యక్ష మై వచ్చి యాదరంబు

హెచ్చి తన కణిమైశ్వర్య మిచ్చె నాఁగ

గరురరాకృతి మాని యగ్రరళవహ్ని

కంతకంతకు నల్పత్వ మావహించె.

175

మ. హరహంకారతనూభవద్వైషరసం బవ్వేళఁ గన్నట్టై భూ
ధర మై యల్పశిలోచ్చయప్రతిమ మై తద్గండశైలాభ మై
కరి యై కానర మై వరాహ మయి రంగన్మృత్తి కాకుండమై
నరవిం జూడ నుదీర్ణతాలఫల మై జంబూఫలప్రాయ మై.

176

చ. ఆటులు తనూకృతం బయినయగ్రరళంబు కరాంబుజంబునం
బటుగతిఁ బట్టి పు మ్మనుచుఁ బ్రౌఢిమచేఁ గబళించి గర్భనం
పుటమున నున్నలోకములు పోడిమిఁ దక్కిండు నంచు నిల్పె ను
త్కటమహిమాఘ్నఁ దవ్విజితకాయజుఁ డాత్మగళాతరగంబునన్.

177

వ. ఆనమయమున.

క. కురిసెన్ బువ్వులవానలు

మొరసెన్ సురవాద్యనమితి మోదముతోడన్

మెఱసెన్ భువనము లన్నియు

నెఱసెన్ జయజయశి వేతి నిడిడన్వనముల్.

179

వ. అని మఱియు గౌరీవల్లభకథాశ్రవణవరమహర్షు లైనమహర్షుల నాలోకించి
సూతుం డి ట్టనియె.

180

త్రిపురసంహారకథనము

క. బలియుండు విద్యున్నాలియుఁ

గలుషాత్ములు పౌరకాక్షకమలాక్షు లనం

గలర్లు ముగు రసురపీరులు

చలితాఖిల భువనజాలశౌర్యవిహారల్.

181

క. వార లయః కలధాతమ

హరాజితమయపురత్రయాశ్రయు లై దు

ర్వారతః ద్రిభువనబాధా

కారు లగుచు నున్న నీలకంధరుఁ డంతన్.

182

చ. ధరచి రథంబు నూతుఁడు వితామపఁ డామపఁబాగ్నిశేషముల్

హరులు సువర్ణశైలము శరాసము శేషుఁడు నారి యిందిరా

వరుఁడు శరంబు గోగ ననివారితవిక్రమదానవాధిరా

ట్పురములు గెల్చి లోకములఁ బ్రోచె నపారకృపారనంబునన్.

183

ష. మణియుఁ ద్రైలోక్యపీడాకరభీమప్రతాప జనిత గర్వలీలంధకుం డగు

నంధకుం బరిమార్చి సహస్రారం బైననుదర్శనచక్రంబు నిర్మించి దానిచే

ననహాబాహుబలదురంధుం డైనజలంధరుం దునిమి భండనోద్దండం డగు

వేదండాసురు ఖండించి వానిచర్మంబు వనసంబుగ ధరియించె. పార్వ

తియుం దాను నసాధారణసౌందర్యకలితస్త్రీపుంసరూపంబులు ధరియించి

దారువనంబునఁ దవంబు సేయు మునిదంపతులకు మోహంబు పుట్టించె.

దండకారణ్యంబున సీతావియోగచింతాభరవర్తమాంతుం డైనశ్రీరామభూకాం

తునకుఁ బ్రత్యక్షంబుగఁ దనరూపంబుఁ జూపి మునిముఖం దైనబ్రహ్మ

విద్య నుపదేశించె. ద్వాపరాంతంబున యోధవేషంబుఁ దాల్చి వరాహరూప

దానపునిమిత్తంబుగ మహారణక్రిడ నలిపి యుతనివరాక్రమంబునకు మెచ్చి

యమోఘవరం బొసంగె. మణియు ననేకభక్తజనంబులకు నభీష్టమనోర

థంబు లొసంగె. అమృహాదేవునిచరిత్రంబు ప్రశంసించి నర్వాకు నలవి

గాదు. నామసికిం గోచరించినవిధంబున వివరించితి. ఈక్రమంబునఁ

బరబ్రహ్మం బవిజాతుం డై గుణత్రయంబు నావేశించి మూర్తిత్రయం బనం
జరించు నని నూతుండు చెప్పిన శౌనకాదిమహర్షు లత్యంతనంతోషభరి
తాంతకరణు లై యతని నతిస్తవంబులం బ్రశంస గావించి సుఖంబున
నుండి రివ్వెధంబున.

184

మ. అతినత్పుణ్యసుధారసోదయకృతం బైనట్టి నీప్రేరణన్
శ్రుతివిజ్ఞాతనుతత్రిమూర్తికథచే శోభిల్లుచున్నట్టియీ
కృతి పూర్ణత్వముఁ గాంచె దీనిఁ గరుణాదృష్టిం గ్రహింపం గదే
శ్రితరక్షాచణ! దేవకీతనయ! లక్ష్మీమందిరోరస్థలా!

185

మ. ధవళాంభోరుహపత్రనేత్ర నవనీలక్షీరసారాశనీ
భవలీలాచరితాఖిలవజ్రకుటీప్రత్యగ్రసౌభాగ్యవై
భవవీషాజనితత్రపాభరయ్యుతబ్రహ్మాదిచేతోవిమృ
గ్యవిరాజచ్ఛరణారవిందపరిపూర్ణానందఖేలావరా!

186

క. వారణదురుమకర్ణాత్
వారణరక్షాప్రవీణ! వాక్పతికృతసే
వా! రణపండితదానవ
వారణబాహుప్రలావ! వర్ణితరూపా!

187

పంచదామరము.

సనందగోపగోపికాత్మ సమ్మదప్రదాయకా!
సనందనాదియోగిరాజినంస్తుతిప్రభావకా!
సనందకాబ్జచక్రపాణినత్పదారవిందగో
సనందకోదయత్కృపానిశాంతలోచనాంచలా!

188

గద్యము

ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపావ్రసాదలబ్ధకవిత్వచాతుర్య దంతులూరివంశవర్య
 ధనంజయగోత్రవవిత్ర వేంకటరాజపుత్ర సకలసుకవిగణగేయ
 బాపక్షమానాథనామధేయప్రణీతం బైనమూర్తిత్రయోపా
 ఖ్యానంబనుమహాప్రబంధంబునందుఁ షష్ఠాశ్వాసము

ACCNO. 498

894.8130931

BHA

-(సంపూర్ణము)-

Vol. 6-00